

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**ÇAĞDAŞ KOSOVA TÜRK EDEBİYATI' NDAN İSKENDER MUZBEG VE
ESERLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Elsev BRİNA**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Alemdar YALÇIN**

Ankara - 2006

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Elsev BRİNA' ya ait Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'ndan İskender Muzbeg ve Eserleri Üzerinde Bir Çalışma adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında/ Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

İmza

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı (Danışman)

İmza

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IX
ÖNSÖZ	X

GİRİŞ

a. Kosova Türk Edebiyatı' na Genel Bakış	2
b. 1951'den İtibaren Yugoslavya Sosyalist Federe Devleti'nde Türlklere Verilen Eğitim, Kültürel Haklar ve Bugünkü Durum ...	9
c. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı	15

I. BÖLÜM

HAYATI VE ŞAHSİYETİ

1. Ailesi	28
2. Doğumu, Çocukluğu ve Yetiştiiği Çevre	29
3. Öğrenim Yılları ve Meslek Hayatı	30
4. Askerliği, Evliliği ve Aile Hayatı.....	36
5. Mizacı	38
6. Muzbeg'in Hayatının Önemli Dönüm Noktaları	40
7. İskender Muzbeg'in Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda Yeri ve Önemi.....	45

II. BÖLÜM

İSKENDER MUZBEG'İN ŞİİRLERİ

A. İskender Muzbeg'in Şiirlerinde Tematik Unsurlar

1. Bireysel Temalar

I. Aşk

II. Sevgi

II. a. Gençlik Sevinci

ii. b. Türk Kültürüne Sevgi	57
iii. Özlem	58
iii. a. Tarih ve Geçmişe Özlem	59
iii. b. Geçmişe ve Çocukluğa Özlem	59
iii. c. İstanbul Özlemi	61
iv. Yalnızlık	62
v. İçe Kapanma.....	64
vi. Aldatmak.....	65
vii. Cinsellik.....	65
viii. Ayrılık.....	66
ix. Yaşam.....	69
x. Gelişme.....	70
xi. Gelecek ve Umut.....	70
xii. Yaşlılık.....	71
xiii. Ölüm.....	72
xiv. Tabiat Temalı Şiirler.....	75
2. Sosyal Temalar	77
i. Dostluk ve Kardeşlik.....	77
ii. Vatan Sevgisi.....	79
iii. Eşitliğe Çağrı	82
iv. Göç	83
v. Türk Varlığı	88
vi. Başka Ülkeler İçin Sosyal Eleştiriler	92
vii. Portreler	93
B. İskender Muzbeg'in Şiirlerinde Biçim ve Anlatım	
Unsurları.....	102
1. Nazım Biçimleri	103
i. Beyit	104
ii. Üçlüklerden Kurulu Şekiller	105

iii. Dörtlükler Halinde veya Hece Vezniyle Kurulan	
Biçimler	106
iii. a. Tek Dörtlükler Halinde	107
iii. b. Heceyle Kurulu Dörtlükler	108
iv. Beşlikler Halinde Biçimler	110
v. Altılıklar ve Yedilikler Halinde Biçimler	112
vi. Sekiz Mısra Halinde Biçimler	113
vii. Serbest	114
2. Dil ve Üslup	116
a. Muzbeg'in Şiirinde İmge	117
3. Şiirlerde Ahenk Unsurları	123
i. Ölçü ve Kafiye	123
ii. Tekrarlar.....	128
ii. a. Mısra Seviyesindeki Tekrarlar	128
ii. b. Mısra Başı Tekrar ve Aliterasyonlar	130
ii. c. Mısra Sonundaki Ses ve Kafiye	
Benzeşmesi.....	132
ii. d. Diğer Ahenk Unsurları	135
4. Söz Sanatları	137
a. Mecaz-ı Mürsel	138
b. Teşbih	140
c. İstiare	142
d. Tezat	145
e. Tecahül-i Arif	147
f. Teşhis	148
g. İntak	151
h. Mübalağa	152
i. Nida	153

i. Tekrir	153
j. Telmih	154
k. Tenasüb	155
l. Leff ü Neşir	156
m. İktibas	157
C. İskender Muzbeg'in Gerçek Şiir Kitabı	158
ı. Tito ve Özellikleri	159
ii. Özgürlük Şiirleri	162
iii. Umut - Toplumsal Kalkınma	163
iv. Devrim	164
v. Vatan Savunması	168
vi. Özyönetim	171
vii. Emek	173

III. BÖLÜM

ÇOCUK ŞİİRLERİ	176
-----------------------------	------------

IV. BÖLÜM

İSKENDER MUZBEG'İN UZUN HİKAYESİ VE HİKAYE

YAZARLIĞI	187
------------------------	------------

I. Hikayeleri	187
a. Hikayelerde Olay Örgüsü	189
b. Hikayelerde Zaman	192
b. 1. Kronolojik Karakterli Metin Halkalarından Oluşan Hikayeler	192
b. 1. 1. Hakim Bakış Açısının Kullanıldığı Kronolojik Karakterli Hikaye.....	193

b. 1. 2. Kahraman Anlatıcı Bakış Açısının Kullanıldığı Kronolojik Karakterli Hikaye....	194
b. 2. Anakronik Karakterli ve Eş Zamanlı Metin Halkalarından Oluşan Hikayeler	195
b. 2. 1. Anlatma Zamanıyla Vaka Zamanının Ayrı Olduğu Hikayeler	195
b. 2. 2. Anlatma Zamanıyla Vaka Zamanının İç İçe Olduğu Hikayeler	198
c. Hikayelerde Mekan	200
c. 1. Mekanın Dış Gerçekliğe Bağlı Olduğu Hikayeler	202
c. 2. Kahramanların Psikolojik Durumlarıyla Uygunluk Gösteren Mekanlar	204
d. Hikayelerde Kişiler	209
d. 1. Kadınlar	209
d. 2. Erkekler	212
d. 3. Çocuklar	215
e. Anlatım Teknikleri	217
e. 1. Geriye Dönüş Tekniği	217
e. 2. İç Diyalog	217
e. 3. İç Monolog	218
II. Yanan Sevgiler Uzun Hikayesi	219
a. Eserin Kimliği	219
b. Olay Örgüsü	221
c. Şahıs Kadrosu	224
c. 1. Karakter Yapılarına Göre	224
c. 1. 1. Birinci Dereceden Kahramanlar	224
c. 1. 2. İkinci Dereceden Kahramanlar	224
c. 1. 3. Üçüncü Dereceden Kahramanlar	226
c. 2. Cinsiyetlerine Göre	227
c. 2. 1. Kadınlar	227

c. 2. 2. Erkekler	230
c. 3. Sosyal Durumlarına Ve Yaşlarına Göre	
Kahramanlar.....	232
d. Mekan	233
d. 1. Dış Gerçekliğe Bağlı Mekanlar	234
d. 2. Psikolojik Boyut Kazanan Mekanlar	237
e. Zaman	240
f. Anlatım Teknikleri	243
f. 1. Anlatma ve Gösterme Teknikleri	243
f. 2. Tasvir	245
f. 3. Geriye Dönüş Tekniği	246
f. 4. İç Diyalog Tekniği	247
f. 5. İç Monolog Tekniği	248
f. 6. Mektup Tekniği	249
f. 7. Montaj Tekniği	250
III. Hikayeler ve Uzun Hikayede Dil ve Anlatım	251
a. Öztürkçe Eğilimi	253
a. 1. Yeni Sözcük Türetme Alışkanlığı	253
b. Yerli Dil Özellikleri	255
b. 1. Bölge Ağzına Has Kelimelerin kullanılması	256
c. Anlatımda Zayıflık	258
c. 1. Anlam Bakımından Yanlış Kullanılan Sözcükler.....	258
c. 2. Dil Yanlışları	261
c. 2. 1. Devrik Cümle Kullanımı	261
c. 2. 2. Bağlaç ve Hal Eklerinin Yanlış	
Kullanılması.....	262
c. 2. 3. Seslerin Yazımında Görülen Yanlışlar	263
c. 3. Yanlış Türetilen Sözcükler	264
d. Sanatlı Söyleyişleri – Seci, Benzetme	265

V. BÖLÜM

İSKENDER MUZBEG'İN DERGİ VE GAZETE YAZILARI²⁸⁸

1. Dil ile İlgili Yazıları	270
2. Kültür	285
2. 1. Maddi Kültür Unsurları	285
2. 2. Manevi Kültür	290
3. Edebiyat Yazıları	296
3. 1. Şiirle İlgili Görüş ve Tespitleri	300
4. Türk Toplumunun Kosova'daki Durumu ile İlgili Yazıları ..	307
4. 1. Eğitim	315
5. Hukuk ile İlgili Yazıları	322
6. Portre ve Tanıtım	329
6. 1. Kitap Tanıtımı	334
7. Anma Amaçlı Yazılan Yazılar	338
 SONUÇ	 344
KAYNAKÇA	348
 A. Genel Kaynaklar	 348
A. 1. Yugoslavya'da Yayınlanan Türkçe Gazeteler	350
A. 2. Yugoslavya'da Yayınlanan Arnavutça ve Sırpça Gazeteler.....	351
 B. İskender Muzbeg'in Eserleri	 352
I. Kitaplaşan Eserleri	352
a. Şiir Kitapları	352
b. Hikaye Kitabı	352
c. Çevirileri	353
c. 1. Sırpça'ya yaptığı çeviriler	353
c. 2. Türkçe'ye yaptığı çeviriler	353

d. Hazırladığı Antolojiler, Monografiler	353
e. Hazırladığı Ders Kitapları	354
II. Dergi ve Gazete Sayfalarında Kalan Kalem Ürünleri ...	354
a. Şiirleri	354
b. Diğer Kalem Faaliyetleri (hikaye, eleştiri, makale, inceleme, anı, tanıtım)	257
c. Yaptığı Röportajlar	367
d. Türkçe'ye Yaptığı Çeviriler (Şiir, Öykü)	368
e. Türkçe'den Sırpça'ya Yaptığı Çeviriler (Şiir, Öykü)	371
C. İskender Muzbeg'ten Bahseden veya Onu Konu Alan Yayınlar.....	374
1. Makaleler, İncelemeler, Röportajlar	374
2. Haber ve Tanıtım Yazıları	375
3. Türkçe'den Başka Dillere Çevirileri (Şiirleri ve Hikayeleri).....	376
4. Kendisiyle Yapılan Röportajlar	378
EKLER	380
a. Belgeler	380
b. Katılım Belgeleri ve Takdirnameleri	386
ÖZET	399
ABSTRACT	400

KISALTMALAR

a. g. e.	: Adı Geçen Eser
a. g. m.	: Adı Geçen Makale
a. g. t.	: Adı Geçen Tebliğ
Ank.	: Ankara
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
bs.	: Baskı
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
ed.	: Editör
G.I.B	: Güneş Isıt Beni
Haz.	: Hazırlayan
s.	: Sayı
S.	: Sayfa
YD.	: Yeni Dönem
YSFC	: Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti
UNMIK	: Birleşmiş Milletler Geçici Yönetimi
SÖB	: Sosyalist Özerk Bölgesi
t.t.	: taş a türküler
KFOR	: Kosovo Force
KMÖE	: Kosova Metohiya Özerk Eyaleti
KDTP	: Kosova Demokratik Türk Partisi

ÖNSÖZ

Birinci Dünya Savaşı sonlarından başlayarak Balkanlarda Türk Edebiyatı ile ilgili gelişmeler zaman zaman ara dönemler yaşamasına rağmen varlığını sürdürmüştür. Balkanlarda bugün de bütün canlılığı ile süren Türk edebiyatının yaşadığı bölgelerden biri de Kosova'dır. Bugüne kadar Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda eser veren yazarlar hakkında, burada ele aldığımız şekilde monografik bir çalışma yapılmamıştır.

Tezimiz Çağdaş Kosova Türk Edebiyatında önemli bir yere sahip olan İskender Muzbeg'in hayatı ve eserleri üzerinedir. Bununla birlikte İskender Muzbeg'in Çağdaş Kosova Türk Edebiyatında yeri ve önemini ortaya koymak için giriş bölümünde genel bir değerlendirme de yaptık. Çalışmamızı İskender Muzbeg'in şiir, hikaye ve uzun hikaye türünde verdiği eserleri ele alarak gerçekleştirdik. Ayrıca gazete ve dergilerde yayınlanmış 200' ün üzerinde yazısından yola çıkarak Muzbeg'in gazete ve dergi yazarlığını ortaya koymaya çalıştık.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda şiir türü gerek yapı, gerekse tema bakımından zenginleşerek devam etmiştir. Bu devirde isim yapmış yazarların çeşitli yönlerini inceleyen eserlerin verilmediği görülmüş ve Kosova Türk Edebiyatı'na katkıları geçmiş yazarlar üzerinde durma gereği, bizi İskender Muzbeg'le ilgili böyle bir çalışma yapmaya sevk etti.

Beş bölümden meydana gelen çalışmamızın giriş bölümünde, "Kosova Türk Edebiyatı' na Genel Bakış" , "1951'den İtibaren Yugoslavya Sosyalist Federe Devleti'nde Türklere Verilen Eğitim, Kültürel Haklar ve Bugünkü Durum", "Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı" başlıkları altında Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın gelişimi ve temsilcilerini belirtmeye çalıştık. Kosova Türk

Edebiyatı'nda, Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı yeni bir dönemin açıldığı ve sayı olarak daha fazla eserin verilmeye başlandığı dönemdir.

Birinci bölümde İskender Muzbeg'in hayatı ve kişiliği hakkında bilgilere yer verdik. Aynı zamanda yazarın Kosova Türk Edebiyatı'nda yeri üzerinde durulmuştur. Bu konuda, kendisiyle olan görüşmelerimizden edindiğimiz bilgiler, kişisel dosyası başlıca kaynaklarımız oldu. Ayrıca kendisiyle yapılmış olan röportajlardan, eserlerine yansımış olan özelliklerden İskender Muzbeg'e ait hususları ifade etmeye çalıştık.

İkinci bölümde incelediğimiz "İskender Muzbeg'in Şiirleri" konularına göre sınıflandırılmıştır. Şiirlerini yapı ve tema bakımından değerlendirdik. Yazarın daha çok Tito devrimini anlatan şiirlerine yer verdiği Gerçek isimli kitabı ise ayrı başlık halinde ele alınmıştır.

Muzbeg'in şiirlerinin bir bütün halinde biçim ve ahenk unsurları üzerinde durulmuştur. İskender Muzbeg'in Çocuk Şiirleri'ni üçüncü bölümde ele almaya çalıştık. "İskender Muzbeg'in Uzun Hikaye ve Hikaye Yazarlığı" adını taşıyan dördüncü bölümde Muzbeg'in Sevil isimli hikaye kitabında yer alan on hikayesi ve tefrika halinde yayınlanmış olan Yanan Sevgiler isimli uzun hikayesini oluşturan unsurlar üzerinde durulmuştur. İskender Muzbeg'in yazmış olduğu gazete ve dergilerde yer alan hikayelerini "Kaynakça" bölümünde göstermekle birlikte incelememizin dışında tuttuk. Muzbeg'in önce dergilerde yayınladığı hikayelerden seçerek oluşturduğu hikaye kitabında yer alan hikayelerini esas aldık. Hikayelerini ve Tan gazetesinde tefrika edilen uzun hikayesini "Olay örgüsü", "Zaman", "Mekan", "Şahıs kadrosu" bakımından incelemeye çalıştık. Bunlar hem hikaye hem de uzun hikayede kendi içinde başlıklara ayrılarak verildi.

Ayrı ayrı bölümler halinde ele aldığımız şiir ve hikayelerinde üslup özellikleri ve dili nasıl kullandığı üzerinde durulmuştur.

İskender Muzbeg aynı zamanda siyasal, kültürel ve edebi yazıları ile de dikkat çeken bir yazarımızdır. Buna bağlı olarak, şiir ve hikayeleri dışındaki kalem faaliyetleri “İskender Muzbeg’in Dergi ve Gazete Yazarlığı” adlı beşinci bölümde yazarın Çevren, Sesler, Bay gibi dergilerde, Tan, Birlik ve Yeni Dönem gibi gazetelerde tespit edilen yazıları ele alınarak konularına göre tasnif edilmeye çalışılmıştır. Birçok dergi ve gazetede günlük yazıları ve makalelerinin olması, düşünce dünyasını ortaya koyabilmek açısından önem arz etmektedir. Bu yüzden makaleleri ele aldığı konuları bakımından bir bütün halinde inceledik.

Sonuç olarak kaynakların bir kısmını İskender Muzbeg’in kendisinden, diğerlerini şair ve yazar Zeynel Beksaç, Altay Suroy’un özel arşivlerinden yararlanarak derledik. Çok az kısmını ise Priştine üniversitesi kütüphanesinden bulduk. Böylece yazarın 2004 yılına kadar ortaya koyduğu çalışmalarının tamamı derlenmiş incelenmiş ve bir monografi çalışması sınırlılığı içinde değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada her türlü yardım ve desteğini gördüğüm değerli Hocam Prof. Dr. Alemdar YALÇIN’a teşekkür ederim. Ayrıca, benimle röportaj yapan, görüşmemde birtakım bilgileri tespit etmemi sağlayan değerli yazar İskender MUZBEG’e teşekkür ederim.

a. Kosova Türk Edebiyatı' na Genel Bakış

Türklerin Balkanlarda dolayısıyla Kosova'da tarihi çok erken dönemlere dayanır. Osmanlı Devleti' nin 1389 yılında Kosova'ya gelmesi ve 1912'ye kadar bu topraklarda kalmasıyla bilim, kültür ve sanat alanında önemli ve büyük ilerlemeler olmuştur. Ancak bundan önce ilk zamanlarda Hunlarla bu topraklarda görünmeye başlayan Türkler'in daha sonra çeşitli bölgelerde Avarlar, Peçenekler, Oğuz ve Kuman Türk'lerinin bu topraklarda etkili oldukları bilinmektedir. Bu nedenle Türkler bu bölgeyi yurt edinmiş eski topluluklardan biridir:

“Türk toplumunun Balkanlarla ilişkisi çok erken dönemlerde başlamıştır. 5. yüzyılın başlarından itibaren Türkler Balkanlar'a girerler. Atilla'nın bu bölgenin büyük bölümünü ele geçirerek İstanbul yakınlarına kadar geldiği bilinmektedir. 11. ve 12. yüzyıllarda ise Peçenek, Kuman ve Uz Türkleri Balkanlara gelip yerleşirler. 13. yüzyıl ortalarında da muhtemelen Moğol istilasından kaçan Sarı Saltuk ile sonradan onun adıyla anılan Türkmen aşireti Balkanlar'a geçen ve Dobruca dolaylarında ilk Müslüman Türk cemaati meydana getirilir.” (İslam, 2003:87)

Osmanlı'nın gelmesiyle bölgede sağlanan istikrarın Balkanların geneline hakim olduğu bilinen bir gerçektir. Türk toplumunun Kosova'da kalıcı ilişkileri Osmanlılar zamanında başlamış ve bu güne kadar devam etmektedir. Osmanlı uygarlığı çerçevesinde gelişme gösteren bilim kültür, sanat alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Türkçe geçerli dil konumuna gelmiş, medeniyet dili olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla bölgede konuşulan diğer dillere Türkçe'den birçok kelime geçmiştir. Bu dönemde medrese, tekke ve zaviyeler kurulmuştur. Böylece Türk medeniyeti inşa edilmeye başlanmıştır. Kültür ve sanat alanında ilk dönemde ortaya çıkan isimlerin sayı bakımından az olduğu görülür:

“Her başlangıç gibi ilk dönemde ortaya çıkan isimler sayıca azdır. Fakat bu devir çabuk atlatılmış ve XVI. yüzyıl başlarından itibaren başka alanlar gibi Osmanlı edebiyat kadrosunun önemli bir bölümü, Balkanlar’dan yetişmeye başlamıştır “ (İsen, 2003:224)

Dolayısıyla bu dönemden sonra Kosova’da yetişen şairlerin sayısı da azımsanmayacak derecededir. Osmanlı Devleti’nin bölgeden çekilişinden sonra bir ara bölge birçok alanda durgunluk dönemi geçirmiştir. Ancak bu durgunluk döneminden sonra Türkçenin her türlü baskıya direnip sadece konuşma dili olarak değil yazı dili olarak da yaşadığı ve edebi alanda eserlerin verilmeye devam edildiği görülür. Bu alanda yayın organları en önemli rolü oynamıştır. Özellikle Türkçenin Kosova’da yazı dili olarak yaşatılmasını ve gelişmesini sağlamış aynı zamanda dilin ve kimliğin ifade edilmesinde büyük payı olmuştur.

Türk yönetiminin bu topraklardan çekilmesiyle birkaç yıl sonra, 1918 yılında Yugoslavya Krallığı kurulmuştur. Bu yönetim Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti’nin kurulmasına kadar devam etmiştir. Bu süre içerisinde Türkçe yazılı basına izin verilmemiştir. Osmanlı Devletinin bölgeden çekilmesiyle, kurulan Yugoslavya Krallığı ve Tito Yugoslavyası’ nın kurulmasına kadar geçen dönemde sözlü edebiyat sürdürülmüş özellikle Prizren, Yakova, İpek gibi şehirlerde tekkelerde tasavvuf edebiyatı gelişmiş fakat bu dönemde verilen sözlü ürünler yayınlanmamıştır. Bir istisna olarak sadece 1870-1928 yıllarında yaşamış olan Hacı Ömer Lütfü’nün 60 kadar eser verdiği söylenmektedir. (İsen, Engüllü, 1977:350) Hacı Ömer Lütfü’nün Üsküp’ te çeşitli gazetelerde eserlerinin yayınlandığı bilinmektedir:

“Hacı Ömer Lütfü’ nün şiirlerinden bazıları, medrese eğitimi gördüğü yıllarda İstanbul’da “Fen ve Edep” ile “ Tercüman-ı Hakikat” gazetelerinde, Prizren ‘e dönüşünden sonra ise Üsküp’te çıkan “Hak” , “Mücadele-i Milliye” , “Sosyalist Fecri” gibi gazetelerde yayınlandı” (İsen, Engüllü, 1997:350).

1945 yılında kurulan Yugoslavya Sosyalist Yönetimi ise 1951 yılında Türkçe okulların açılmasına izin vermesinin yanında gazete ve radyo yayınlarının da başlatılmasına izin vermiştir. Kosovalı şairler ilk ürünlerini bu gazetelerde yayınlamaya başlamışlardır, dolayısıyla Türk edebiyatının da canlanmaya başladığı görülür. Kosova Türkleri ilk önce Makedonya’da yayınlanan Birlik gazetesinde ürünlerini yayınlama imkanı bulmuş daha sonra 1969’da Kosova’da çıkmaya başlayan Tan gazetesinde yayınlamaya devam etmişlerdir. En çok şiir ve hikaye türlerinde eserler vermişlerdir. Böylelikle Kosova’da 1960’lı yıllarda Çağdaş Türk edebiyatı gelişmeye başlamıştır denilebilir. Bölgedeki yazarlar özgün eserlerini Birlik ve Tan yayınları arasından yayınlama imkanı bulmuşlardır.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nın gelişimini sürdürmesinde ilk safhada en önemli rolü gazete ve dergiler oynar. Kosova’da ilk defa 1969 yılında Türkçe gazete yayınlamış daha sonra bölgede basın ve yayın hayatı çeşitli yayınlar altında gelişimini sürdürmüştür. Bölgenin başkenti Priştine’de Tan Gazetesi (1969), Çevren Dergisi (1973) ve Kuş (1979) çocuk dergisi yayınlanmaktaydı. Kosova’da Türk edebiyatının gelişmesi yönünden önemli rol oynayan, Priştine’de 1. Mayıs 1969 yılında yayın hayatına başlayan Tan gazetesi ilk yıl on beş günde bir yayınlanırken, gazete 03.03.1970 tarihli, 20. sayısından itibaren haftalık gazete olarak yayınlanmaya başlamıştır. Ayrıca Prizren’de “Doğru Yol” Derneği, “Nazım Hikmet” Yazın Kolu’ nun yayınladığı aylık Doğru Yol (1971) dergisinin ilk sayısı 1971 yılında, son 15. sayısı da Kasım 1974’te yayınlanmış, ancak iki yıl aradan sonra Aralık, 1976 yılında Doğru Yol Dergisinin devamı olarak 16. sayısı Esin adı altında yayınlanmaya başlanmıştır. Bu dergiden şöyle bahsedilir:

“Bu derginin amacı, dernek içerisindeki üyelerin kültür ve sanat alanında etkinliklerini yansıtip, onların daha da başarılı olmalarında koşullar yaratmaktır” (Brina, 21.12.1981)

Başta yılda bir yayınlanan Esin dergisi daha sonra iki veya üç yılda bir yayınlanmaya başlanmış belli aralıklarla yayınlanan derginin 1990 yılında 25.

sayısı, en son 26. sayısı da sekiz yıl aradan sonra 1998 yılında yayınlanarak yayınına ara verilmiştir.

Bu dönemde bir yandan Doğru Yol Sanat Derneği etrafında diğer yandan da Tan gazetesi çerçevesinde bilim, kültür, sanat, edebiyat dergileri veya çocuk dergilerinin yayınlandığı dikkat çeker:

“Temel insani hak ve hürriyetlerinin kısmen tanındığı 1951 yılından itibaren bir araya gelerek kültür miraslarıyla ilgili çeşitli çalışmalar yapmaya başlayan Yugoslavya Türkleri, öncelikle Doğru Yol Sanat Derneği’ni kurarlar. Başlı başına bir ekol oluşturan bu derneğin etrafında çok yönlü ve çeşitli bir yayın faaliyeti de başlar “ (İslam, 2003:87).

Tan’ın yayın organı niteliğinde çıkmaya başlayan Çığ Yazın/Sanat Dergisi, Prizren’de hazırlanıp yayın hayatına 1990 yılında başlamıştır. Çığ’ın en son 16. sayısı 1997 yılında yayınlanmış ve yayını durdurulmuştur. Yukarıda belirttiğimiz gazete ve dergilerin 1999 Kosova Savaşı’ndan sonra yayın hayatına son verildiği dikkat çeker. Bunların tamamı Türkçe olmakla beraber büyük bir kısmı resmi basın organı olma özelliğini taşımaktadır. 1999 Kosova savaşına kadar birçok alanda değişmelere sahne olan bölgede, yayınlanan gazete ve dergilerin büyük çoğunluğu devlet desteği ve devlet kontrolünde çıktığı bilinmektedir. Ancak bu yayın organlarının Kosova’da yaşayan Türklerin tarihi, kültürü, eğitimi ve güncel sorunlarıyla da ilgilendiğini vurgulamak gerekir.

İskender Muzbeg diğerleri arasında gazete ve dergilerin öneminden bahsederken Eski Yugoslavya’da Türk Edebiyatı’nın gelişim sahalarını şöyle dile getirmiştir:

“Türk halkı yazını çoğunlukla Kosova SÖB-nde ve Makedonya SC-nde yani bu halkın çoğunluğunun yaşadığı yerlerde gelişmektedir. Sözü edilen toplumsal siyasal birliklerde Türk dilinde okulların açılmasıyla, yayınevlerinin, dergi ve gazetelerin çıkmasıyla, kültür ve

sanat derneklerinin, amatör tiyatroların ve Üsküp'te profesyonel tiyatronun etkinliğe geçmesiyle, radyo ve televizyon yayınlarının yayınlanmasıyla vb. Bu yazının gelişmesi için koşullar yaratılmıştır.”
(Muzbeg, Esin, 21.12.1981)

1999 Kosova savaşıdan sonra UNMİK yönetimi altına girmiş olan Kosova bölgesinde şu anda Türkçe olarak birkaç dergi ve bir gazete yayınlanmaktadır. Bunların çoğunluğu Prizren’ de çıkan Bay (1994), İnci (1995), Genç Bay (1995), Sofra (1999) ve Türkçem (1999) dergileri ile Yeni Dönem (Kasım, 1999) adlı haftalık gazetedir. Bunların arasında Türkçem ve İnci, bölgede Türklerin hayatında çocuk dergileri olarak önemli bir yer tutar. Söz konusu yayın kuruluşları son yıllarda yayın hayatına sıralı devam eden yayın organlarıdır. Şubat 2001 yılında Priştine’de Demokrasi Ufku adlı on beş günde bir çıkan bir gazete yayına başlamıştır. Ancak kısa ömürlü olan bu gazete birkaç sayı yayınlandıktan sonra yayını durdurulmuştur. Son olarak da 2002 yılında Mamuşa’da Derya, Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi yayın hayatına başlamıştır.

1999 NATO müdahalesinden sonraki süreç doğal olarak basını da etkilemiştir. Bu değişmeden sonra gazete ve dergi yayıncılığının bağımsızlaştığı görülebilir. Bu değişim sürecinden sonra yayınlanmaya başlayan ilk Türkçe gazete Yeni Dönem’dir.

Yukarıda adını saydığımız gazetelerin veya dergilerin 1951 yılından sonra yayın hakkına kavuştuktan sonra faaliyetleri devam etmiştir. Ancak tüm bu yayın kuruluşlarından önce de Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nın ortaya çıkmasını hazırlayan ve bu edebiyatın gelişmesine zemin teşkil eden gazetelerin varlığı ve öneminden de söz etmek gerektiğine inanıyoruz. Daha önce Kosova bölgesinde gazetecilik Osmanlı döneminde 1870’ li yıllarda başladığı bilinmektedir:

”Basın, Osmanlı toplumunun Avrupa’dan 19. yüzyılda aldığı kurumlardan biridir.” (İslam, 2003:87)

Yayın kuruluşu olarak yukarıda saydığımız gazete ve dergilerden daha önce, XIX. yüzyılda bu topraklarda edebiyatın ortaya çıkmasında önemli bir yere sahip olan Makedonya ve Kosova’da yayınlanan yayın organlarını şöyle sıralayabiliriz:

“Prizren (1871), Kosova (1877), Yeni Mektep, Enva-ı Hürriyet, Şar, Yıldız, Rehber, Uhuvvet, Hak (1920), Hak Yolu (1924), Mücadele (1925), Yeni Vakit (1925), Birlik (1925), Sosyalist Fecri (1920), Sada-yı Millet (1927), Işık (1927) ve Doğru Yol (1937)’ dur.” (İsen, 2003:233)

Bunların arasında Prizren’de “Prizren” ve Priştine’de yayınlanan “Kosova” isimli gazeteler, vilayet gazeteleri olma özelliği gösterirken yayın dilinin Türkçe-Sırpça olduğunu söyleyebiliriz. (İslam, 2003:87)

Kosova Türk Edebiyatı’nda edebi alanda en çok şiir türünde eserler verilmiştir. Şiirden sonra hikaye türünde de ürünlerin verildiği görülür. Bu türlerden başka, Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nda pek fazla olmasa da eleştiri, deneme gezi yazıları ve tiyatro ile ilgili örnekler de mevcuttur. Roman türünde ise pek başarılı olunduğu söylenemez. Kosova Türk Edebiyatı’nda kaleme alınan romanların sayısı azdır.

Çağdaş Kosova Türk edebiyatının başlıca temsilcilerini şöyle sıralayabiliriz: Fahriye Çerkez (1929), Naim Şaban (1935 – 1961), Nimetullah Hafız (1939), Enver Baki (1943), Hasan Mercan (1944), Arif Bozacı (1944), Ahmet İçciler (1945), Şecaettin Koka (1945), Bayram İbrahim (1947), İskender Muzbeg (1947), Fikri Şişko (1949), Altay Suroy (1949), Fahri Mermer (1950- 2001), Agim Rifat Yeşeren (1951), Zeynel Baksaç (1952), Ethem Baymak (1952), Osman Baymak (1954), Aziz Serbest (1954), Reşit Hanadan (1955), Nuhi Mazrek (1956), Raif Kırkul (1964), Özcan Micalar (1965).

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nda yer alan bu şairlerin bazılarının bir, iki hikaye veya şiir kitabı yayınlanmıştır. Bunların arasında bazı şairlerin

de son yıllarda yayınlanmış şiirlerine çok seyrek rastlarız. Özgün eserler veren sanatçılar olarak sayılabilecek İskender Muzbeg, Zeynel Beksaç, Agim Rifat Yeşeren ve Raif Kırkul'un şiir türünde başarılı örnekler verdikleri söylenebilir.

Süreyya Yusuf, Yugoslavya'da Çağdaş Türk şiirinin ortaya çıkışından şöyle bahseder:

“Her başlangıçta olduğu gibi Çağdaş Türk Halkı şiirinin ilk evresinde de bir atılım, bir yoklama, nazım denen muammanın gizlerini bir öğrenme süreci geçirildi. Bu deneme şiirler savaşın sona varmasıyla elde edilen yengilere ve yurdun kalkınmasındaki başarılarla karşı duyulan sevinç ve kıvançları, önüne geçilmez bir coşkuyla, fakat henüz sendeleyemeyen dizelerle dile getiren şiirlerdir” (Yusuf, 1979:7)

Ancak daha geçlerde şiirin bu zayıflıklardan kurtularak kendi gelişme yolunu bulmaya çalıştığı görülür. Bölgede Türklerin edebi alanda verdiği eserlerde kullanılan dil dikkate alındığında, yazı dili olarak Türkiye Türkçesi kullanılmaktadır. Kosova'da diğer topluluklar kadar Türkler de bölgenin yerlisidir. Türkçenin bu bölgede yüzlerce yıl konuşulup yazıldığı görülmektedir. Yazı dilinde zaman zaman yöresel söyleyiş özelliklerinin etkisi görülmektedir. Bu farklılığın son yıllarda kendini daha az gösterdiği dikkat çekmektedir.

Kosova Türk Edebiyatında belli bir dönem Türkiye Türkçesi ile yazan Kosova yazarların ürettiği metinlerde terim uydurmalarının payı vardır. Bunun nedeni yaşadığı bölgede diğer dillerden etkilenmeleridir. Dolayısıyla Kosova'da Türkçe zaman zaman standart Türkçe ile paralel bir gelişme gösterememiştir. Bölgede verilen eserlerde 1980'li yılların ortalarına kadar öztürkçe eğilimi bir farklılık olarak dikkat çeker. Ancak son yıllarda Türkiye Türkçesi'nin standart dil olarak etkisinin arttığı görülebilir. Kosova, çok etnikli, çok kültürlü ve çok dilli bir bölgedir. Bu nedenle Kosova Türkleri ikinci bir dil olarak Arnavutça ve Sırpça'yı kullanmaktadır.

Bugün Kosova’ da kendi varlığını can hakkı sayılan eğitimi ile ayakta tutan Türkler, Türkçeyi sadece konuşma dili olarak değil yazı dili olarak da yaşatmaya devam etmektedirler. Ancak, son yıllarda az sayıda yetişen yazar ve şairler ile birlikte edebi alanda doyurucu sayıda nitelikli eserlerin verilmemesi asıl sıkıntının kaynağıdır. Son yıllarda az sayıda şairin yetiştiği görülmektedir. Bu bölgede dönem dönem çeşitli durumlar karşısında mücadele veren Türkler, 1999 Kosova savaşıdan sonra da söz konusu durumla karşı karşıya gelmiş, son yıllarda Türk dilinin resmîyeti konusunda olduğu gibi birçok konuda mücadele vermek zorunda kalmıştır. Edebi alanda bu konuların ele alındığı görülür. Bu bağlamda şiir türünde ürün verildiği diğer türlerde ise bu konuların işlenmediği ve kayda değer herhangi bir varlık gösterilmediği dikkat çeker. Ancak Kosova’da edebiyat geleneklerimizi sürdürebilmek için bölgede sürdürülen Türkçe Eğitimle her zorluğun üstesinden gelinebileceğine inanılmaktadır.

b. 1951’den İtibaren Yugoslavya Sosyalist Federe Devleti’nde Türklere Verilen Eğitim, Kültürel Haklar ve Bugünkü Durum

Osmanlı yönetiminde eğitim göz önünde bulundurulursa cami, mescit, mektepler, medreseler gibi eğitim kurumları karşımıza çıkar. 16. yüzyıldan itibaren Kosova’nın birçok köy ve kentlerinde mektepler, medreseler yapılmaya başlanmıştır. Kosova’da ilk yazılı belge olarak 1513 yılında Suzi’nin “Vakıfname” sine rastlarız. 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlangıcında Kosova Vilayeti’ nde var olan iptidai, rüştiyye, idadi gibi eğitim kurumları Osmanlı Devleti’ ndeki eğitim sisteminin genel özelliklerini taşımaktadır. Osmanlı’nın bu topraklardan çekilmesiyle bu gibi eğitim kurumları kapatılmış, sadece din görevlisi yetiştiren okullar çalışmıştır. Bu okullar hafız yetiştiren medreselerdir.

1912’de Osmanlı’nın bölgeden çekilmesiyle yalnızca hafız yetiştiren birkaç medrese kalmıştır. 1943 yılında medreselerin bazılarında Türk dilinde eğitim verilmiş; ancak bu tarihten sonra bütün medreselerin de eğitim dili Arnavutça olmuştur. Türkçe eğitim ortadan kaldırılmıştır. (Lika, 1999: 217) Bu dönemde Türkçe eğitimin ortadan kaldırılmasıyla Türkler 1951 yılına kadar sıkıntılı bir dönem geçirmişlerdir:

“Balkanlarda azınlıklar, özellikle bize ait azınlıklar gerçekten, Osmanlı devletinden bu yana, Osmanlı Devleti’ nin parçalanmasından, ana ülkeden ayrı düşmelerinden sonra hep sıkıntı ile ifade edilebilecek duruma maruz kaldılar. “ (İsen, 16. 11. 2000)

Osmanlı Devleti’nin Balkan topraklarından çekilmesiyle, devletin asli unsuru olan Türkler azınlık durumuna düşmüştür. Bölgede Türklerin haklarının çiğnenmesi, Türkiye’ye göçler, Osmanlı mirasının ortadan kaldırılması, Türkçe’nin etkisinin kaldırılması veya Türkçe yer adlarının kaldırılması gibi konularda yapılan girişimler etkisini göstermiştir.

Osmanlı yönetimi bu topraklardan çekildikten sonra Türkçe eğitimde de bir karanlık dönem geçirilmiştir. Krallık Yugoslavya’nın ilk yıllarında eğitim medreselerde yapılmaktaydı. Medreselerde ilk başta eğitim dili Türkçe iken daha sonra Arnavutça olmuştur. 1912 yılından sonra kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Yugoslavyasında Türk çocukları öğrenimlerini Sırpça görmek zorunda kalmışlardır.

“1912–1945 yılları arasında Türk halkı sadece Sırp-Hırvat dilinde eğitimini sürdürebilmiştir. 1945-1951 arası yıllarda ise Türkler genellikle Arnavut dili üzerinde eğitim görmüşlerdir.” (Tunalıgil, 1998:215)

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle 1945 yılında kurulan Yugoslavya Federatif Cumhuriyeti’nde yaşayan ulus ile halklar kendi anadilinde öğrenim hakkına sahip oldular. Buna rağmen Kosova’da Türk toplumu Türk dilinde eğitim görme hakkını 1951 yılında kazanmıştır.

Dolayısıyla yedi yıl bir gecikme ile Kosova'daki Türk toplumu hakkını elde etmiştir. 1951 yılında bölgede çıkarılan kararla Türklerin yaşadığı yerleşim yerlerinde Türk dilinde öğrenim görülmeye hak kazanılmıştır:

“Kosova bölgesinde yaşayan Türk halkı, belediye bölge, cumhuriyet ve federal organlarından kendi anadilinde öğrenim görme olduğu gibi kendi ulusal benliğini belirtme ve kültürel gelişme haklarını istemiştir. Bu istem, 20 Mart 1951 tarihinde düzenlenen Kosova ve Metohiya Özerk Bölgesi yöresinde yaşayan Türk azınlığı için Türk dilinde okulların açılmasına ait karar alınmasıyla gerçekleştirilmiştir ” (____ , Tan, 26.10.1991).

Alınan böyle bir kararın Kosova'da yaşayan Türkler için büyük önemi vardır. Eğitim ve öğretim sürecinin başlatılması aynı zamanda bölgede Türk toplumunun da geleceğe güvenli bakması açısından önem arz etmektedir.

1951 yılında Kosova'da Prizren, Mamuşa, İpek, Priştine, Gilan, Dobırçan, Mitroviça, Vuçitırın ve Sırbistan'a bağlı Bilaç köyünde olmak üzere toplam beş şehir ve üç köyde Türkçe eğitim veren sınıfların açıldığı bilinmektedir. Ancak bu gün durum farklıdır. Bugün Kosova'da Prizren, Mamuşa, Priştine, Gilan, Dobırçan, ve Mitroviça'da Türkçe eğitim hayatına devam edilmektedir. Görüldüğü gibi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Türk eğitiminin yarım yüzyıl kadar veya bugüne kadar yukarıda saydığımız şehir ve köylerde, zaman zaman öğrenci sayısında düşüş gözlemlense de birkaç yerleşim yeri hariç kesintisiz devam ettiğini söylemek mümkündür.

Bu nedenle 1951 yılı Kosova'da Türklerin varlığının kabul edilmesi açısından önemli bir dönemi teşkil eder. Bu dönemde öğretmen yetiştirmek için Üsküp'teki öğretmen okulunda hızlandırılmış eğitim kursları verilmeye başlanmıştır. Makedonya'da Türkçe Eğitim'in başlangıç tarihi 1944 yılıdır. Bu yüzden o dönemde ders kitapları Makedonya'dan getirtilmiştir. Türkçe eğitim ile birlikte kültür sanat dernekleri kurulmaya başlanmış, radyo televizyon yayınları yapılmaya başlanmıştır.

1951 yılından itibaren ilkokulun birinci sınıfından dördüncü sınıfına kadar Türk sınıfları açılmış, zamanla lise düzeyinde Türkçe eğitim görülmeye başlanmıştır. Bu gün Kosova'nın Prizren, Mamuşa, Priştine, Mitroviça Vuçitrn, Gilan, Dobriçan gibi köy ve şehirleri olmak üzere ilkokul düzeyinde eğitime devam edilmektedir. Priştine, Prizren ve Gilan şehirlerinde ise lise düzeyinde eğitime devam edilmektedir. Lisans düzeyinde, Priştine Üniversitesi'ne bağlı Filoloji Fakültesi bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Prizren Eğitim Fakültesi bünyesinde Türkçe Sınıf Öğretmenliği Bölümü bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra eski Yugoslavya topraklarında Türklerin yoğun olarak yaşadığı iki bölge olan Kosova ve Makedonya'da edebiyat ve sanatın uyanışında gazete ve dergiler etkili olmuştur. İkinci Dünya savaşı'ndan sonra kurulan Yugoslavya'da gazete ve dergiler, Türk varlığı açısından önemli rol üstlenmişlerdir. Yukarıda kronolojik sıra dahilinde ikinci dünya savaşı'ndan sonra çıkan gazete ve dergileri belirtmiştik. Bunların arasında Üsküp'te çıkan Birlik ve Priştine'de Tan gazetesinin önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar Makedonya ve Kosova'da Türk varlığının somut örnekleri olmakla halkı aydınlatan, edebiyat ve sanat türlerinde eserlerin yayınlanmasında sanatçıları destekleyen gazetelerdir.

Bölgede 1999 NATO müdahalesinden sonra devlet desteğiyle çıkan Türkçe Tan gazetesine, devlet bünyesinde çıkan televizyona ve radyoya ara verilmiştir. Daha sonra gazetenin yayını tamamen durdurulmuş, Priştine radyo ve televizyonu ise tekrar yayın hayatına devam etmiştir ancak eskiye göre daha kısa süreli yayınlarla Türkçe yayın yapmaktadır. Priştine televizyonu Türkçe programı çerçevesinde günde 15 dakikalık haber yapılmakta ve 30 dakikalık haftalık magazin programları sunulmaktadır. Bunun dışında Türkçe yayın yapan radyolar, Prizren'de Yeni Dönem Radyosu, Prizren Radyosu ve Mehmetçik FM, Priştine'de ise Priştine Radyosu ve Kent FM'dir.

Osmanlı İdaresinin Kosova'dan çekilmesinden sonra Türklere yönelik doğrudan veya dolaylı yollardan belli dönemlerde baskılar veya asimilasyon politikaları uygulandığı bilinir. Bu gibi olgular bölgedeki Türkleri birçok açıdan önemli ölçüde etkilemiştir.

Kosova'da belli dönemlerde yaşanan göç nüfus sayısını doğal olarak etkilemiş fakat bölgede yapılan nüfus sayımları sırasında da sağlıklı bilgiler verilmemiştir. Buna bağlı olarak şöyle bir açıklama vardır:

"Kosova'da 1953 yılında genel nüfusun % 4, 3'ünü 34.583 sayıyla oluşturan Türkler, 1991 resmi rakamlarda 10.836 olarak tespit edilmiş ve genel nüfustaki oranı % 0,6'ya düşmüştür." (Türbedar, 2003:292)

Kosova'lı Türkler sayılarının 60 bin civarında olduğuna inanmaktadırlar. Kosova'da, Türklerin sayısının belli dönemlerde düşmesinin başlıca nedenlerinden göç ve bölgede Türklerin bir kısmının kendilerini Arnavut olarak yazdırmaları sayılabilir.

1951–1966 yılları arasındaki dönem göçün yaşandığı en yoğun dönemdir. Göçlerin nedenleri topraklara el koyma veya benzer baskılar olarak gösterilebilir. Araştırmalarda 1953-1961 yılları arasında Yugoslavya'dan Türkiye'ye 183.000 Türk'ün göç ettiği, sessiz göç olarak adlandırılan 1961-1971 yıllarında ise 129.000 Türk'ün ana ülkeye sığındığı öne sürülmüştür. (Şen, Sofra, Mayıs 2000)

Bu dönemlerde yaşanan göçler İskender Muzbeg'in şiirlerine yansıdığı gibi Kosova Türk Edebiyatı'nda birçok şair ve yazarların eserlerine de konu olmuştur.

En son darbe de NATO'nun 1999 yılında Yugoslavya müdahalesinden sonra BM Güvenlik Konseyi 1244 sayılı kararıyla kabul edilen 1971 Anayasasına göre, var olan Türk dili ve yazısının resmîyetten kaldırılmasıyla

gerçekleştirilmiştir. Bunun üzerine Türk Toplumunu her alanda özellikle sivil toplum kuruluşları ‘geniş tabanlı bir hassasiyet’ göstererek gereken kurumlara istemlerini dile getirmiş, bu sorunun çözülmesi üzerine yürümüştür. Ancak bugüne kadar BM Güvenlik Konseyi 1244 sayılı kararında temel alınan 1971 Anayasasına göre Kosova’daki Türkçe’nin var olan resmiyeti geri alınamamıştır.

Son yıllarda, Kosova’da Türk Toplumunu temsilcileri, Türkçe’yle ilgili düzenlemelerin yasal bir zemine oturtulması önemi üzerinde durmuş, Türk Dili’nin en azından Türklerin yaşadığı belediyelerde ve 1977 tarihli dil kanunundaki seviyesinin korunması amaçlanmıştır. Bu dönem içerisinde Kosova Türk toplumunda Kanunların Türkçe yayınlanıp yayınlanmayacağı en fazla üzerinde durulan konulardan ve mevcut endişelerden biri olmuştur. Kosova’da Türkler bugün çözümlenmemiş olan sorunlar yanında çözümlenmiş olan bazı meselelerin uygulamada olmayışının, sıkıntısını çekmektedir ve bu gibi neden ve çözümlerin UNMIK’in sorumluluğunda olduğuna inanılmaktadır. Özellikle Kosova’da Türklerin yaşadığı yerlerde, Türk dilinin kullanımının ihlal edildiğini belirtmek gerekir ve bu soruna şimdiye kadar ister Arnavut yetkililer ister UNMIK yöneticileri çözüm getirmemişlerdir. Dolayısıyla, Kosova’da Türk Toplumunun yapıcı unsurlardan biri olduğu göz ardı edilmiştir.

Vurgulanması gereken bir diğer nokta da Kosova’da yapılacak olan statü konusundaki görüşmelere sadece Arnavut ve Sırp tarafı katılmaktadır oysa hükümette yer alan diğer topluluklara yer verilmemektedir. Kosova’da yaşayan Türkleri ilgilendiren Türk temsilcilerinin bu görüşmelerde saf dışı bırakılmasının nedenidir. Halbuki bir yandan çok dinli, çok kültürlü, çok etnik yapılı bir Kosova’dan söz edilirken diğer yandan görüşmelerde sadece Arnavut ve Sırp temsilcileri dikkate alınmaktadır. Kosova’da Türk, Boşnak ve diğer toplulukların temsilcilerinin de katılması gerekliliği göz ardı edilmektedir. Bu çerçevede Kosova’daki Türk Topluluğunun isteği nihai statü görüşmelerinde Türk temsilcilerinin de yer almasıdır.

Bugün Kosova'da Türk toplumunu en çok igilendiren hususlardan biri de Kosova'nın Statüsü' nde azınlık haklarının garantisi ve uygulanmasıdır.

Görüldüğü üzere 2000'li yıllarda Kosova' da Türk toplumu edebi alanda olduğu gibi sosyal ve siyasal alanda da sıkıntılı bir dönemi geçirmektedir.

c. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı

XIX. yüzyılda 500 yıl Osmanlı İdaresi'nde kalmış bir bölge olan Kosova'da Türkler, Arnavutlar, Sırlar, Boşnaklar ve diğer topluluklar yaşamaktadır. Bugün bu topraklarda yaşayan Türkler bölgenin bir parçası olmakla beraber yapıcı unsur durumundadırlar.

Balkan savaşlarından sonra Kosova'da Türkler bölgede yaşanan olumsuz koşullar neticesinde 1951 yılına kadar hayatın değişik alanlarında belirli bir varlık gösterememişlerdir. Bu dönem içerisinde Kosova Türkleri'nin iç açıcı olmayan durumu toplumsal, ekonomik, eğitim ve kültür alanında paralellik arz etmektedir. Bu gibi kötü durumdan Kosova Türk Edebiyatı da nasibini almıştır. Oysa daha önce XVI. yüzyılda, Kosova'da çok sayıda şairin yetiştiğini çeşitli kaynaklardan görebilmek mümkündür. Mustafa İsen'e (2003:227) göre Aşık Çelebi, Bahari, Mü'min, Nehari, Suzi, Şem'i, Mesihi, Nuhi gibi isimler bunların arasında sayılabilir.

Mesihi, Aşık Ferki ve Hacı Ömer Lütfü ile devam eden edebiyat geleneği, şiirle uğraştığı bilinen Hacı Ömer Lütfü' nün 1929 yılında vefat etmesinin ardından Kosova Türk Edebiyatı tamamen susmuş gibidir. (İsen, Engüllü, 1997:310)

Bu dönem içerisinde edebi alanda ürünlerin verilmesine çaba gösterilmediği görülür. Dolayısıyla, Yugoslavya'da (Kosova'da) ulusal hak ve özgürlüklerin tanındığı 1951 yılına kadar Kosova Türk Edebiyatı bir suskunluk dönemi geçirmiştir.

1910'lu yıllardan sonra Kosova'da Türkler'in başına gelenlerin, Kosova Türk Edebiyatı'na yansımamasının başlıca nedenleri şöyle açıklanabilir:

Balkan Savaşlarının getirdiği perişanlık, perişanlığın hemen ardından göç, kalanların kimliklerini koruyarak yaşamaya yönelik verdikleri zor mücadele, tekrarlanan kitlevi göçler ve baskıların ve çilelerin verdiği yılgınlıktan doğan aşırı sakınganlık. (İsen, Engüllü, 1997:313)

“Kosova'da var olan tekkelerin, Balkan Savaşları'ndan sonraki yıllarda eskisi gibi faaliyet göstermeye devam ettikleri gerçeğinden hareket ederek, Süreyya Yusuf bu dönemde Kosova Türk Edebiyatı dahilinde, “tasasvvuf edebiyatının sadece var olduğunu değil, daha da geliştiğinin bile” ileri sürülebileceğinden söz etmektedir.” Nedir ki Süreyya Yusuf un sözlerini doğrulayabilecek herhangi bir bilgi gün yüzüne çıkarılmamıştır bugüne kadar. “ (İsen, Engüllü, 1997:313)

Kosova Türk edebiyatında 1960 yıllarında canlılık görülmeye başlanmıştır. 1951 yılında Prizren'de faaliyete geçen “Branislav Nuşiç” Amatör tiyatrosu bünyesinde çalışan Türk Tiyatro Kolu'nun sahnelediği “Büyük Kapı Kızı” adlı oyun edebi alanda ilk çalışma olduğu görülebilir. Durmuş Selina'nın yazdığı bu tiyatro oyunu Türk Tiyatro Kolu tarafından sahnelenmesine rağmen yayınlanmamıştır. Ancak bundan önce bu alanda var olan kıpırdanmaları gözardı etmemek gerekir:

“1930 yıllarında sahneye konabilen ‘Kara Bela’ oyunu yeni gelişmelerde bir kıpırdamaydı, 1935 yılında Durmuş Selina'nın ‘Karagöz ve Hacivat’ gölge oyunundan esinlenerek dramlaştırılmış haliyle sunulması Kosova'da (Prizren) bugünkü anlamda sunulan ilk oyun olmuştur.” (Suroy, 2005:11-12)

1960'lı yıllara kadar edebi alanda Kosova'da Türklerin ürün verememelerinin başında Türkçe Eğitime son verilmiş olması, gösterilebilir. Bunun yanında ekonomik ve siyasal güce sahip olamama dolayısıyla yayın alanında faaliyet gösterememek de bu nedenler arasında sayılabilir. Bu yüzden Kosova' da Türkçe eğitim, hayati önem taşımaktadır.

İlk zamanlarda Kosova Türk edebiyatının, Makedonya'da yayınlanan gazete ve dergilerden yararlandığı görülürken daha sonra yani 1969 yılından sonra Kosova'da gelişme süreci içine girmiştir. Dolayısıyla Kosova Türk edebiyatının 1951'den 1968 yılına kadar Makedonya'ya bağımlı olarak geliştiği görülür. Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Tito önderliğinde kurulan Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti içinde Makedonya'da 1944 yılında Türkçe eğitim veren ilkokullar açılmaya, Birlik gazetesi yayınlanmaya başlanmış olmasına rağmen Kosova'da ancak 1951 yılında gecikme ile Türkçe Eğitime başlanmıştır.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın ortaya çıkış tarihi ile ilgili değişik görüşler mevcuttur. Bazıları Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın başlangıç tarihini İkinci Dünya Savaşı yılları olarak göstermekte, bazıları 1945 tarihin yani savaştan çıkışı esas almakta, bir diğeri de 1950'li yılların ikinci yarısını çağrıştıran yorumlar ortaya koymaktadır. Ancak bu görüşlerin doğruluk payını ortaya koyacak Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı' na kazandırılacak eserler veya eserlerle ilgili somut bilgilerin göz önünde bulundurulması gerektiği de ortaya konur. (İsen, Engüllü, 1997:315)

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda ortaya konulan ilk eser birçok çalışmada, 1951 yılında Prizren'de sahnelenen Durmuş Selina'nın kaleme aldığı "Büyük Kapı Kızı" isimli oyun olduğu ileri sürülmüştür. Daha sonra, 1951 yılından önce sahnelenen eserlerle ilgili somut bilgiler ortaya konmuştur. Bu nedenle, Prizren "Branislav Nuşiç" Amatör Türk Tiyatrosu altında Türk Tiyatro Kolu'nun sahnelediği Türkçe yazılmış olan "Büyük Kapı Kızı" isimli oyundan önce Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda verilen eserler

olarak, yukarıda bahsettiğimiz, 1935 yılında sahneye konan oyunlar bu iddiayı çürütmüştür.

1951 yılında Kosova’da Türklerin varlığının resmen tanınmasıyla eğitim ve kültür alanında gelişim süreci içinde yer almaya başlamışlardır. Bunun doğal sonucu olarak Türklerin yaşadığı yerleşim yerlerinde Türkçe Eğitim veren okullar açılmaya başlamış, Türk Kültür Sanat Dernekleri faaliyete geçmeye başlamıştır. 1951 yılında ilk Türk kültür ve sanat derneği olarak “Doğru Yol” kurulmuştur. Amacı bölgede kültür ve sanatı gelenek ve görenekleri yaşatmaktır. Bölgede 50’ li yıllardan önce de derneklerin kurulduğu bilinmektedir. Ancak bunlar Müslüman dernekleri olarak çalışmalarını sürdürmüşlerdir:

“Bu dernek ve kuruluşlar Müslümanların örgütleri olarak çalışmışsa da etkinlikler ve çalışmalar sırasında Türkçe kullanılmış, Türk kültürü ve gelenekleri yaşatılmıştır. Rebap, Şar, Merhamet, Gayret, Kosova, Balkan, İttihad ve Terraki, İslam Muhafaza-yı Hukuk Cemiyeti gibi isimler bu dernekler arasında sayılabilir. ” (Suroy, 2005:11-12)

Yugoslavya’da, İkinci Dünya savaşıdan sonra çağdaş anlamda başlayan Türk Halkı Edebiyatı, durup dururken ortaya çıkmamıştı. Bunun tarihsel, sosyal, kültürel ve coğrafi anlamda bir öncesi vardı. (Kaya, 1993: vii)

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Kosova Türkleri yayıncılık faaliyetlerine daha geç başlamalarına rağmen Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı ilk adımlarını Birlik gazetesinde atmaya başlamıştır. Ancak Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nın ilk dönemi olarak ele alınması gereken 1951-1968 döneminin ilk yıllarında önemli sayılabilecek bir hareketlilik görülmüş değildir. (İsen, Engüllü, 1997:316)

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nın ilk yıllarının sönük geçtiği bilinmektedir. Bazı incelemelerde Kosova Türk Edebiyatı’nda önemli

sayılabilecek hareketliliğin görülmemiş olmasının nedenleri şöyle açıklanmıştır:

- “ a. *Ulusal kimlik mücadelesinde, kültürün ve sanatın dolayısıyla edebiyatın taşıdığı önemin gereğince algılanmış olmaması;*
 b. *Edebiyatı kaldığı noktadan ileriye taşıyacak birikime sahip aydınların yokluğu;*
 c. *Türk kimliğinin resmen tanındığı 1951 yılında, 1953'te patlak veren kitlevi göç havasının Kosova' da hakim oluşu.” (İsen, Engüllü, 1997:316)*

Buna rağmen 1950'li yılın başlarında Süreyya Yusuf'un bilici olarak etkin rol üstelendiği iddia edilmektedir. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda ilk öykü yazarı olarak bilinen Süreyya Yusuf özellikle altmışlı ve yetmişli kuşağın çıkmasında önemli rol oynamıştır. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda, edebiyata canlılık getiren altmışlı kuşak olarak nitelendirilen Naim Şaban, Nusret Dişo Ülkü ve Nimettulah Hafız'dır. Bu isimlere daha sonra Hasan Mercan ve Enver Baki eklenmiştir. Bunlardan bir kısım yazarların bira ara Üsküp'e daha sonra Priştine'ye yerleştikleri görülür. Aralarında en son ortaya çıkan Enver Baki öykü türünde eser vermiştir. Öykücü olarak da bilinir. Diğerleri ise şair olarak edebiyatımızda yer almışlardır. Bunların arasında Nusret Dişo Ülkü ve Hasan Mercan daha sonraki yıllarda da varlıklarını gösterebilmiş Kosova Türk Edebiyatında bir nevi söz sahibi olabilmişlerdir.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın gelişimi 70'li kuşak olarak nitelendirilen sanatçıların ortaya çıkışı ile belirginleşmeye başladığı görülebilir. Bu kuşak sanatçıları, edebiyatta kısa sürede etkilerini göstermeye başlamışlardır. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda yer alan 60'lı kuşakla, hissedilir bir gelişme dönemine girildiği, 70'li kuşağın ise edebiyatımızda nitelik ve nicelik bakımından bir hareketlilik getirmeye başladığı görülür. Bu kuşağın edebiyata ilgi duymasının nedeni 'Türkçe Eğitim konusunda geline belli bir aşama, kimlik mücadelesinde başarılı olmak, kültür ve sanatta varlıklarını göstermek' olarak sıralanabilir. 1960'lı

yıllardan sonra bu kuşak yazarlarının Üsküp'te yayınlanmakta olan “Birlik” gazetesini, “Sevinç”, “Tomurcuk” gibi çocuk dergilerinde isimlerine rastlanmaya başlanır. Bu şairler bir süre sonra ise Üsküp'te çıkmakta olan “Sesler” dergisinde eserlerini yayınlamaya başlamışlardır.

Bu dönemde, Yugoslavya coğrafyasında Türk şairler şiirlerini sosyal gerçekçilikle yazarlar. Bu coğrafyada yaşayan halkların dostluğu, aynı amacı paylaşan insanların beraberce yaşamaları, birbirlerine yardımcı olmaları temalarına ağırlık verirler. İskender Muzbeg'in yanı sıra, Zeynel Baksaç, İlhami Emin gibi yukarıda adı geçen birçok sanatçının şiirleri ilk dönemde bu dostluğu terennüm eden örneklerdir. Bu yazarlar aynı zamanda halk kurtuluş savaşını ele alırlar:

“Yugoslavya Ulusları ve Halkları Edebiyatı Sosyal Gerçekçiliği diyebileceğimiz ortak bir toplumsal sanat anlayışının biçimlenmesi ve gündeme gelmesi 1950'li yıllara kısmet olur. Bu bağlamda, 1950'li yılların Yugoslavya Türk Halk Edebiyatı'nda yine öteki ulus ve halkların edebiyatlarında görülen ortak konuların (Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı çevresinde oluşan konular) ele alındığını görüyoruz” (KAYA, 1993: 8)

Edebiyatımızda toplumcu sanat anlayışı ile ilgili görüşlerden biri şöyledir:

“Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatında toplumcu sanat anlayışı başlangıçtan itibaren bütün olarak hakim olmuştur. Bunda edebiyatın başlangıç yıllarındaki siyasi tarihi ve sosyal ve kültürel çalkantıların büyük rol oynadığı görülür. ” (Hayber, 2001:24)

1940-1950 Kuşağının çocukluk yıllarında yaşadıkları sıkıntılı günlerinin neticesinde Tito Yugoslavyası döneminde huzur bulan bu kuşağın şairleri içlerindeki minnettarlık duyma hislerinin yanı sıra saygı duyma, onların yürüdüğü yoldan yürüme isteklerini eserlerinde dile getirdikleri görülmektedir.

Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti döneminde Kosova Türk Edebiyatı, Makedonya Türk Edebiyatı ile yaklaşık olarak paralel bir gelişme göstermiştir denilebilir. İlk önce 1944 yılında Makedonya’da yayınlanmaya başlayan Birlik Gazetesi edebi alanda bu bölgelerde daha önce durgunluk dönemi geçiren eserlerin verilmesinde önemli rol oynamıştır. Daha sonra Kosova’da yayınlanmaya başlayan dergi ve gazeteler edebi alanda gelişmelerin sağlanmasına etki etmiştir. Ancak Yugoslavya’nın dağılma süreci geçirdiği dönemde Makedonya’nın tamamen bu topraklardan kopmasından sonra Yugoslavya Türk Edebiyatı olarak adlandırılan bu edebiyat Makedonya Türk Edebiyatı ve Kosova Türk Edebiyatı olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Ancak yine de karşılıklı etkileşimler ve gelişmesi göz önünde bulundurularak bu iki edebiyatın gelişmesi Balkanlarda zaman zaman bir bütün olarak yerini almıştır. İskender Muzbeg yazılarında bu duruma şöyle değinmiştir:

“Birkaç yıl önceye dek, Yugoslavya Türk yazını denince, bu yazının çoğunlukla Makedonya’da geliştiği akla geliyordu. Oysa Kosova’da yaşayıp yaratan ozan ve yazarlarımız belirmeye, kendi çalışmalarlarıyla dikkati çekmeye başladılar. Genellikle dergi ve gazetelerin katkısıyla yukarıda sözü edilen dikkat arttı.” (Muzbeg, Tan, 30. 04. 1976:342)

Muzbeg, Kosova ile Makedonya Türk edebiyatını birbirinden ayrı düşünmez:

“Her ne kadar ayrı ayrı özellikleri varsa, Kosova ile Makedonya’da yaratılan yazınımızı birlikte görmek, eleştirmek geliştirmek tümümüze düşen bir borçtur “(Muzbeg, Tan, 30. 04. 1976:342)

Buna bağlı olarak bu durum ile ilgili olarak yapılan değerlendirmeler dikkat çekicidir:

“Çağdaş Kosova Türk Edebiyatının, Çağdaş Yugoslavya Türk Edebiyatı bütünlüğünden kopma eğilimini, fikir bazında 1974

Anayasasıyla, Yugoslavya Sosyalist Federativ Cumhuriyeti sınırları içinde yer alan cumhuriyet ve özerk bölgelere son derece geniş özerkliğin verilmesinin de körüklediği unutulmamalıdır.” (İsen, Engüllü, 1997:319)

Muzbeg, yaşadığı topraklarda edebi alanda verilen eserleri değerlendirirken 1970’li yıllarda kendisiyle yapılan röportajda edebi yaratıcılık söz konusu olunca henüz bir başlangıcın eşiğinde olduğumuzu belirtir. Ancak Muzbeg, zengin şiir geleneğimize işaret ederken bu alanda genç kalemlerin girişimlerinin özel olarak desteklenmesi gerektiğini savunarak altını çizer. (Muzbeg, Tan, 30. 04. 1976:342)

Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı’nın gelişmesi için gerekli olan zemini 70’li kuşağın sağladığını söyleyebiliriz. Bu kuşak arasında Arif Bozacı (1944), Ahmet İgciler (1945), Secaettin Koka (1945), İskender Muzbeg (1947), Bayram İbrahim Rogovalı (1947), Altay Suroy (1949), Fikri Şişko (1949) gibi isimler sayılabilir. 70’li kuşağın öncüleri sayılan bu şairlere daha sonra eklenen sanatçılar arasında yer alan isimler, Fahri Mermer (1950), Agim Rifat Yeşeren (1951), Zeynel Beksaç (1952) Ethem Baymak (1952), Osman Baymak (1954) olarak gösterilebilir.

Bu kuşağın öncüleri ilk şiir kitaplarını 1969 yılında yayınlamışlardır. Ağırlıklı olarak şiir türünde eser veren bu dönem şairlerin kitapları ilk başta Üsküp’te Birlik Yayınları tarafından yayınlanır. Sanatçılar eserlerini daha sonra Tan Gazetesi’nde yayınlama fırsatını bulmuşlardır. Bunların arasında İskender Muzbeg, Zeynel Beksaç, Agim Rifat Yeşeren özgün eserleriyle dikkat çekmiş ve kısa bir sürede Kosova Türk Edebiyatı’nda başarılı şiir örnekleriyle ayrı bir yer sağlamışlardır.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nda, 70’li kuşak olarak kabul ettiğimiz yazarların en büyük bölümünün ortaya çıkışını hazırlayan bu hareketlilikte, 1968 yılında Prizren’de “Doğru Yol” Kültür Sanat Derneği dahilinde kurulan,

özellikle 1970’li yılların başlarında yoğun bir etkinlik gösteren “Nazım Hikmet” edebiyat kolunun büyük katkısı bulunduğu bilinmektedir. (İsen, Engüllü, 1997:318) Bu dönem içerisinde en fazla şiir türünde ürün veren, Prizren ve Priştine’de yetişen şairler dikkat çeker. Hayber’ e göre:

“Makedonya ve Kosova’daki Türk şair ve yazarlarının ilk dönemde yetişenlerin hemen tamamına yakınının Üsküp’lü veya Üsküp çevresinde yetişmiş olmaları dikkati çekiyor. İkinci dönemde ise, Üsküp’le beraber Priştine ve özellikle Prizren’i görüyoruz. Bu üç şehir Osmanlılar zamanında olduğu gibi günümüzde de Türk kültürü bakımından dikkate değer yerlerdir.” (Hayber, 2001:24)

İlk başta kültür ve sanat dernekleri çerçevesinde edebiyata karşı ilgi başlar:

“Prizren’in yazın açısından zengin bir geçmişe sahip olması, yazının bu kentte günümüze dek gelmesini etkilemiştir. 1966 yılında “Doğru Yol” Derneği çerçevesinde yazın kolunun etkinliğe geçmesi gençlerden yana yazına karşı yoğun bir biçimde ilginin uyanmasına neden olmuştur” (Brina, 21.12. 1981)

Dolayısıyla, daha sonra “Nazım Hikmet” edebiyat kolu tarafından çıkarılmaya başlayan “Doğru Yol” dergisinin de etkisi görülmeye başlanır. 1969 yılında ise Tan gazetesinin çıkmaya başlaması, 1973 yılında Çevren Dergisi’nin çıkması ile edebiyata ilgi artar. Bu yayınlar altında daha sonra kitap yayınlama faaliyetlerinin başladığı görülür.

Zamanla 80’li kuşağın da Kosova Türk Edebiyatı içerisinde yerini almaya başladığı görülür. Bunların arasında Aziz Serbest (1954), Osman Baymak (1954), Reşit Hanadan (1955), Nuhi Mazrek (1955), Raif Kırkul (1964), Özcan Micalar (1965), Burhan Sait (1967) gibi isimler yer alır. Bu şairlerin Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nın gelişim sürecine katkıda bulunmak için çaba göstermelerine rağmen bazılarının tek bir şiir kitabının yayınlandığı görülür. Aralarında, Raif Kırkul’un kendine özgü bir çizgi yarattığı

görülür. Diğerlerinin, şiir türünde kendinden önce yetişen şairlerin ulaştıkları seviyeye şimdiye kadar gelemedikleri söylenebilir.

1990'lı yıllardan itibaren Yugoslavya'da görülmeye başlayan siyasal değişmeler ve ekonomik sıkıntılara rağmen Tan Gazetesi, Çevren Dergisi yayın hayatına devam etmiş, hatta 1990 yılında Tanın yayın organı olarak, Çığ Dergisi yayınlanmaya başlanmıştır. Fakat, Yugoslavya' nın dağılma sürecine girmesi ile birtakım kısıtlamalar getirilmeye başlanmıştır. Tan Gazetesi'nin sayfa sayısının düşürülmesi, dergilerin yayının durdurulması gibi olaylar Çağdaş Kosova Türk edebiyatını olumsuz yönde etkileyen nedenlerden biri olmuştur. Gazete devlet kontrolünde çıktığı için bu dönemde sansür uygulamalarının varlığı göz ardı edilemez. Bölgede 1989 yılında kendini göstermeye başlayan totaliter Sırp rejiminden Türk toplumu da darbe yedi. Basın ve yayına indirilen bu derbeden Türkçe radyo ve televizyon yayınları da nasibini aldı. Bu alanlarda düşünce özgürlüğü kısıtlandı. 1990'lı yıllardan sonra Kosova Türk Edebiyatı'nda kitap yayınlama faaliyetlerinin de gerektiği ölçüde gerçekleşmediği bilinmektedir.

Bölgede, 60'lı yıllara kadar Türkiye ile kültürel ilişkilerin düşük düzeyde olduğu görülür. Kosova Türk Edebiyatı 1970'li yıllardan sonra Türkiye edebiyat çevrelerinde bilinmeye başlanmıştır. Bu da çoğunlukla Kosova Türk yazarlarının Türkiye'de kurdukları dostluklar bağlamında gerçekleşmiştir.

“Yazarlar, 1950'den sonraki anayasal özgürlükler çerçevesinde kendi yayın kuruluşlarında özgün eserler ortaya koyarlarken, edebiyat alanında Çağdaş Türk Edebiyatını daha yakından izleme olanağı bulmuşlar, hatta Türkiye'deki belli başlı dergi ve gazetelere yazmaya, yine kimi kitaplarını Türkiye' nin belli başlı yayın evlerinde yayınlamaya başlamışlardır.” (KAYA, 1993: viii)

Bölgedeki edebiyatın tanıtımı, Kosova' daki kültür ve sanat dernekleri çerçevesinde çeşitli etkinliklere katılım sırasında veya çok defa şair ve yazarlarımızın bireysel çabaları ile gerçekleşmiştir. Kosova Türk yazarlarının

bu gibi dostlukları ile bazı şiirlerinin Türkiye’de yayınlanan Varlık, Türk Dili, Güneyde Kültür, gibi dergilerde yayınlandığı görülür. Ancak Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’ nın tanıtılması, şiir şölenleri kurultaylar veya edebi yönde gerçekleştirilen etkinliklerde bölge yazarlarına yer verilmesi sonucu da tanıtımın daha isabetli olduğu görülmüştür. Bunun dışında Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nın Yugoslavya topraklarında tanıtılması çoğunlukla Sırpça bir kısmı da Arnavutça’ya yapılan çeviriler ile olmuştur. Özellikle 70’li kuşak sanatçılarının şiir türünde verdikleri ürünlerin çevirileri yayınlanmıştır. Kosova Türk Edebiyatı’nın Yugoslavya çapında tanıtılmasında etkili olmuştur.

Eski Yugoslavya’da yaşayan topluluklar arasında Türk Edebiyatı şöyle değerlendirilir:

“Yugoslavya’da gelişen Türk yazını belirme ve özbenliğini kazanma bakımından genç bir yazındır ama o aynı zamanda yüzyıllardan beri gelişen zengin Türk yazınının sanat değerlerini belirtme, özelliklerini kapsamakta hem de Makedon, Sırp ve bütün Yugoslavya yazınının hızla ilerlemesini izlemektedir. (Djindić, 1976:221)

Dil konusunda zaman zaman bölgede sosyal ve siyasal nedenlerden birçok zorluklarla karşılaşan yazarlar, Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nın ilk döneminde, Türk Edebiyatı’nda görülen öz türkçe eğilimi benimsemişlerdir.

“1960’lı yıllara doğru benimsenen bu yolun beraberinde getirdiği sakıncaların, tuzakların bilincine varıldığı 1980’li yıllarda, durumun düzeltilmesi yolunda yoğun bir çaba sarf edilmiştir.” (İsen, Engüllü, 1997:321)

Zaman zaman dil alanında var olan çeşitli sorunlara ve kullanımda dilin yetersiz kalışına rağmen Türkiye Türkçesi kullanılmıştır.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’ nda ortaya konan ilk edebi tür yukarıda da bahsettiğimiz gibi tiyatrodur. Bu türde verilen eserlerin sayısı pek

fazla değildir. Şiir ve öykü türünde ise başarılı örnekler verilmiştir. Şiir türünün en çok geliştiği Kosova Türk Edebiyatı'nda öykü yazarı temsilcileri Enver Baki, Hasan Mercan ve Şecaettin Koka'dır.

Eleştiri deneme türünde pek fazla eser verilmediği görülebilir. Şiirleriyle dikkat çeken sanatçıların öykü türünü de kaleme aldıkları görülür. İskender Muzbeg, 1970 yılında ilk uzun hikaye türünde örnek vermiştir. "Yanan Sevgiler" isimli tefrika halinde yayınlanmış eserinin birçok yerde ilk roman olduğu söylenmiştir.

80'li kuşak yazarları ise şiirin yanında diğer edebi türlerde eserler verdiği görülür. Bu kuşak yazarlarından olan Ethem Baymak'ın günce türünü ele aldığı bilinmektedir. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda, 1951 yılında Durmuş Selina'nın başlattığı oyun yazarlığına sonradan Aziz Buş eklenmiştir. 1970'li yıllarda ise Hasan Mercan oyun yazarlığını denediği görülür. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda diğer oyun yazarları Süreyya Yusuf ve Agim Rifat Yeşeren'dir. Yeşeren, şiirde ortaya koyduğu mizahi tutumunu oyun yazarlığında da devam ettirir. Daha sonra 80'li kuşak sayılan Nuhi Mazrek'in bu türde birkaç eser kaleme aldığı görülür. Bu türde ilk ürünleri sahneleyen tiyatro amatör olma özelliğini bugün de korumaktadır. Şimdiye kadar böyle bir imkan tanınmadığından profesyonelleşememiştir. Kosova'da profesyonel Türk tiyatrosunun olmayışı bu türün gelişmesini de etkilediğini düşündürür.

Öykü türünde eserler veren Süreyya Yusuf, Enver Baki, Hasan Mercan, Bayram İbrahim Rugovalı, İskender Muzbeg, Secaettin Koka gibi isimlerden sonra bu türde 80'li kuşak yazarlarından Reşit Hanadan ve Agim Rifat'ın bu geleneği sürdürdüğü anlaşılır.

60'lı kuşak yazarlarının şiiri beklenen ölçüde geliştiremedikleri bilinmektedir. Çağdaş Kosova Türk şiirinin gelişmesine en çok hizmeti geçmiş sanatçılar 70'li kuşak olarak adlandırılan şairleridir. Bunların arasında

Zeynel Beksaç ve Agim Rifat Yeşeren'in de kendilerine has üsluplarıyla Kosova Türk şiirine damga vurmaya başladıkları görülebilir.

Roman türü Kosova Türk Edebiyatı'nda gerektiği kadar kendini gösterememiştir. Bu alanda verilen türlere bakılırsa en başarılı örneği Reşit Hanadan'ın "Sel" adlı eseri oluşturur. Başarılı örnekler verdiğini söyleyebileceğimiz sanatçının öykü türünde de yayınlanmış birkaç eseri mevcuttur. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda eleştiri ve deneme gibi edebi türler verilmiş ise de memnun edici başarı sağlanamamıştır. Söz konusu edebi türler alanında şiir ve hikaye dışında başarıya ulaşılamamıştır.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın vurgulanması gereken bir diğer yönü çocuk edebiyatına verilen önemdir. Hemen her şairin çocuk şiiri türünde verdiği eserlere rastlamak mümkündür. Bu yönde çocuk dergilerinin yayınlanmasının rolü de vardır. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın başlangıcından çocuk edebiyatına önem verildiği görülür. Öncelikle Üsküp'te çıkan Sevinç ve Tomurcuk çocuk dergileri çocuk edebiyatının var oluşunu ortaya koyar. Daha sonra Kosova'da Kuş dergisi bu görevi adeta üstlenir. Bu dönemde eser veren birçok yazarın yayınlanan ilk kitapları çocuk şiirlerinden oluştuğu dikkat çeker. Yarım yüzyıl kadar bir zaman dilimi içerisinde çeşitli yönlerden sınırlı olanaklar çerçevesinde verilen ürünlerin bir kısmı kalıcı bir nitelik taşımaktadır. Ağırlıklı olarak kurulan dernekler ve yayınlanan dergiler ile yaşamayı başaran Kosova Türk edebiyatının son yıllarda gelişimi konusunda memnun edici cümleler sarf etmek doğru olmaz. Dolayısıyla bugünkü durumda bölgede edebiyatın gelişimi ile ilgili olarak iyimser düşünebilmek için nitelikli eserlerin verilmesi yönünde girişimlerin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle Kosova'da Türk Edebiyatı'nın gelişimini sürdürebilmesi açısından çözümlerin bulunması gerektiği inancı yaygındır.

1. Ailesi

İskender Muzbeg, 19 Aralık 1947 yılında Kosova, Prizren’de dünyaya gelir. Prizren’in köklü ailelerinden birisi olan Muzbeg ailesindendir. Yazara göre Muzbeg, adını aldığı Musa Beg’den gelmiştir. Muzbeg’in dedesi Mustafa Efendi tabakçılıkla meşguldur. Şairin babası Şefik Muzbeg, ailenin tek erkek evladıdır. Şefik Muzbeg okula gönderilerek iptidai (ilkokul) ve rüştiyeyi (orta okul derecesinde eğitim kurumu) bitirmesi sağlanmıştır. Ayrıca bir yıl idadiye (lise derecesindeki okullara verilen ad) devam etmiştir. Babası tarımla aynı zamanda bir süre ticaretle de uğraşmıştır. Dolayısıyla Prizren’de ve Jur köyünde bakkal dükkanı işletmekteymiş. Babası 1983 yılında vefat etmiştir. Babasının evinde kitaplığının olmasından kültüre duyarlı bir insan olduğu anlaşılır. Babası, üç evlilik gerçekleştirmiş üçüncü ve son eşi Muzbeg’in annesi Vehbiye Hanımdır.¹ Vehbiye Hanım Prizrenli olup Kiser ailesinden gelmektedir. Vehbiye Hanım ev kadınıdır, dört yıllık din eğitimi görmüş ve dört defa Kur’anı hatm etmiştir. Öyleki İskender Muzbeg’in hem annesi hem babası Arapça ve Türkçe okuma ve yazmayı bilirler. Annesi Vehbiye Hanım 2000 yılında vefat etmiştir.

Muzbeg’in kendisinden büyük, Şahinder isminde bir kızkardeşi bulunmaktadır. Prizren Yüksek Pedagoji Okulu’ndan mezun olmuştur. Şahinder Hanım şu anda Prizren’de öğretmenlik mesleğine devam ederek, hayatını sürdürmektedir.

¹ Yazarın babası hakkında bu tespitler, onunla yaptığımız görüşme neticesinde vardığımız sonuçlardır.

2. Doğumu, Çocukluğu ve Yetiştği Çevre

İskender Muzbeg, Şefik ve Vehbiye çiftinin ikinci çocuğu olarak 1947 yılında Prizren'in Terzimahalle semtinde dünyaya gelir. Muzbeg'in çocukluk yılları, ekonomik açıdan zor geçmiştir. (Muzbeg, 27.03.2003) Yazar 1950'lerden sonra yoksulluğun yaşandığı bir ortamda dünyaya gelir. Doğru dürüst geliri olmayan bir ailenin çocuğu olarak özellikle ilkokul yıllarının zorlukları içinde geçtiği, ilkokul yıllarında defter almakta bile sıkıntı çektiğini Muzbeg, kendi ağzından anlatır. Yazar, kendisiyle yapılan bu röportajda sınıf öğretmeni olan Şerif Kaçanik'in getirdiği bir okuma kitabından, öğretmenin her öğrenciye ayrı ayrı metinleri yazdığını ve el yazısıyla yazılan metinlerden alfabeyi öğrendiklerini ifade etmektedir. Muzbeg, öğretmen okuluna kaydını yaptıracaya kadar ablasının aldığı bursun bir kısmını kendi de kullandığını söylemektedir. Çocukluk döneminin fakirlik içinde geçtiğini şöyle anlaşılr:

“Çocukluk yıllarımda evimizde ne radyo ne televizyon vardı. Bu yüzden elime geçen kitapları okumakla, dersleri çalışmakla ve oyun oynamakla değerlendirirdim derslerden sonraki saatlerimi.” (Muzbeg, 14.06.1980)

Muzbeg, çocukluk günlerinin yoksulluk içinde tek katlı bir evde geçtiğini OTOBİYOGRAFİ adını verdiği şiirinde dile getirir:

“ Bir otobiyografi yazmak isteğindeyim bugün
İnsanları ilgilendirmez ki, doğumum
Kime ne doğduğum kış günlerinin soğukluğu
Kime ne tek katlı evde
Tek pencere odada acuna gelişim
Duvarlarda salyangozların yürümesiyle....”²

² Şiir, yazarın oluşturduğu dosyadan, kaynağına ulaşamadığımız, yazarın kendisinin de bilmediği gazete sayfalarında yer almaktadır.

Muzbeg, şiirde doğduğu yıllardan bahsederken yoksulluğun görüldüğü bir ortamda dünyaya gelir. Muzbeg'in çocukluğu, 1950'li yılların başlarında, Eski Yugoslavya'nın kalkınmaya başladığı, sosyo-ekonomik problemlerin yaşandığı bir dönemde geçer. Söz konusu yıllar, edebi hayatında şiirlerine ilham kaynağı olan yaşantılar halinde ortaya çıkar. Muzbeg, bir yazısında çocukluk yıllarında kutlanan bayramları anlatırken annesini hatırlar daha sonra yoksulluk yıllarını da dile getirir:

“Annemden sonra aklıma gelen şeye bakın: Yoksulluk. Çoğunluk için yoksulluk içinde geçen bayramlardı benim çocukluğumun bayramları. Ama tatlı bir huzur vardı gün boyu, gece boyu – uyuyuncaya kadar. Çocuksu dünyalarımızda binbir hayal kurardık bayram öncelerinde ve bayram günlerinde. Bir hafta önceden bayramı yaşamaya başladık. “Türkiyenin Sesi” radyosundan özel bayram programlarını, parazitli olmalarına rağmen, büyük bir coşkuyla dinlerdik. Türkçe müzik açılığının hepimizde çok belirgin bir biçimde görüldüğü yıllardı o yıllar... Yoksullukla baş başaydık, göz gözeydik ama bayramlarda bugünden daha huzurluyduk.” (Muzbeg, YD., 10.02.2003:156)

Görüldüğü üzere Muzbeg, çocukluğunu böyle bir kültür varlığı içinde geçirmiştir.

3. Öğrenim Yılları ve Meslek Hayatı

İskender Muzbeg tarımla geçinimini sağlayan fakir bir ailenin çocuğu olarak Prizren'de 1955-1956 öğretim yılında Türkçe eğitim veren Mustafa Baki ilkokulunda eğitime başlar. Kendi anadilinde öğrenim gören, oldukça başarılı bir ilkokul hayatı geçiren Muzbeg 1963 yılında bu okuldan pek iyi derece ile mezun olur. İlkokuldan mezun olduğu yıl Prizren'de liseye kaydını yaptırır. Fakat maddi sıkıntı çeken yazar, Prizren'de Türkçe Eğitimin

verileceği Öğretmen Okulu'nun açılabilmesi için belediyeden bu bölüme kaydını yaptıracak olan öğrencilere beş yıl burs sağlanacağı duyurusu üzerine Öğretmen Okulu'na kaydını yaptırır. Muzbeg iki hafta sonra Belediye burslusu olarak Prizren'de Türkçe eğitimin verildiği lise düzeyinde Öğretmen Okuluna geçiş yapar. Bu eğitimi süresince Muzbeg beş yıl burs alır. Bu yıllar onun yazı hayatının ilk tecrübeleri olmuştur. İlk defa 1961 yılında Üsküp'te yayınlanan aylık Sevinç Çocuk Dergisinde yayınlanmış olan çocuk şiiri "Kış" adını taşır. Çocuk şiirlerinin dışında 1965 yılında Sesler Dergisinde yayınlanmış olan ilk şiiri ise "Ölüm Havası" (Sesler, 1965:1) adını taşır. Yazar Üsküp'te yayınlanan Sevinç Dergisini edebiyatla buluşma noktası olarak değerlendirir. Daha sonra Muzbeg Mustafa Baki İlkokulu'nda okurken, okulda diğer dillerde öğrenim gören öğrencilerle birlikte ortaklaşa düzenledikleri yazın saatlerinde şiirlerini okumaya başladığını söyler. (Muzbeg, 27.03.2003) Muzbeg'in bu yılları ailenin maddi sıkıntılarının mevcut olduğu yıllardır ancak bu yıllarda yazar okuldan arta kalan zamanlarda herhangi bir işte çalışmamıştır. Yazar, 1968 yılında bu okuldan mezun olur.

Muzbeg, Öğretmen Okulundan da pek iyi dereceyle mezun olduktan sonra okuma arzusu bitmemiştir hukuk ile dil ve edebiyat bölümlerinden birini seçmekte kararsızlığa düşmüşse de sonunda Priştine'de Hukuk Bölümünde okumakta karar kılmıştır. Hukuk bölümünü tercih etmesinin altında çalışmaya başlayarak ailesine yardımcı olma arzusu yatmaktadır. Fakat aynı zamanda böyle bir bölüme kayıt yaptırma isteğinden Muzbeg'in daha bu yıllarda dil ve edebiyata ilgisinin var olduğunu anlamak mümkündür. Sırpça eğitimin verildiği Priştine Üniversitesi, Hukuk-Ekonomi Fakültesi, Hukuk Bölümüne 1968 yılında kaydını yaptırmış ve 1974 yılında Priştine'de Hukuk Bölümü'nden mezun olmuştur. Bu onun ailesinden ilk ayrılışıdır.

İskender Muzbeg, daha sonra Priştine Üniversitesi, Hukuk Bölümü, Medeni Hukuk Dalında Yüksek Lisans düzeyinde eğitimine devam etmek isteğiyle kaydını yaptırmış fakat eğitiminin ikinci yılında okuldan ayrılmıştır.

Muzbeg, öğrencilik yıllarında yöredeki kültür faaliyetleriyle yakından ilgilenir. Daha genç yaşlarında ondaki şiir ve edebiyat tutkusu dikkat çeker. Muzbeg, hatıra yazılarında Süleyman Brina'nın kültürel etkinliklere katılmasına teşvik ettiği ve kişiliğinin oluşmasında etkili olduğunu ifade eder:

“Süleyman Brina benim kişiliğimin oluşmasında da çok etkili olmuştur. Altmışlı yılların ortasında ben Prizren Öğretmen Okulu öğrencisiyken, günlerden bir gün Süleyman Brina beni “Doğru Yol” Türk Kültür ve Sanat Derneğine çağırdı, derneğin halka düzenlediği konserlere sunucu olarak katılmamı istedi. Büyük bir alçakgönüllülükle yaptı bu öneriyi” (Muzbeg, Bay, 1995:6-7)

Şairin okul yıllarında vaktini geçirdiği mekan Doğru Yol Derneği'dir. Yazar kendini burada geliştirmiştir. Muzbeg daha ileriki yıllarda bu mekanda gerçekleşecek olan toplantılarda okuyacağı şiir ve konuşmalarla “itibarlı kişi” haline gelecektir. Muzbeg, ayrıca üniversite hayatının daha ilk yılında öğrenciyken “Tan” adlı haftalık gazetenin çıkarılmasında ve yayınlanmasında öncülük eder. Muzbeg çocukluk yıllarında olduğu gibi maddi sıkıntılar çektiği öğrencilik yıllarını da şöyle anlatır:

“1969 yılının mart ayında, üniversite öğrenciliğimin ilk yılında, bir yandan ekonomik güçlüklerin üstsinden gelmek için çaba harcıyor (Priştine Hukuk Fakültesine yazılmışım, Prizren Belediye Meclisinden aldığım bursla geçimi sağlıyor, Öğrenci Yurdu'nun Hukuk Fakültesi yanında bulunan eski binaların birinde çok ağır şartlarda barınıyordum) diğer yandan da derslerime çalışıyordum. 21 yaşımı doldurmuş hayal dolu bir gençtim. Fakültenin dört yılını dört yılda bitirmek konusunda kararlıydım, bu yüzden geceli gündüzlü çalıştığım zamanlarım da oluyordu. Çalışmayı ciddiye almıştım. Hafta içinde sabah erkenden kalkıyor, yurt odaları soğuk olduğu için (odalardaki sobalarda kömür yakıyorduk), ders dinlemediğimiz zamanlarda fakülte kütüphanesinde kendime bir yer tutuyordum. Orada derslerimi çalışıyordum.” (Muzbeg, Tan, 13.03. 1999)

Muzbeg, bir taraftan öğrencilik hayatına devam ederken bir taraftan da 01.04. 1969 tarihinde Priştine’de yayınlanmaya başlayan Kosova çapında ilk Türkçe gazete olma özelliğini taşıyan “Tan”da çalışmaya başlar. Muzbeg Tan gazetesini, “edebiyatla burun buruna geldiği bir nokta” olarak değerlendirir. (Muzbeg, 27.03.2003) Kısa zamanda takdir alır. Muzbeg, öğrencilik yıllarında kendinden sadece büyük olmasından değil, saygısından ve deneyiminden dolayı “ağabey” olarak tanımladığı Süleyman Brina ile 17.03. 1969 tarihinde karşılaşmaları ve ilk intibaları hakkında şunları nakleder:

“Priştine Hukuk Fakültesinde öğrenciliğimin ilk yılının altıncı ayı. Süleyman Brina bugün bana yeni çıkacak olan “Tan” gazetesinde çevirmen olarak çalışmamı, Sırpça-hırvatçadan Türkçe’ye çeviriler yapmamı önerdi. Kendisine şu cevabı verdim: Fakülte’deki derslerim birinci plandadır. Öyleki “Tan”daki çalışmalarım ikinci planda olmak şartıyla isteğinizi kabul edebilirim. Benim bu cevabımı işitince yüzünde beliren hoşgörü ve gülümseyişi hiç unutamıyorum.” (Muzbeg, Bay, 1995:6-7)

Muzbeg, “Tan” isimli haftalık gazetede önce çevirmen olarak çalışmaya başlar birkaç ay sonra, Haziran 1969 tarihinden itibaren gazetenin kültür sayfasının yönetmenliğini üstlenir. Burada Muzbeg, kısa zamanda çevresindekilerinin dikkatini çekerek takdirlerini kazanır.

1974 yılından 1975 yılına kadar Prizren’de “Univerzal” Kamu Kuruluşu’nda Kadro ve Hukuk İşleri sorumlusu olarak çalışır. Çeviri ile uğraşan yazar, kendi şiirlerini olduğu gibi bir çok şiirin Türkçe’ye çevirisini yapmıştır. Muzbeg, yaptığı meslekler yanında çeviri ile uğraşan yazar olarak da karşımıza çıkar.

İskender Muzbeg, 22.12.1975 tarihinde Prizren Belediye Mahkemesinde Hazine Avukatı görevine seçilir. 1988 yılına kadar bu görevde çalışır. 1975 yılında ise başarılı şiir örneklerini verdiği Yaşamak isimli kitabı Priştine’de Tan yayınları tarafından çıkar.

Aynı zamanda bu süre içerisinde İskender Muzbeg, 1983 ile 1985 yıllarında iki dönemlik Prizren Belediyesi'nde, Yugoslavya Sendikalar Birliği Prizren Belediye Kurulu Başkanlığını yürütmüştür.

Bu süre içinde Muzbeg üyesi olduğu dernek veya kuruluşlar ile çeşitli kongre, sempozyumlara katılır. Kosova Türk Edebiyatı'nın Yugoslavya çapında olduğu gibi Türkiye'de de tanıtılmasında önemli rol alır. 1983 yılında Gerçek şiir kitabı Üsküp'te Birlik yayınları tarafından yayınlanır. Muzbeg'in Veliko Oko adlı Sırpça'ya kendisinin çevrisini yaptığı şiirler kitabının Yedinstvo Yayınları tarafından Priştine'de 1986 yılında yayınlandığı görülür. 1987 yılında ise, hemen hemen tamamının sembolik özellik taşıyan şiirlerinin yer aldığı taş türküler adlı kitabı Birlik Yayınları tarafından Üsküp'te yayınlanmıştır.

Muzbeg'in en uzun çalıştığı iş, 1975–1988 yılları arasında, Prizren Belediye Mahkemesinde 13 yıl Hazine Avukatı görevinde bulunmasıdır. 1988–1991 yıllarında ise Prizren, Belediye Meclisi Yürütme Konseyi üyesi ve sekreterliği görevine seçilmiştir. 14 üyeden oluşan Belediye Meclisi Yürütme Konseyi'ne Muzbeg tek Türk temsilci olarak atanmıştır.

Bu süre içerisinde Muzbeg gençlik yıllarından sürekli faaliyet gösterdiği, Doğru Yol Derneği'nin yazın kolu başkanlığını da yürütmüştür. 1992 yılında ise Prizren Belediye Mahkemesi'nde Yargıç görevine atanmıştır ve 1999 yılına kadar bu görevde kalmıştır. İskender Muzbeg 1990'lı yıllardan sonra Türkiye'nin çeşitli yerlerinde şiir şölenleri veya sempozyumlara yoğun bir şekilde katılmıştır. 1996 yılında Bay Yayınları tarafından Prizren' de yayınlanan Güneş Isıt Beni isimli şiir kitabı ile Kosova Türk edebiyatında kendine özgü yerini korumayı başarmıştır. 1998 yılında ise şimdiye kadar en son şiir kitabı olma özelliği taşıyan Sülo isimli kitabı Tan Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Yazar, 1999'da yayınlanmaya başlayan Yeni Dönem'de yazı yazmaya başlar ilk yıllarda yazılarıyla devamlılık göstermeyen yazar ancak 2003 yılından sonra köşe yazarı olarak gazetede devamlılık göstermeye başlar.

İskender Muzbeg Kosova'da Türk toplumunun birçok kuruluşlarında yer alması ile mensubiyeti olduğu topluluğun sorunlarını dile getirmek açısından sosyal ve siyasal alanda etkin rol üstlenmiştir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yerel ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla Kosova'da Türk toplumu adına yapılan görüşmelerde düşüncelerini hukukçu kimliği çerçevesinde ortaya koymuştur.

Muzbeg, 2000 -2004 yılları arasında İnsan Hakları Mahkemesi, Prizren Ofisi'nde araştırmacı avukat olarak çalışmıştır. Bu kurumda çalışmaları ilk başta "Savaş Hukuku İhlalleri" çerçevesinde iken sonraları "Kosova'da İnsan Hakları İhlalleri" ve "Etnik Azınlıklar" adı altında birçok önemli projenin gerçekleşmesinde görev almıştır. Muzbeg, Türk dilinin savunuculuğunu yaptığı kimliğiyle beraber, İnsan Hakları savunucusu olarak dikkatleri çeker.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Muzbeg'in çeviri ile uğraştığı bilinmektedir. Yazarın 2000' li yıllardan sonra mesleği ile bağlantılı olarak çocuk hakları ile ilgili iki kitabın Türkçe'ye yaptığı çevirisine rastlarız.

İskender Muzbeg, bugün özel ofisinde avukatlık yaparak hayatını sürdürmektedir. En son şiir kitabını 1998 yılında yayınladığını belirtmiştik. Kitaplaşmamış şiirlerinin bir kısmı dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. Bugüne kadar onun şiirlerinin kitap halinde yayınlanmamış olması şiir türünde eser vermediği anlamına gelmez. Çünkü Muzbeg'in ileri sürdüğü "şair şiir yazmadan duramaz" inancından da hareketle yayınlanmayı bekleyen çok sayıda şiirinin mevcut olduğuna inanmaktayız. Bundan sonraki yıllarda Kosova Türk Edebiyatına yeni eserleriyle hizmet edecek olan

yazar şu anda Kosova’da yayınlanmakta olan Yeni Dönem gazetesinde köşe yazarlığına devam etmektedir.

4. Askerliğı, Evliliğı ve Aile Hayatı

İskender Muzbeg okulu bitirince önünde atılması gereken bir merhale daha vardır. Yaşı yirmi beşe ulaşmıştır. Vatan borcunu yerine getirmek için 10 Ocak 1973 yılında askerliğe gider. Üsküp’te “Mareşal Tito” kışlasına sevk edilen yazar, 28 Aralık 1973 tarihinde görevini başarıyla sona erdirir. Muzbeg, Eski Yugoslavya’nın toprakları içerisinde yer alan Makedonya’nın başkenti Üsküp şehrinde askerliği süresince görevini yerine getirmiştir. Makedonya bölgesinde bulunduğu süre içerisinde bu şehrin tarihi dokusunu gezip inceleme imkanı bulmuştur. Askerlik yaptığı süre içerisinde de yazar şiir yazıp okumuştur. Yazarın askerliğini yaptığı bu dönemde yazdığı başlıksız şiirleri 1973 yılında Sevinç Dergisinin muhtelif sayılarında yayınlamıştır. Askerlik günlerini Muzbeg, kitaplarına girmeyen, aşağıya ilk bölümünü aldığımız şiirinde şöyle dile getirir:

“ Dağlar deniz dalgaları gibi
 Sabah sularında
 Yaya er bölükleri
 Çiğli otları eziyor
 Güneş ha çıktı ha çıkacak
 Engin bir deniz
 Dağlar denizde dalgalar gibi
 Pçinye akıyor akıyor
 Yaya asker bölükleri yürüyor yürüyor
 O dağlar anlatamaz uzaklığı
 O dağlar pembe sabah sularında
 Uykuda kavak ağaçları
 Omuzumda silahım
 Sırtımda torbam
 Yüklenmişim savunmanın yüce yükünü
 Erler yürüyor
 Bağbozumuna gidiyor çocuklar kağnılarda
 Çoban kızı otlatıyor koyunları yamaçta

Ben doğan güneşe seviniorum
 Özgürlüğü koruyorum
 Yurdu savunuyorum
 Sonsuz yarınları
 Daha sabahtan görüyorum” (Sevinç, Üsküp 1973:20)

Muzbeg askerlik görevini tamamladıktan sonra görüşüp anlaşarak 1974 yılında Yümniyye Hanım ile evlilik hayatına atılır. İskender Muzbeg, İsa Şimşek’in kızı olan, Yümniyye Hanım ile evlendiklerinde şair 27 yaşında, eşi ise 22 yaşındadır. Yümniyye Hanım şehir kültürüyle yetişmiş bir hanımefendidir. Prizren’in tanınmış ailelerinden birinin kızıdır. Babası İsa Bey, 1960-1968 yıllarında “Mustafa Baki” ilkokulunda öğretmen olarak çalışmıştır. Daha sonra memurluk yapmış, “Birlik” gazetesinin Prizren muhabirliğini yapmış, Doğru Yol Derneği’nde sekreterlik görevinde bulunmuştur. Bu yüzden doğduğu kentte hatırı sayılır bir kişidir. Annesi Hayriyye Hanım ise ev kadınıdır. Prizren 1952 doğumlu olan Yümniyye Şimşek ilkokul ve liseyi doğduğu şehirde bitirdikten sonra Prizren Yüksek Pedagoji Okulu, Sınıf Öğretmenliği Bölümü’nden mezun olmuştur. Bir ara devlet kurumlarında memur olarak çalışan Yümniyye Muzbeg, 1986 yılından Prizren “Mustafa Baki” ilkokulunda sınıf öğretmeni olarak çalışmaya başlar. Şu anda aynı okulda öğretmenlik mesleğine devam etmektedir.

Muzbeg çifti, halen sürmekte olan mutlu bir evlilik yaşamaktadırlar. İskender Muzbeg ve Yümniyye Hanımın bu evliliklerinden iki erkek çocuğu ve bir kız çocuğu dünyaya gelmiştir. İskender Muzbeg eşinin ve çocuklarının bize anlattığına göre otoriter bir aile reisidir. Çocuklarına çok düşkündür. Onların her türlü ihtiyaçları ile bizzat ilgilenmiş, eğitim öğretimleri için gerekli özeni göstermiştir. Onların davranışları üzerinde genel olarak etkili olmuştur. Çalışmamız sırasında yaptığımız görüşmelerde aile fertlerinin, onun sanatkar kimliğini kabul etmiş olduğu ve çalışmalarını yürütebilmesi için ev içinde gerekli ortamı hazırladığı gözlemlenmiştir. Şairin çocuklarından bugün üçü de hayattadır. En büyük çocukları Esin Muzbeg 25.12.1975 tarihinde dünyaya gelmiştir. Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi Gazetecilik

bölümünden 1999 yılında mezun olup Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında Yüksek lisansını bitirmiştir. Şu anda Prizren’de yayınlanan Yeni Dönem Gazetesi’nin editörlüğünü yapmaktadır. İkinci, kız çocukları Belge, 13.07.1978’de Prizren’de dünyaya gelir. Belge şu anda Prizren Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümünde okumaktadır. Ailenin küçük oğlu Bengi Muzbeg ise 16.10.1981 yılında Prizren’de doğar. O da Ankara Üniversitesi, Radyo Televizyon ve Sinema bölümünden mezun olmuş, şu anda Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümünde eğitimine devam etmektedir.

5. Mizacı

İskender Muzbeg’ in düzene tertibe çok önem verdiği bilinir. Hukukçu kimliği yüzünden Muzbeg’in titizliği birçok yerde dikkat çeker. Hayatının her alanında bunlara dikkat eder. Prizren şehrinin yerlilerinden olan İskender Muzbeg Terzimahalle’ sinde müstakil bir evde yaşamaktadır, evindeki geniş bahçede birçok türde çiçek ve çam ağacı gibi değişik türde ağaçların bulunmasından titizliğini görebilmek mümkündür. Bu nedenle yazarın ağaç dikmeyi ve çiçekleri çok sevdiği anlaşılır. Bizzat yazar tarafından bahçenin bakımı özenle yapılmaktadır. İskender Muzbeg’i diğer insanlardan ayıran şahsi özellikleri mevcuttur.

Sanatkarı hayata farklı bakan ve farklı sonuçlar çıkarabilen insan olarak biliriz. Sanatkar da bu dünyada yaşadığına göre etrafındaki her şey onu ilgilendirir. Dış dünyadan aldıklarını ortaya koyarken, dünya görüşü, içinde yaşadığı ve yetiştigi ortam olduğu kadar onun psikolojik durumu da belirleyici olmaktadır. Muzbeg’in kişilik özelliklerinin tespiti mizacının ortaya konabilmesi sanatkar yanını kavramamızda yardımcı olacaktır. Bir sanatkar olarak İskender Muzbeg’i insanlardan ayıran kendine has olan ve mizacıyla

ilgili öncelikle “hoşgörülüğü “ ve “titizliği” gelmektedir. Bunlar onda şahsiyetinin en belirgin özelliği halindedir. Bu hoşgörüsüyle çevresindekilerle arkadaşlık dostluk kurar. Bunu yaparken seçici davranır, dost ve arkadaşlarını seçerken hassas davranır. Kendisine yaklaşanlar iletişim kurmakta zorluk çekmezler.

İskender Muzbeg’in elli yıllık bir beraberliğe dayanan arkadaşı Bedrettin Koro’nun anlattığına göre arkadaş çevresini seçerken seçicidir. Arkadaşları kendisiyle birçok konuyu tartışabilecek insanlardır. Ona göre Muzbeg, kurduğu arkadaşlıklarında samimidir. Önemli özelliklerinden biri bilgi alışverişinde bulunmasıdır. İşinde titiz olduğu kadar yaptığı harcamalarında da dikkatlidir. Evinde düzenli bir kütüphane oluşturduğu, konu ve kişilere göre ayrı dosyalar halinde bilgileri muhafaza ettiğini belirtmiştir. Çevresindeki kişilere gerektiği takdirde yardım edebilen bir kişiliğe sahiptir. Arkadaşları çevresinde otorite sahibi ve söz sahibidir. Düşüncelerini kabul ettirici ve ikna edici özelliği ile bilinir.

Konuşmalarında daima ölçülü ve dikkatlidir. Her söylediği cümleyi ölçüp biçer, az sözle çok şey anlatmaya özen gösterir. Muzbeg sessiz ve sakin ortamları seven bir insandır. Muzbeg kendini dinlemek istediği zamanlarda ailesi veya yakın dostlarıyla genellikle tabiata sığınır. Yaşadığı şehrin dışında, Prizren’den 27 km. uzaklıkta Prevalats adı verilen dağda ev yaptırmıştı geniş, açık mekanları sevdiği ve psikolojik açıdan bakıldığında dışa dönük yaşayan bir insan olduğu gözlemlenir. Belli zamanlarda yazarın bu dağa gelmesi adeta hayatının bir parçası haline gelmiştir. Onu yakından tanıyan dostlarının ifadesine göre hafta sonları bu yere gelir. Yazar yaşadığı yörenin tabii güzellikleriyle adeta özdeşleşmiştir. Şairin hayatında çiçeklere, ağaçlara düşkün olduğunu şiirlerinden de görebiliriz. Muzbeg’in ağaç ve yeşil tutkusunun altında yaşadığı coğrafya vardır. Yeşil ona yaşamayı, canlılığı ifade eder.

Muzbeg'in önemli kişilik özelliklerinden bir de yardım sever oluşudur. Muzbeg'in hayatında, çocukluk günlerinin fakir geçmesi dışında yaşadığı pek fazla karamsarlıklar görülmez. Yazarın, okul yıllarında arkadaş gurubu içerisinde Bedrettin Koro, Bayram İbrahim ve İrfan Şekerci vardır. Arkadaşlıkları arasında Muzbeg sürekli hoşgörülü kişiliği ile dikkat çeker.

6. Muzbeg'in Hayatının Önemli Dönüm Noktaları

1947	Doğumu.
1955	Musafa Baki ilkokuluna başlaması.
1961	Üsküp'te yayınlanan Sevinç dergisinde, "Kış" isimli çocuk şiirinin ilk defa yayınlanması.
1963	Mustafa Baki ilkokulundan mezun olması.
1963	Öğretmen Okuluna başlaması.
1964	Prizren'de altı aylık bir süreyi kapsayan Genç Siyasetçiler Okulu'nu bitirmesi.
1967	Prizren Belediyesi Yugoslavya Gençler Birliği Sekreterliği'ne üye seçilmesi.
1968	Öğretmen Okulundan mezun olması
1968	Prishtine Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırmayı.
1968	Doğru Yol Türk Kültür ve Sanat Derneği'nin Yazın Kolu başkanı seçilmesi.
1969	Tan Gazetesinde çalışmaya başlaması.
1969–1974	Tan gazetesi kültür sayfasının redaktörü görevinde bulunması.
1970	Yanan Sevgiler adlı uzun hikayenin Tan Gazetesinde tefrika edilmesi.
1971	Sırbistan Sosyalist Cumhuriyeti Kültür Etkinlikleri Kongre'sine katılması. (Kragujevac)

- 1972 Kaynak adlı çocuk şiir kitabının Üsküp'te yayınlanması.
- 1972 Kosova Yazarlar Derneği üyeliğine seçilmesi.
- 1973 Askere gitmesi- bitirmesi.
- 1974 Kosova Yazarlar Derneği Başkanlığı'nda yer alması.
- 1974 "Fan Noli" Yazarlar Kulübü'ne üye olması.
- 1974 Priştine Üniversitesi Hukuk Bölümü'nden mezun olması
- 1974 Yümniyye Hanımla evlenmesi.
- 1974 Sevil adlı hikaye kitabının Tan Yayınları tarafından yayınlanması.
- 1974 Tople Ruke adlı Sırpça hazırladığı antolojinin yayınlanması.
- 1974-1975 Prizren "Univerzal" Kamu Kuruluşu'nda Kadro ve Hukuk İşleri sorumlusu olarak çalışması.
- 1975 Yaşamak adlı şiir kitabının Tan Yayınları tarafından yayınlanması.
- 1975 Belgrad'ta VIII. Yugoslavya Yazarlar Kongresi'ne katılması.
- 1975-1988 Prizren Belediye Mahkemesinde Hazine Avukatı görevinde bulunması.
- 1976 Doğru Yol Türk Kültür ve Sanat Derneği'nde başkanlık görevini yapması.
- 1978 Prizren, Doğru Yol Derneği'nin üyesi olarak XV. Uluslararası Efes Folklor, Müzik Eğlence, Sanat Festivaline (Selçuk, Türkiye) katılması.
- 1978 Prizren, Doğru Yol Derneği'nin üyesi olarak "Kartal Kültür ve Sanat Şenliği", "Marmara Festivali" (Maltepe, Kartal) ve "Çanakkale Belediyesi Troya Festivali"ne katılması.
- 1978 Prizren "Fan S. Noli" Edebiyat Kulübü'nün girişimiyle Arnavutluk'ta edebiyat etkinliklerine katılması.
- 1982 Milletlerarası Türkoloji Kongresi'ne katılması. (İstanbul)
- 1983 Gerçek adlı şiir kitabının Birlik Yayınları tarafından

- yayınlanması.
- 1983–1985 Yugoslavya Sendikalar Birliği, Prizren Belediye Kurulu Başkanı görevinde bulunması.
- 1983 Prizren Belediye Kurul Üyesi olarak kardeşleşmiş kent Bingen'i ziyaret etmesi. (Almanya)
- 1985 Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi'ne katılması. (İstanbul)
- 1986 Veliko Oko adlı Sırpça'ya çevrilmiş şiirler kitabının Yedinstvo Yayınları tarafından Priştine'de yayınlanması.
- 1986 Kosova Folklorcular Derneği üyeliğine kabul edilmesi.
- 1986 Yugoslavya Folklorcular Kongresi'ne katılması. (Priştine)
- 1987 Struga Şiir Akşamları'na katılması.
- 1987 Taşa Türküler adlı kitabının Birlik Yayınları tarafından Üsküp'te yayınlanması.
- 1987 Kardeşlik Akşamları Buluşması'na (Prizren) katılması
- 1987 I. Milletlerarası Mevlana Kongresi'ne (Konya) katılması. (Selçuk Üniversitesi)
- 1987 III. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri'ne (Eskişehir) katılması.
- 1988–1991 Prizren Belediye Meclisi Yürütme Konseyi üyesi ve sekreterliği görevine seçilmesi.
- 1988 Halk Şairi Yunus Emre' nin Anısına Kültür ve Sanat Haftası etkinliklerine (Eskişehir) katılması.
- 1988 Milletlerarası Türkoloji Kongresi' ne katılması. (İstanbul)
- 1988 Doğru Yol Türk Kültür ve Sanat Derneği'nin Yazın Kolu başkanlığına ikinci defa seçilmesi.
- 1989 Yugoslavya Folklorcular Kongresi'ne katılması. (Sokobanya)
- 1989 Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri'ne katılması. (Eskişehir)
- 1990 Yugoslavya Folklorcular Kongresi'ne katılması. (Plitvice)

- 1990 II. Milletlerarası Mevlana Kongresi'ne (Konya) katılması.
(Selçuk Üniversitesi)
- 1989 I. Uluslararası Yunus Emre Kongresi'ne (Eskişehir)
katılması. (Eskişehir Yunus Emre Kültür Sanat Vakfı)
- 1990 I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü
Sempozyumu'na katılması. (Adana)
- 1990 IV. Balkan Yazarları Bor Mitingi'ne (Bor) katılması.
- 1990 Belgrad Yazarlar Karşılaşması'na katılması. (Belgrad)
- 1990 Prizren Zambağı Bilimsel Toplantısı' na katılması.
(Prizren)
- 1991 Karacaoğlan - Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu'na
katılması. (Çukurova Üniversitesi)
- 1991 Selçuk Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası
Gençlik Kongresi'ne (Konya) katılması. (Selçuk
Üniversitesi)
- 1991 Yunus Emre Sevgi Yılı Kongresi'ne katılması. (Eskişehir)
- 1991 Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu'na (Priştine)
katılması.
- 1992-1999 Prizren Belediye Mahkemesi'nde Yargıç
görevinde bulunması.
- 1992 Türkçe'nin I. Uluslararası Şiir Şöleni'ne (Bursa) katılması.
- 1993 I. Uluslararası Anamur Turizm Festivali etkinliklerine
katılması.
- 1994 Prizren'de kurulan Türk Yazarlar Derneği'nin
kurucularından biri ve ilk başkanı
görevinde bulunması.
- 1995 II. Uluslararası Türk Dünyası Turizm ve Kültür
Sempozyumu ile II. Uluslararası İznik Göl Akşamları
Şiir Şöleni'ne katılması.
- 1995 Kırıkkale'de VII. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı
Semineri ve I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür
Kurultayı'na (Kırıkkale) katılması.

- 1996 Güneş Isıt Beni kitabının Bay Yayınları tarafından yayınlanması.
- 1996 II. Uluslararası Çorum Şiir Şöleni'ne (Çorum) katılması.
- 1996 II. Türk Dünyası Yazarlar Zirvesi'ne (Konya) katılması.
- 1996 Türkçe'nin Uluslararası Şiir Şöleni'ne (Girne) katılması.
- 1996 Kutlu Doğum Haftası – Na't Yarışması' na (Ankara) katılması.
- 1997 II. Uluslararası Balkanlar Türk Kültür- Sanat Şöleni'ne (Karşıyaka, İzmir) katılması. (Karşıyaka Belediyesi – Bay Dergisi)
- 1996 Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu konulu sempozyuma (Bolu) katılması.
- 1998 Sülo adlı kitabının Tan Yayınları tarafından yayınlanması.
- 1998 Uluslararası Belgrad Yazarlar Karşılaşması'na (Belgrad) katılması.
- 1997 Rumeli Şiir Şöleni' ne (İstanbul) katılması. (Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği)
- 1998 Uluslararası Türk Dünyası Bilim-Kültür-Sanat Haftası'na (İzmir) katılması.
- 1998 Prizren' li Suzi' yi Anma Toplantısı'na (Prizren) katılması.
- 1998 I. Uluslararası Türkoloji Bildirileri Kongresi'ne (Prizren) katılması.
- 1999 Yeni Dönem Gazetesine yazı yazmaya başlaması.
- 1999 Avrupa'ya İlk Adım Sempozyumu'na katılması. (Çanakkale)
- 1999 Kosova Türk Aydınlar Ocağının kurucularından biri ve başkan yardımcılığını üstlenmesi.
- 1999 Kosova Türk Temsil Kurulu'na üye seçilmesi.
- 2000 Uluslararası Kıbrıs- Balkanlar- Avrasya Türk Edebiyatları Sempozyumu'na katılması. (Struga, Makedonya)
- 2000–2004 Humanitarian Law Center (Humaniter Hukuk Merkezi), Prizren Ofisi'nde Hukuk araştırmacısı ve avukat

- olarak çalışması.
- 2001 I.Uluslararası Sapanca Şiir Akşamları'na (Sakarya) katılması.
- 2001 Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu'na (Prizren) katılması.
- 2001 Kosova Türk Temsil Kurulu üyesi olarak dönemin T.C. Başbakanı Bülent Ecevit ve Dışişleri Bakanı İsmail Cem'le yapılan görüşmelere katılması.
- 2002 Doğru Yol Türk Kültür ve Sanat Derneği'nin Yazın Kolu başkanlığına üçüncü defa seçilmesi.
- 2004 Bugüne kadar özel ofisinde avukatlık yapmaktadır.

7. İskender Muzbeg'in Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda Yeri ve Önemi

Muzbeg, kendisiyle yapılan röportajlarda daha çocukluk döneminde, kendinden büyük ablasının getirdiği Sevinç dergilerini okuduğunu ifade etmektedir. Yazar bu dergilerde şiirleriyle yer alan Nusret Dişo Ülkü, Prizren'li Musa Mamuşa, İsmail Tamnik gibi isimlerin şiirlerini okuduğunu söylemektedir. O dönemde okuma fırsatı olmadığından Türkiye'den gelen dergiler de, takip edilebiliyordu:

“Özellikle Türk Dili Dergisi geliyordu ve onu okuyorduk. Yetmişli yıllarda kitaplar gelmeye başladı. Okuduklarımız arasında Sabahattin Ali, Dağlarca ve Aziz Nesin, Nazım Hikmet vardı.” (Muzbeg, 27.03.2003)

Muzbeg, Dağlarca'nın dış Türklerle yakından ilgilenen bir şair olduğunu belirtir. Nazım Hikmet'in de ideolojiden sıyrılmış güzel şiirleri olduğunu söyler.

Yazar şiir hakkında düşüncelerini belirtirken Sülo adlı kitabında Şiir Üstüne Çeşitlemeler başlığı altında yazdığı şiirlerine dikkat çekerek “her şiirin şiir olamayacağı” düşüncesindedir.

İskender Muzbeg’in eserlerinin, 1970’li yıllardan sonra çoğunluğu Sırpça bir kısmı Arnavutça, çok azı da bazı dergilerde rastlanabilen Makedonca, Boşnakça, Hırvatça, İngilizce, İtalyanca, Romca ve Slovakça olmak üzere yayınlandığı görülür. İskender Muzbeg Çağdaş Kosova Türk Edebiyatını diğer toplumlara tanıtmakta etkili olmuştur. Kosova Türk Edebiyatı’nda Muzbeg’ten başka Hasan Mercan, Enver Baki, Bayram İbrahim gibi isimlerin de eserlerinin Sırpça çevirilerini görmek mümkündür.

İskender Muzbeg, yazılarında Kosova Türk Edebiyatının, yaşadığı topraklarda diğer topluluklara da tanıtılması gerektiğini birçok yazısında vurgular. Buna bağlı olarak 1974 yılında, Bayram İbrahim ve İskender Muzbeg’in Priştine’nin “Yedinstvo” yayın evi tarafından Sırpça yayınlanan “Tople Ruke” (Sıcak Eller) şiir antolojisi ile Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nın Kosova’da, dolayısıyla Sırbistan’da tanıtılmasında etkili olmuştur.

İskender Muzbeg, Tan Gazetesinin kurucularından biri olarak dört yıl (1969-1972) gazetenin kültür, eğitim, sanat sayfalarını yönetmiştir. Yugoslavya ulus ve halklarının dillerinde çıkan birçok sanat dergilerinde Yugoslavya Türk Halkı Şiirinden seçkiler yayınladı. Şiir, hikaye, roman, deneme, eleştiri alanında çalışmalarını sürdüren İskender Muzbeg bir çok ulusal ve uluslararası dil ve folklor kongrelerine de bildirileriyle katılmıştır. İskender Muzbeg, Kosova Yazarlar Derneği üyesi idi. Muzbeg bölge çapında üye olduğu birçok dernek veya kuruluşlarda Kosova Türk şiirini diğer topluluklara tanıtmaya fırsatını yakalamıştır. Yazar “Doğru Yol” Derneği, “Nazım Hikmet” Yazın kolunun ilk başkanı oldu. Bu kolda 1968-1988 yılına kadar başkanlık yaptı. (Monografi, Esin, 1988:19) Muzbeg aynı zamanda Türk Yazarlar Derneği’nin kurucularından biri ve ilk başkanı görevinde bulunmuştur. İskender Muzbeg’ in Kosova Türk edebiyatında şiirleriyle dikkat çektiği bilinir.

Bu edebiyat içinde, simgeci bir şair olarak yerini almıştır. Şiirleriyle dikkat çeken sanatçının öykü türünü de kaleme aldığı görülür. İskender Muzbeg, Kosova Türk edebiyatında 1970 yılında yayınlanmış olan ilk uzun hikaye türünde örnek vermiştir. “Yanan Sevgiler” isimli tefrika halinde yayınlanmış eserinin birçok yerde ilk roman olduğu söylenmiştir. Ancak İskender Muzbeg gibi yetmişli kuşak sanatçılarının genel olarak şiirde başarılı oldukları söylenebilir. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nda roman türünde başarılı örnekleri 80’li kuşağın sanatçılarından Reşit Hanadan’ın verdiği söylenebilir. Kosova Türk Edebiyatı’nda roman türünde pek fazla örneklerin verilmediği görülür. Şiir ve hikaye türünde ise belli bir aşama kaydedildiği dikkat çeker.

İskender Muzbeg’ in ilk şiirlerinin konularına tematik yönden bakıldığı zaman, II. Dünya Savaşı ve yazarın yaşadığı topraklarda 1941 yılında Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı’nın yaşanması ve ondan sonra kurulan Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti’ nden sonraki dönemi ele aldığı görülebilir. Dolayısıyla Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’ nın 1941 yılından sonra veya savaşın sona ermesinden sonra özellikle şiir alanında birçok eser verilmeye başlandığı görülebilir. İskender Muzbeg’in ilk şiirleri “Birlik” Gazetesi, “Sevinç” Aylık Çocuk Dergisi’nde yayınlandı. Şiirlerine Kosova ve Makedonya’da yayınlanan bütün dergilerde yer verilmiştir.

Muzbeg’in birçok kurum ve kuruluşun kurucu üyelerinden biri olması veya birçok kongre, sempozyum, panellere katılmış olması nedeniyle bildiri veya yorumlarıyla Kosova Türk edebiyatının, kültürünün tanıtılmasında önemli rol oynamıştır. Bu gibi etkinliklerde yer almasını kronolojik sıra dahilinde yukarıda “Muzbeg’in Hayatının Önemli Dönüm Noktaları” başlığı altında belirtmeyi uygun gördük.

Çeviri ile uğraşan yazar, kendi şiirlerini olduğu gibi muhtelif yazarların şiirlerini veya çeşitli konularda yazılmış yazıların Türkçe’ye çevirisini yapmıştır. Yaptığı çeviriler, Arnavutça’dan Türkçe’ye, Sırpça’dan Türkçe’ye ve Türkçe’den Sırpça’ ya olmak üzere dikkat çeker. Aynı zamanda, birçok

dergi ve gazetelerde yayınlanmış olan şiirlerinin Sırpça'ya çevirisini bizzat yazarın yapmış olduğu görülebilir. Dolayısıyla Muzbeg bu yönü ile de Kosova Türk Edebiyatı'na diğer toplumların edebiyatlarını tanıtmak görevini de üstlenmiştir. Yazarın yaptığı bu çevirileri kaynakça bölümünde göstermeyi uygun gördük.

İskender Muzbeg, bölgede yaşanan 1999 savaşıdan sonra Yeni Dönem gazetesinde yazı yazmaya başlamasıyla çeşitli konularda kaleme aldığı yazılarıyla Kosova'da Türk toplumu açısından önemli bir yer almıştır. Yazılarıyla Türk toplumu ile olduğu kadar diğer toplumlarla ilgili olarak da fikirlerini önerilerini paylaşmıştır.

İskender Muzbeg, 1969 yılından bugüne kadar eserleri vasıtasıyla Kosova Türk şiirine büyük katkılarda bulunmuştur. Muzbeg'in hikaye yazarlığını da denediği görülür. Bölgede Türk edebiyatı açısından uzun hikaye türüne ilk adımları atan sanatçılardan biridir. Fakat yazarın bu türde verdiği ürünler şiire göre daha azdır. Şiirleriyle ün kazanan sanatçı sembolist şair özelliği ile dikkatleri çeker.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda ilk kuşak temsilcilerinden olan Süreyya Yusuf'un şairin üzerinde etkisi olabileceği düşünülebilir. 1970'li kuşak arasında kendine özgü deyişi ile bu kuşak içinde sivrilmiş sanatçılar arasında yer alır. Şiirleri ile bu edebiyat içerisinde bireysel olduğu kadar toplumsal konulara da dikkat çeker. Kosova Türk şiirinin başarılı örneklerini vermiş sanatçılardan önde gidenidir. Kosova Edebiyatı'nın genelinde olduğu gibi yazarın şiirlerinde de ilk başlarda konular sosyalist idare döneminde ideolojik bir çerçevede içerisinde belirlenmiştir. Ancak zamanla durumun değişmesi ile bu özellik etkisini kaybetmiş ve muhteva açısından çeşitlilikler belirmiştir. Toplumsal konuları ele aldığı şiirlerinde birçok sorunları simgesel bir anlatımla yansıtmaya çalışmış ve Türk kimliğine, varlığına sahip çıkan örnekler vermiştir. Yazarın sanat anlayışının dünya görüşünün şekillenmesinde yaşadığı dönemin özelliklerinin etkisi sezilmektedir.

İSKENDER MUZBEG'İN ŞİİRLERİ

İskender Muzbeg'in edebi alanda en fazla şiir türünde eser verdiği görülür. Şiire karşı yeteneği birçok kişi tarafından takdirle ifade edildiğini görürüz. Bu alanda yayınlanma bakımından faaliyeti 1969 yılından 1987 yılına kadar belli aralıklarla süreklilik gösterirken, bir dönem, 1987 ila 1996 yılları arasında veya dokuz yıllık bir süre içerisinde durgunluk gösterir. Ancak 1996 yılından itibaren iki kitabı üç yıl aralıkla yayınlanır. Bunlar 1996 yılında yayınlanan “Güneş Isıt Beni” ve 1998 yılında yayınlanan “Sülo” isimli şiir kitaplarıdır. Bu kitap yazarın şu ana kadar yayınlamış olduğu son kitaptır. Bu tabii ki onun son yıllarda şiirden uzaklaştığı anlamına gelmez.

İskender Muzbeg'in şiirlerinin büyük bir kısmı 1969–1998 yılları arasında yayınlanmış olan altı şiir kitabında ve muhtelif dergi ve gazetelerdedir. Şiir kitaplarında yer alan şiirlerinin bir kısmı Sırpça'ya çevirilerek “Veliko Oko” adı altında 1986 yılında basılmıştır. İskender Muzbeg 1998'den sonra kitap haline getirme imkanı bulamadığı şiirlerini çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlamıştır. Muzbeg'in Kaynak (1969) ve Gerçek (1983) isimli kitaplarını aşağıda ayrı başlıklar halinde ele aldığımız için burada yazarın Yaşamak (1975), Taşa Türküler (1987), Güneş Isıt Beni (1996) ve Sülo (1998) isimli şiir kitaplarında yer alan şiirlerini konu ve biçim bakımından incelemeye çalıştık.

Muzbeg'in çeşitli gazete ve dergilerde kalmış şiirlerini kaynakça bölümünde belirttik. Ayrıca İskender Muzbeg'in şiirlerinin Türkiye'de bazı dergilerde yayınlanmış olduğunu görmek mümkündür. Bunların arasında “Güney”, “Milliyet Sanat Dergisi”, “Varlık” ve “Türk Dili” bulunur. Şiirlerinin, Eski Yugoslavya'da yaşayan diğer toplumların dillerinde yayınlanan dergi ve gazete isimlerinin başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: “Jeta e Re” (Priştine), “Stremljenja” (Priştine), “Obeležja”(Priştine), “Polja” (Novi Sad), “Ovdje”

(Titograd), “Oko” (Zagreb), “Djelo” (Sarayevo), “La Battana” (Rijeka), “Lumina” (Pančevo), “Modra Lasta” (Zagreb), “Mostovi” (Plevlje), “Fjala” (Priştine), “Disov Glasnik” (Ćacak).

Çalışmamızın dışında tutmaya çalıştığımız İskender Muzbeg’in çeşitli gazete ve dergilerde kalmış şiirlerine ihtiyaç duyuldukça başvurduk. Yazarın “Yaşamak” şiir kitabında altı şiiri başlıksız olmak üzere toplam 40, “Taşa Türküler” isimli şiir kitabında beş şiiri başlıksız olmak üzere yine toplam 40, “Güneş Isıt Beni” şiir kitabında 48 ve “Sülo” şiir kitabında 41 şiiri mevcuttur. Bunların arasında “Taşa Türküler” isimli şiir kitabının iki baskısı mevcuttur. İlk önce 1987 yılında Üsküp’te Birlik yayınları tarafından yayınlanmış, daha sonra Belgrad Ders Kitapları ve Araçları Kurumu tarafından 1998 yılında Priştine’de, ikinci baskısı yayınlanmıştır. Bu şiirlerinin bir kısmı, kitap haline getirilmeden önce olduğu gibi sonra da çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. İskender Muzbeg’in şiir kitaplarında yer almayan dergi ve gazetelerde yayınlanmış olan şiirlerini kaynakça bölümünde belirttik.

Muzbeg’ in kitaplarında olduğu gibi gazete ve dergilerde de yayınlanmış olan başlıksız şiirleri üç nokta (. . .) şeklinde belirtilmiştir. Bunlar birbirinden bağımsız şiirlerdir. Sülo şiir kitabında ise “Şiir Üstüne Çeşitlemeler” adı altında numaralandırılmış 11 şiiri mevcuttur. Kitapta bu şekilde yer alan şiirler birbirine bağlı izlenimi uyandırır.

İskender Muzbeg’in ilk şiirine 1961 yılında rastlarız. “Kış” adlı bu çocuk şiiri Üsküp’te yayınlanan aylık Sevinç Çocuk Dergisinde yayınlanmıştır. Muzbeg bu yıldan sonra Üsküp’te çıkan dergilerde yayınlamaya başlayan şiirlerini kitap haline ancak 1969 yılında getirir. Bunlardan başka kitaplarında yer alan, yazarın kendisinin Sırpça’ya çevirisini yaptığı, şiirlerinin bir kısmı yukarıda da sözünü ettiğimiz “Veliko Oko” adıyla Priştine’de 1986 yılında, Sırpça olarak yayınlanmıştır. Kitapta yer alan şiirler, Pesma 1941, Pesma 1942, Pesma 1943, Pesma 1944, Biti Ptica ve Doživljavanje Ljubavi başlıkları altında toplanmıştır. Şiirler arasında taş türküler ve suya türküler şiirlerinin

numaralandırılarak verildiği görülebilir. Kitapta aynı zamanda başlıksız şiirlerden belli sayıda şiirleri yer almaktadır.

İskender Muzbeg'in şiirlerinin çok azı iki mısradan oluşan beyitten, bir kısmı üç mısradan oluşan bölümlerden 60 mısraya ulaşan şekillere kadar çeşitli uzunluktadır.

Şair, şiiri sevgiye benzetirken şiir hakkında düşüncelerini şöyle ifade eder:

“Uzun uzun düşündükten sonra. Başka bir dünya çıkıyor önüme şiirden önce. Engellerle bir dünya, bunun dışında kalmak ussal işlemleri gerektiriyor. İki gün iki gece yaşadığım oldu doğacak bir şiir düşüncesiyle. Doğacak bir şiir mi? Nasıl olacak? Ne diyecek okuyuculara? Şiir mi olacak, duygu boşanması mı? Sonra yazıyorum. Zaman yetmiyor gibi, ivedilikle sonra birşeylerden kurtuluyorum, sakinleşiyorum, sakinleşiyorum... Sevgiyle şiir arasında benzerliklerin farkında mısınız? ” (Muzbeg, 04.1972:65)

Sülo isimli şiir kitabında “Şiir Üstüne Çeşitlemeler” başlığı altında ele aldığı şiirlerinde ise yazar “zorlamayın şiiri” düşüncesinden hareket ederek her şiirin şiir olamayacağı düşüncesindedir. (Muzbeg, 27.03.2003)

Biz bu bölümde, İskender Muzbeg'in kitaplarında yer alan şiirlerini önce tematik yönden daha sonra da dil- uslub ve şekil yönünden inceleyerek İskender Muzbeg'in sanatçı kişiliğini ortaya koymaya çalışacağız. İskender Muzbeg'in şiirinde içerik ve konularıyla duygusallık içtenlik ve hoşgörülük sezilmektedir. Şiirlerine genel olarak bakıldığında üslup yönünden fazla farklılıklara tesadüf edilmez. İskender Muzbeg'in çok az şiirlerinde belli amaçla sözcüklerin, konuşulan dildeki, bölge ağızlarındaki söyleyiş biçimleriyle verilmiştir. Bunlar pek fazla görülmeyen, anlam açısından değişik kullanımlardır.

İskender Muzbeg, şiirlerinin çoğunda sembolik ifadelerle çevresindeki insan olay veya durumlardan etkilenmiş ve bunları yeni bir şekle sokarak anlayışı nispetinde anlamlandırarak ortaya koymaya çalışmıştır. Her sanatçı gibi o da duygu ve düşüncelerini etkili bir biçimde dilin imkanları çerçevesinde anlatmaya çalışmıştır. Şiirleriyle birçok konuyu kapsarken belli konular ve temalar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Şiirlerine yansıttığı konular Muzbeg' in sanat anlayışı, dünya görüşü içinde bulunduğu çevre ile ilgilidir. Şairin düşüncelerinin eserdeki yansımalarını izlenerek sanat ve edebiyatla ilgili fikirlerini tespit etmeye çalıştık. Muzbeg' in şiirlerini genel olarak bireysel ve toplumsal olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirmeye çalıştık.

A. İskender Muzbeg'in Şiirlerinde Tematik Unsurlar

Sanatçının yaşadığı ortamın da etkisi göz önünde bulundurularak, her şairi olduğu gibi İskender Muzbeg'i de şiirine etki eden sosyal çevreden soyutlamadan değerlendirmeye çalıştık. Muzbeg'in şiirlerini muhteva bakımından ele aldığımızda bireysel temaların olduğu gibi sosyal temaların da ağırlık kazandığı görülür. İskender Muzbeg, bireysel temaların ağırlıkta olduğu şiirlerin yanında toplumsal siyasal şiirlere de yer vermiştir.

1. Bireysel Temalar

İskender Muzbeg'in şiirlerinin bir kısmı 'bireysel ben' ekseninde vucut bulmuş şiirleridir. Şiirlere 'ben' i yansıtmaları gönlünde, iç dünyasında yaşadığı duygular şeklinde ortaya çıkar. Bu tür şiirlerinde zaman zaman bireysel tema ile birlikte sosyal temaların iç içe işlendiği görülebilir. Muzbeg'in bireysel konuları işlerken sosyal meselelere de değindiği göz önüne alınarak onun öne çıkardığı tema ve konuları dikkate alarak tasnif etmeye çalıştık.

Muzbeg'in bu başlık altında topladığımız şiirleri aşk, sevgi, özlem, ayrılık, yalnızlık, ölüm, tabiat gibi temalar olarak karşımıza çıkar.

1. Aşk

İnsanlık aleminin vazgeçilmez duygusu olan aşk, edebiyatın da başta gelen temaları arasında olmuştur. Birçok şair bu temayı eserlerine aldığı gibi Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda da şairler dolaylı veya doğrudan eserlerinde bu konuya yer vermişlerdir. İskender Muzbeg de şiirlerinin bir kısmında bu konuyu işlemiştir.

“ bir gece sen geldin geç saatlerde yattın benimle
kilitler vuruldu içimdeki fırtına kapılarına
baktım gözlerine nefesin derindi ayakların sıcak
derin nefeslerini dinledim sabah oldu umutlarla
girdik yarına “

(Yaşamak, S. 38)

Görüldüğü üzere yazar burada fırtınayı ayrılığa benzetiyor. Sevgilinin gelmesiyle beraber içindeki fırtına kapıları kapanıyor. Yalnızlığın verdiği acı bitiyor. Dış anlamada sanatçının iç dünyası bir odaya benzetiliyor. Fırtına da bu odanın kapısına benzetiliyor. Ve bu odanın kapısına kilit vuruyor. Fırtınayı kilitlenmiş kapı olarak düşünebiliriz.

Şiirin tümünde mecazlı bir anlatım var. Gerçekte tüm söyledikleri ayrılık acısının sona ermesi ve kavuşmaktır.

“ Yakınlığınla mahvetme beni
Dayanamam /Koşusuna bakışlarının.
Sıcaklığın/Deniz yazlarının tümü
Denizin tuzu kadar aşkın. ” (G.I.B., S.15)

Yukarıdaki dörtlükte yazar konuyla ilgili olarak sevgilinin yakınlığıyla yaşadığı aşkı dile getiriyor. Sevgilinin sıcaklığını deniz yazlarına, denizin tuzuna benzetmekle sevgilinin sıcaklığıyla nasıl kavrulup yandığını dile getirmiştir. Ama bu sıcaklık birlikte olmanın getirdiği sıcaklık değil yakınlaşmanın sıcaklığıdır:

“ Yakınlığınla/Şimdi/Mahvetme beni
Madem ki katılmadın/Koşusuna bakışlarımın.” (G.I.B., S.15)

Şiirin son iki mısrasında yazar sevgiliyle beraber olamamanın yaşattığı acıya isyan ederken diğer yandan sevgilinin yakınında olmasıyla mahvoluşunu belirtiyor.

II. Sevgi

İskender Muzbeg’in birçok şiirinde ele aldığı sevgi teması bireysel planda olmakla birlikte zaman zaman milli ve toplumsal bir mahiyet kazanmaktadır. Aşağıda Muzbeg’in şiirlerinde kadına karşı sevgi üzerinde vereceğimiz örnekler yanında diğer unsur ve varlıklara karşı sevgi duygularını da değerlendirmeye çalışacağız.

Vehap Şita, Muzbeg’in kullandığı temalarla ilgili olarak “İskender Muzbeg içsel ve duygusal bir şairdir.” (Şita, 1987:20), ifadesini kullanır.

Sanatçı “görmekli” şiirinde sevgiyi görmekli bir anıta benzetmekte ve geleceğimizi sevgi üzerine kurmayı “görmekli bir anıt” kurmaya benzetmektedir. Sanatçıya göre yorucu olan bu çalışma geleceğin mutluluklarını oluşturacaktır. Şaire göre, tüm güçlükler, ancak sevi anıtının mermer teknelerinde bir ırmak gibi akacaktır. Ancak bunun için çaba harcamak gerekir. Sanatçı geleceğin mutluluklarının sevgi üzerine kurulması

düşüncesini şiirin ikinci bölümünün son mısraında “dolunay bize dört gözle bakıyor” ifadeleriyle belirtmektedir.

“gökler yer gözler ayna
salt göğüslerin gelişmişliğidir büyüyen bakışlarda
kalpler taş
taşlar ak mı ak
biz görkemli anıtları kuruyoruz
mermer teknelerinde sevi ırmakları akıyor
dolunay bize dört gözle bakıyor ” (Yaşamak, S. 11)

“Irmaklarımız” isimli şiirin birinci bölümünde şair “ırmakları” sevgiye benzetmektedir, “akşamlar” da ömrün sonunu simgeler. Yazar ölüm gelmeden insanlar arasındaki sevginin açığa vurulmasından yanadır. Irmakları adlandırmak ister. Belki de şairin sevgiyi ırmaklara benzetmesi sevginin de ırmaklar gibi insanlar arasında akmasını istemesindendir. Nitekim şiirin ikinci bölümünde bu isteğini açıkça dile getirir:

“aksın aksın bu ırmaklar
deniz bekliyor çünkü
ötelerde “ (Yaşamak, S. 28)

Muzbeg’e göre “deniz” sevgilerin çoğaldığı yerdir. Fakat deniz yakında değil ötelerdedir. Bunun için çaba harcamak gerekir. Yazar yine ikinci bölümde:

“kimi ırmaklar denize dökülür
kimileri dökülmez yiter
denize dökülenlerdendir
bizimkiler de “ (Yaşamak, S. 28)

dizeleriyle sevgilerin birleşerek çoğaldığını söylüyor. Yazar bu şiirin son bölümünde ırmakları güzel yaşam olarak adlandırmıştır.

Muzbeg’te, Türkler yanı sıra her milletin insana sevgi için yer vardır. Muzbeg’deki insan sevgisi evrensel boyut taşımaktadır. Yazar yaşadığı coğrafyada diğer halklara da saygıyla bakmayı bilmiştir.

“ yine bir bulutlu gündü
 sakindi belgrat
 güvercinlerle arkadaş oluyordum ben
 seviyordum onları
 sevmekte anlaşıyorduk
 sonra da uzun uzun baktım
 hiç durmadan testisinden suları boşaltan tunç kıza
 bir eline kaykılmıştı bir şeyler düşünüyordu
 o da mı sevgiden söz etmek istiyordu “ (Yaşamak, S. 42)

Başlıksız olan bu şiirinde de ele aldığı yazarın güvercinle ortak yönü sevgidir. Daha sonra Belgrat'ta parktaki kızın anıtında da sevgiyi görür. Güvercin, anıtlar gerçek sevgiyi ifade ederler. Yazar ve güvercinin ortak yönü parktaki tunç anıtta duran soyut anlamdaki sevgidir. Yazar şiirin son mısralarında bu sevgiyi somutlaştırır, gerçek sevgiden söz eder:

“ bir parkta ben
 gözlerken güvercinlerle tunç kızın su boşaltmasını
 bir de gerçek sevgiye uzattım ellerimi
 bir omuza
 gururla istekle dayadım başımı “ (Yaşamak, S. 42)

Şiirin son mısralarında yer alan “omuz” gerçek anlamı dışında sevgilidir. Şair sevgiyi şiire benzetmiş ve kurtuluşu onda görmüştür, şöyle bahseder şiirden:

*“Şiirler kurtardı beni üzüntülerden. Sevgiyi oturtmaya
 çalışıyorum yazdığım şiirlerde. Sevgiyi bir canlı varlık gibi yaşamak ve
 yaşatmak... Tarih boyunca insanın benliğinde ya en sadık bir gölge
 gibi ya da en çıplak bir gerçek gibi yer almıştır sevgi.” (Muzbeg,
 04.1972:65)*

Yazar mutluluk kaynağını sevgide görürken, kişinin benliğine sahip çıkmasında sevginin öneminden bahseder aynı zamanda sevginin insanı çıkmaza sürükleyebileceğini de söyler.

II. a. Gençlik Sevinci

Simgesel anlatıma sıklıkla başvuran yazar bu çerçevede ele aldığı “çiçekler” isimli şiirinde gençlik sevincini dile getirir:

“ masamda çiçekler var
yirmi yaşlarımda satın almıştım onları
onlar hala taze hala kokulu sanki
ben bu çiçeklere bayılırım
solmazlar dimdik dururlar
bu çiçeklerden ayrılmam ki “ (Yaşamak, S. 34)

Altışar mısralık iki bölümden oluşan şiirde merkezde sevgi teması olmakla beraber bu bağlamda söz konusu gençlik yıllarına duyduğu özlemi beraberinde dile getirmekte duygu dünyası genişletilmektedir. Şair “çiçekler” isimli şiirinde, şiiri baştan sona çiçek imajıyla süslemiştir. Bu imajla şair, gençlik sevincini anlatmaya çalışmıştır.

II. b. Türk Kültürüne Sevgi

Muzbeg şiirlerinde diğer toplumların Türk kültürüne karşı sevgi ve hayranlığından söz etmiştir. Muzbeg “köy” isimli şiirinde bu konu üzerinde durmuştur.

“ evler birbirinden uzak doğuya bakıyor evler
ışkodra gölü görülürmüş açık havada
ne büyük güneş var doğuda
ne denli engin içler “ (t. t., S. 12)

Şiirde Karadağ’da bir köyden bahsedilmektedir. Yazardan edindiğimiz bilgilere göre Karadağ’da, şiirde isminden bahsedilmemesi olan Tuzi adı verilen bu yerleşim yerinden Işkodra gölünün görüldüğünden söz etmiştir.

Karadağ'da bir Arnavut yerleşim yerinden bahseder. Şiirde Arnavut kızının, Türk kültürüne hayranlığı, aşkı dile getirilir. Evlerin doğuya bakması, büyük güneşin doğuda olması, bu doğunun coğrafi doğu değil, artık Türk kültürü olduğuna işaret eder.

“ bir genç sevgiden konuşuyor
utanarak korkarak
alinyazısıyla sarmaş dolaş “ (t. t., S. 12)

mısralarından anladığımıza göre bir gencin doğu ile bağlılığı anlatılır.

III. Özlem

İskender Muzbeg'in şiirlerinde özlem temasının yoğun olarak işlendiği görülebilir. Şiirlerde çeşitli varlıklara karşı özlem duyguları dile getirilir. Şair sevgiliye duyduğu özlemi dile getirirken özlemin dayanılmaz hale geldiğini göstermektedir. Şair sevgilinin gelişile yalnızlıklardan kurtulacaktır. “oysa sen yoktun” ifadesiyle gönlündeki özlemi dindiremeyeceğini bildiği halde sevgilinin gelmesi ve huzura kavuşma isteğindedir.

“ uyanık geçen bir gecemi
seninle bölmeliydim sıcak sıcak
oysa sen yoktun sardı içimi acık
özlemlere açıldı gönlümdeki her kapı
her kapıcık” (Birlik, 1973: Ekim)

İskender Muzbeg özlem temasını değişik eksenlerde ele almıştır. Sevgiliye karşı özlemde başka yazar genel olarak aşağıda verdiğimiz başlıklarda özlemini dile getirmeye çalışmıştır.

III. a. Tarih ve Geçmişe Özlem

“ eskiyi
 eski günleri hatırladım
 canlandı yüzyıllar belleğimde
 sokaklarını gezerken sarayova’nın
 küçüldü geçen günlerde
 kayboldu bu kent
 bir de ben kayboluverseydim
 ah mutluluğunu bilmeli insan her anın
 çünkü zaman geçiyor
 sönüyor ışıklar demet demet
 geçmişini anıyor geçmişe şaşıyorum
 serin bir kahvesinde sarayova’nın” (Yaşamak, S. 41)

Şiirin ilk iki mısrasında geçmişe özlem açıkça ifade edilmiştir. “canlandı yüzyıllar belleğimde” mısrasından anlaşılacağı üzere “yüzyılların” canlanması tarihin canlanmasıdır. Burada söz konusu olan derin bir geçmişe sahip olan Sarayova’nın tarihinin canlanmasıdır.

Kentin “küçülmesi, kaybolmasıyla” anlatılmak istenen Sarayova’ nın tarihi eserlerinin gün geçtikçe kaybolmaya veya yok olmaya yüz tutmasıdır. Yazar adeta tarihinin unutulmasını dile getirir. “bir de ben kayboluverseydim” mısraında da kast edilen geçmişteki günlerinin mutluluğuna duyduğu özlem ve o günleri unutmak arzusudur. On iki mısradan oluşan bu şiirin “sönüyor ışıklar demet demet” mısraında, ışıkların sönmesi mecaz anlamında ölümdür. Yazar, Sarayova’ nın serin bir kahvesinde, geçmişe özlemini dile getirirken ölümün de yavaş yavaş yaklaştığını sezer.

III. b. Geçmişe ve Çocukluğa Özlem

Muzbeg, Medun’da yazılmış bir şiirinde yine geçmişe özlemi dile getirir. Medun Kradağ’da bir yer adıdır.

“ bu dağ
 önce bilmem kimin
 sonra bilmem kimin
 olmuş otağı

 insanlar akını geçmiş
 bilinç bir yanda kalmış dostluk bir yanda
 yazılan gelmiş başa

 ey tarih
 sert yelleri estirmiş zaman
 denizinde senin

 bu gün hala
 ılık yeli yüzümüzde
 geçen mevsimin” (t.t., 10)

Mısralarından anlaşılacağı üzere yazar tarihteki derinlikten söz eder. “sert yeller” savaşı çağrıştırırken ‘geçen mevsimin ılık yeli hala yüzümüzdedir’, geçmişten hala izler var anlamında kullanılmıştır.

“ ılık yel okşuyor bizi
 bilinç ayakta duruyor
 büyüyor dostluk

 çarpıyor yüzüme
 adriatik havası
 medun yelleri “ (t.t., 10)

Şiirde sözü edilen “Adriatik havası” genelde olumlu bir havadır. Mısralarından da anlaşılacağı üzere yazar Karadağ’da geçmişini hatırlamaktadır. Geçmişten aklında kalanlar da ‘insan akını’ veya ‘akıncılar’, ‘tarih’ ve ‘geçen mevsim’dir. Geçen mevsimin yelinin hala yüzde hissedilmesi, geçmişten bugüne bu toprakları paylaşan topluluklarda bu izlerin bugün bile hissedildiği, duygularının simgeyle anlatılmasıdır. “bilinç ayakta duruyor, büyüyor dostluk” insan akınının gelmesiyle yerliler için geçerli olan durum olarak da değerlendirilebilir.

Aşağıda verdiğimiz, sekiz mısra halinde, tek bölümden oluşan bu şiirde yazar Üsküp’ te yalnızlıklar içinde geçmişe özlemini dile getirir. Şiirde

“çiçekler” geçmiş günleri simgeler. Yazar, çocukluğunu hatırlattığı “yıldız çiçekleri”yle, hayatın sıcaklığını hissettiği bu şehre karşı duyduğu sevgiyi dile getirirken, hatırasında yer alan çiçeklerle bu şehirde yalnızlığını unutmak arzusundadır.

“ adını unuttum bu çiçeklerin
yıldız çiçeği derdik çocukken
ve hep tatlı şeyleri düşünürdüm bunu anınca
şimdi Üsküp’ün bir köşesinde
yalnızlıklar içinde
bu çiçeklerin adını sezinmek istiyorum
o çiçeklere bağlı geçmiş günleri yeniden
yaşamak istiyorum “ (Yaşamak, S. 44)

III. c. İstanbul Özlemi

Aşağıdaki mısralarda İskender Muzbeg’in İstanbul şehrine karşı kalbinde hissettiği büyük sevgi dikkat çeker.

“ gezmek ve türkçe konuşmak
yüzyıllara resim resim bakmak
tepelere yavaş yavaş tırmanmak
demek deniz gibisin koca İstanbul

denizde bir kayık sanmak kendini
açılmak zamanın sert enginine
ve birden kapanıp kendi içine
demek tarih misin koca İstanbul ” (Yaşamak, S. 43)

Birinci bölümün ilk mısralarından anlaşıldığına göre yazar İstanbul’u gezmek isteğindedir, Türkçe’nin hasretini çeker bunları İstanbul’la bağdaştırır. Ortamı ve havasını teneffüs etmek özlemini dile getirir. İkinci mısradaki yüzyılların her karesinde İstanbul’un tarih sayfalarının saklı olduğunu hatırlatır. Yazar daha sonra İstanbul’u denize benzetir. İstanbul’un büyüklüğü ve derinliğinden şairin duygulandığı şüphesizdir. İkinci dörtlükte de İstanbul’u

tarih diye niteler. İstanbul'un Muzbeg'in sanat hayatında önemli bir yeri mevcuttur. Şairin İstanbul şehrine özlemini dile getirirken aynı zamanda anavatana karşı sevgisinin bir göstergesi olarak bu duygusu derinleşerek hasretini dile getirmeye çalışmıştır.

iv. Yalnızlık

Muzbeg'in şiirlerinde yalnızlık teması insanın tek başına yaşaması şeklinde somut bir yalnızlık olarak bazen de insanın kendisini kimsesiz hissettiği yalnızlık şeklinde ortaya çıkar. "kara kuşlar" isimli şiirinde, şair yalnızlıktan kurtuluşun arayışı içerisinde.

" ben biraz unutmuşken bile yalnızlıkları
öldürmedim içime konan kara kuşu
elimden gelmedi
düşündüm
o uçakla bir de ben koşsaydım uzaklara
burada kalsaydı yalnızlıklar
erişseydim sonsuz mutluluklara
ürken kuşlardan uzak
düşündüm bu da olmadı " (Yaşamak, S. 15)

mısralarında içindeki kara kuşun umutsuzluk, korku, yalnızlığı simgelediğini sezdirir. Bunların hepsini kuş imgesiyle birleştirmesi kuşun uçabileceğini ve bu duygulardan kurtulabileceğini düşündürür. Aslında bu duygulardan kurtulamaz. Çünkü şair şiirin sonuna doğru kuşlardan uzaklara kaçmayı istemektedir. Üstesinden gelmeye çalıştığı, aşmak istediği duyguları onu alt etmiş ve yenilen şairin kendisi olmuştur. Şiirin son mısraından da anlaşılacağı üzere tüm bu duygulardan kurtulamayışını, yalnızlığını dile getirirken, mutluluğun sonlu olduğunu belirtiyor:

" sonluydu değişiyordu mutluluklar
benimle geliyordu kara kuşlar " (Yaşamak, S. 15)

Yazar içinde yaşadığı bu duyguyu yine bir başka şiirinde bu şekilde ifade etmiştir. Görüldüğü gibi yalnızlık duygusunu ifade ederken şair, genelde kuş imajını verir.

“ resimdeki karlı tepeler
gururlu gururlu yükselirken
yırtıcı bir kuş içimizde üzüntü eler
o öyle bir kuştur ki
adını kimse bilmez
onun konduğu dallar ıssız kalır
o öyle bir kuştur ki
onlar öyle tepelerdir ki
gerektiğinde çekilirler bir yana
ve iyice görürüm karşıda o
yalnızlığa kapılmış
derinden nefes alır “ (Yaşamak, S. 39)

“yırtıcı kuş içimizde üzüntü eler“ ifadesiyle yırtıcı kuşa insan özelliği veriyor ve “yırtıcı kuş“ şiirin tümünden anladığımıza göre yalnızlığı simgeliyor. Yazar burada yalnızlığın içimize verdiği acıyı yırtıcı bir kuşun avını parçalamasına benzetiyor. Ve içimizde oluşan ve çoğalan üzüntüleri ise bu yırtıcı kuşun üzüntüyü elemesi olarak algılıyor. Şair alışılmamış bu sembolü ilginç bağdaştırmalarla kullanır.

Muzbeg şiirlerinde, hislerinden biri olarak bu duyguya yer verir. Ondaki yalnızlık duygusu bireysel kıvranımların bir ürünüdür. Zaman zaman yazarın karşı cinse yönelen sevgi-aşk bağlamında ortaya çıkmaktadır. Şiirlerinde, iç dünyasında yaşadığı yalnızlık duygusu sebebiyle huzursuzdur. Bu huzursuzluğunun dinmesini ister. Ancak, yazar yalnızlıktan şiir yazarak kurtulabileceğine inanır :

“Sözünü ettiğim yalnızlık duygusu sevgidendir. Bu duygudan kurtulabildim yazdığım şiirler sayesinde.” (Muzbeg, 04.1972:65)

v. İçe Kapanma

Görölüdüğü üzere Muzbeg' in şiirlerinde 'akşam', 'karanlıklar' ve 'kuşlar' yalnızlık, ayrılık gibi duyguların anlatımında baş vurulan birer sembol olarak yerini almıştır. "bir akşam olmalı" isimli şiirde 'uzaklık yellerinden' kasıt ayrılıktır. Yelin savurma özelliğı kişilerin ayrılmalarına yüklenmiştir. 'uzaklıkları tüketmek' yürüyerek bitirmek anlamını düşündürmektedir. Yazarın içe kapanma isteğı ayrılığın verdiği acıdan doğmuş. İçinde bulunduğu durumu da "bir akşam olmalı", "oh neye bu telaş" gibi mısralarından anlıyoruz. Yazar ie kapanışı ayrılıkla beraber işlemektedir. İçe kapanma sevgiliden ayrı kalmanın doğurduğu uzaklık duygusu şeklinde gözükmektedir.

" sevgiler gelmeli karanlıklarla
uzakları tüketmeliyiz karanlıklarla " (Yaşamak, S.40)

Karanlıklar, bezginlik karamsarlık ve can sıkıntısına yönelen boşluk duygusu olarak da açıklanabilir. Karanlıklar bir nevi korkulan obje halini alır. Ve bu boşluk veya ie kapanma duygusu karanlıklarla birlikte tekrarlanacaktır.

" kanun sonra da keman
teller titriyor ağlıyor
onlar da tedirgin
onlar da o gibi sevimli
bebeğimin
uzaklık yelleri saklıyor yüzünü
göremiyorum onu
artıyor sesi fırtınaların " (Yaşamak, S.40)

Anlaşıldığına göre fırtına ayrılığı ifade etmek için kullanılmıştır. Fırtınaların sesinin artması ayrılık acısının artmasını ifade etmek için kullanılmıştır.

vi. Aldatmak

Aldatmak konusu İskender Muzbeg'in şiirlerinde pek fazla olmasa bile yer yer kendini hissettirmektedir. Bu duygu aldatan bir kadının yaşadıklarının sonucu şekline gözüktür.

Üç bölüm haline üçer mısradan oluşturulmuş “gecelelerini satan kadın” şiirinde aldatmak teması dikkat çeker.

“ gecelerini satan bir kadın
bu geceyi de satmak ister
gece ayışığısız akıp gider

gündüzlerini satan bir kadın
bu gününü de satışa verir
anılarında hep eski satılmış günler belirir

bu kadın düştten güzel bile olsa
giremez gönlüne bu tedirginin
çünkü sahibidir satılmış gecelerin “ (Yaşamak, S. 35)

Burada gecelerini satan kadının düştten güzel olmasına rağmen tedirginin gönlüne girememesinin nedenini kadının satılmış gecelerin sahibi olmasına bağlamaktadır. Kadın satılmış gecelerin sahibidir, kadın gecelerini başkasına sattığına göre burada aldatma vardır.

vii. Cinsellik

Yazarın şiirlerinde pek fazla rastlayamadığımız, “sevişmenin içyüzü” adlı şiirini cinsellik temasına örnek olarak gösterebiliriz.

“ bir kuş var
kadıncıl erkeklerin kılığ göğüslerinde

bir sevi kuşu
yanık yanık türkü söyler
yılgılıdır sözler
yılgılı mırıltılar “ (Yaşamak, S. 26)

Şiirin ilk bölümünde görüldüğü gibi kadınlara karşı sevgi dolu olan ‘erkeklerin kılıı göğüslerinde’ sevgi kuşu var. Yazar sevgiyi kuşa benzetmiştir, daha sonra sevgi kuşunu “türkü söyler” ifadesiyle insana benzetmiştir. Dolayısıyla şiirde peşpeşe yükleme sanatı yapılmıştır.

“ bir açlık var
erkekçil kadınların bakışlarında
bir susamışlık
dalar içlere
sonra her şeyi noktalar
mutluluğa karışmış kısıntılı çığlıklar “ (Yaşamak, S. 26)

‘yılgılı sözler’ bıkkınlığı ifade ederken, son bölümde cinsellik ortaya konur. Kadınların bakışlarında açlık, susamışlık vardır. Birinci bölümde erkekte yılgınlık, ikinci bölümde de kadındaki ‘kısıntılı çığlıklar’ görülür, dolayısıyla şiirde cinsellik söz konusudur.

viii. Ayrılık

Şiirlerde ayrılık teması aşk, ayrılık, yalnızlık ve özlem temalarıyla birlikte işlenmektedir. Bu duygular iç içe girmiş birbirinin sebebi veya sonucu durumundadır. İskender Muzbeg’in şiirlerinde bazen ayrılık doğduğu topraklardan ayrı kalmanın doğurduğu çaresizliğin yansımaları şeklinde görülür.

“ Düşünmek uzaklıkları yakinken
Ve yakınlıkları uzakken
Karşı gelememek isteklere
Papaz çarşısı, Uzunçarşı, Kapalıçarşı diye
Düşünmek erdemi, esini

Ve duymak Tuna' dan esen bir yeli gibi
 Onun sesini,
 Sonunda taş kesilmek/Olan oldu diye.
 Niçin/ Güz yeli yaprakları savuruyor/ Yazın
 Öteye, beriye ? “ (G. I. B., S. 9)

Arzuların hiçbir zaman tükenmeyeceğini vurgulayan şair, 'yel' olarak ifade ettiği sevgilinin sesini rüzgara benzeterek şiire hakim olan konu özlem, pişmanlık olduğunu sezdiriyor. Şair zamansız bilinmeyen yerlere savruluşu sorgularken, şiirin sonuna doğru 'Sonunda taş kesilmek/Olan oldu diye.' mısraından anlaşıldığına göre bu savruluşun karşısında çaresiz kalışı, söz konusudur. Şiirde yer alan 'Yaprakların savrulması' ifadesi, ayrılığın belirtisidir.

Bezen de ayrılık konusu sevgiliden ayrı kalmak şeklinde ortaya çıkmıştır. Muzbeg, zaman zaman ayrılık teması ekseninde sevgiliye özlemini dile getirir. Bir şiirinde özlem ve ayrılık duygusunun kaynağının sevgilinin batıda veya başka bir kentte olmasıdır. Böylece sevgiliye özlem duymasının, ondan ayrı kalmak istememesinin sebebi birbirinden uzakta olmalarında yatar.

“ hep akşamları karlı yolda beklerim
 bakarım güneşin oyununa batıda
 ve batıda bir şey arar gözlerim
 kanlara boğulmuş gibi allanan batıda “ (Yaşamak, S. 30)

“batıda“ isimli şiirinde güneşin akşam batışı sırasındaki ufukla oluşturduğu renkleri güneşin oyunu olarak değerlendirmektedir. Böylece güneşe kişilik verilmiş olmakta ve güneşin batışı sırasında oluşan renkler oyuna benzetilmektedir. Oyunda, mecaz anlam var. Güneşin oyunu sevgilinin oynadığı oyun olarak değerlendirilebilir.

'Kanlara boğulmuş gibi allanan batıda' mısrasından da anlaşıldığı gibi batı, kana benzetilmiştir. Buradaki özellikle renkler, allanan güneşin oluşturduğu renkleri, gurup vaktini anlatıyor.

“ yine bir türkü yine bir şey sana benzeyen

sen burada mısın o dağın ardındaki kentte mi
beni mi düşünürsün eksik olma
kanlara boğulmuş gibi allanan batıda “ (Yaşamak, S. 30)

‘yine bir türkü yine bir şey sana benzeyen’ mısraında batıdaki kentte bulunan sevgilisini bir ‘türküye’ benzetiyor veya ‘benzetemediği bir şey’ olarak değerlendiriyor. Son dördlükte söz konusu olan ayrılıktır, kanlara benzetilmesi ayrılık acısını ifade etmek için de kullanılmış olabilir.

Sanatçı aşağıdaki şiirin ilk bölümünde lalelere kendisine sığınılan insan özelliği vermiştir. Daha sonra yazar laleleri saklanabilecek bir nesneye benzetmiş, ‘bu lalelerde saklıdır sevgim’ mısrasının tümünde mecazlı bir söyleyiş vardır. Çünkü sanatçı laleleri sevgisinin simgesi olarak alıyor ancak ‘sevgim lalelerde saklıdır demesi’ kendisine has bir söyleyiştir. Bu lalelerde sevgisinin niteliklerini açıklıyor ve sanatçı şiirinde ayrılığını hatırlaması aracı olarak ‘lalelere’ yer verir :

“ al lalerime güneş sığınmış
ne güzel renk ne güzel lalaeler
hele hele duvardaki laleli gölgeler

bir vazoda durur lalelerim
ağaçtan bir vazoda
bu lalelerde saklıdır sevgim

al lalelerde allanmış yanakların görünür
ve etli dudakların daha öpülmeden
lalelerin manası yoktu seni sevmeden “ (Yaşamak, S. 29)

lalelerde saklı olan sevgisini açıklamış oluyor ve bu sevginin saklı olması nedeni olarak da benzetme sanatı yaparak lalelerin rengi ile sevgilinin kızarmış yanakları ve öpülmeden önceki etli dudaklarıyla ilgi kuruyor.

“ şimdi bu laleler odamda
yeşil uzun yapraklarıyla bir şey anlatıyor
içimde sensizlik fırtınası kopuyor “ (Yaşamak, S. 29)

Şiirden anladığımıza göre sanatçı lalelerle ayrıldığı sevgilisi arasında bir ilgi kurmaktadır ve odasındaki, ağaçtan vazoda duran laleleri gördüğü zaman sevgilisini hatırlamaktadır. ‘yeşil uzun yapraklarıyla bir şey anlatıyor’ derken sanatçı lalelerin kendisine hatırlattığı şeyi ona insan özelliği vererek yeşil uzun yapraklarıyla bir şeyler anlattığını söylüyor. Üç mısra halinde olan şiirin dördüncü bölümünün son mısrasında ‘içimde sensizlik fırtınası kopuyor’ derken, sensizliği bir fırtınaya benzetiyor. Yazar ‘sensizlik fırtınasında’ mecaz sanatı yapmıştır. Sensizlikten kastı ayrılık, fırtınadan kastı ise ayrılığın verdiği acıdır.

ix. Yaşam

İskender Muzbeg’ in birçok şiirinde “ yaprak” mecaz olarak “hayat, canlılık “ anlamında kullanılmıştır.

“ Yaprak dikene döner mi
Yanan ışıklar söner mi
Çağlayan sesler diner mi
Dinse yaşamaz ölürüz.” (G.I.B., S.11)

Muzbeg, tek dörtlükten oluşan bu şiirde yaşamı yaprağa benzetmesi, daha sonra yaprağın dikene dönüşüp dönüşmeyeceği sorusunu ortaya koyarken, dikenin sert olduğuna yaprağın ise yumuşaklığına işaret eder. Bu mısradan anladığımıza göre yazar çetin, zorlu yaşamı tercih etmemektedir. Yanan ışıklar hayattaki aydınlıktır. Hayat ışığının sönmesi, hayatın sona ermesi demektir. Anlaşıldığına göre yaşayanların hayat ışığının sönmesi ölüm demektir. Şaire, göre yaşam çağlayan sestir. Son mısrada sessiz yaşamın ölümden farklı olmadığını vurgulamıştır.

İmgesel ve özgün bir anlatımla ele aldığı “taş” ı yaşamla bağdaştırır. Taşı yaşama benzeterek insan yaşamı ile taş arasında bağlantı kurar.

“ taş evrenseldir
 insan gibi
 yaşam gibi “ (t.t., S.15)

x. Gelişme

“Büyüme” isimli şiirinde sanatçı gelişme kavramı üzerinde durmakta ve gelişmeyi “insan bilincinin buluşu” olarak değerlendirmektedir. Şiirin ilerleyen bölümlerinde:

“ komşulukta bir cüce bilirim
 gittikçe büyüyor
 parmak parmak “

kulübesi küçük gelecek ona yarın
 gülecek ona çocuklar gevrek gevrek
 insan bilincinin buluşu büyüme “ (Yaşamak, S.7)

Mısralarında büyümenin doğal bir büyüme değil insanın bilinçli olarak kendisini geliştirmesi olarak algıladığını görüyoruz.

xı. Gelecek ve Umut

“ kuşlar yıllar yılı ötmüştü o saçaklarda
 yuvalar yapmış yumurtlamıştı
 sabah sabah pencerelere konarak
 o kuşlar muştulamıştı
 o kuşlar günü muştulamıştı
 öldürdüler denize attılar
 gemiler demir attı kayıklar dürtüştü
 dalgalar başka bir biçimde kıyılara yürüdü
 dalgalar köpük köpük
 kudurmuşçasına delirmişçesine
 kuşları öldürenler yürüdü
 filizlendi ölenler
 öldürenlerin düşleri korkuyla doldu

ölü kuşların sesinden deliye döndü
öldürenler “ (Yaşamak, S. 5)

Sanatçı, yukarıda verdiğimiz, “suç ve ceza” isimli şiirinde öldürülen kuşlardan söz etmektedir. Bunu bir insanlık suçu olarak değerlendirmekte daha sonra kuşların kendisine uyandırdığı izlenimlere değinmektedir ki ona göre kuşlar ‘saçaklarda yuva yapmış ve yıllar yılı orada öterek’ bize yeni doğan bir günü muştulamıştı. Öldürülen kuşların yeniden canlanması üzerine durmakta ve bu yeniden doğuşu insanların geleceğini umutlarını yok etmeye çalışanların cezası olarak değerlendirmektedir.

Sanatçı burada “filizlendi ölenler” ve “ölü kuşların sesinden deliye döndü öldürenler” mısralarından anladığımıza göre simgesel olarak umutların ve gelecekle ilgili beklentilerin yok olmayacağı düşüncesini öne sürmektedir.

xii. Yaşlılık

Yaşlılık teması üzerinde duran İskender Muzbeg’ in “ötelerde” şiiri insanın ihtiyarlık döneminde karşılaşacağı sorunları ele almaktadır. Yazar burada simgelere dayalı olarak ölümü “gece kuşlarının tedirgin tedirgin uyuduğu yer” olarak göstermekte ihtiyarlığı ise “yadırganan bir ormancık” olarak almaktadır. Bu kavramları ihtiyarlık olarak seçtiği mısralar ise ikinci bölümdedir:

“ ötelerde
gece kuşlarının tedirgin tedirgin uyuduğu yerde
yadırganan bir ormancık var
gecenin geç saatlerinde de
kara gölgeler
daldan dala uçarlar

ötelerde
çocukluğun gençliğin bittiği yerde
yadırganan bir yaşlılık var

yaşam kısadır sevinçler yiter
uçar bir acı yel baştanbaşa
kor takatlar “ (Yaşamak , S. 8)

Burada açıkça anlaşıldığı gibi gece kuşları, ormancık ve bu ormancıkta var olduğunu söyleyen mezarlarla yaşlılık ve ölüm temasını işlemektedir. Yaşlılık temasının öne çıkmasıyla birlikte şiirin son iki mısrasında ifade edildiği gibi yazar yaşlılığın ölümü de beraberinde getirdiğine inanır:

“ zaman gelir ki
ölüp oraya göçer insanlar “ (Yaşamak, S. 8)

xiii. Ölüm

Ölüm düşüncesi, İskender Muzbeg'in “Yaşamak” isimli şiir kitabında görebileceğimiz bir temadır. Belki de yaşamın ayrılmaz bir parçası durumunda olduğu düşünülmektedir Yaşamak şiir kitabında “ölüm” düşüncesi sunulmaktadır. ‘Ölüm’ ü düşünerek yaşamaya daha çok bağlanmak olarak da izah edilebilir.

Sanatçı “gömütçünün türküsü” isimli şiirinde, bir insanın ölümü ve toprağa verilişini ele almakla toprağın bir gece gibi gerçekleri örtmesi ölümü saklaması üzerinde durmaktadır. Burada asıl söylemek istediği toprakların ölünün üzerine atılması sırasında ortaya çıkan hüzündür. Sanatçı bunu şöyle ifade etmiştir :

“ toprakları
toprakları itivermek
uzunca ellerle
toprakları sabahtan tüne dek
ince bir üzgü gezinirken ağızlarda

topraklar
kara kapkara
ölümü saklıyor avuçlarında
toprakları itiveriyoruz
uzunca ellerle “ (Yaşamak, S. 13)

Yazar, burada ölümü bir insana benzetiyor. Ve insanların ellerinde bir şey saklamaları özelliklerini ölüme yüklüyor. Yazarın, “kara topraklar”, “gömütler” gibi kelimeleri mısralara yerleştirmesi de uzaktan ölüm korkusunu yaşadığını düşündürür. “kara toprak” korkunun yansımasıdır.

Muzbeg’in ilk şiirlerinde rastlanması mümkün olan ölüm temasını ele alırken ondan korktuğunu da görürüz.

“ O, gözleri ağlatan, içleri yakan
Eski bir hastalıktır
Yanar yürekler yalım yalım
Hem tadı hem adı kötüdür
Ölüm ...” (Sesler, 1969: 36-37)

Ölüm yazara ayrılıktan dolayı acıyı, korkuyu ifade etmektedir. Yazar kendi ağzından ölüm duygusunu şöyle dile getirir:

“Birçok şiirlerimde ölüm duygusu, bundan çok ölüm korkusu yer alır. Günlerin sonunda karanlık geceler var. Yaşam büyük bir günse, ölüm onun ardından gelmesi zorunlu bir gecedir.”³

İskender Mzubeg’in belli bir sayıda şiirlerinde ölüm konusu işlenmiştir. Yazar, tabii bir ölüm olayını şiirlerine yerleştirmiştir, her şeyden önce ölümü insan hayatının doğal bir sonucu olarak kabul ettiği görülürken diğer yandan ölüme belli bir dönemin sonu şeklinde bakılmaktadır. Şiirlerde ‘ölüm’ yaşamaya daha çok sarılmanın bir ifadesi olarak da verildiği görülür. Çünkü yaşamın sonunda ölüm var. O halde bunu düşünerek yaşama isteği ve

³ İskender MUZBEG, Butel İçin Türküler, Sesler (tarihini tam olarak tespit edemediğimiz kendisinin de bilmediği, yazardan temin edilen dosyada mevcuttur.)

hayata bağlılığın gerekliliği söz konusudur. Yaşama isteği ile ölüme karşı durma direnci de belirtilmektedir.

“ Ya kurşun yaraları, ya söz yarası
Küçükler tarafından küçümsenmeler.
Yine de/Sözü ölüme bağladık mı
Yakınlık duyarım
Küçümseyenlere de /Tanımadığım kimselere de.

Yakınlık duyarım kalanlarına ölenin
Matem gününde. ” (G.I.B., S. 15)

Yukarıdaki örnekte “ölenin kalanlarına yakınlık duymak” ifadeleri ile yine şiirde somut anlamda yaşanmış bir olayla karşılaşmaktayız. Burada ölenin kalanları, belki saygı duyulmayan kişilerdir ancak özellikle ölenin anısından dolayı ölenin kalanlarına saygı duyulmaktadır.

İskender Muzbeg farklı bir yaklaşımla, “bu ağaç” isimli şiirinde kurumuş bir ağacı alarak ona insan özellikleri vermekte hayat ve canlı kavramlarının yok oluşunu ele almaktadır. Burada ağacın yüzyıllar boyu gülmesi, sevinmesi ve yağmurlara üzülmesi kişileştirme sanatı ile ağaca insan özelliği verildiğini görüyoruz ve yazarın:

“ deli bir sonbahar geliverdi
tüm sonbaharlardan farklı “ (Yaşamak, S. 6)

Mısralarından anladığımıza göre “deli sonbahar” ölüm anlamına gelmektedir.

Bir başka şiirinde ölümden sonra yaşamın varlığına inanır gibidir yazar. Şiirinde bu düşüncesini şöyle dile getirir :

“ gidiyorum sevgiden öteye
ölümden öteye
ölüm ırmaklarını atlayacağım
koşuyorum koşacağım” (Tan, 08.03.1975)

Mısralardan anlaşıldığı gibi yazar, ölümün insanı fanilikten alıp bakiliğe götürdüğü düşüncesini taşır.

xiv. Tabiat Temalı Şiirler

İskender Mzubeg'in şiirlerinde işlediği temalardan bir de tabiattır. Muzbeg, tabiatın kendisine bağlı olduğu gibi ona ait diğer unsurlara da yer vermektedir. Özellikle hayvanların, hayatında önemli yere sahip olduğunu görebiliriz. Yazar, özgürlüğün sembolü olan güvercinlerin hayatındaki etkisini sezdirir. Şiirlerinde içindeki hayvan sevgisini görmek mümkün olduğu gibi yazarın güvercinle derteştiğini de görürüz. O, tabiatı sadece dış dünyaya ait bir parça olarak düşünmez, kendi ruhunun bir uzantısı olarak görür. Aşağıdaki örnekte, güvercinin ötüşü veya güvercinin bakışlarının yazarda uyandırdığı hisler dile getirilir :

“ Konma yabanka / Balkonuma / İçim dar
Fıraklı ötüşlerinden / Yanarım.
Niye böyle erkenden / Gelip dost olmak istiyorsun
Bakma öyle
Fıraklı bakışlarından / Kül olurum.

Güneş doğarken dağlara / Kargalar acı acı öterken
Çağlarken sular yalnızlıkta
Konma yabanka / Balkonuma / Duygulanırım.
Duygulanırım çünkü / ne kanadım var, ne kolum
İmreniyorum sana / Bak güz egliyor
Bitiyor bir bir şarkılar.

Konma yabanka / Balkonuma ? Tarihin yüküyle yorgunum
Seni sevemiyorum. “ (G.I.B., S.5)

İnasan psikolojisiyle tabiat olayları arasında paralellik kuran şair, 'çağlayan suyun yalnızlıkta olmasını' kendisiyle birleştirir. Ruhundaki, sukuneti, özlemi, tasayı, “yabanka” olarak yerli ağızla adlandırılan yabancı güvercini sevememesini tarihin yüküyle oluşan yorgunluğuna bağlar.

Dış dünyaya ait unsurlar zaman zaman insan psikolojisinde farklı imajlar doğururken bazen de tabiat olayları insanın ruhunda çeşitli etkiler bırakır. Dolayısıyla, şair insan ruhuyla tabiat arasındaki ilişkinin farkındadır.

“ Niçin / Güz yeli yaprakları savuruyor / Yazın
Öteye, beriye? ” (G.I.B., S.9)

Mısralarında olduğu gibi ‘yaprakların savruluşu’ yazarda uyandırdığı ayrılık duygularını ifade eder.

İskender Muzbeg’in tabiat konusunu işlediği şiirlerinde üzerinde önemle durulması gereken bir husus da şair bu tür şiirlerinde sadece tabiat sevgisinden söz etmekle kalmamıştır. Mevcut güzellikleri yaşatmak ve onlara sahip çıkmanın önemini ortaya koymuştur. Şiirlerinde kuşların öldürülmemesi yolunun hayvanları sevmekten geçtiğini, hayat ve canlılık ifade eden ağaçların yok olmasına karşı çıkışla da ağaçları korumanın önemini ortaya koymaktadır. Yazarın bu özelliğini “suç ve ceza” veya “bu ağaç” isimli şiirlerinde görebiliriz.

Şair bazı şiirlerinde tabiat unsurlarını vatana bağlılığı ile birleştirerek yaşadığı topraklarda göçe karşı çıkışını izah etmeye çalışmıştır.

“ Yeter ki akmayalım uzağa
Yeter ki konuşsun dilimiz
Isınırsın dağ, ova
Dalgalsın mavi mavi Topluva. ” (G.I.B., S.31)

İskender Muzbeg’in bu söyleyişlerle okuyucularda vatan ve tabiat sevgisini yerleştirmeyi amaçlayan şiirler yazdığı görülür.

Tabiatla iç içe olan İskender Muzbeg, genellikle soyut bir anlatımla ifade ettiği tabiatı gerek onda uyandırdığı duygular gerekse kendi kişilik özelliklerinden dolayı, sanat hayatının her döneminde şiirlerinde tema olarak kullanmıştır. Şair tabiat karşısında hissettiklerini bazen tek başına, bazen de

olaylarla, kişilerle ve tasvirlerle bağlantılı olarak mısralarına yansıtmıştır. Sonuçta onun bu yöndeki çalışmaları Kosova Türk edebiyatında tabiatı bütün canlılığıyla dile getiren şairler arasında yer almasına sebep olmuştur.

2. Sosyal Temalar

Yukarıda ifade edilen İskender Muzbeg' in bireysel şiirinin yanında sosyal temaların işlendiği şiirleri de mevcuttur. Bu grupta ele aldığımız şiirlerde bile zaman zaman onun bireyselliği ortaya çıkar. Sanatçının bu kapsamda değerlendirilebilecek belli bir sayıda şiirleri mevcut iken aynı zamanda sadece sosyal temalı şiirler olarak kabul ettiğimiz şiirleri de dikkat çeker. İskender Muzbeg'in sosyal temalı şiirlerinde de soyut kavramlarla toplumsal değerler üzerinde durur. Biz bu bölümde şiirlerinde işlenen toplumsal içerikli temaları Dostluk ve Kardeşlik, Vatan Sevgisi, Eşitliğe Çağrı, Göç, Savaş, Başka Ülkeler, Uluslar İçin Sosyal, Siyasal Eleştiriler ve Portreler başlıkları altında tahlil etmeye çalışacağız.

1. Dostluk ve Kardeşlik

İskender Muzbeg'in "sevgilerin sözünü ederiz" , "kardeşlik", "Eski Dostlar" gibi şiirleri dostluk ve kardeşlik temasının yoğun olarak işlendiği şiirlerdir. Onun bazı şiirlerindeki bu hisleri, her türlü siyasi fıkirden uzaktır. Bu şiirlerindeki dostluk ve kardeşlik sevgisi toplumsal değil kişisel özellik gösterirken, bazılarında da tersine bu sevgi kişisel değil toplumsal bir özellik gösterir.

" biz söndürebiliriz mumlarımızı

ekebiliriz perdeleri pencerelere
ama yaşamaktır lkmz
yaşamaktır baka bak göklere

biz sevginin sözünü ederken
köprü kurmaktır lkmz
bağlamaktır avuç sevinçleri
kucak dolusu üzüntülere “ (Yaşamak, S. 25)

Özellikle Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyetinin kurulmasından sonra edebi alanda ele alınan ve yaygınlaşan “kardeşlik- birlik” teması bu dönemdeki şairlerin şiirlerinde olduğu gibi İskender Muzbeg’te de karşılaştığımız bir tema halini almıştır.

şairin doğduğu toprakların multi kültürlü, multi dilli bir yer olma özelliği göstermesi ve hoşgrl kişilik yapısı dolayısıyla, dostluk temasının eserlerinde de tema haline gelmesine sebep olur. Yaşadığı topraklarda her bireyin sahip olması gereken ülküyü ortaya koymaktadır. Ona göre bu vatanın üzerinde yaşayan her birey gereken gayreti gösterip, ayırım yapmamalı birlikte yaşamak için dostluk ve kardeşliği benimsemelidir. Bu konuyu ele almasında kişilik özelliklerinin yanı sıra yaşadığı dönemin siyasi ve sosyal şartlarının da etkisi olmuştur. Özellikle ilk dönemde verdiği ürünlerde, Sosyalist rejimin siyasi hedefi gereği Eski Yugoslavya içerisinde yaşayan farklı milletlerin arasında dostluk ve toplumsal barışı temin etme gayesi Muzbeg’in şiirlerinde önemli bir yer tutar.

“ göklerde yer var uurtmalarımıza
bu gökler bizim bu gökler sizin
ve bilmem daha kimin bu gökler
tüm uçurtmaları alır bağına bu gökler “ (Yaşamak, S. 9)

“Kardeşlik“ isimli şiirinde biçimsel olarak işlediğimiz bölümde değindiğimiz gibi sanatçı, yaşadığımız dünyanın gökyüzünü ortak alanımız olarak değerlendirmekte ve bu ortak alanı kardeşçe paylaşmayı önermektedir. şiirin ilk mısrası ‘göklerde yer var uurtmalarımıza’ sözleriyle başlamasından da anlaşılacağı gibi uçurtmalar simgesel olarak her insanın

hayattan beklentilerini ve ümitlerini anlatmaktadır. Sanatçıya göre bu gökler tüm insanlarındır. Şiirin ikinci bölümünde:

“ göklerde yer var sevgilerimize
 bu gökler bizim
 yalımlı sevgiler sizin ateşlileri bizim
 göklerde bol bol yer var hepimize

 yerlerde de durmalı uçurtmalar
 yerlere de konmalı beyaz kuşlar
 yerlerde de sezilmeli sevgimiz “ (Yaşamak, S. 9)

‘Göklerde bol bol yer var hepimize’ mısraında ise insanların geleceklerini kurmak ve ümitlerini gerçekleştirmek için birbirleriyle çatışma ve kavgaya yer olmadığını ifade etmektedir. Bizim için göklerde olduğu gibi yeryüzünde de eşitlik olabileceğini savunmaktadır.

Dostluk ve kardeşlik temasının kişisel özellik gösterdiği şiirlerinde Muzbeg, eski dostların unutulmamasını ister. Dostluk ve kardeşliğe önem veren şair, izlenimci tavırla hayatında dostluklar kurmuş kişilikleri, şiirine üstü kapalı bir biçimde yerleştirir :

“ Kimdi bu? Ne zaman, nerde buluşmuştuk?
 Ataköy’de bir deniz yeli mi,
 Beyoğlu’nda bir kalabalık mı,
 Bağlamıştı bizi birbirimize?

 Eski dostlar ki,
 Kırk yılda bir kere hatırlansalar
 Güzeldir. “ (Sülo, S. 14)

II. Vatan Sevgisi

Çağdaş Kosova Türk edebiyatında vatan kavramının insan hayatındaki yeri ve önemi yaygın temadır. İskender Muzbeg’in şiirlerinde de

vatan sevgisi oldukça sık işlenen temalar arasındadır. Şair vatan sevgisini zaman zaman doğrudan doğruya vatanına, bazen de vatana ait çeşitli unsurlara yansıtmıştır. Yazar, yurt sevgisini Sarayova, Üsküp, Tuna, Mamuşa, Prizren gibi yerlerin güzelliklerinden söz ederek bu şekilde okuyucularına yansıtmıştır. Böylece vatanını ona ait birçok güzelliği överek bu şehirlere olan özlemini dile getirir. Şairin Vatan Sevgisi, Unutulmaz Unutulmuşum gibi şiirleri bu konu üzerinde yazılanlardır. Vatan sevgisinin anlaşılması bakımından önem taşıyan bir şiirinde bu düşünceyi dile getirir:

“ Ağladı ağladı sabah olurken
Hatırladı savaşta ölenleri
Vatan gençlerini, babasını...
Çiğli otlara serdi başını...
Gözlerini kapadı
Ağladı içten.
Karanlıklara verdi kendini
Görmesin diye ak çiçekleri
.... Ve dedi: İleri!
İleri gitmelidir gençler
Bu vatan sizleri bekliyor!
Güneş doğdu, parladı otlar
Yazıldı şiirin en son dizesi
Her kişide olmalı vatan sevgisi! ”⁴

Yazar, Kosova'ya bağlıdır. Burada doğmuş büyümüştür. Ona göre vatan yaşanılan topraktır. Doğduğu toprakların dağları, taşları, suyu onun için değerlidir. Sanatkarın her alanında vatana bağlılığını ortaya koymuştur. Muzbeg, Kosova'da Türk varlığının tarihine gider. Bu tavrı onun vatan sevgisi ekseninde şiirlerinin ortaya çıkmasına neden olur. Bununla birlikte yaşadığı toprakların doğal güzellikleri yanında mimari eserlerine de değer veren şair, şiirleriyle de bu eserlerin yok olmaması için sesini duyurmaya çalışmıştır:

“ Ben beni buralarda bulmuşum
Unutulmaz unutulmuşum benim

⁴ Vatan Sevgisi isimli bu şiir, kaynağına ulaşamadığımız, yazarın oluşturduğu dosyada kendisinin de bilmediği, tarihi belirsiz bir gazete sayfasında yer almaktadır.

Barok güzelim,
Niye dalgınsın öyle
Kimleri seyredersin
Kosova ovasında ?

Unutulmaz bir kuşsun
Alinyazı çevrenin engin
Külrengi olmuş kanatlarındaki beyaz
Oysaki ne günümüz sıcak, ne geceler ayaz
Ne de bir kavşak var
Yolların ortasında. “ (Y. D., 2004: 236)

Özellikle Kosova’da Priştine yakınlığında yer alan Sultan Murat Türbesini “Barok güzeli” olarak nitelendirdiği 1990’lı yıllarda yazmış olduğu “Unutulmaz Unutulmuşum Benim” isimli şiiriyle, türbeye sahip çıkılması gerektiğini belirtmesi vatan topraklarına verdiği önemin göstergesidir:

“ Anılarda yaşayan gerçeksın
Benim unutulmaz unutulmuşum
Ben kendimi buralarda bilmiş,
Buralarda bulmuşum,
Taşan bir deniz
Ve deniz çekilince
Kalan yeşil gibisin
Tarihin yarasında. “ (YD., 2004: 236)

Şiirin son bölümünde de ortaya koymaya çalıştığı gibi tarihe giderek milletin yaşadıkları ve yaptığı mücadeleleri hatırlatarak haldeki türbenin durumunu vurgular. 1389 Kosova Savaşı sırasında Priştine yakınlığında şehit düşen Sultan Murad Hüdavendigâr’ın türbesinin bakımsız halini ve yazarın,

“bir bakıma da, ayakta durmamızın mutlulukları yanı sıra, zor durumumuzu simgesel bir biçimde dile getiren şiirim“ (Muzbeg, YD., 2.09.2004:236)

olarak ifade ettiği şiirinde türbenin onarılması gerekliliğine ışık tutar. Görüldüğü gibi Muzbeg’in şiirlerinde dikkat çeken bir özellik de milletin kültürel değerlerine ve tarihine duyduğu saygıdır.

İskender Muzbeg, yaşadığı dönemin siyasi etkisiyle, şiirlerinde özellikle “Gerçek” adlı şiir kitabında “Yugoslavya vatandaşlığı” kavramını zaman zaman sezdirir. İnsanlar arasında ayırım yapmaz. Ancak kendisini de Türk milletinin bir bireyi olarak kabul eder. Bu mensubiyetten duyduğu gururu dile getirir. İskender Muzbeg’in bu tür şiirlerinin en belirgin özelliği de vatanına yönelik sevgi ve bağlılık duygusudur. Bu hissi şairin “Yollar, Ben ve Sen” (Muzbeg, 1996:30) isimli şiirinde olduğu gibi birçok şiirinde görebilmek mümkündür. Bu şiirinde yazar, vatani bırakmamak ve doğduğu yere bağlılık duygularını harekete geçirmiştir. Muzbeg’in vatanının doğal güzellikleri, mimari yapıtları, vatan toprağına bağlılık yanında yaşadığı topraklarda mücadele vermiş insanları da eserlerinin konuları arasında yerleştirmesi bu bağlılığın ve içindeki sevginin belirtileridir.

III. Eşitliğe Çağrı

Muzbeg, bazı şiirlerine eşitlik temasını taşımıştır. Eşitliğin sevgi ile sağlanacağını dile getirir. On iki mısra halinde yazılmış tek bölümden oluşmuş şiirinde eşitliğe çağrı yaparak beklentisinin anlaşılması isteğini vurgular.

“ Bir elimde kalem, bir elimde gül
 Elçisiyim ulusumun, halkımın elçisiyim
 Ülkemin, suyu, kireci alçısıyım
 Barış evreninde, sevgi elinde.
 Her dilde dostluğun aynı gücü var
 Sende ayva yeşerir, bende çiçeklenir nar
 Uzat elini kızsın düşmanlar
 Sevgi yırı söylerim senin dilinde
 Beraberliğimiz bengisu olsun
 “ (G. I. B., S.31)

Yukarıdaki dizelerde birleşmekten doğan güçten bahsedilirken bunun da dostlukla başarılabileceğini söyler. Birinci kişinin ağzından anlatılan şiirdeki “ben” dostluk, sevgi ve barıştan yanadır.

Burada söz konusu olan ben ve sen, Kosova’ daki Türk toplumu ve diğer toplulukları çağrıştırır. İskender Muzbeg’ e göre, dostluk her dille aynıdır.

IV. Göç

“Göç” temasını gerek yaşadığı dönemin etkisiyle, gerekse kendi kişilik özelliklerinden dolayı, sanat hayatının her döneminde şiirlerinde tema olarak kullanmıştır. İskender Muzbeg, bu konu ile ilgili şiirlerini Kosova’da yaşayan Türkler’ in göçlerinin devam etmesi ve Türk nüfusunun bu topraklarda gün geçtikçe azalması nedeniyle ele almıştır. Belli dönemlerde Türkiye’ye göçler yoğun bir şekilde devam etmiştir.

Göç temasının işlendiği aşağıdaki şiirde sözü edilen devrim, eskiden yeniye geçiş devrimi, toplumlar arası eski ilişkiler yerine yeni ilişkilerin oluşturulmasıdır. Dizelerde sözü edilen devrim yazarın yaşadığı bölgede Halk Kurtuluş Savaşı, Sosyalist devrimi veya bir değişim şeklinde algılanabilir. ‘baharın geç gelmesi’ ifadesi burada toplumsal bir derinlik kazanmıştır. Bu ifadeyle yazar Kosova’da diğer topluluklara göre Türkler’in daha geç haklarını kazanmaları niteliğinde kullanmıştır. Dolayısıyla üstü kapalı bir biçimde yaşadığı topraklarda verilen mücadeleler veya karşılaşılan zorlukların eleştirisini yapar.

“ Geç gelen baharın güneşi/Elimizdedir.
Avucumuzdadır sıcaklık.
Yeter ki çakmayalım yumrukları
Yeter ki açılsın elimiz,

Isınıversin dağ, ova
 Dalgalsın mavi mavi Topluva
 Geç gelen baharın güneşi/Dilimizdedir.
 Devrimimizdedir, alını açık. “ (G. I. B., 31)

Genel olarak Muzbeg, karamsar olduğu şiirlerinin sonunda en az iki mısra da olsa bile bir umut havası belirlediğini görebiliriz. Şair “şiir”in umutsuzluğu yaymadığı düşüncesindedir.

“ Yeter ki akmayalım uzağa
 Yeter ki konuşsun dilimiz,
 Isınıversin dağ, ova
 Dalgalsın mavi mavi Topluva. “ (G. I. B., 31)

Şiirin devamında, “Geç gelen baharın güneşi/Elimizdedir” mısrasından da anlaşılacağı üzere yazar bir olumluluktan söz eder. Bahar geç gelmiştir ama artık elimiz, avucumuzda olduğuna işaret eder. Baharla kast edilen kazanılan haklar olduğuna göre elde edilen hakları koruyabilmek için bu topraklarda yaşamının gerekliliğini vurgular.

Göçe karşı çıkarak vatan ve millete bağlılığı da ifade edilmiştir. Yazar, 1951’de kazanılan hakları gecikmeli bir kazanım olduğunu ifade edebilmek için “baharın geç gelmesi” olarak simgesel bir anlatım kullanmıştır. Dolayısıyla bu topraklarda varlığın sürdürebilmesi için ‘Dalgalsın mavi mavi Topluva’ mısrasıyla göçe karşı çıkış var.

Yazarın tabiat unsurlarına yönelerek Topluva’yı ele almasının nedeni Kosova’da Türk köylerinden biri olan Mamuşa’da bir nehrin adıdır. Dolayısıyla bu köyde yaşanan göçler sonucu, nehrin dalgalanması, maviliğiyle denize benzetilirken suyunun çoğalması, dilin ve Türk varlığının yok olmaması şeklinde göçün artık sona ermesi isteğini düşündürür. Aynı zamanda dil ile yaşadığı topraklarda Türklerin varlığının mevcudiyetini şu mısra da dile getirir :

“ Geç gelen baharın güneşi / Dilimizdedir.”

Göçün yaşandığı dönemlerde Mamuşa'yı ve oradaki hayatı şiirlerine yakından aksettiren İskender Muzbeg, aşağıda üzerinde durduğumuz, "Yollar, Ben ve Sen" isimli şiirinde 'ben' in göç isteği okuyucuya sezdirilmektedir.

" Yiğit değilim ben
Yollar önünde korkarım, küçülürüm
Sıçan deliği bin altın olur
Geçerim kendimden
Yiğit değilim ben
Yollar önünde korkarım, küçülürüm
Ayağa kalkar ilkin taşlık yol avluda " (G.I.B., S. 30)

Ancak 'ağaçların başka tarafa bakması' veya 'Çingene dutunun gövdesinin yanaşması' şeklindeki ifadeler bu varlıkların 'ben'in gitmesini istememelerini açıklamak için dizelere yerleştirilmiştir. Özellikle bu tür bir dutun seçilmesinin sebebi yazarın evinin bahçesinde böyle bir dut ağacının bulunmasındandır. Şiirde dut ağacı toprağa bağlılığı simgeler.

Görüldüğü üzere Balkanlar'ın çeşitli bölgelerinde yaşanan göçler olduğu gibi Kosova'da yaşanan göçler de yazarın duygularını harekete geçirmiştir. Şiirde ağacın toprağa bağlılığı ile 'göç'ü de vatanına, toprağına bağlılık ekseninde otaya koymuştur. Dolayısıyla şiirde ağaç-toprak ve insan-toprak ilişkisi üzerinde durulmuştur. Ağaç, insandan çok daha uzun bir zaman diliminde yaşadığı için, yıllardır bağlı bulunduğu köklerini saldığı toprağa ait olduğu için insandan da vatanını terk etmemesini istemektedir. Yazar bu gibi varlıklara kişilik özellikleri yükleyerek bu temayı hassasiyetle dile getirmektedir.

" Sonra çingene dutunun gövdesi yanaşır bana
Yüz elli yılın hıncıyla sürünür, dürtüşürüz
Sarı ayva dallarının altında " (G.I.B., S. 30)

"Çingene dutunun yanaşması, "Ağaçların başka yöne bakması", "taşlık yolun ayağa kalkma" eylemeleri evde var olan yüzlerce yıllık

varlıkların, onları terk etmemelerini istemelerinin sonucudur. Ve bu yerlerde insanı tutmak arzusundadırlar.

“Dutla sürünmek dürtüşmek” gitmek kalmak arasında yaşanan ikilem veya uzun bir zaman dilimi içerisinde çekilen çilelerdir.

“ Bir yöne çeker beni istekler
Başka yöne bakar ağaç yaprakları / Yeşil, yeşil.”
Yiğit değilim ben/Düşününce yolları.
Yollar ki iteler her gidişi
Yollar ki dönüşsüz, yaralar kanar
Yollar ki, uzakta yalnız her kişi
Eski sevgilileri hüznle anar.
Sonra Bülbüldere yolu çıkar önüme
Ferhalar içim
Ama anlarım ki o da darılmış
..... ” (G.I.B., S. 30)

Görüldüğü üzere yazar Kosova Türk’lerinin durumuna işaret eder, özellikle Türkiye’ye yönelik göçler zor durumun göstergesidir. Muzbeg, bu gibi olayları şiirine yansıtmıştır.

Yazarın şiirlerinde sıklıkla kullandığı “yeşil” kelimesi burada ıslak olanı ifade etmek için mecazi anlamda kullanılmıştır, yani kurunun karşılığı veya hayattaki canlılık diyebiliriz. Ağaç yapraklarının baktığı yerde de hayat vardır. Ama ‘ben’in gitmek istediği yön farklıdır. Oralarda hayat var mıdır bilemeyiz. Aslında vatan terk edilmemelidir mesajı verilir.

‘Bülbüldere’ yazarın yaşadığı semtin adıdır. O da bu gidişe karşı çıkar, şiirin sonuna doğru artık “gitmek” yiğitlik olarak nitelendirilmiştir. “Yiğit değilim ben/Düşününce yolları” mısrasında yazarın, arka planda gidememenin yaşattığı ızdırap görülmektedir. Ona göre yiğitlik, zor olan bir şeyi başarmaktır. O halde vatanını bırakıp gitmek kolay olmadığı için şiirdeki ‘ben’ bunu başaramaz. Bu yüzden şiirdeki yiğit değildir. Şiirde yollar ayrılığın simgesidir. Ayrılıkla ilgili yazarın ele aldığı şiirlerinden ayrı başlık altında söz etmiştik. Oysa burada ayrılığa, göç etmek şeklinde bakılmaktadır. Yazar,

yollar önünde “korkar, küçülür, yiğitliğini yitirir”. Gitmek istemesine rağmen ayrılığı düşününce gidemez.

Muzbeg’in “Beko Gelinin Birinci Türküsü” isimli şiirinde yazar aynı konuya değinmiştir. Göç etmemeyi benliğin ayakta durmasıyla bağdaştırır :

“ Geç gelir bahar bize düzlüklerden
Düzlükler ki, alabildiğince yeşil
Bizde otlar bitmemiş henüz
Sabır kaynaklarıysa bitmiş tükenmiş
Ayakta duran tek benliğimiz.” (G.I.B., S.20)

Toplum içindeki göçü perişanlık olarak gören yazar aşağıdaki şiirde ‘çığlık’ perişan halin yansımasıdır.

“ Baharı yaşamayan yazı da göremez
Anlamaz halinden
Yanıp kavrulan otların çayırda
Yoncanın, papatyanın, yaban gülünün
Hep bir gelir çığlık üzüntü
Baharı yaşamayana,
Baharı yaşamayan yazı da görmez
Oysaki çığlık
Adını bilmediğimiz yerlerde kalmalıydı
Uğurlamalıydı geçitlerde, /Koyaklarda
Çığlık bir dağ gölünü sarımsalıydı
Sonbaharda, akşamlarda, / Karlarda, aklarda.
Çığlık değildir huyumuz
Malımız değildir çığlık
Kendimize dönelim
Türkümüz çınlasın / Sokaklarda
Yıllar yılı akışına Toplunanın / Dönelim,
Bu sular bizimdir, bu gökler bizim
Karındaşlığımızla övünelim
Karalarda, / Aklarda. “ (G.I.B., S. 23)

Yazar, simgesel anlamda kullandığı “Çığlık” kavramıyla bir karşı çıkıştan çok yazara arka planda perişanlığı düşündürür ve bu düşünceyle şiiri yazmıştır. O zaman bu perişanlığa karşı çıkarak kendimize gelmek, ve buralarda kalmak arzusu içindedir. Yazar kötü günlerin ardından güzel

günlerin geleceği inancındadır. Böyle günlerde doğduğu topraklarda yaşama beklentisini vurgular. Göç isteğine karşı çıkarak çığlık yerine türkü söylemeyi yeğler.

v. Türk Varlığı

İskender Muzbeg'in toplumsal şiirleri arasında Kosova'da Türk varlığını çeşitli yönleriyle yansıttığı şiirler de yer alır. Bu tür şiirlerini yaşadığı topraklarda Türk varlığını yaşatmak açısından verilen mücadeleye çerçevesinde ele alır.

“ Dünümüz ışık, önümüz ışık
Yolumuzda aydınlıklar nakış işliyor
Dönem dönem karışık/Günler bizimdi. Niçin
Karanlık düşünceler duyguları dişliyor ?

Akana'dan ışıkla geldik bugüne
Usumuzda gökyüzünün onyedinci katı var
Kardeşlikle eşitliğin çağrıldığı düğüne
Gelin. Dostluğumuzdan patlasın düşmanlar. “ (G. I. B., S. 7)

Aşağıdaki dörtlükte de bu duyguları yansıtmaya çabası içerisinde yaşadığı topraklarda Türk varlığının derin geçmişine işaret eder.

“ Çadırlarını kurduk sevginin
Dağ, ova, yayla demedik
Kötüye karşı koyduk, küfredildik, sövüldük
Ak çiçeğini suladık yenginin
Yüzyıllarda sevginin o tatlı izi. “ (G.I.B. S. 6)

Muzbeg, şiirlerinde zaman zaman simgesel anlatımla Kosova'da Türkçe'nin resmiyet kazanmasını ve dil eşitliğini vurgular :

“ Bugün bizi biz eden gerçeklerle
Bize özgü ödünsüz ereklerle

Çekildi önümüzden yüksek tepeler
İçimden çıkın karanlık düşünceler.

Sevgiye yanaştık ak umutlarla
Eşitlik mendiline çizildi
Toplarla, güllerle, atlarla
Ve sevgiyle geldik buraya. “ (G.I.B., S. 8)

İskender Muzbeg, şiirinde taş ve yaşam ilişkisini ortaya koyarak, onun yaşadığı bölgede farklılıklara hoşgörüyle bakan tarafını ortaya çıkarır.

“ taş,
bakabildiğince uzun
bakabildiğince geniş

taş
taş kesilmiş bakışlar kadar
sevinçlere kükremit

taştan almışız yaşamı
dağılmışız sonra
toprağa

bu taşta iz bırakmış
ilir’ler, kuçiler, bir köylü
ve bir ağa

taş
çatlaklığında taşıyor
binbir anı

taşa
bir türk’ün, arnavut’un, karadağlı’nın ve bilmem
kimin önemli ki
akmış insan kanı “ (t.t., S. 7)

Muzbeg, daha sonra aşağıdaki örnekte Kosova’da yaşayan toplulukların genel durumuna da işaret ederek yetmişli yılların karışıklığı ve seksenli yıllardaki duruma dikkat çeker.

“ Geç oldu artık uzanan eller uzanmaz oldu
Dostluk kara bir kedi
Yetmişli yılların karışıklığı

Seksenli yılların yoz havası/Süren kavga.
 Uzaktır işte/Gerçek bir sevgi bahçesi.
 Al güller bize/Ne dedi? “ (G.I.B., S.14)

Yetmiş, seksenli yıllardan sonra buradaki toplumun bir hoşgörü anlayışının kalmamasından yakınır. Bu durumu, eller uzatılsa bahçede solan çiçekler canlanacak, fakat artık, vakit geçir diye izzah etmeye çalışır. Söz konusu olan bir geç kalmışlıktır. Yazarın o yıllarda yaşamış olması, olayları yakından takip edebilme imkanı, olaylara bu şekilde bakmasına teşvik eder. Muzbeg, sevgiyi uzakta görmekle belki de biraz karamsardır.

Muzbeg, on altı mısradan oluşan “UZAKLIK II” şiirinin son mısralarında ise karamsarlıktan bir umut çıkarmak ister gibidir. Aslında yazarın çoğu şiirlerinde sezdirmek istediği bu hava yaşadığı topraklardaki insanın gerçeğini dile getirdiği ‘dostlukların soğukluğuna’ dikkat çekerken, karamsarlıktan bir umut çıkarma çabasını bu şiirine en güzel bir şekilde yansıtmış olduğunu söyleyebiliriz. Şiirlerine yansıyan bu umut Kosova’da Türk varlığını yaşatmak isteğinden doğar. Aşağıya bu şiirden birkaç dize alıyoruz:

“ Olsun/Sabırımız tükenmez bizim
 Egeç yeni bir sabah olacak
 Taşın karası/Dost kesilenlere
 Vuracak ha vuracak.
 Ağacın yeşili/ Yine bizimle/ Nefes alacak. “ (G.I.B., S.14)

Yazar, ‘Dost kesilmek’ ifadesiyle dostluğun içerisinde esen soğuk havaya gönderme yapar.

İskender Muzbeg, insani değerlere dikkat çeker. Buradaki Türk varlığının tarih boyunca kazandığı değerleri ele alır ve bu noktada insanların kimlik ve kişiliklerini net olarak ortaya koymalarının gerekliliğini savunurken tüm bunları yaratan koşulları da eleştirir.

Kaybolan adamı aradılar
 Derede, denizde, kıyıda

Gezip tozdular kurumuş göller
Irmakları arayıp taradılar
Bulamadılar
Bulamadılar.

Çoktan kurumuştı aranan göller
Can vermişti yosunu denizlerin
Derler yolunu değiştirmişti
Kudurmuştu ırmaklar
Kaybolan adamı
Bulamadılar
Bulamadılar. “ (G.B.İ., S. 24)

Bunlar hep bir çarpık durumu yansıtan dizelerdir. ‘göllerin kuruması’ yaşanmakta olan günlerin zor, acı günler olduğunu anlatıyor. Muzbeg’in dizeleri, bu topraklarda yaşayanların karşılaştıkları zorluklar karşısında kendilerini unutmalarına, mücadelecı ruhlarını kaybetmelerine karşı tepkidir.

“ Kaybolan adamı aradılar
Kalemeydan’da
Taşmeydan’da
Dört yol’da
Drina Köprüsü’nün ayaklarında
Bulamadılar
Bulamadılar. “

Kalemeydan, Taşmeydan, Dört yol veya Drina Köprüsü simgesel bir anlatımla dile getirilerek Belgrad ve Bosna gibi geniş bir coğrafya kast edilir. Şiirde sözü edilen kaybolan adam geniş bir coğrafyadadır. Kaybolan adam mücadele veren kişiliktir. O aslında her yerdedir ama zaman zaman kaybolmaktadır. ‘Kaybolan adam’ mücadele veren bir kişi olarak düşünülürse bulamamakla kast edilmek istenen görünürlerde olmadığıdır. Ama gerçekten kaybolmuş değildir. Çünkü aşağıda sezdirildiği gibi onların kendi bakışlarındaydı, aralarında, belki de kendileri idi.

“ Kaybolan adamı
Uzakta aradılar
Oysa yanlarındaydı, aralarında
Soluk bakışlarındaydı karı kocaların

Ekmek sıkıntısında
 İşsizlerin boş beklemelerinde
 Boşuna sokaklara akıntısında
 Çatık kaşlarındaydı gelen geçenlerin
 Uzakta aradılar kaybolan adamı
 Bulamadılar
 Bulamadılar. “ (G.B.İ., S. 24)

Muzbeg’in başarılı örneklerinden biri sayabileceğimiz bu şiirde, kendine gelme meselesi var. Göç, işsizlik gibi sorunlar, insanın mecazi anlamda kaybolmasına sebep oluyor. Yine bu coğrafyalarda bizim varlığımızın bir simgesidir ‘kaybolan adam’. Hatta Muzbeg Kosova dışına çıkarak daha geniş coğrafyada Türk izlerine dikkat çeker. Bu simgeyi güçlendirmek için Drina Köprüsü kullanılmıştır. Drina Köprüsü, Mimar Sinan’ın eseri olarak Sokullu Mehmet Paşa tarafından yaptırılan bir köprüdür. Şiirde geçen Kalemeyden, Taşmeydan, Dört Yol hepsi bizim varlığımızın birer simgesidir. Bu yapıtlar bugün de bu isimlerle bilinmektedirler.

vi. Başka Ülkeler İçin Sosyal Eleştiriler

İskender Muzbeg sosyal ve siyasal eleştirilerini yaşadığı coğrafyanın dışına çıkarak yapar. Aşağıdaki dizelerde ülke adı belirtilmese de dünyadaki büyük güçlerin çatışmalarına alaycı bir yaklaşımla karşı koyar :

“ uzay bir duvar dergisi
 orada şiirler yayınlıyoruz
 yani uzay gemileri salıyoruz uzaya
 deneyler yapıyoruz
 hep barış için
 hep barış için

uzay bir duvar dergisi
 orada “ vastok “ şiiri var “ cemini “ şiiri
 sözüm ona barış uğruna
 ekmek parasını harcıyoruz “ (t.t., S.35)

“Uzay bir duvar dergisi” isimli şiirinin dizelerinde şair şiirine yerleştirdiği biri Rus diğeri de Amerikan uzay gemilerine verilen isimler olmak üzere “vastok “ ve “cemini” isimlerinden yararlanarak meramını dile getirmeye çalışmıştır. Yazar, dünya üzerinde hakimiyet kurmaya çalışan bu ülkeleri eleştirir. Muzbeg, başarılı bir dolaylı anlatımla silahlanmaya karşı tepkisini dile getirir. Yazar aynı zamanda şiir kitaplarında yer alamayan bir diğer şiirinde ırkçılığa karşıdır ve özgürlükten yanadır.

“ Aydın olmak ne güzel şeydir
Bir an olsun – şiirlerinde -
Özlemle baktığı erkinlikte yaşar zenci
Gününü gece, gecesini gün yapar
Özgürlüğü ararken
Issız çöllükte, susamış kayalar yanında...
Zenci ozanı susamıştır.”⁵

vii. Portreler

İskender Muzbeg, şiirlerinde üzerinde durduğu portrelerin genel özelliklerine değinirken toplum içindeki yerleri ve önemine dikkat çeker zaman zaman onları toplumsal olaylarla bağlantılı olarak ele alır.

Şairin “Sülo” isimli şiir kitabında toplam 41 şiirinden 27’si Süleyman Brina ile ilgilidir. Süleyman Brina’nın anısına, ele aldığı şiirlerin çoğu Süleyman Brina’nın ölümü çevresinde, onunla aynı ideali paylaşan farklı dönemlerde yaşayan insanların bu topraklarda verdikleri mücadeleyi anlatır. Yazar, Süleyman Brina ile ilgili şiirlerinde yansıttığı aynı görüşlerine çeşitli dergilerde yayınlanmış makalelerinde de değinmiştir:

⁵ Bu şiir, kaynağına ulaşamadığımız, yazarın oluşturduğu dosyada, kendisinin de bilmediği tarihi belirsiz bir gazete sayfasında yer almaktadır.

“Hiçbir zaman, hiç kimseye, hiçbir yerde ödün vermeden, başta Türklerin sorunları olmak üzere, toplumumuzda tüm insanların sorunlarını somut şartlarda çözüme bağlayabilen bir kişiydi ”
(Muzbeg, Bay, Ocak 2000:50)

dediği Süleyman Brina ile İskender Muzbeg 60’lı yılların ortalarında daha öğrenciyken “Doğru Yol” Türk Kültür ve Sanat Derneğinde tanışmış ve daha sonra 1969 yılında yeni çıkacak olan “Tan” gazetesinde, kendisinden çevirmen olarak çalışma teklifi alması üzerine dost olmuşlardır. (Muzbeg, Bay, 1995:6-7). Tutum ve davranışlarıyla kendisini etkilediği anlaşılır. Muzbeg, şiirlerinde, toplumsal yönü ile onu bir model kişilik olarak ele alır.

Kendisinin de bu dönemlerde yaşadığından, yaşanan olayları yakından takip edebilme imkanı olan yazarın diğer şiirlerinde de toplumsal meselelere yer verdiği gibi “Sülo” isimli şiir kitabında da bu topraklarda Türk toplumunun sorunlarını dile getirmek için Süleyman Brina’ nın başından geçenleri şiirlerine konu olarak seçerek başarılı bir biçimde vermiştir.

“ Sen bana ben sana diye
Kirli işlere girenler var
Armudun altında armudu yiyenler de.

Toplan, durul sen de
Sülo’ yu bir getir matematiğe.

Sülo kavgaya eşittir.
Sülo beştir
Boşuna bölmek isterler onu ikiye
Onlara beş kalır diye.

Sülo’nun sözü, mertliği birdir
Bölünmez
Hey, hey bu ne iştir
Kaça bölseler Sülo’yu
Bire eşittir. “ (Sülo, S.24)

Sülo, toplum ile olan ilişkileri dikkate alınarak, açıklanabilen bir şahsiyettir. Bu tip yazarın yaşadığı topraklarda 1990’ lı yılların sosyal ve

psikolojik etkisinde kalmış kişiler ile birleştirilir. Yaşadığı toplumsal sarsıntılar ile can sıkıntısı ve boşluk duygusundan kurtulmak arzusundaki bu kişiyi öne çıkarır.

“ Kendi arar kendi bulur terkedilmişliği
Aradığına kızar
Bulduğunu yadırgar
Yadırgar ya
Onun dışındadır yanındaki kalabalıklar. “ (Sülo, S.15)

Şair hayatı algılayışıyla yaratılış içinde, doğduğu topraklara ve insanına olan sorumluluğun farkındadır. Dolayısıyla Süleyman Brina'ya hitaben yazdığı şiirlerde dostluk, kardeşlik, yalnızlık, evrensellik, kültür, kimlik sorunu, karşılaşılan güçlükler gibi kavram ve olguları simgesel bir anlatımla dile getirmeye çalışmıştır. Süleyman Brina İskender Muzbeg'in memleketi olan Prizren'lidir. Şairin 1969 yılından itibaren Tan gazetesinde çalışmaya başlaması ve uzun bir süre birlikte çalışmaları Muzbeg'in üzerinde belli bir tesir bırakmasına zemin oluşturmuştur.

Süleyman Brina'nın zorlu hayat dramını, toplum içindeki yerini dile getirmeye çalışır. Şair, bu şiirde Süleyman Brina' nın kendisi ve halkı için ifade ettiği anlam üzerinde durur.

“ Sülo kimdir sordular bana
Sülo kimdir sordum, soruşturdum
Mertlik geldi aklıma
Bu yerlere alışık dedim.

Sülo dedim
Karanlığa düşmek pahasına
Işık dedim.

Sülo virgül değildir
Noktadır Sülo
Satırbaşıdır.

Sülo sessiz değildir
Seslidir Sülo

Halkın onurdaşıdır.

Sülo dedim
İtilmek pahasına
Barışık dedim.

Sülo kimdir sordular bana
Sülo kimdir sordum, soruşturdum
Sertliklerde bile
Yumuşak dedim.” (Sülo, S. 8)

İskender Muzbeg’in “Sülo” isimli şiir kitabında aynı zamanda Rıza Mollov, Mefkure Mollov, Muharrem Ali Tarambaba, Ferit Bayram ve Hacı Ömer Lütfü’ye ithaf edilmiş şiirleri de mevcuttur.

Muzbeg, Atatürk’e sevgi ve bağlılığını dile getirdiği şiirlerinde Türk milletinin önderi gördüğü Atatürk’ü adeta ülke ve vatan söz konusu olunca örnek alınması gereken bir kişi olarak görür. Atatürk’ün kendisi ve Kosova Türkleri için ifade ettiği anlam üzerinde durur.

“ kimi kere
sezme yetisi insanın
tüm güçlülere savaş açar
yokolur tepeler
insan bir şeyler sezer bir şeyler için ağlar
görmeden sezmek
görmeden anlamak için için
yitimleri ölümleri kargımak “ (Yaşamak, S. 17)

Muzbeg’in, “kimi kere” başlığı altında bu şiirinden yaklaşık sekiz yıl sonra yayınlanmış olan Tito ile ilgili yazmış olduğu, Gerçek isimli kitabında yayınlanan bir başka şiir de mevcuttur. İçeriği farklı olan bu şiir, Tito ve yurt sevgisi veya savunması şeklinde ele alınmıştır. Yazarın her iki şiirde aynı başlık kullanması Tito’yu da Yugoslavya’nın önderi olarak görmesinden ileri geldiğini düşündürür.

Muzbeg’in daha sonra yazmış olduğu “Selanik’te O ve deniz” , “Manastır’da O ve Çeşme” , “Bugün” gibi şiirleri Atatürk’e bağlılığı ve

hayranlığının yansımaları şeklinde ortaya çıkar. Şiir kitaplarında yer almayan bu şiirlerinde Atatürk'ün Selanik, Manastır gibi büyüdüğü topraklara dikkat çekmesi yanında, Çanakkale, Sofya, Samsun, Erzurum, Rumeli gibi tarihte iz bırakmış yer adlarıyla birleştirerek Türk tarihine yön veren bir kahraman olarak anlatır.

“ Bugün Çanakkale’de, Sofya’da Ata,
Samsun’da, Erzurum’da Rumeli’de
Engin Türk elinde gidiyor
Barışa hazır,
Yeni uyanışa hazır
Yallah diyor, deh diyor. “ (Y.D., 2003:194)

İskender Muzbeg’in şiirleri içerisinde Türk edebiyatının ünlü şahsiyetlerinden Yunus Emre ve Mevlana’ya hitaben yazdığı şiirler dikkat çekmektedir. Muzbeg bu sanatçılara saygı duymakta, içindeki hisleri belirtmektedir:

“ Gel, gel, gene gel
Sevginin ötesinden sevgi getir bize
Erinç taşı acının ötesinden
Zenginlikle gel, cömertlikle
Ve karışıklığıyla yüzyılının
Bugüne doğru yürü
Türkü söyle
Yaz şiirleri dize dize,
Huzursuzluklarda yak ışığını
İyiliğin, bilginin,
Gel onüçüncü yüzyıldan
Bugünün ağırlığını seze seze
Yanımızdasın
Gel, gir içimize.” (Muzbeg, Monografi, 1988:20)

Yazar 1987 yılında, I. Milletlerarası Mevlana Kongresi’ne katılması nedeniyle Konya’da yazdığı şiirinde duygularını, Mevlana’nın “gel, gel” gibi kelimelerini kullanarak okuyucuya sezdirmeye çalışır. Böyle ifadelerle Mevlana’ya değinen şair onun sevgi dolu, evrensel kişiliğini ifade eder. İskender Muzbeg’in şu ana kadar Mevlana ile ilgili yazmış olduğu 5-6 kadar

şiiiri mevcuttur. Bu şiirleri Mevlana felsefesinden esinlenerek yazdığı şiirlerdir. Yazarın, “Gel 13. yüzyıldan bizim aramıza gir çünkü sana ihtiyacımız var “ anlamında dizeler yazdığı görülür. Dolayısıyla onun çağında ortaya koyduğu mesajın evrenselliğine dikkat çekerek birleştirici yanıyla insanlığa mesaj vermeye çalışır.

Muzbeg’in bu kapsamda değerlendirilebilecek şiirleri arasında bir diğer şiirinde Yunus Emre hakkındaki duygularını dile getirir:

“ Sana yeniden aşık oluyorum, yavaşça değil, birden
Evimden ırak, elimden uzak
Ders alırım Mevlana’dan, Divanı Kebir’den
Ne od yıldırır beni, ne de bir tuzak.

Önümde karayı görmez olurum
Gizli bir ışıktır yolumda yanan
Yunusça sana ben gör vurulurum
Yunus gibiyim seni durmadan anan. “ (Muzbeg, Çığ, 1990:3-4)

İskender Muzbeg’in kendisi için ifade ettiği anlam üzeinde durur. Yunus Emre’yi aydınlatıcı ve sevgi anlayışıyla şiirine taşır. Onun anlayışından istifade etmenin önemi üzerinde durur.

İskender Muzbeg, bazı şiirlerinde bir kişinin portresini çizer. Portresini çizdiği kimseler, genellikle dostları veya şairlerdir. Dostlarına ait yazdığı şiirler arasında dikkat çekenler “Ören’de”, “Süleyman Birna’ya Sülo’ca İthaf ”, “Eski Dostlar” , “Bize Biri Bakarak Güldü”, “bahri” gibi birçok şiir Muzbeg’in dostlukla ilgili şiirlerdir. Bu tür şiirlerinde Muzbeg, bu kişilerin genel özelliklerini de dile getirir.

Süreyya Yusuf Muzbeg’in sevdiği dostlarından biridir. Köprülü’de doğan daha sonra Priştine’ye yerleşen Süreyya Yusuf, Çağdaş Kosova Türk Edebiyatına sunmuş olduğu katkıları, Kosova Türk Halk Edebiyatında yaptığı derlemelerle, çevirileriyle birlikte birçok derginin yayınlanmasında rol almış şahsiyetlerden biridir. Bu dostunun geçirdiği kalp krizi sonucu Ören’de vafat

etmesi ve Muzbeg'in 1988 yılında Ören'i ziyaret etmesi, şiirinde de dile getirdiği öğütlerinden yararlandığı Süreyya Yusuf'a şiir sunmasına neden olmuştur.

“ Herkes ölecek er geç Süreyya
Dünyanın bir yerinde
Onbin yıl başında ancak sana şiir yazabildim
İnce kumlu, soğuk sulu Ören’de.”

Ören’de seni ansımak bir başka yaşantı
Doğruluğunu yaşamak yeniden
Gerçek değer – sözüm ona değer çemberinde
Bilgi ve öğüt almak senden. “ (Muzbeg, Monografi, 1988:20)

Muzbeg saygı duyduğu kişilere veya dostlarıyla ilgili genel olarak ölümlerinden sonra kaleme aldığı şiirlerinde bu kişilerin ölümlerinden sonra onlara yaranmak isteyenleri veya hayatta iken değerlerini gerektiği ölçüde anlayamayan insanları genel olarak eleştirirken “dalkavuklar” ifadesini sıkça kullanır.

Güneş ısıt Beni kitabında yer alan, “MEYDANLIK”, “YAKINLIK” , “BEKO GELİNİN İKİNCİ TÜRKÜSÜ” gibi şiirlerinde ise Toco, Zade, Nurko, Etuş Tada, Şazo gibi isimler birer sözcükle anılarak çarpık toplumsal ilişkiler veya göç simgesel bir anlatımla ortaya konmaya çalışılmıştır.

“ Ne sivri uclarındasın dağların
Ne de eteğinde bağların
Ortadasın, ortada/Memo tada

Ortada olmak da kolay mı
Kendi zayıflığına karşı gelmek
Ayırt etmek şekeri şaptan/Olay mı, olay mı? “ (G.I.B., S. 10)

Yukarıdaki örnekte şair Memo Tada adlı şahsiyette burada yaşayan Türk toplumunu bağdaştırmış. Memo Tada, Kosova’da Türk toplumunu temsil eden halktan bir şahsiyet olarak verilmiştir. “Memo tada“ ne yükseklerdedir ne alçaklarda ortadadır. Fakat ortada olmak kolay değildir, ortada olmanın

sorumluluğunu Türk Toplumunun durumuyla bağlayan Muzbeg, ortada olmanın ifade ettiği anlam üzerinde durur.

Muzbeg'in "SINIR II" ve "BEN" isimli şiirlerde Dante, Raskolnikov, İnce Memed gibi kahramanlar özellikleriyle konuyla bağlantılı olarak anılır.

“ Ben çoğu kere kendi kendimle yaşarım
Tek başına bir yaşamaktır bu
Yalnızlık içinde
Ben kendi kendimle yaşarım.
Ben kimim kimim ben sorarım
İçimde deprenen Raskolnikov mu?
İnce Memed mi ?
Bilmem hangi toplantısı mı Yazarlar Birliği' nin ?
Kavgamı sürdürerek yaşarım ben
Kendi kendimle yaşarım. “ (G.I.B., S.26)

Dizelerinde Raskolnikov, İnce Memed ve Yazarlar Birliği gibi isimlerle toplumsal olayları ele alarak yaşadığı topraklarda, etnik çatışmanın olduğu bir ortama gönderme yapar. “Raskolnikov” Suç ve Ceza romanının baş kahramandır. “İnce Mehmed” Yaşar Kemal'in adalet arayan kahramanıdır. Raskolnikov tipi üniversite öğrencisidir onda her zaman tedirgin bir kişilik sezilir. Şiirinin yazıldığı yıllarda Kosova'da “Yazarlar Birliği”nin üyesi olan Muzbeg, Arnavut ve Sırp yazarları arasında yaşananların gözlemcisi durumundadır. 1980'li yıllardan sonra belirginleşmeye başlayan bu çatışma ortamı içerisinde anlatılmak istenen karışık durumun içinde Türk'lerin durumu açıklanmaya çalışılırken, her iki toplumun da Türkler'den taraf tutmalarını istemelerinden şiirdeki 'ben' rahatsızdır. Bu iki topluluğun aralarındaki çekişmeler ve yaşanmaya başlanan gerginlik yazara 'ben kimim' sorusunu sordurur. Şiirdeki 'ben'in tedirginliği adaleti arayışı İnce Memed ve Raskolnikov'la birleştirilir.

Yazar bütün bu karışıklığı şiirinin devamında bir başka şekilde şöyle dile getirir :

“ Ben kendi kendimle yaşarım çoğu kere
Tek başıma

Yüzüme vurur eşitlikli karşıtlıklar
 Konuşur- yaşarım
 Susar- yaşarım. ”
 Zaman koca bir süzgeçtir
 Süzülürüm, süzülürüm yaşarım
 Süzülüp ölenlere korkuyla bakarım.” (G.I.B.,S. 26)

Son dizelerde yazar ‘süzülüp yaşamakla’ kişiliğin olgunlaşmasını kast ederken, ‘Süzülüp ölmek’ de macazlı bir anlatımla yavaş yavaş ölmeyi çağrıştırırken, insanın kişiliğinin ölmesine dikkat çeker.

Yaşamak isimli şiir kitabında yer alan “simge” isimli şiirinde Yüstinyan, Ömer Hayyam, Tevfik Fikret, Abdülhak Hamit gibi adı geçen kişilerle tarihe işaret eder.

İskender Muzbeg bazı şiirlerinde şiirin bütününde çeşitli konuları ele alırken bağlantılı olarak şehir portrelerini şiirin birkaç dizesine yerleştirerek verir. Böyle şiirlerde yer yer portresi çizilen şehirler genellikle Sarayova, Belgrat, İstanbul, Üsküp’tür. Başlıksız şiirinden örnek verdiğimiz aşağıdaki dizeler Üsküp’ü anlatır.

“ hava kapandı birden
 sen gitmiştin yoldaydın yalnız başına
 sulu han’daki eski üsküp’ü gözetledim
 artık her şey belirsizdi
 her şey karaydı
 yel kızmıştı bulutlara
 ve yağmur yağdı
 sen gidince bana hep yağmur yağırdı
 hava kapandı birden
 yarın belli değil
 gel bana gel yine
 bana ve gelecek yüzyılın kentine” (Muzbeg, 04. 1972:65)

Yazar, Üsküp’ün üzerinde bıraktığı etkileri anlatmaya çalışmıştır. Bu şehirde ayrılık ve yalnızlık acısının feryatlarını dile getirir.

Muzbeg, Üsküp’ü şiire benzeterek şöyle tarif eder:

“Üsküp göklere doğru yükselen yapılarıyla, yeşillikleriyle, Vardar’ıyla bağladı beni kendine. Kimi kentler şiirler gibidir, duyguları körüklerler Üsküp böyle kentlerden biri. Kendine göre bir şiir. Birçok ünlü ozanların kimi şiirlerinden daha sıcak, daha güzel bir şiir Üsküp.”
(Muzbeg, 04. 1972:65)

Görüldüğü üzere İskender Muzbeg, hayatının farklı dönemlerinde yaşadıklarından veya etkilendiği kişileri şiirine taşımakla kendini de idrak etmeye çalışmaktadır.

B. İskender Muzbeg’in Şiirlerinde Biçim ve Anlatım Unsurları

Muzbeg’in şiirlerine biçim açısından bakıldığında şiirlerinin bazılarının kısa metinlerden bazılarının orta uzunlukta bir kısmının da uzun metinlerden oluştuğu görülür. Ancak bunların arasında şiirlerinin en fazla orta uzunlukta metinlerden kurulduğu söylenebilir. Tek dörtlükten oluşan şiirlerini kısa metin olarak değerlendirebiliriz. Şiirlerdeki bölüm sayısı, 2 ile 9 bölüm arasında değişebilen şiirleri mevcuttur. Bu şiirlerdeki dizeler genellikle üçlük veya dörtlükler halinde düzenlenmiştir. Muzbeg’in tek bölümden oluşmuş değişik mısra sayısını kapsadığı şiirlerine de rastlanır. Onun yayınlanmış şiir kitaplarında yer alan tek bölümden oluşan mısra sayısının otuz sekize çıktığı, Beko Gelinin İkinci Türküsü isimli şiirini uzun metinler kapsamında değerlendirebiliriz. Şiir kitaplarında yer almayan 12 bölümden oluşan ve birbiriyle bağlantılı izlenimi uyandıran Işık Bir Kadındır Daha Severse isimli şiiri de uzun metinlerden oluşan şiirleri arasında sayılabilir. Uzunluk nedeniyle yer veremediğimiz bu gibi şiirlerinde yer alan dizeler ‘tümce bölmenin’ tipik örnekleridir. Zaman zaman bir bölüm bir veya birkaç tümceye indirilir. Yine birbirine bağlı bir şiir karakteri gösteren numaralarla belirtilmiş olan 17 bölüm halinde düzenlenmiş Onyedinci Yaşamın Ezgisi isimli şiiri de uzun metinlerden oluşan şiirleri arasında gösterilebilir. Bu örnekler Muzbeg’in

ilk yıllarında kaleme alındığı göz önünde bulundurulursa acemice olduğu söylenebilir. Ancak şiir kitaplarında yer alan belli ölçülerin kullanılmasından çok değişik biçimlere yönelerek serbest nazım biçimlerini kullanmasıyla başarılı örnekler verdiği söylenebilir. Muzbeg'in ayrıca pek fazla olmasa bile yinelemeler kullanarak etkili bir anlatımla oluşturulan şiirleri dikkat çeker.

İskender Muzbeg'in bu açıdan şiirlerini değerlendirdiğimizde fazla uzun yazmayı sevmeyen şair olduğu görülebilir. Şiirlerinin kendine özgü bir biçime sahip olduğunu da söyleyebiliriz.

1. Nazım Biçimleri

İskender Muzbeg, şiirlerinin çoğunda serbest nazım biçimlerini kullanmıştır. Halk şiirinden alınan nazım biçimlerini ise seyrek kullanmıştır. Şiirlerinin bir kısmında da farklı nazım biçimlerini bir arada kullandığı görülebilir. Şiirlerinin bazılarında kullandığı nazım biçiminin yapısında değişiklikler yaptığı görülebilir. Yazarın nazım birimi olarak bent esasına bağlı şekiller olarak beşlik altılıklarla kurulu şiirler yanında bentlerin mısra sayısı karışık olan şekiller de kullandığı görülür. Muzbeg'in nazım birimi olarak beyiti çok az kullandığını söylemek mümkündür.

Muzbeg zaman zaman nazım şekillerinin, uzunluğu, kısalığı veya kafiye örgüsünü istediği gibi kullanmada özgün davrandığı görülür. Yazarın nazım şekillerini alışılmışın dışında uzatıp kısalttığı veya mısra eklemeleri yaptığı dikkat çeker. Muzbeg'in batı kaynaklı nazım biçimlerinden soneyi bir şiirinde, kullandığı görülebilir. Şairin, kullandığı nazım biçimleri şunlardır.

1. Beyit

İskender Muzbeg'in pek fazla olmasa bile birkaç şiirini beyit esasına göre düzenlediği görülür. Muzbeg' in beyit birimini kullandığı şiir sayısı fazla değildir. Şairin nazım birimi olarak beyiti son yıllarda yazdığı şiirlerde kullandığı görülür. Yazarın, sadece Güneş Isıt Beni kitabında nazım birimi olarak beyiti kullandığı görülür. Dilek Soru İkilemi ve Sayıklama isimli şiirleri beyit esasına göre düzenlenmiştir. Ancak her iki şiirde de yer alan birer üçlük bu düzeni bozmaktadır. İlk şiir üç beyit ve bir üçlük halinde ikinci şiir ise iki beyit ve bir üçlük halinde verilmiştir. Aşağıya bunlardan bir örnek veriyoruz:

“ Güneş ısıt beni / Isıt kar
Yağmur ısıt beni / Isıtın dolular.

Masallarda mı salt / Yağar taş? Yürür dağlar?
Söylentilerde mi salt/
Dev Onbaş/Oyulan gözüne ağlar?

İnsan kaçabilir mi / Kendinden / Başka yere?
Bu ne gözyaşı? Ne çay? Bu ne dere?

Güneş ısıt beni / Şadırvan ortasında
Kale altında / Aldırma geçenlere. “ (G.I.B., S. 3)

Yazarın bu tarz kullanımlara bilerek yer verdiğini söyleyebiliriz. Belki de alışılmış şekillerin dışına çıkarak kendine has biçim meydana getirmeye çalışmıştır. Yazar, gazel tarzını değişikliğe uğratar. Yukarıda görüldüğü gibi ilk beyitinde klasik gazel düzenine bağlı iken ondan sonraki dizelerde aynı durum söz konusu değildir. Yukarıda verdiğimiz örnekte şiirin üçüncü bölümü dikkate alınmadığında, ilk ve ikinci beyitte dizeler kendi içinde kafiyeli iken üçüncü beyitin ikinci mısrası ikinci beyitle kafiyelidir. Örnek aldığımız “Dilek Soru İkilemi” isimli şiirindeki beyitlerde ses benzerliği olmasına rağmen aruz veya hece vezni kullanılmamıştır. Dolayısıyla yazar bu örneklerde ses benzerliği sağlayarak özgün bir kullanım sergilemiştir. Muzbeg'in “Doldum Boşanmak İstiyorum” , “Güvercinle Konuşma II” , “Boşuna Bölmek İsterler

Sülo'yu", "Yakınlığına Mahvetme Beni", "Sınır II" gibi şiirlerinde ise birer beyite yer verdiğini söylemek mümkündür. Görüldüğü üzere Muzbeg'in beyit birimini kullandığı şiir sayısı fazla değildir.

II. Üçlüklerden Kurulu Şekiller

Yazarın, belli bir sayıda şiirlerinde tamamen üçlüğe sadık kaldığı dikkat çeker. Mubeg'in sadece üçlüklerle kurulu olan şiirlerine örnek şunları gösterebiliriz: "Sakin Zedeleme", "yalnızlık" (t.t., S. 16), "büyümek" (Yaşamak, S. 7) , "onyedinci yaşamın ezgisi" (Yaşamak, S.14), "laleler" (Yaşamak, S. 29), "gecelerini satan kadın" (Yaşamak, S.35), "saat" (Yaşamak, S.37) "Ta İçlere Koşar Yeşil" (G.I.B., S. 6)

Bunlar 3 ila 5 bölüm halinde kurulmuş şiirlerdir. Yazarın bu tarz kullanımlara bilinçli yer verdiği görülür. Aşağıda üçlük halinde kurulu şiirlerden bir örnek verilmiştir:

" İlk yolları geçeriz
Ovalar, ormanlar, kervansaraylar
Bir kuş yuvası çınarda ürpertir bizi.

Sonra bir başka kent gelir
Soğuklar, yeller, kadınlar başka
Ne soğuk var, ne bir sıcaklık izi.

Geçer gider katar uzağa
Ta içlere koşar yalnızlık
Kırılır son mutlar testisi. " (G.I.B., S. 6)

Dokuz bölüm halinde oluşan "dostluk çiçekleri" isimli şiirinde ise sadece bir bölümünün dört mısra halinde verilmesi bu düzeni bozmuştur. Şiirdeki mısralar genel olarak iki veya üç kelimeden oluşmuş kısa mısralardır. Üçlüklerle oluşmuş şiirlerinin en uzun şiirde 9 üçlüğün yer aldığı "taştan

almışız yaşamı” isimli şiiridir. Bu şiirin de sadece bir bölümü dört mısra halinde alışılmadık mısra düzenlenmesiyle yer alır.

Muzbeg’in şiirlerinin bir kısmında üçlük ve dörtlüklerin dönüşümlü olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu özelliği “Süleyman Brina’ya Sülo’ca İthaf” isimli şiirde görebilmek mümkündür. Üçlük ve dörtlükleri karışık kullandığı şiirleri ise şunlardır : “Sakin Elleme”, “Şiir Üstüne Çeşitlemeler 5.” (Sülo, S. 52), “korku II” (t.t., S. 25), “somut II” (t.t., S. 18), “kardeşlik” (Yaşamak, S. 9). Bu şiirlerde ölçüden yararlanmayan şair, bazılarında uyağa dağınık biçimde yer verirken bazılarında hiç yer vermez.

III. Dörtlükler Halinde veya Hece Vezniyle Kurulan Biçimler

Halk şiirinin temel nazım birimi olan dörtlüğü Muzbeg belli başlı şiirlerinde şiirlerinde kullanmıştır. Bu biçimle yazılmış şiirleri değişik sayıda dörtlüklerden oluşmuştur. Mubeg’in sadece dörtlükleri kullandığı ve dörtlük sayısının değişik olduğu şiirleri şunlardır: Kardeşlik (Sülo, S.22), Bir karanlığın Yüğü (Sülo, S.23), Ayrı Ayrı Yıllarda Yaşlandınız (Sülo, S.23), Bir Su Akar Yirmiler’den (Sülo, S. 41-4), “Yallah, Hacı Baba, Yürü” (Sülo, S.42-4), Şiir Üstüne Çeşitlemeler 10.” (Sülo, S.58), “fotoğraf” (t.t., S.45), başlıksız şiirler (t.t., S.49), “hiroşima’ya vurur deniz” (t.t., S.49), “taşköprü”(t.t., S.27),”bahri” (t.t., S.28), “taş yürekli” (t.t., S.29), “gelecek günler” (Yaşamak, S.21), “sevgilerin sözünü ederiz” (Yaşamak, S.25), “batıda” (Yaşamak, S. 30), “resimde” (Yaşamak, S.32), başlıksız (Yaşamak, S.43), “Işıkla Geldik Bugüne” (G.I.B., S. 7) “Sevgiyle Geldik Bugüne”(G.I.B., S. 8) “Çağrı” (G.I.B., S. 9)

Bu şiirler 1 ila 4 arasında değişebilen dörtlüklerden oluşturulmuşlardır. Muzbeg’in dörtlüklerle kurulu olan bu şiirlerinin bazı mısraları kelime seviyesindedir. Dörtlüklerin birkaç örneği hariç çoğunda ölçü kullanmayan

şair, aynı şiirde farklı uyağı bir arada kullanmıştır. Hece ölçüsüne uymadığı bazı şiirlerinde dizelerdeki hece sayısının yakınlığı dikkat çeker.

III. a. Tek Dörtlükler Halinde

Şairin dörtlük esasına bağlı şiirlerinden birkaçı tek dörtlükten oluşmaktadır. Bunlara bazı örnek gösterilebilir : Başlıksız (Yaşamak, S.16), “gözlere inanırdık” (Yaşamak, S.24), “yalnızlığın ötesi” (Yaşamak, 38), “Yaprak Dikene Döner Mi” (G.I.B., S. 7), “Ozan” (G.I.B., S. 8), “Uzaklarda Bir Mamuşa Düşledim”(G.I.B., S. 13), “Uzaklarda Bir Mamuşa Düşledim II” (G.I.B., S. 22), “Rubai” (G.I.B., S. 23), “Akşamcı” (Sülo, S. 25)

Dörtlük esasına bağlı şiirlerinden tek dörtlükten oluşanların bir kısmı aaxa şeklinde kafiyeleşir, diğer bir kısmını ise abcb şeklinde kafiyeleşenlerden oluşturmaktadır. Bu şiirlere Yaşamak, Güneş Isıt Beni, Sülo isimli kitaplarında rastlamak mümkündür. Yazarın tek dörtlükten oluşan ve bu şekilde kafiyeleşmiş şiirlerinden aşağıya birkaç örnek veriyoruz:

“ gözlere inanırdık bir zamanlar	a
aldattı gözler bizi	b
kim yaşatacak bu kırık	c
yarıda kalmış sevgimizi “ (Yaşamak, S.24)	b
“ Bizim Sülo akşamcıdır	a
Rakı demez, konyak demez	b
Yalnız içer içkisini	c
Paşa kalabalık istemez. “ (Sülo, S. 25)	b

Aşağıdaki örnekte Muzbeg’in tek dörtlükten oluşan şiirlerinden birinde mani kafiyesi kullanılmıştır. Fakat bu şiir tür olarak maniden uzaktır. Aşağıya buna örnek bir dörtlük veriyoruz:

“ Yaz, çağının derdini şair, ozan ol	a
Geçmişle doluyken bugünle de dol	a
Kim ki kaçabilir, dünden kim ki akmaz bugüne	x
Yaz çağının derdini şair, ozan ol. “ (G.I.B., S. 8)	a

Tek dörtlük halinde kurulu “yalnızlığın ötesi” isimli şiirinde bu şekle kısa bir mısra ilave edildiği görülürken anlam bakımından mısranın devamı şeklindedir. Buna aşağıda bir örnek verelim :

“ bir gece sen geldin geç saatlerde yattın benimle
kilitler vuruldu içimdeki fırtına kapılarına
baktım gözlerine nefesin derindi ayakların sıcak
derin nefeslerini dinledim sabah oldu umutlarla
girdik yarına”
(Yaşamak, S. 38)

Yazarın tek dörtlükten oluşan bir diğer şiiri “Rubai” ismiyle yer almaktadır. Sözlük anlamı da “dörtlük” olan bu örneğin kafiyelenişi bakımından, aaxa şeklinde uygunluk gösterir. Ancak, rubainin kendisine özgü aruz kalıplarıyla yazıldığı göz önünde bulundurulursa böyle bir uygunluk yoktur. Hecenin 12’li kalıbının kullanıldığı bir şiirdir. Dolayısıyla Muzbeg’in bu şiiri heceyle yazılmış rubai olarak da kabul edilebilir. Aşağıda verdiğimiz bu örnek kısa ve özlü fikirlerin sunulması açısından rubai ile uygunluk gösterir.

“ Gözleri bulutlara karıştı gitti
Onunla en yücenin beyazı bitti
Kalanlar kaldı mı, gitti mi gidenler?
Gözleri bulutlara karıştı gitti ” (G.I.B., S. 23)

III. b. Heceyle Kurulu Dörtlükler

Şiirlerin dizelerindeki hece sayısının eşitliğine dayanan ölçüye “hece ölçüsü” denir. Hece ölçüsünün temel kuralı; bir şiirde ilk dizedeki hece sayısının diğer dizelerin hepsinde aynı olmasıdır. Türk şiirinde 3 heceliden 16

heceliye kadar çeşitli kalıplar kullanılmıştır. Bunların arasından yazar şiirinde 7' li ve 8'li hece ölçüsünü kullanmıştır.

İskender Muzbeg'in aynı hece ölçüsüyle yazılan iki şiiri mevcuttur. Bu iki şiiri Taşa Türküler isimli kitabında yayınlanmıştır. Biri üç dördlükten diğeri ise dört dördlük halinde yazılmıştır. Aşağıya hece vezninin kullanıldığı "fotoğraf" isimli şiirini örnek veriyoruz:

“ yıllar bir kara kedi
nazlı bir ırmak yıllar
ömür enginlerinde
kaynamaz akar yıllar

yıllar nazlı bir ırmak
kaynağı resimlerde
resimler düşman şimdi
gerilmiş kara perde

durmuyor korkunç yeller
gücünü yitirmiş eller
oynar uzakta beller
kaynamaz akar yıllar “ (t.t., S. 45)

İskender Muzbeg'in "taşa türküler" isimli kitabında yer alan "fotoğraf " ve başlıksız bir şiiri olmak üzere toplam iki şiiri 7'li hece kalıbıyla yazılmıştır. Ancak yukarıda da görüldüğü gibi ilk şiirinin son dördlüğündeki ikinci mısra 8 heceli olduğundan bu düzen bozulmuştur. Hecenin 7'li kalıbının kullanıldığı diğer şiirinde de durum aynıdır. Kitabın 49. sayfasında başlıksız olarak yer alan dört dördlükten oluşan bu şiirin üçüncü dördlüğünün ilk mısrası 8, son mısrası ise 6 heceden oluşmuştur. Şiirin kafiye örgüsü abcb, deae, ffff şeklinde olmakla en son dördlüğü şairin, düz kafiye kullanarak yazdığı görülür.

“ en yiğidi o çağın
açmış adımlarını
kükremiş dağa taşa
erken görmüş yarını

en yiğidi bu çağın
barış nutkunu söyler
gözlerde bir umut var
bir olmuştur yürekler

yarın bir bayram gününde
bir dolu yağabilir
çok eski yıllar hemen
sönebilir bir bir

ne ben sevebilirim
ne çiğdem kokabilir
ölüm kocaman güne
manalı bakabilir “ (t.t., S. 49)

Yazar tek dördlük halinde kurduğu, “Yaprak Dikene Döner Mi” isimli şiirinde ise Türk şiirinde en çok kullanılan hece ölçüsü kalıplarından biri olan 8’li hece veznini kullanmıştır.

“ Yaprak dikene döner mi
Yanan ışıklar söner mi
Çağlayan sesler diner mi
Dinse yaşamaz ölürüz.” (G.I.B., S. 7)

iv. Beşlikler Halinde Biçimler

Muzbeg’in şiirlerinde pek fazla olmasa da beşliklerle kurulu nazım biçimlerine rastlanır. Beşliklerle kurulu şiirlerine “Karaya Yenilmiş Mavi” , “Eski Resimlerde” , “ötelerde” isimli şiirlerini örnek gösterebiliriz. “Karaya Yenilmiş Mavi” şiirinin kafiye örgüsü ababc, ddxee, fghkh şeklindedir. Birinci bölümün çapraz kafiye kullanılarak yazıldığı görülür. Bunlar genel olarak 3 bölüm halinde yazılmış şiirlerdir.

Beşliklerle kurulu olan “Eski Resimlerde” isimli şiirde her beşlikten sonra aynı şekilde tekrarlanan birer mısra bölümlerden ayrı olarak yerleştirildiği görülür. Aşağıya bu şiirden iki bölüm alıyoruz:

“ Eski resimlerde gizlerin çoğu
Rüştiye’ de mi okudun Sülo?
Tabakhane semtinde
Bistritsa’da mı yıkadın ayaklarını
Günde yedi saat?

Eski resimlerde Sülo gizlerin çoğu.

Dere boyunda bahçeli evlerde
Bir kış gecesinde mi doğdun Sülo?
Bir ilkyaz anısının ürünü
Meyve bahçelerinde mi büyüdün
Altmış beş numaralı bir sokağın bir evinde?

Eski resimlerde Sülo gizlerin çoğu. “ (Sülo; S.11)

“ötelerde” isimli üç bölüm halinde beşliklerle kurulmuş şiirinde ise ikinci ve üçüncü bölümün başına “ötelerde” kelimesi bir dizeyi oluşturacak şekilde getirilmiştir. Her bölümün ilk iki ve son mısraları kafiyelidir. Şeması şu şekilde gösterilebilir: abacb, abdeb, abfgb. Şiirlerini tematik yönden değerlendirdiğimiz bölümde verilen bu şiiri, eğilimini göstermesi açısından tekrar aşağıya alıyoruz:

“ gece kuşlarının tedirgin tedirgin uyuduğu yerde
yadırganan bir ormancık var
gecenin geç saatlerinde de
kara gölgeler
daldan dala uçarlar

ötelerde
çocukluğun gençliğin bittiği yerde
yadırganan bir yaşlılık var
yaşam kısadır sevinçler yiter
uçar bir acı yel baştanbaşa
kor takatlar “

ötelerde
bir ormancığın gölgeleri içinde
sayısız gömütler var
sevseler de, yadırgasalar da
zaman gelir ki
ölüp oaraya göçer insanlar ” (Yaşamak , S. 8)

v. Altılıklar ve Yedilikler Halinde Biçimler

İskender Muzbeg'in altı mısra halinde bentlerden oluşturulmuş şiirleri, "bitmeyen şiir" (t.t.,S.37), "sevişmenin içyüzü" (Yaşamak,S.26), "çiçekler" (Yaşamak, S.34), "o kadın" (Yaşamak, S.36) "İnsan" (G.I.B., S. 3) isimler olarak sayabiliriz. Bu şiirler bir, iki veya dört bölüm halinde kurulmuştur. Yazar bentler arasında kendine özgü bir yorum kullanırken mısra sonlarında kafiye sağlamamış serbest yazmıştır. Ancak şiirlerden bazılarında mısra ortalarında mısra içi aliterasyonu kullanılmıştır. Bu özelliği Muzbeg'in "İnsan" isimli şiirinde görebiliriz. "susarken, konuşurken, susmalar, konuşmalar, asmalar" kelimeleri ile ses benzerliklerine temas edilmektedir. Tek altılık halinde yazılan aşağıdaki şiirde kelimelerin özellikle seçildiği izlenimi uyandırır.

" Çoğu kere susar insan konuşurken de
Konuşur susarken
Gel, ömrü ayıralım susmalara, konuşmalara
Görelim yenik düştüğünü konuşmaların
Dev adımlı susmalardan.
Gittikçe kaçıyor yeşil / Eriklerden, asmalardan." (G.I.B., S.3)

Yazar iki bent halinde kurduğu "çiçekler" isimli şiirinde ise mısra başında tekraralanan kelime veya kelime grupları ile ahenk sağlamaya çalışmıştır. Özellikle iki bölümden oluşmuş şiirin ilk üç mısralarında bu özellik görülür.

Muzbeg' in tek bölüm ve yedi mısradan oluşmuş tek şiiri vardır. Şair bu şiirinde mısra sonunda belli bir kafiye kurmaya özen göstermez. Beş dizede mısra başı ses tekrarıyla ahengi sağlamıştır. Bu özellikleri başlıksız olan aşağıdaki şiirde görebiliriz:

" sen ordaydın
ben sevdim seni
sen gitmek üzeresin

ben seviyorum seni
 sen gitsen de
 seveceğim seni
 ama nasıl “ (Yaşamak, S. 33)

VI. Sekiz Mısra Halinde Biçimler

Muzbeg'in belli sayıda şiirleri sekiz mısra halinde düzenlenmiştir. Bunlar genellikle mısra başı kelime veya kelime guruplarıyla ahengin sağlandığı şiirlerdir. “görmekli” (Yaşamak, S. 11), “biz” (Yaşamak, S. 23), başlıksız (Yaşamak, S.44), “Öyleyse” (G.I.B., S. 10) şiirleri sekiz mısra halinde kurulmuştur. Mısra sonu kafiye ve ses benzerliğinin sağlanmadığı, serbest yazılmış şiirlerdir. Sekiz mısra halinde kurulan şiirlerinden sadece bir tanesi iki bölüm halinde düzenlenmiş diğerleri tek bölümden oluşmuştur.

Yazarın sekiz mısra ile kurulmuş tek bölümden oluşan “biz” isimli şiirinde ahengi sağlamak için mısra halinde tekrarlara yer verir.

“ biz gözlerin içine baktık
 bakmadılar bize
 yanıtsız bakışlarımız enginlere daldı
 aramalarımızı da çektik gözlerinden
 çektik gözlerinden
 çektik gözlerinden
 o zaman aradılar bizi
 çünkü biliyordular içten sevdiğimizi ” (Yaşamak, S. 23),

Muzbeg'in, üçlük dörtlük veya daha fazla mısradan oluşmuş bölümlerin bir arada yer aldığı şiirlerinin sayısı da oldukça fazladır. Bu nedenle şairin pek çok şiirinde de bentlerdeki dize sayısını eşit tutmadığı görülür. Aynı şiirde birden fazla kümeleniş biçimi kullanılmıştır. Bu şiirlerde de ölçü yoktur. Dolayısıyla İskender Muzbeg, Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda serbest biçimi kullanan şairler arasında yerini alır.

VII. Serbest

Muzbeg'in şiirlerini bir bütün açısından değerlendirdiğimizde onun serbest nazım özelliğini taşıdığı ancak yukarıda verdiğimiz birkaç örnekten yazarın halk şiirinin şekil özelliklerini de tanıdığını görebiliriz. Bezen halk şiirinden aldıklarını çağdaş şiirle yan yana getirerek kendine özgü bir şekil meydana getirmiştir. Kosova Türk Edebiyatında şiir türünde en çok eser veren İskender Muzbeg'i belli şekillerle sınırlandırmak mümkün değildir. Muzbeg, serbest şiir yazan bir sanatkar durumundadır. Serbest nazımlı şiirlerde de genellikle ölçü ve uyak yoktur.

İskender Muzbeg'in bu grupta ele alacağımız şiirleri ölçü ve uyak gibi unsurların belirli bir düzene göre kullanılmadığı görülür. Serbest şiir olarak adlandırılan şiirleri sayı bakımından oldukça fazladır. Söz konusu şiirler şekil ve özellikleri bakımından farklılıklar gösterir. Üçlükler tarzında yazılmış şiirinin bir bölümü şöyledir :

“ taşa
Bir türk'ün, arnavut'un, kara dağlı'nın ve bilmem
akmış insan kanı “ (t.t., S.7) kimin önemli ki

Serbest yazmış olduğu şiirlerinin bir kısmı yazarın isteğine göre bentlere ayrılmıştır. Ancak bentlerdeki dize sayıları eşit değildir. Diğer bir kısmı da bir bölümden oluşup değişik sayıda dizeyi içerir. Bu şiirlerde uyak kullanılması, dizelerin uzun ve kısa olması şairin isteğine bağlıdır. Serbest nazım, İskender Muzbeg' in çok sık kullandığı bir biçim olduğundan bu türde yazılmış tüm şiir isimlerini vermeyeceğiz. Ancak serbest nazım özelliklerinin belirgin olduğu bazı şiirlerden alıntı yapacağız. Şair, serbest nazım biçimin kullandığı bazı şiirlerde tüm şiiri tek bir bent halinde yazmıştır.

“ Yağmur durmadan
 İnce uzun parmaklarıyla vurur
 Tuşlarına damların
 Evler birer piyanodur / İçler kadar.
 Kurşuni bir duman var / Ortalıkta
 Uçan ne? Alakarga mı, kumru mu?
 Zavallı serçe mi telaş içinde?
 Uzaklığı yitirdik, yitirdi sis, tepeler
 Her şey yenimizde – her şey uzakta
 Geniş avlularıyla evler, pencere parmaklıkları
 Odalar
 Uzakta bize yakın görünen içler.
 Alakarga bizden önce görür uzağı
 Zavallı ala karga yanını görmez / Görür uzağı.
 Pencerelerini açtı mı? Bir yürüdü mü üstümüze
 Anlarız ki bize çıkışır zaman tuzağı.
 İnce uzun parmaklarıyla yağmur
 Vurur ha babam vurur tuşlarına / Damların
 Bir şey var anlatacağı
 Evler birer piyanodur kurşun renginde
 İçler birer piyano.
 Çınlar ölüm marşı? Döven de odur, ağlatmayan da
 Bizleri, bizleri zaman tuzağı. “ (G.I.B., S.28)

Şairin dize bölümlemesi yapmadığı şiirlerinden bazıları, “oyuncaklar” ,
 “vazo” ve “rapor” (t.t.), “karlı tepeler” (Yaşamak), “Cinler”, Cinler II” ,
 “Cüceler”, Sınır” , “Çılgılık Değildir Huyumuz”, “Zaman Tuzağı” , “Yollar Ben ve
 Sen” (G.I.B.) ‘dir.

Muzbeg’in bu biçimde yazılmış şiirlerinin en çoğu Güneş Isıt Beni
 kitabında yer alır. Tek bentten oluşmuş en uzun şiiri “Beko Gelinin İkinci
 Türküsü” ismiyle toplam 38 mısra ihtiva eder.

Muzbeg’ in çeşitli sayıdaki mısra kümeleriyle bentlerden oluşmuş
 serbest şiirinin tipik örneği “Kaybolan Adam” isimli şiiridir.

2. Dil ve Üslup

Edebi eser dile dayanan bir sanat olduğu için bir şairin eserini değerlendirirken dil malzemesini nasıl kullandığını tespit etmek önemlidir. Muzbeg sembol ve imajlarla yüklü özgün bir dil ve üslup dünyası kurmuştur. Hasan Meracan' a göre:

“Kendine özgü bir deyişi, yazma üslubu olsa gerek İskender’in. Yazınımızda bu yüzden işaretli bir merhabaya layık bir kalemimizdir.” (Meracan, 13.3.1976).

İskender Muzbeg' in şiirlerinde kendine has, özgün imgelemelerle karşılaşırız. O dil konusunda hassastır. Şairin hayal dünyasının yansımaları olan bu imgeler, onun Kosova edebiyat çevresi tarafından simgeci şair olarak nitelendirilmesinin sebeplerinden biridir.

Doğan Aksan'ın imge ile ilgili açıklamaları şöyledir:

“Şiiri şiir yapan, onun özünü oluşturan öğelerden biri imge (imaj, hayal) dir ve şiiri oluşturan bir öğe olarak da üzerinde durulması gerekir, kanısındayız.” (Aksan, 1999:29)

Dil, üslup ve söz arasındaki karşılıklı etkileşimin vardığı sentez şiir sanatını doğurmuştur. Tanımlamak güç olsa bile, genel bir çerçeve içerisinde, “şiir gerek içerik, öz gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür.” (Aksan, 1999:8)

Şair şiirlerinin bir kısmında meramını etkileyici ve bir kısa anlatımla ifade etmiştir. Aynı zamanda yazarın dizelerine yerleştirdiği sorular dikkat çeker. Şiirlerde rastlanan sorduğu sorularla veya bölümlere eklediği dizelerle yazar şiire egemen olan duyguyu yansıtmaya çalışmıştır. O dil konusunda hassastır:

“Yazın ürünlerinde, dile titizlikle bağlandığı da göze çarpıcıdır. Değiş ile diliyle özgündür.” (Ali, 12.02. 1981)

Muzbeg’in dili ve uslubu konusunda varacağımız genel yargıları somutlaştırmak için eserin kronolojik sırasını ve bütünlüğünü düşünerek üzerinde duracağız.

“Metinde konuşan insanın ve yazarın mizacına, hayat tecrübesine ve yaratma faaliyetine ait unsurlardan kaynaklanan ve dil malzemesinin seçilmesinde olduğu gibi kullanılmasında da etkili olan hususlar bulunmaktadır.” (Aktaş, 2002:60)

dolayısıyla dil malzemesinin nasıl kullanıldığı, bu malzemeye ait farklı unsurlar arasındaki ilişkilerin ne olduğunu ortaya çıkarmaya çalışacağız. İskender Muzbeg’in şiirlerinde dil ve ulup özelliklerini daha açık ve net bir şekilde ortaya koyabilmek için aşağıda ele alacağımız alt başlıklardan yararlanacağız. Yazarın şiirlerinin büyük bir kısmında değişik imge ve tasarımların varlığı dikkat çeker.

a. Muzbeg’in Şiirinde İmge

Kosova Türk şiirinde genel olarak imgeye baş vurulmuştur. Muzbeg’in şiiri, yansıttığı imgeler açısından güçlüdür. Muzbeg’in birçok şiirlerinin her bölümünde ya bir veya birkaç imgeye rastlamak mümkündür. Şiirlerde, bazen çok kolay çözülebilecek bazen de zor çözülen imgelere rastlamak mümkündür.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı şairlerinden olan İskender Muzbeg, “taş türküler” isimli kitabında ‘taş’ gibi özgün bir imgeyi “taş türküler” başlığı altında ele aldığı ve hemen hemen şiirlerinin tamamında kullanarak

etkileyici dizeler ortaya koyduğu görülebilir. Yazar simgesel bir biçimde şiirlerine yerleştirdiği su ve taş kavramları ile ilgili şunları söyler :

“Suyu ve taşı, bunların insan denilen varlığa etkisini ve karşılıklı etkilenmeyi konu edinen şiirler üzerinde çalışıyorum.”
(Muzbeg, 30. 04.1976)

Dolayısıyla yazarın şiirlerinde çok sıkça imgelere baş vurduğu görülür. İç içe anlamlar ve zengin çağrışımlarıyla bu dörtlükte aşağı yukarı şunlar söylenmiştir:

“ Taşlar, biçimli, dördül
Taş masallar, merdivenler taş
Alinyazısı kişinin taşlara basmak
Anılarla sarmaş dolaş. “ (G.I.B., S. 9)

Yukarıdaki dizelerde yazar “Taşlar biçimli, dördül “ derken doğanın yapısı gereği taşta şekil verilemeyeceğine göre kişinin taşlara şekil verebileceğini söylüyor. Görüldüğü üzere şair özgün olan bu imgeyi tezat adı verilen sanatla güçlendirince ortaya etkili dizeler çıkarmış olmaktadır. Yazar, şiirin üçüncü mısraında “Alinyazısı kişinin taşlara basmak” derken, alinyazısını taşta şekil verirken insanın kendisinin belirlediğini söylüyor.

İskender Muzbeg çeşitli duygularını simgeleyen değişik bir imge olarak sayabileceğimiz “taş” hakkında düşüncelerini şiir kitabının başında şöyle açıklar:

*“Yaşam taş ile suda başlamıştır, taştan ve sudan ibarettir.
Taşa türküler çetin doğa koşullarında yaşamın geliştiğini simgeler bu gelişmede insan ilk plandadır.”*

“taşta türküler” de savaş tehlikesine bir karşı koyuşun varlığından şu dizeleri örnek vererek söz eder:

*“Sizi mutluluk savaşına çağırıyorum/mağaralardan
uzak/mağaralar çağırıyor bizi/yüzlerce anavatan yanında/tek vatan
mağaralar/mağaralara dönmek için/mutluluk savaşına çağırıyorum*

sizi.” (Muzbeg, 1998:5) O, insanları mutluk savaşına davet eder. Muzbeg’e göre:

“Mutluluk için savaşılmazsa, atom savaşı olur ve insanlık binlerce yüzyıl önceye – mağaralara döner.” (Muzbeg, 1998:5)

Daha sonra Muzbeg dış dünyadan edinilen izlenimlerden iç dünyasının çağrışımlarını bağdaştırdığını görürüz. Bunula ilgili olarak yazar şiirlerini açıklar:

“Taşa ve taşa söylenen türkülere dikkatle baktığımızda, orada insan sevgisini tüm boyutlarıyla buluruz. Kişioğlu, onun göz açıp kapaması, sevmesi yabancılaşması ve yabancılaşmadan kurtulma çabası şiir diliyle anlatılmaya girişilmiştir.” (Muzbeg, 1998:5)

Yazarın “taşa türküler” isimli kitabında taşa yüklenen anlamlar oldukça çeşitlidir. Bazı şiirlerinde taşa toprak anlamı yüklenirken yazarın aşağıda aynı zamanda taşı vatan olarak değerlendirdiği de görülür:

“ taşa
bir türk’ün, arnavut’un, kara dağlı’nın ve bilmem
kimin önemli ki
akmış insan kanı” (t.t., S. 7)

Bazılarında da “taştan almışız hayatı” cümlesinde olduğu gibi taşta da hayat olabileceğini dile getirmiştir.

Aşağıdaki dizelerinde de “taş” imgesi değişik ve özgün anlatımla verilmiştir.

“ taş hep sert değildir
bakarsınız elinizde yumuşar
eriyiverir birden

örneğin gepgeniş bir caddesiniz
en ummadığınız anda
bir kimse tutar elinizden

hem cadde
hem de elinizden tutan adam
o anda bir taş olup girer içinize

demek taş hep sert değildir. “ (t, t., S. 18)

Yazar şiirinde dış dünyadaki taş ile iç dünyasındaki sevgiyi bağdaştırmıştır. Görüldüğü üzere, *“Taşa türküler şiirinde soyut şiirin varlığını görebilir okur. Ozan, bu şiirleriyle, doğanın insan yaşamının her yanlı sesini dile getirmeye önem vermiş.”* (Ali, 24.9.1988) gibi ifadelere rastlanır.

Muzbeg şiirlerinde, bazen aşağıda olduğu gibi toplumsal şiirlerini olağanüstü soyut kavramlarla sunmuştur. Bu kavramlar şiirlerinin de adını verdiği cinler, periler ve cücelerdir.

“ Cüce ki, şaşakalır Nergis Otel’in sıcaklığına
Önüdedir, arkadadır / Sağında ve solundadır.
Bir otu ezer cüceler / Bir yeşile kıyar/Gereksiz
Bilmezler ki / Yeşil yüzyıllarca yeşildir
Dönüp dolanmaz öyle ereksiz
Ezilen ot değil / Kendileridir.
Cüceler / Kuşku kaynağı / Tedirginlik odağı. “ (G.I.B., S. 17)

Görüldüğü üzere bu şiirlerinde yine Muzbeg’in özgün imgeleriyle karşılaşırız. Cüceler bir nevi küçüklerdir. Yazar burada *“canlı cüceler”* derken kast ettiği kişilerle alay eder gibidir. *“Bir otu ezer cüceler / Bir yeşile kıyar / Gereksiz”* mısrasında hayata, yaşama kıymayı kınadığını görürüz. Kişinin yakınındaki birininin cüceliğinden ve kendisine verebileceği zarardan bahseder. Böyle küçük insanların Nergis Oteli’ nin sıcaklığına şaşakalması, sıcaklıktan bir haber bir kişiliği anlatır.

“İmge, sanatçının çeşitli duyularıyla algıladığı özel, özgün bir görüntünün dille aktarılışıdır; bir betimleme değil, öznel bir yorumlama sayılabilir.” (Aksan, 1999:32) Muzbeg’ in özgün imgeleri, şiirini güçlü kılan etkenlerden biridir. Yazar bu şiirlerinde genel olarak yoğun bir şekilde rastlamadığımız mizahi bir üslup sergilediği görülür. Şiirlerinde mizah belki de çok az görülür denilebilir. Muzbeg, daha çok soyut bir yerlere uğrayarak iç dünyasının çağrışımlarını dile getirmeye çalışmıştır. Onda mecazlar, aktarmalar, benzetmeler, ilginç bağdaştırmalar söz konusudur. Muzbeg, şiirini kurarken pek fazla olmasa da folklordan yararlanır. Şairin Gerçek

kitabında yer alan “karışıklıkta” isimli şiirinin ikinci bölümünde bir dizeye halk edebiyatı ürünleri olan deyimleri yerleştirdiği görülür.

“ bir yaz sıcağı sezilir baharın gelişinde
 “mart kapıdan baktırır çapa kürek yaktırır”
 sokaklara, anayollara
 meydanlara ve daha bilmem nereye çıkarır
 insanları “ (Gerçek, S. 11)

Kendini Türk kültürü arasında bulan yazar, amacı konuları işlerken Türk folkloru ışığında bir şeyler yapmaktır. Birkaç şiirinde daha dizelerde buna benzer deyimleri kullanmıştır. Aşağıya tek bentten oluşan “ Yollar, Ben ve Sen” isimli şiirinin ilk dört dizesini örnek alıyoruz :

“ Yiğit değilim ben
 Yollar önünde korkarım, küçülürüm
 Sıçan deliği bin altın olur
 Geçerim kendimden “ (G.I.B., S. 30)

Aşağıdaki örnekte, sanatçı, halk edebiyatının ürünü olan türkülerden birkaç dize şiirlerine yerleştirmiştir. Muzbeg’ in bu alıntıları dizelerde de belirttiği görülür :

“ taş kişiseldir
 taş bakışından erdemin
 yanar yürekler
 “yanma yüreğim yanma
 ayrılık bize düştü oyyyy ” (t.t., S. 15)

Görüldüğü üzere Muzbeg şiirlerinde, Türk folklorundan yararlanır. Yine aşağıda verilen bir diğer şiirinden alınan bir bölümde bu özelliğe rastlarız.

“ Bir anda birleşiverir
 Düşman kesilen dağların/Erişilmez tepeleri
 Bıçaktan ölmüştü nice yiğitler
 “ Vurma Murat yakışmaz senin şanına” (G.I.B., S. 15)

Halk türküsünden alınan bu mısradaki Murat yiğitlikle bağdaştırılmıştır. Şiirin diğer bölümlerinde adı geçen “Etuş Tada”nın söylediği bir Türküdür. Şiirin bir diğer bölümünde :

Ya kurşun yaraları, ya söz yarası
Küçükler tarafından küçümseymeler.
Yine de / Sözü ölüme bağladık mı
Yakınlık duyarım
Küçümseyenlere de /Tanımadığım kimselere de.” (G.I.B., S. 15)

Yazar, “küçükler” olarak ifade ettiği “küçümseyenlere” karşı tavrını veya tutumunu türküden aldığı bu mısra ile bağdaştırarak dile getirmeye çalışmıştır.

Muzbeg’in şiirlerinde yerli dil ağzının yansıması olarak “satıklar, pislikler” gibi birkaç kelimeye rastlarız. Bu kelimeleri Muzbeg bilerek kullanmıştır. Muzbeg’in özellikle şiirde kendine has bir tarzda dili kullandığı görülür. Çok az görülen bu gibi kullanımları Prizren ağzına has söylemiştir. Kafiyei sağlamamak için, ses uyumu açısından mısradaki yeri açısından uygunluğu sağlamak için az da olsa bu gibi kelimeler kullanılmıştır. “satıklar” kelimesinin anlamı satılmışlardır. Yazar şiir ve düzyazılarında belli bir dönem “dünya” yerine “acun”, “şey” yerine “nen”, ateş yerine de “od”, “gök kuşağı” yerine “alkım” , “vucut” yerine “yin” kelimelerini kullandığını görürüz. Kosova Türk Edebiyatı’nda bu dönemde yetişen yazarların bir kısmında bu kelimelerin kullanıldığı da görülür.

Muzbeg’in şiirinde halk şiiri etkisi dışında modern şiirden gelen etki sezilir. Üslubunu belirleyen unsurların başına da simgeler gelir. Şiirindeki üslup, mecazlar, aktarmalar, ilginç bağdaştırmalar ve imajlarla yüklü olmasına dayanır. Birçok şiirinde görülen bu durum her şiirinde aynı ölçüde değildir. Sembol kullanımları dili kullanmasına bağlı olarak bazen yer yer bazen de şiirin tamamına hakim olduğu görülür. Bu durum şairin özgün tarafını ortaya koyar. Yazarın bu gibi imajlarını bu bölümde yorumlarla

anlamlandırmaya çalıştık. Ancak şairin az da olsa açık ve yalın bir üslupla yazdığı şiirleri de mevcuttur.

3. Şiirlerde Ahenk Unsurları

Şiirde ölçü ve kafiye'nin sağladığı ahenk, sözcük söz öbekleri ve seslerdeki uyum ile artmakta ve güçlü bir etkileme ortaya çıkmaktadır. “Uyak her şeyden önce sesin yinelenmesi olayıdır.” (Aksan, 1999:188) Yazarın gelenksel kafiye yanında özgün sayılabilecek kafiye sıralamaları dikkat çeker. Zaman zaman da kısa anlatımlara yer verdiği görülür. Aşağıda Muzbeg'in çeşitli yıllarda yazdığı şiirlerini göz önünde bulundurarak ölçü kafiye ve tekrarlar gibi ahenği sağlayan unsurlar üzerinde durmaya çalışacağız.

1. Ölçü ve Kafiye

Kafiye şiirde ölçü kadar önemlidir. Şiiri etkili kılan ve zihinlerde kalıcılığını sağlayan ölçünün yanında kafiye'dir. İskender Muzbeg' in serbest nazım biçimlerini kullandığını söylemiştik. Daha önce “Dörtlükler halinde biçimler” başlığı altında ele aldığımız hece vezninin 7'li , 8'li ve 12'li kalıbıyla az da olsa birkaç örnek verdiğini belirtmiştik. Bunların haricinde şiirlerinde ölçü aranmaz, dizelerdeki kafiye ise çeşitli biçimlerde kullanılmıştır. Kafiye oluşturmak için, kelimelerin bir araya getirilişi, dili kullanma sanatını anlamak için önemlidir. Muzbeg'in serbest şiirlerinde bile kafiye'nin etkisi söz konusudur. Onun bazı şiirlerinde düzenli bir kafiye örgüsü görülürken bazen de dağınıktır. Şiirlerinde yukarıda da belirttiğimiz gibi çok az da olsa mani kafiyesini, rubai kafiyesini kullanmıştır. Bentlerle kurulu şekillerde düzenli olmamakla birlikte kafiye söz konusudur. Muzbeg'in şiirlerinde kafiye ve

redifin çeşitli şekillerde kullanıldığını görürüz. Şiirdeki kelimelerin birlikte kullanılmasından doğan ahenk şiirlere ayrı bir güzellik katmıştır. Yazarla ilgili ele alınan yazılarda, “İskender Muzbeg’ in hecesiz kalıpları dışında, serbest vezinle yazılan şiirlerde müzikli akıntı vardır.” (Suroy, 24.10.1987) şekline ifadeler yer alır. İskender Mubeg’in şiirlerinde düz, çapraz ve sarma kafiye en fazla kullandığını belirtmek mümkündür.

Dörtlükler halinde yazılan şiirlerde düz kafiye kullanıldığı görülür. Yazarın “Ozan” isimli şiiri düz kafiye kullanıldığı tipik örneğidir. Şiiri “Tek Dörtlük Halinde Biçimler” başlığı altında vermiştik. Muzbeg, aaab düzeninde kurulan kafiye, birkaç bölümden kurulmuş olan birçok şiirinin sadece bir bölümünde kullanmıştır. Bu dizilişi “Sülo’ yu Analamak” şiirinde iki bölümünde uyguladığını görebiliriz. Şiirin bir dörtlüğünü alıyoruz:

“ Kavgamızı anlayandır
Doğrucuyu kollayandır
Duru suda avlayandır
Anladım, yaşadım Sülo’yu. “ (Sülo, S.43)

Şiirlerde çapraz kafiye en çok kullanıldığı dikkat çeker. Çapraz kafiye dizilişi şiirin tamamına hakim olduğu gibi bazen sadece bir bölümünde verilmiştir. Sanatçının iki dörtlük halinde yazılmış olan “Şiir Üstüne Çeşitlemeler 10.” isimli şiirinin kafiyesi aaba, acac, şeklindedir.

“ Şiir bir güneş olmalıdır
Bulmalıdır her boşluğu
Her karanlığı aydınlatmalıdır
Şiir bir güneş olmalıdır.

Yaşam şiirinden almalıdır
Odunu ölüm kalım savaşının
Şiir büyük bir güneşi olmalıdır
Savaşsız, kavgalı, aydın yarının. “ (Sülo, S. 58)

Birinci ve ikinci bölümde yer alan dizelerin farklı düzende kurulduğu yukarıdaki metinde zengin kafiye türü dikkat çeker.

İskender Muzbeg'in tek dörtlükten oluşan "Uzaklarda Bir Mamuşa Düşledim" şiirine çapraz diziliş hakimdir.

" Uzaklarda bir Mamuşa düşledim
Yapmacık bir köy geldi gözüme
Acılara birz sevinç ekledim
Bitek ova güldü yüzüme. " (G.I.B., S. 13)

İskender Muzbeg,  dörtlükten oluşmuş "resimde" isimli şiirinin tamamında çapraz kafiye diziliş örneğini uygulamıştır. şiirin tamamına hakim olan kafiye şeması, abab, cdcd, efef şeklindeyir. şiirin ilk drtlğn aşağıya alıyoruz.

" pamukkale' de son nefesi güneşin
enginliklerde akar sular basamaklara
pamukkale'de belirtileri sonsuz bir ateşin
nerdeyse daha bir güne akşam verecek ara " (Yaşamak, S.32)

Üç bölümden dörtlüklerle oluşmuş "Bir karanlığın Yükü" isimli şiirinde ilk bölümdeki dört mısrayı çapraz kafiye şeklinde düzenlediğini görürüz:

" Bir karanlığın yükü ayaklarında
Yüzüne yorgunluk izi koya koya
Yryorsun. Zaman duraklarında
Yaşlılık işlemiş büyük bir oya. " (Sülo, S. 23)

Bu örnekte olduğu gibi Muzbeg'in birkaç bölümden oluşmuş bazı şiirlerinin sadece bir drtlğn çapraz kafiye şekline dayandırdığı dikkat çeker. şiirlerinin bazı bölümlerinde kullandığı çapraz kafiye dizilişini dörtlüklerle yazdığı "batıda" şiirinin ilk dörtlüğünde de görmek mümkündür. şiirin ikinci dörtlüğü ise düz kafiyeye örnektir:

" hep akşam karlı yolda beklerim	a
bakarım güneşin oyununa batıda	b
ve batıda bir şey arar gözlerim	a
kanlara boğulmuş gibi allanan batıda	b

bir kenttir o güneşin sonunda	b
bir kent bir sevgi bir de yaşam	x
güzelliklerle sen oradasın orada	b
kanlara boğulmuş gibi allanan batıda “	b (Yaşamak, S.30)

Sadece bir bölümünde çapraz kafiye, kullandığı diğer bir şiiri “sevgilerin sözünü ederiz”dir :

“ hep sevgilerin sözünü ederiz	a
oysa bahar mevsimleri uzakta	b
karakışları atlatmalıyız	a
yaşamalıyız ülkümüz durmaktır ayakta “	b (Yaşamak, S.30)

İskender Muzbeg şiirlerinin bir kısmında sarma kafiye kullandığını görebiliriz. Çapraz ve sarma uyak ise birer nazım biçiminden çok, şiirde yer yer kullanılan birer uyak niteliğindedir. İskender Muzbeg, yeni Türk şiirinde kullanılan düzenli nazım biçimlerinden sonneyi kullanmıştır. Sonenin kafiye şeması abba-abba-ccd-edede/eed şeklinde iken İskender Muzbeg’in “kardeşlik” isimli şiirinde sonenin farklı bir kullanımı vardır. İki dördlük ve bir üçlükten oluşan bu şiirin ilk dördlüğünün kafiye şeması sone tarzına uymazken ikinci dördlük ve bir üçlük uyar.

“ göklerde yer var sevgilerimize	a
bu gökler bizim bu gökler sizin	b
yalımlı sevgiler sizin ateşlileri bizim	b
göklerde bol bol yer var hepimize	a
yerlerde de durmalı uçurtmalar	c
yerlere de konmalı beyaz kuşlar	c
yerlerde de sezilmeli sevgimiz “	d (Yaşamak, S.9)

Muzbeg sarma kafiye de birkaç bölümden oluşmuş bazı şiirlerinin sadece bir dördlüğünde kullanmıştır. Dört dördlük halinde yazılan “hiroşimaya vurur deniz” şiirinin son bölümü abba şeklinde dizilen zengin kafiye ile kurulmuştur:

“ niyufu oldu yasak sevgiden	a	
öyküsünü fırtına aldı	b	
kasırga aldı	b	
hiroşima kaçtı denizden”	a	(t.t., S. 36)

İskender Muzbeg'in diğer kafiye şekilleri olarak değerlendirebileceğimiz çeşitli dizilişleri bazı şiirlerinde bir bütünlük arz eder. “Yallah, Hacı Baba, Yürü” isimli şiirinin her dördlüğün ilk üç mısrası kendi aralarında kafiyeli, dördüncü mısralar da birbiriyle kafiyelidir. Kafiye şeması, aaax, bbbx, cccx, dddx şeklindedir. Aşağıya şiirin ilk iki dördlüğü verilmiştir.

“ Yallah Hacı Baba, yürü
Yıkılım kaleyi, suru
Sular akmaz oldu duru
Umutla kaynıyor içler

Terzi mahallde Ali
Zef'in uzak gider yolu
Sokaklarda insan seli
Durmadan kaynıyor içler. “ (Sülo, S. 42)

Yine benzer bir kafiye örneğine “Bir Su Akar Yirmilerden” şiirinde rastlamak mümkündür.

“ Bir su akar Yirmiler'den
Hem de daha ötelerden
Bir kolu geçer Üsküp'ten
Biri gelir Köprülü' den.

Pek bellidir bizim kavga
Tanımaz tufan, kasırga
Başına giyerek tolga
Çıkar gelir Köprülü' den. “ (Sülo, S.41)

Yukarıda iki bölümünü verdiğimiz şiirin bütünü şu şekilde kafiyelendirilmiştir : aaac, bbbc, dddc, exee.

Dörtlükler halinde yazılmış olan “Çağrı” şiirinin kendine has bir kafiye şekli mevcuttur. axac, bxbc, axac, şemada belirttiğimiz “x” ler serbest mısrayı temsil eder. İlk bölümü şöyledir:

“ Geliniz, geliniz bana geliniz
 Sevgiyle, nefretten uzaklaşarak
 Acıyı yok etmek için içinizi deliniz
 Özgürleşsin acıda güzelim mutluluklar. “ (G.I.B., S.9)

Yine üçlükler halinde ele aldığı bir şiirinde kafiye şekli ilginçtir. Buna örnek olarak, “gecelelerini satan kadın” isimli şiirin kafiyeleşmesi, abb, acc, xdd şeklindedir. Tematik yönden şiirlerini ele alırken bu şiire yer verdiğimizden burada tekrar alıntı yapmıyoruz. Bu şiirin her bölümünde üçüncü ve dördüncü mısralar kendi aralarında kafiyelidir.

İskender Muzbeg’ in kullanmış olduğu en önemli özelliklerden, Tanzimat’tan sonra Türk edebiyatına giren sone, düz kafiye, çapraz kafiye, sebest şekiller gibi nazım şekillerinin onun şiirlerinde yer aldığı görülür.

I. Tekrarlar

İskender Muzbeg şiirlerinde Türkçe’ nin önemli unsurlarından biri olan tekrarlardan faydalanmıştır. Muzbeg’in şiirlerinde ahenk sağlayan tekrarlar kelime, söz öbeği veya mısra şeklinde tekrarlardır. İskender Muzbeg’in kafiye ve redif unsurunun kullanımını göstermek bakımından örneklerle birlikte birkaç başlık altında belirtmek mümkündür.

II. a. Mısra Seviyesindeki Tekrarlar

İskender Muzbeg şiirlerinde, Türkçe’nin önemli unsurlarından biri olan mısra tekrarlarından yararlanmıştır. Mısra tekrarları farklı özellikte görülebilmektedir. Yazar, bunları ahenk sağlamak amacıyla kullanmıştır.

“ masamda çiçekler var
yirmi yaşlarımda satın almıştım onları
onlar hala taze hala kokulu sanki

masamda çiçekler var
yirmi yaşımdan kalma
onlara bakınca yaş akar gözlerimden “ (Yaşamak, S.34)

Yukarıdaki örnekte ilk mısralar tekrarlanırken, üç dördlük halinde yazılmış “batıda” isimli şiirinin her bölümünün son mısrası “kanlara boğulmuş gibi allanan batıda” şeklinde tekrarlanarak ahenk sağlanmıştır.

“kardeşlik” isimli şiirin son iki mısrası ise bir başka özellikte tekrara dayanır :

“ yalan da olsa medun kovalarının masalı
taş gerçek olandır
taş ötedenberi
taş ötedenberi “ (t.t. , S.9)

Yukarıda verilen örneklerde mısra tekrarlarının aynı özellikte olduğu görülmektedir.

Yine benzer bir uygulamayı sanatçı “saat” isimli şiirinde yapmaktadır. İki üçlük halinde yazılmış olan bu şiirin ilk mısraları tekrara dayanır:

“ ben saate küskünüm
kemiriyor süreyi
dünkü buluşmamız uzaklaşıyor böylece

ben saate küskünüm
yarını muştuluyor bana
zamanıdır kalksana diyor kalksana “ (Yaşamak, S.37)

Muzbeg’in, çeşitli mısra kümelerinden üç bölümden oluşmuş “İnsan Olmanın Uçurumu” şiirinde, her bölümün ilk iki ve son iki mısrası tekrarlara dayanır. Bu tekrarlar şöyledir :

“ Bir köşeli ayraç açarsak Sülo
Yaşam ile ölüm arasında “

“ Önünde cadde değil
Eğri büğrü sokaktır “ (Sülo, S. 18-19)

Yazarın şiirlerinde tek kelimeden oluşmuş mısra seviyesindeki tekrarlara pek fazla olmasa da yer verdiği, aşağıda aldığımız bir şiirin iki bölümünden verdiğimiz örnekte görülebilir :

“ Kayabolan adamı aradılar
Derede, denizde, kıyıda
Gezip tozdular kurumuş gölleri
Irmakları arayıp taradılar
Bulamadılar
Bulamadılar.

Çoktan kurumuştı aranan göller
Can vermişti yosunu denizlerin
Dereler yolunu değiştirmişti
Kudurmuştu ırmaklar
Kaybolan adamı
Bulamadılar
Bulamadılar. “ (G.I.B., S.24)

Görüldüğü üzere bölümlerinin çeşitli sayıda mısralardan kurulduğu 7 bölümden oluşan “Kaybolan Adam” isimli şiirin beş bölümünün sonunda ikişer mısra halinde takrarlara yer verilmiştir.

II. b. Mısra Başı Tekrar ve Aliterasyonlar

Yazarın şiirlerinde bir kelime gurubu veya bir kelimenin mısra başında tekrarlanarak şiirde ahenk oluşturmaya yöntem olarak kullandığını görüyoruz. Bu yöntemi zaman zaman çok belirgin zaman zaman ise seyrek olarak kullandığını söyleyebiliriz. Ama neredeyse her şiirinde yer almaktadır. “Suç ve Ceza” isimli şiirinde sanatçı şiire:

“ Küme küme öldürdüler kuşları
Küme küme denize atarak “ (Yaşamak, S. 5)

mısralarıyla başlar burada tekrarlanan “ küme küme ” söz gurubu şiire akıcılık verir. Sanatçı şiirini yine mısra başı aliterasyonu ile bitirir:

“  ld renlerin düşleri korkuyla doldu
 l  kuşların sesinden deliye döndü
 ld renler “

Yukardaki mısralarda “ l” sesleri doğrudan bir tam kafiye özelliği taşımaktadır. Aynı şiirde:

“ o kuşlar muştulamıştı
o kuşlar günü muştulamıştı “

görüldüğü gibi “o kuşlar” söz gurubu redif özelliği taşımaktadır. Yazarın yine aynı şiirde :

“ dalgalar başka bir biçimde kıyılara yürüdü
dalgalar köpük köpük “

ifadeleri ile şiirde adeta sanatçı tamamen mısra başı ses benzerlerine dayalı bir ahenk oluşturmuştur.

“ kudurmuşcasına delirmişcesine
kuşları  d renler yürüdü “

burada da “ku” sesleri birer mısra başı kafiye gibi kullanılmıştır. Toplam ondokuz mısradan oluşmuş şiirde 11 mısra doğrudan mısra başı aliterasyonu ve ses benzeşmesi üzerine kuruludur.

Sanatçının kısa mısralardan oluşan “bu ağaç” isimli şiirinin üçüncü bölümünde, mısra başı kelime tekrarlarına yer verdiğini görüyoruz:

“ Acıdı çalılara
acıdı ağaçlara
acıdı otlara “ (Yaşamak, S.6)

“görmeli” şiirinin ilk bölümünde de mısra başı ahenk sağlanmıştır.

“ ve bu gezi en kızıl barınağına mutlulukların
ve bu sözler
ve bu avuç sıcaklıklar “

mısra başlarındaki “ve bu” söz gurubu redif özelliği taşımaktadır. Yine aynı şiirin ikinci bölümünün ilk iki mısrasında:

“ gökler yer
gözler ayna ” (Yaşamak, S.11) ,

“gö” sesleri mısra başı ses benzeşmesi ile tam kafiye oluşturmuştur. Mısra ahengine önem veren yazar “Uyanın Dostlar Uyanın” adlı şiirinin ilk bölümünün son dört mısrasında oluşturduğu mısra başı aliterasyonda ‘a’ seslerinin üstünlüğü göze çarpar:

“ Ad koyarlar insana
Ayça, Bilge, Sülo, Ender
Adıyla büyüsün derler
Anayla babayla büyüsün. ” (Sülo, S.28)

Sekiz bölümden oluşmuş bu şiirin yedinci bölümünün ilk üç mısrasında yine aynı ses benzeşmesiyle karşılaşırız.

II. c. Mısra Sonundaki Ses ve Kafiye Benzeşmesi

İskender Muzbeg, şiirlerinde ahenk ve akıcılığı sağlamak için mısra sonu ses ve hece benzeşmesine de önemli ölçüde yer verir. Bunu yaparken serbest şiirlerinde doğal olarak asimetrik bir kafiyeleşme veya

ses benzeşmesini sağlar. Yeri geldiği zaman üç mısrayı kendi içinde kafiyelendirdiği gibi, bölümlere ayırdığı şiirlerinde her bölümdeki bir mısrayı diğeriyle ilgilendirir. Bu zaman zaman mısrayı tamamen tekrara dayanmaktadır.

“O Kadın” isimli şiirinde; “ O kadını düşlere salsam da rahat etse içim “ mısrası, ilk bölümün birinci ve son mısraında tekrarlanırken ikinci bölüm ve şiir yine aynı mısra ile biter. Şiirin ikinci bölümünde:

“ Yakamdan atmak istiyorum
Yalnız seni görmek istiyorum ” (Yaşamak, S.36)

dizelerinde redif ve ses benzeşmesine yer verdiğini görüyoruz. Sanatçı “bir akşam olmalı” isimli şiirinde olduğu gibi Yaşamak kitabında yer alan başlıksız şiirlerinin hepsinde mısra sonu ses benzeşmeleri ve kafiyelerine yer vermiştir. Çoğu tek bentten oluşan bu şiirlerde oluşturulan ses benzeşmeleri sanki kendiliğinden ve tesadüfen yapılmış gibidir. Kitabın 43. sayfasında yer alan İstanbul özleminin dile getirildiği başlıksız şiirinde ise sanatçının geleneksel şiir kalıplarına yöneldiği izlenimine varırız.

“ gezmek ve türkçe konuşmak
yüzyıllara resim resim bakmak
tepelere yavaş yavaş tırmanmak
demek deniz gibisin koca İstanbul “ (Yaşamak, S.43)

Sanatçı, üç bölümden oluşmuş “bu ağaç” isimli şiirinde ilk iki bölümün son üç mısralarında oluşturduğu kafiyelerle zengin kafiye örneğini vermiştir:

“ her güne sevinmiştir
güneşli günlere sevinmiş
yağmurlulara üzülmüştü. “ (Yaşamak, S.6)

İki dörtlük ve bir üçlükten oluşmuş “kardeşlik” isimli şiirinden yazar ilk bölümün son iki mısrasında kelime halinde rediflere yer vermiştir:

“ ve bilmem daha kimin bu gökler
tüm uçurtmaları alır bağına bu gökler “ (Yaşamak, S.9)

şiiirin ikinci dörütlüğünün ilk ve son mısraları ile ikinci ve üçüncü mısraları kendi aralarında kafiyelelendirilerek sarma uyağa örnek oluşturulmuştur. Muzbeg, “görkemli” isimli şiiirin son iki mısrasında zengin kafiye kullanarak şiiirini bitirmiştir.

“ mermer teknelerinde sevi ırmakları akıyor
dolunay bize dört gözle bakıyor “ (Yaşamak, s.11)

Yazar tek bölümden oluşan “varsa mutluluk” şiiirinin ilk beş mısrasında çapraz kafiye oluşturmuştur.

“ varsa mutluluk içimizdedir
gözler parlak gözler ışıklı
varsa sevgi kalbimizdedir
sözler tatlı sözler ballı
varsa üzüntü sesimizdedir “

bu şiiirde görüldüğü üzere Muzbeg mısra sonunda olduğu gibi mısra başında da ahengi sağlamıştır. Her ikisinin birlikte kullanılması Muzbeg’in bazı şiiirlerinde dikkat çeken özelliklerden biridir. Muzbeg, “Bolu’da Sülo’yu Yaşamak I” isimli şiiirinin ilk ve üçüncü bölümünün, ilk üç mısrraların sonlarında kelime tekrarlarıyla redif özelliğı oluşturmuştur.

“ Bolu’da Köroğlu-Sülo
Kör oğlu Sülo
Er oğlu Sülo
.....

“ Köroğlu demek
Er oğlu demek
Adalet demek
..... “ (Sülo, S. 7)

İskender Muzbeg’in tekrar guruplarından çok faydalandığı görölür. Yukarıda da belirtildiğı üzere her çeşit tekrara yer vermiştir. Bu

gibi tekrarlar vurguyu kuvvetlendirdiği gibi ahengi de oluşturarak okuyucuda kalıcı izler bırakmaktadır. Ayrıca kelime veya kelime gurupları ile anlam ve mana kuvvetlendirilmiştir. İskender Muzbeg’ in bu gibi ses veya kelimeleri bir araya getirip bu konuda başarılı olduğunu söylemek gerekir.

II. d. Diğer Ahenk Unsurları

Sanatçı mısra başı ve mısra sonundaki ses–kelime benzeşmesi ve aliterasyonların dışında bir şiirin değişik bölümlerinde kelime ve ses tekrarı yapmaktadır. Bu kelime ve ses tekrarları şiirde akıcılığı oluşturan unsurlar arasındadır. Sanatçının “kardeşlik” isimli şiirinin ilk iki bölümü dördlükler halinde son bölüm ise bir üçlük halinde yazılmıştır. Sanatçı şiirin birinci dördlüğünde “gök” kelimesini beş ayrı yerde kullanmaktadır. Birinci mısra “göklerde” kelimesiyle başlarken ikinci mısradaki bu “gökler” iki kere mısra başı ve mısra ortasında kullanılırken üçüncü ve dördüncü mısraların mısra sonunda redif gibi kullanılmıştır.

“göklerde yer var uçurtmalarımıza
bu gökler bizim bu gökler sizin
ve bilmem daha kimin bu gökler
tüm uçurtmaları alır bağrına bu gökler “ (Yaşamak, S. 9)

Şiirde bu gökler derken yaşadığımız ve paylaştığımız dünya kast edilmektedir. Dolayısıyla yazar paylaştığımız ve ortak olarak kullandığımız gökleri ön plana çıkarmayı düşünmüştür. Nitekim yukarıda “ölçü ve uyak” başlığı altında verdiğimiz, ikinci dördlükte yine “göklerde” kelimesi birinci ve son mısradaki kullanılmakta, “bu gökler” nitelemesi ise ikinci mısradaki iki kere tekrarlanmaktadır. Görüldüğü üzere sanatçı mısra ortalarında da ses tekrarlarını akıcılık ve ahenk unsuru olarak kullanmıştır. Şiirin son bölümü

olan üçlükte alta alta sıralanan “durmalı, konmalı, sezilmeli” kelimeleri ile ahenk sağlanmıştır.

Muzbeg, “varsa mutluluk” isimli şiirinde de kelime tekrarı ve mısra içi aliterasyonu kullanır. Yazar şiirin ikinci mısrasında “gözler parlak gözler ışıklı” derken ‘gözler’ kelimesini iki kere tekrarlar. dördüncü mısrada “sözler tatlı sözler ballı” ifadesiyle yine aynı şekilde tekrarı farklı kelime ile yapar. Ayrıca yazarın “ışıklı, tatlı ve ballı” kelimeleri arasında kafiye sağladığı da görülür.

“ varsa mutluluk içimizdedir
gözler parlak gözler ışıklı
varsa sevgi kalbimizdedir
sözler tatlı sözler ballı
..... “ (Yaşamak, S. 22)

Sanatçı yine aynı anlatım tekniğini “sevgilerin sözünü ederiz” isimli şiirinde kullanmaktadır. Üç dörtlük halinde yazdığı şiirde düzensiz gibi görünen fakat sanatçı tarafından özellikle seçildiği anlaşılan ses benzerliklerine temas edilmektedir. Bunlar “ederiz, söndürebiliriz, çekebiliriz, ülkümüz, atlatmalıyız, yaşamalıyız, bağlamak, kurmak, yaşamak” kelimeleridir.

“ hep sevgilerin sözünü ederiz
oysa bahar mevsimleri uzakta
karakışları atlatmalıyız
yaşamalıyız ülkümüz durmaktır ayakta

biz söndürebiliriz mumlarımızı
çekebiliriz perdeleri pencerelere
ama yaşamaktır ülkümüz
yaşamaktır baka bak göklere

biz sevginin sözünü ederken
köprü kurmaktır ülkümüz
bağlamaktır avuç sevinçleri
kucak dolusu üzüntülere “ (Yaşamak, S. 25)

Tekrarlanan bu kelimeler mısra içerisinde belirli bir plan çerçevesinde değil düzensiz ve tesadüfen konulmuş izlenimi vermekle birlikte planlıdır.

Yazar üç bölümden oluşan “kasırga” isimli şiirinin son bölümünde mısra başında olduğu gibi ortalarında da “kara, bana, sana” kelimelerini alt alta sıralayarak ses benzerlikleri sağlamıştır:

“ biri kara biri ak
biri bana bakar
biri sana
biri canlıdır
biri ölümcül kendi başına “ (Yaşamak, S. 12)

Muzbeg’ in bazı şiirlerinde bu gibi düzenlemelere yer vererek ahengi sağladığı dikkat çeker. Ayrıca İskender Muzbeg’in kelime bazında kullandığı ikilemelere de bu tekrar arasında yer vermemiz gerekir. Aşağıda verilen örnekte alışılmadık bir mısra düzenlemesi ile anlamı pekiştirmek için kullandığı ikilemeler arasında “yığın, parça” kelimelerini kullandığı görülür.

“ bir yaşama son veriyoruz
örtüyoruz dün ölen birinin yinini
topraklar her zamandan daha kara
yığın yığın
parça parça “ (Yaşamak, S. 13)

Kelime bazında kullandığı bu gibi ikilemelere Muzbeg’in şiirinde sıklıkla rastlanmaz.

4. Söz Sanatları

İskender Muzbeg, şiirinde söz sanatlarını kullandığı görülür. Şairin ilk şiirlerinde de son şiirlerinde de bu sanatların örneklerine rastlamak

mümkündür. Bu sanatlardan yararlanmasında imgeye dayalı bir anlatım kullanmasının etkisi büyüktür. Dolayısıyla bazılarını bilerek kullandığı görülürken bazıları ise tesadüf olarak verilmiştir. Şairin bu tutumu Kosova Türk Edebiyatı'nın diğer bazı şairlerinde de görülür. Yazarın söz sanatlarının birçoğunu şiirlerinde kullandığı görülür. Edebi sanatlar olarak da adlandırabileceğimiz bu sanatlı anlatımlar, metinlerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında önemli rol oynarlar. Kosova Türk Şiirinde edebi sanatların bilinmesi ve metinlerde tespit edilmesiyle ilgili doğru dürüst çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla söz sanatlarının nasıl kullanıldığını göstermek amacıyla bu bölümün ihtiyaca cevap niteliğinde önemli bir yeri olacaktır. İskender Muzbeg'in şiirlerinde yer verdiği söz sanatları aşağıdaki tasnif dahilinde ele alınmıştır.

a. Mecaz-ı Mürsel

Bir sözcüğün gerçek anlamı dışında kazandığı anlama mecaz denir. Yazar düşüncelerini kuvvetlendirmek için bu gibi söz sanatlarından yararlanmıştır. Başka bir ifadeyle mecaz, "Bir sözü gerçek anlamı dışında ve benzetme amacı gütmekten kullanma"dır. (Dilçin, 1995: 415) İmgeci bir şair olan Muzbeg'te de mecaz-ı mürseli görürüz.

"Mecazlar alışılmış ve yaygın olanların dışında sanatlı biçimde kullanılırsa Mecaz-ı mürsel sanatı meydana gelir. Mecaz-ı Mürsel heyecana bağlı bir sanat olmaktadır" (Külekçi, 2003:21). Bu şekilde benzetme amacı gütmekten, bir ilgi dolayısıyla bir varlığın adının başka bir varlığın adının yerine kullanılmasına mecaz-ı mürsel denir. Aşağıda Muzbeg'in şiirinden bu sanata birkaç örnek verilmiştir.

" uzay bir duvar dergisi
orada " vastok " şiiri var " cemini " şiiri

sözüm ona barış uğruna
ekmek parasını harcıyoruz “ (t.t., S.35)

Yazar, ikinci mısradaki vastok ve cemini kelimelerini, şiir isimleri olarak değil uzay gemileri anlamında yani mecaz olarak kullanmıştır. Şiir ile ilgili kurularak gemilerin adının yerine kullanılmıştır. Biri Rusya , diğeri Amerika’ yı temsil eden bu uzay gemileri ile bu ülkeler arasında beliren çatışmayı kast ediyor. Vastok ve Cemininin yalnızca adları söylenmiş olsa da, kastedilen iki ülkeden birinin üstünlüğüdür. Şair, bu noktada mecaz-ı mürsel sanatından yararlanmıştır.

Yazarın, mecazlı anlatıma başvurduğu şiirlerinin sayısı oldukça fazladır. “sevgilerin sözünü ederiz” isimli şiirin bir dördlüğünde “bahar” güzel günleri, “karakış” kötü, zorlu günleri düşündürmekle mecazlı anlatım kullanmıştır.

“ hep sevgilerin sözünü ederiz
oysa bahar mevsimleri uzakta
karakışları atlatmalıyız
yaşamalıyız ülkümüz durmaktır ayakta “ (Yaşamak, S.25)

Şiirin aşağıdaki iki mısrasında da mecazlı bir anlatımla
içe kapanmak’ söz konusudur:

“ biz söndürebiliriz mumlarımızı
çekebiliriz perdeleri pencerelere
ama yaşamaktır ülkümüz
yaşamaktır baka baka göklere “ (Yaşamak, S.25)

daha sonra, gökler mutlu yaşam özlemini ifade eder:

“ biz sevginin sözünü ederken
köprü kurmaktır ülkümüz
bağlamaktır avuç sevinçleri
kucak dolusu üzüntülere “ (Yaşamak, S.25)

Bu dörtlüğün tamamı mecazlıdır. Sanatçı idealini tanımlarken insanları kaplamış olan üzüntülere avuç dolusu sevinçler vermek olarak açıklıyor. İnsanlara sevgi vermek ve ülküsü, köprü ile sevgiler arasındaki bağı güçlendirmektedir. “gelecek günler” isimli Şiirinde, “*bakışlarımın son noktası gelecek günler*” (Yaşamak, S.21) dizesinin tamamında mecazlı anlatım var. Bakışlarının geleceğe yöneldiğini belli bir amacı ve hedefi olduğunu ve oraya kilitlenmiş olduğunu, oraya doğru baktığını anlatıyor.

b. Teşbih

Düşüncelerin duyguların daha iyi anlatılabilmesi, söze güzellik ve gç katmak amacı ile yapılır. “Aralarında çeşitli yönlerden benzerlik kurulabilen iki Şey veya Şeylerden benzerlik itibariyle zayıf olanı kuvvetli olana benzetmek sanattır.” (Külekçi, 2003:31)

Muzbeg’ in de Şiirlerinde görebileceğimiz bu söz sanatı, “Teşbih edilen fikir ve his arasındaki münasebete bağlıdır. Teşbihin etkili olabilmesi için doğru, tabii, açık ve mnasebetli olması gerekir. Böyle olduğu takdirde teşbih uslubu güzelleştirici bir unsur olabilir” (Külekçi, 2003:31-32).

İskender Muzbeg, teşbihlerden bolca yararlanır. Teşbih sanatında dört öğe vardır. Bu dört öğenin içinde yer aldığı teşbihlere tam teşbih denir. Aşağıya tek bentten oluşmuş Şiirin sadece beş mısrasını vererek, teşbih sanatında yer alan dört öğenin kullanıldığını görebiliriz.

“ Taşın karası, ağacın yeşili kadar
Canlıdır / Beraber yaşanan saatlerde
Nefes alır hem taş hem de ağaç,
Nefes alırsız / Őırlıdar dere ötelerde.
Baş belası, yüz karası, gibi bencildir ” (G.I.B., S. 4)

Burada benzeyen “taşın karası”, kendisine benzetilen “ağacın yeşili”, benzetme edatı “kadar”, benzetme yönü “canlıdır”. Dördüncü mısırda da yine teşbihin bütün öğeleri kullanılır. Benzeyen “baş belası”, kendisine benzetilen “yüz karası”, benzetme edatı “gibi” ve benzetme yönü ise “bencildir” olarak gösterilebilir. Bu örnek yazarın bir bölümde art arda teşbih sanatını kullanması açısından dikkat çekicidir. Görüldüğü gibi şair bütün benzetme unsurlarını kullanmıştır.

“ denizde bir kayık sanmak kendini
açılmak zamanın sert enginine
ve birden kapanıp kendi içine
demek tarih misin koca İstanbul “ (Yaşamak, S.43)

Yukarıdaki örnekte, ilk dizede benzeyen “kendi”dir, kendisine bezetilen “kayık”, benzetme edatı “sanmak”, benzetme yönü ise “denizde” dir. Görüldüğü üzere bu örnekte de benzetmenin bütün unsurları bulunmaktadır.

Diğer bir örnekte, lelelerin rengi ile sevgilinin kızarmış yanakları ve öpülmeden önceki etli dudaklarıyla ilgi kurarak benzetme sanatı yapmıştır.

“ al lelelerde allanmış yanakların görünür
ve etli dudakların daha öpülmeden
lalelerin manası yoktu seni sevmeden “ (Yaşamak, S. 29)

bu bölümde “laleler” benzeyen, yanaklar ve dudaklar kendisine benzetilen, benzetmenin yönü ise “allanmış” ve “al” kelimelerinde bulunmaktadır.

Bazı teşbihlerde benzetme yönü söylenmez:

“ büyür gözlerde kocaman umut
Olimp dağında yanan meşale gibidir özgürlük
parıldar yüzlerde, yüreklerde
özgürlük enginlerine doğru
ilk adım atılır kırk birlerde ” (Gerçek, S. 17)

şiiirde benzeyen olarak verilmiş olan “özgürlük”, “meşale” ye benzetilmiştir. Benzetme edatı ise “gibi” dir, daha sonra parıldar kelimesi ile “özgürlük” yıldıza benzetilmiştir. Görüldüğü gibi burada peşpeşe benzetme yapılmıştır.

“ Sınır kocaman kocaman çizgi
Sınır bir yara, ağırlar dört yerinde
Bakarsın / bir güneş doğar gözlerinde.” (G.I.B.,18)

İlk üç mısrasını örnek aldığımız “Sınır” isimli şiirin, ilk mısrasında “sınır” çizgiye daha sonra yaraya benzetilmiştir. Üçüncü mısradan da “güneş doğar gözlerinde” ifadeleri ile insana benzetilmiştir. Dolayısıyla art arda benzetme yapılmıştır. Muzbeg’in şiirlerinde bu gibi benzetmelere sık sık rastlarız.

Teşbih eğer sadece benzeyen ve kendisine benzetilenle yapılırsa, teşbih-i belîğ veya güzel teşbih denir. Şairin şiirinde bu örneklere sıklıkla rastlarız.

“ acının dalları / Salkımsöğüt
Ta dereye iner yeşil.
Dere söylenmemiş türkü / Sınırdan köprü
İçine birinin siner yeşil. “ (G.I.B., 19)

c. İstiare

İstiare teşbihe benzeyen bir sanattır. Fakat teşbih, benzeyen ve benzetilen olmak üzere en az iki öge ile yapılırken istiare bu iki öğeden yalnızca biriyle yapılır. Edebi sanat olarak istiare “bir şeyi gerçek anlamı dışında, çeşitli yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anmaktır” (Külekçi, 2003:51). İstiaresinin açık ve kapalı olmak üzere iki çeşidi vardır. Yalnız kendisine benzetilenin söylenmesiyle oluşturulan benzetme sanatına açık istiare denir. Sadece benzeyen kullanılarak yapılan sanata ise kapalı istiare denir.

Yazarın yükleme sanatı ile birlikte kişileştirme sanatını kullandığını görebiliriz:

“ dalgalar başka bir biçimde kıyılara yürüdü
dalgalar köpük köpük
kudurmuşcasına delirmişcesine
kuşları öldürenlere yürüdü “ (Yaşamak, S.5)

Sanatçı burada sahile doğru gelen dalgaların görünüşünü aşırı derecede öfkelenerek saldırganlaşan insanların görünüşüne benzetmektedir. Burada benzetmenin unsuru olan insan belirtilmemiştir veya kendisine benzetilen (insan) söylenmemiştir. Dolayısıyla açık istiareye örnektir. Sanatçının burada yükleme sanatını kullandığını görürüz. Ayrıca kişileştirme de yapmaktadır.

“ filizlendi ölenler
öldürenlerin düşleri korkuyla doldu
ölü kuşların sesinden deliye döndü
öldürenler “ (Yaşamak, S.5)

Sanatçı yukarıdaki birinci mısırda ölenlerin yeniden dirildiğini anlatmak için onları bir bitkiye benzetmektedir. Ve onlar için “filizlenme” kelimesini kullanmaktadır. Burada da yine yükleme sanatı vardır.

“ resimdeki karlı tepeler
gururlu gururlu yükselirken göklere
yırtıcı bir kuş içimizde üzüntü eler
o öyle bir kuştur ki
adını kimse bilmez “ (Yaşamak, S. 39)

Burada benzetilen kuş söylenmiş, benzeyen yalnızlık söylenmemiştir. Burada şiirin tamamına hakim olan konu olarak da “kuş” yalnızlığa benzetilmektedir. Bu istiare açık istiaredir.

Kapalı istiarede ise benzeyen söylenir, kendine benzetilen varlık söylenmez. Sadece benzeyenin söylendiği sanata kapalı istiare denir.

“ çünkü zaman geçiyor
sönüyor ışıklar demet demet “ (Yaşamak, S.41)

ışık = benzeyen
çiçek = benzetilen (söylenmemiş)

Yukarıdaki örnekte, ışıkların renkleri değişik olabileceği gibi çiçek renkleri de böyledir. Işığın yanıp sönmesi ile çiçeğin açılıp solması arasında ilgi kurulmuş, benzeyen (ışık) söylenmiş, kendisine benzetilen çiçek söylenmemiştir. “demet demet “ tekrar gurubundan çiçeğe benzetildiğini anlıyoruz.

“ ben saate küskünüm
kemiriyor süreyi
dünkü buluşmamız uzaklaşıyor böylece “ (Yaşamak, S.37)

saat = benzeyen
fare = benzetilen (söylenmemiş)

Buradaki üçlükte benzeyen varlık (saat) söylenmiş, neye benzetildiği açıkça belirtilmediğinden “kemiriyor süreyi“ kelimelerinden saatin fareye benzetildiğini anlıyoruz. Benzetilen varlık “fare” dir. Bu şekilde sadece benzeyen kullanılarak yapılan kapalı istiare sanatı kullanılmıştır.

“ Isınıversin dağ, ova
Dalgalansın mavi mavi Topluva. “ (G.I.B., S. 31)

Muzbeg’in kapalı istiare sanatını sıklıkla kullandığı görülür. Buradaki dizede bir nehir adı olan Topluva denize benzetilmiştir, kendisine benzetilen deniz söylenmemiştir.

“ gece kuşlarının tedirgin tedirgin uyuduğu yerde
yadırganan bir ormancık var
gecenin geç saatlerinde de
kara gölgeler
daldan dala uçarlar “ (Yaşamak, S.8)

kara gölgeler = benzeyen,
kuş = benzetilen (söylenmemiş)

kapalı istiarenin kullanıldığı bu örnekte, benzeyen durumunda olan “gölgeler” in, “kuşlara” benzetildiğini “uçarlar” kelimesinden anlıyoruz, fakat kuşlar söylenmemiştir. İskender Muzbeg’in şiirinde açık istiare daha az tercih edilmiştir. Şair, daha çok kapalı istiareyi kullanmıştır.

d. Tezat

“Manaca birbirinin karşıtı iki düşünce, duygu ve hayalin bir ifadede toplanmasıdır.” (Külekçi, 2003:76). Şair tezat sanatından sıkça yararlanmıştır.

“ ey gönlüm ey
sıfırın altında otuz ikideyiz
güneşler çoğalmış bu gün” (Gerçek, S.20)

Burada “sıfırın altında otuz ikideyiz” dizesinde anlatılmak istenen havanın soğukluğudur. Bu sayıyla da ifade edilen havanın derecesidir. Çok soğuk olmasına karşılık güneşler çoğalmıştır. Böylece her ikisi bir arada kullanılmıştır. Yazar bilerek tezat sanatını kullanmıştır.

“ ağaçlar yere doğru büyür
yeni karanlığa doğru
ve güneşe bakarak
şeftali bahçesinde olgunlaştı meyveler...” (Tan, 26.12.1974)

Ağaçların yere doğru uzanması, daha sonra karanlığa güneşe bakarak karanlığa uzanması çarpık bir durumu ifade edebilmek için bir araya getirilmiştir. Birbirine zıt kavramlar beraber kullanılarak tezat sanatı yapılmıştır.

“ yerlerde de durmalı uçurtmalar
yerlere de konmalı beyaz kuşlar “ (Yaşamak, S.)

Şair, uçurtmaların yerde durmalarını ve kuşların yerlere konmalarını istemekle tezat sanatı yapmıştır.

“ biri kara biri ak
biri bana bakar
biri sana
biri canlıdır
biri ölümcül kendi başına “ (Yaşamak, S. 12)

Yukarıdaki örnekte, “ak ve kara” , “canlı ve ölümcül” kelimelerini bir araya getirilerek bu dizelerin tamamına tezat sanatı hakimdir.

“ inlemek ağlamak
yine susup ağlamak
yine ağlayıp susmak “ (Yaşamak, S. 18)

Aşağıdaki örnekte kuşun konduğu dal ıssız değildir. Dal ıssız olmadığı halde yazar burada var olan bir şeyi yok olarak gösteriyor.

“ o öyle bir kuştur ki
adını kimse bilmez
onun konduğu dallar ıssız kalır “ (Yaşamak, S. 39)

“ sabah sularında
bir akşam olmalı
sakin bir akşam “ (Yaşamak, S. 39)

Sabah vaktinde akşam olamadığına göre yazar herkesçe bilinen bir gerçeği bilmiyormuş gibi tezat yapmıştır.

“ ey gönlüm ey ey
balıklar ovalarda yürür
kocaman ayaklı güzel balıklar
sulardaki inlerine çekilmiştir hayvanlar
.....

ey gönlüm ey
deniz dibinden yağar bir yağmur ” (Gerçek, S.16)

Balıkların ovalarda yürümesi kocaman ayakları olması, inlerin dağlarda olabileceği halde sularda olması ve deniz dibinden yağmurun yağması ile tezat sanatı yapılmıştır. Bu dizelerde İskender Muzbeg, zamanın karışıklığını dile getirebilmek için güçlü bir tezat yapmıştır.

“Pembe güller allanır” (G.I.B., S. 11), “gökler yer” (Yaşamak, S. 12), “Gezip tozdular kurumuş gölleri” (G.I.B., S. 24) gibi bazı şiirlerin birer mısrası olmak üzere bu gibi tezatlarla rastlamak mümkündür.

e. Tecahül-i Arif

Sözü etkili kılmak amacıyla kullanılır. “Tecahül-i arif sanatında maksad: düşünce ve fikrin bilginin nükteye dayalı olarak ifade edebilmek suretiyle söze etkinlik kazandırılmasıdır ” (Külekçi, 2003:101).

“ Yaprak dikene döner mi
Yanan ışıklar söner mi
Çağlayan sesler diner mi
Dinse yaşamaz ölürüz.” (G.I.B., S. 7)

Herkes tarafından bilinen bir gerçeği bir nükteye dayandırarak bilmiyormuş gibi söyleme sanatıdır. Görüldüğü üzere genellikle soru sorma veya sorulan soruya cevap verme yoluyla yapılır.

Yazar bu sanatı kullanırken dizelerde sorduğu sorularda soru işaretini kullanmaz, ancak Muzbeg’in son yıllarda ele aldığı şiirlerinde soru işareti kullandığı görülür.

“ Dere boyunda bahçeli evlerde
Bir kış gecesinde mi doğdun Sülo?
Bir ilkyaz anısının ürünü
Meyve bahçelerinde mi büyüdün
Altmış beş numaralı bir sokağın bir evinde? (Sülo; S. 11)

Yukarıdaki örnekte şair bildiği halde bilmiyormuş gibi soru sormuştur. Aşağıda bir diğer dörtlükte de göklerin renginin değişebileceği, ormanların yok olabileceği, herkes tarafından bilinen bir gerçek olduğu halde soru sormuştur.

“ Bulutlu göklerin rengi hiç değişmez mi?
Nice ormanlar sahraya, çöle dönmez mi?
Gökler ki,
Mavisi yenilmiş karaya
Karabulutlar girmiş araya ... “ (Sülo, S. 30)
“ Güneş ısıt beni / Isıt kar
Yağmur ısıt beni / Isıtın dolular
Masallarda mı salt / Yağar taş ? Yürür dağlar ? “ (G.I.B., S. 39)

Muzbeg'in bu dizelerde, tezat sanatı ile birlikte tecahül-i arif sanatını kullandığı görülür.

“ Geceye vurulur gündüz
Evlenmeleri de hayli güç
Yokuşlara durmadan biner yeşil
Neredeyiz, ne haldeyiz?
Çığlık mı gelen ses, muştı mu ?
Kara kuş yuvalarında tüner yeşil
İçim kocaman sınır / Dışım sınır ” (G.I.B., S. 19)

Şiirin hemen hemen tamamında tezat sanatı yapılmış, bildiği halde bilmiyormuş gibi “Neredeyiz, ne haldeyiz? Çığlık mı gelen ses, muştı mu?” sorularını nükteye dayalı olarak sorarak tecahül-i arif sanatını kullanmıştır.

f. Teşhis

Muzbeg'in en sık kullandığı söz sanatlarından biri de teşhistir. “İnsan dışındaki canlı varlıkları veya eşyayı, duyan, düşünen, hareket eden insan kişiliğinde göstermek, ona kişilik vermek teşhis sanatıdır “ (Külekçi, 2003:121). Bu şekilde insan dışındaki canlı veya cansız varlıkların insana

özgü nitelikler yüklenerek anlatılmasına teşhis (kişileştirme) denir. Her teşhis sanatı intak sanatını içermez. Çünkü bir varlık kişileştirilirken konuşturulmayabilir. Ancak aşağıda ayrı başlık altında üzerinde duracağımız, intak sanatı ile birlikte teşhis de yapılır.

“Zaman Tuzağı” isimli şiirinde yağmurun kişileştirildiği dizeleri aşağıya alıyoruz.

“ Yağmur durmadan
İnce uzun parmaklarıyla vurur
Tuşlarına damların

.....
İnce uzun parmaklarıyla yağmur
Vurur ha babam vurur tuşlarına / Damların
Bir şey var anlatacağı “ (G.I.B., S. 28)

Şiirin ilk mısraında bahsedilen yağmur, ikinci mısraında “İnce uzun parmaklarıyla” şeklinde nitelendirilmekle piyaniste benzetilerek kişileştirilmiştir. Aşağıya bu sanatın kullanıldığı diğer bir şiirden iki mısra alıyoruz.

“ Yorar beni / Yiten bir sevgi, ağlayan bir gök “ veya

“ Durmadan saldırırken bana geçen günlerim “ (G.I.B., S.27)

dizelerinde göğün ağlaması, günlerin saldırması birer teşhis kişileştirme örneğidir. Yazar, yalnızlığını, duygu ve düşüncelerini bu gibi varlıklara insan özelliği yükleyerek ifade etmiştir.

“ bu ağaç
yüzyıllardan beri yaprak yaprak
gülmüştü
öteki yüksek ağaçlarla
çalılarla bile
her güne sevinmişti
güneşli günlere sevinmiş
yağmurlulara üzülmüştü “ (Yaşamak, S. 6)

Yazar burada ağaca insan özelliği veriyor. Ağacı gülümseyen insana benzetiyor. Sanatçı devamında da sevinmek ve üzölmek gibi insana ait özellikleri ağaca yüklemiştir.

Şiirin diğler bölümlerinde de ağaca acımak, güölmek gibi insana ait özellikler verilmektedir. Böylece dizelerde yer alan ağaca, insan özelliğı verilerek sembolik bir anlama dönüştürölmektedir. Şiirin tamamında yazar, ağacı kişileştirmiştir.

“ kanun sonra da keman
teller titriyor ağlıyor
onlar da tedirgin
onlar da o gibi sevimli
bebeğimin
uzaklık yelleri saklıyor yüzünü
göremiyorum onu
artıyor sesi fırtınaların “ (Yaşamak, S.40)

Burada, kanun ve kemanın titreyip ağlaması ile kişileştirme yapılmıştır. Daha sonra yel insana benzetilmiştir. Saklamak insana has bir özelliktir. Dolayısıyla yeller de kişileştirilmiştir. Göröldüğü üzere teşhis sanatında teşbih ve istiareden yararlanılır.

“ bir kuş var
kadıncıl erkeklerin kılığ göğüslerinde
bir sevi kuşu
yanık yanık türkü söyler
yılığılıdır sözler
yılığılı mırıltılar “ (Yaşamak, S.26)

Kadınlara karşı sevgi dolu olan erkeklerin kılığ göğüslerinde sevgi kuşu var. Sevgiyi kuşa benzetmiştir, daha sonra sevgi kuşunu “türkü söylemek” gibi ifadelerle insana benzetmiştir. Dolayısıyla peşpeşe yükleme sanatı yapılmıştır.

“ Bakışır dağlar / Yeşilli, Özlemli.
Yufka yürekli dağlar / Gözleri yeşil ve iri
Irmaklara dönüşür gözyaşları “ (G. I. B., S. 10)

Görüldüğü üzere Muzbeg genel olarak dağ, ağaç, yağmur, gök gibi birçok tabiat varlıklarına kişilik özellikleri yükler. Aşağıdaki dizelerde ise meydanlık kişileştirilmiştir.

“ Bir pazar yeri gibi meydanlık
Açar göğsünü, görür her şeyi
Bilmez sandığın şeyleri bilir
Gizlerini çözer evlerin / Sonra incinir.” (G.I.B., S. 11)

“ Pınar / Derinlikli tedirginlikler kadar,
İçi umutlu, kanar.” (G.I.B., S. 11)

Burada olduğu gibi şair, birçok şiirinde çeşitli varlıklara insan özellikleri yükleyerek okuyucuda etki bırakacak mısralar ortaya çıkarmıştır.

g. İntak

İnsan dışındaki canlı veya cansız varlıkları, insan gibi konuşturma sanatına intak (konuşturma) denir. “Kendisine kişilik verilen canlı varlık veya eşya ayrıca konuşturulmuş ise “intak” sanatı yapılmış olur “ (Külekçi, 2003:121). İntakta her zaman kişileştirmenin olabileceğini söylemiştik. Muzbeg, meramını anlatabilmek için varlıkları konuşturmuştur. Şairin, kullandığı bu söz sanatından örnek verelim.

“ ben hep bir şeyler düşünüyorum
bakışlarımın son noktası gelecek günler
bu günlerde tam bir yaşam çıkacak gibi önüme
gel diyecek gibi bana sevinçler “ (Yaşamak, S. 21)

Dörtlükte soyut kavram olan sevinçlerin “gel demesi” intak (konuşturma) örneğidir.

Aşağıdaki örnekte cansız bir varlık olan saat konuşturulmuştur. İntak sanatı yapılırken aynı zamanda kişileştirilmiştir.

“ ben saate küskünüm
yarını muştuluyor bana
zamanıdır kalksana diyor kalksana “ (Yaşamak, S. 37)

h. Mübalağa

Bilinen bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla olduğundan üstün ya da aşağı gösterme sanatına mübalağa denir. Veya diğer bir deyişle, “sanatkarı heyecanlandıran hadisenin heyecanın mahiyet ve şiddetine göre büyümesi veya küçülmesidir” (Külekçi, 2003:131).

“ yani uzay gemileri salıyoruz uzaya
deneyler yapıyoruz
hep barış için
hep barış için “ (t.t., S.35)

Gerçekte deneylerin barış yerine savaş için yapıldığını söylemek isteyen şair “hep barış için” demekle yapılan deneyleri, tariz sanatı yaparak alaya almıştır. Sözün söylenen anlamının tersini düşündürmüştür.

“ Ya kurşun yaraları, ya söz yarası
Küçükler tarafından küçümsenmeler. ” (G.I.B., S. 15)

yermek amacıyla “küçükler veya küçümsenmeler” kelimeleri ile değişik anlamlar düşündürerek bu gibi kişilerle veya takındıkları tavırlarla alay etmek, yermek amacıyla tariz yapılmıştır.

“ sert yeller
ve adını bilmediğim dağ çiçekleri
yarmış dağı “ (Yaşamak, S.10)

Şiirin bu bölümünde çiçeğin dağı yarması abartılarak mübalağa sanatı yapılmıştır.

1. Nida

Bu sanat ile çok kuvvetli duygu ve heyecanlar anlatılır. Sanatkar kendisini etkileyen varlık ve durumlar karşısında fazla heyecanlandığı zaman, o varlığı kişileştirerek ona hitap eder. “Çok şiddetli his ve heyecanları ifade etmek için baş vurulan bir sanattır.” (Külekçi, 2003:142) Bu nedenle teşhis ve nida sanatları çok defa beraber olur.

Muzbeg’in bu sanatı duygu yoğunluğu dolayısıyla kullandığı görülür.

“ ey tarih
sert yelleri estirmiş zaman
denizinde senin “ (t.t., S. 10)

Zaman zaman ey gibi ünlemleri kullandığı görülür. Sanatçının daha yoğun his ve heyecanları sonucu bu sanatı kullandığı bir diğer örnek şöyledir:

“ ey gönlüm ey
balıklar ovalarda yürür
kocaman ayaklı güzel balıklar
..... “ (Gerçek, S. 16)

1. Tekrir

Manayı kuvvetlendirmek maksadıyla, manzum ya da mensur bir parçada aynı kelimeyi veya kelime guruplarını birkaç defa tekrarlamaktır. Muzbeg’in sıkça kullandığı bu sanatı çalışmamızda yer alan “Tekrarlar” başlığı altında da görmek mümkündür. Aşağıda, bu söz sanatına bir örnek veriyoruz.

“ yerlerde de duruyor uçurtmalar
yerlere de konuyor beyaz kuşlar

yerlerde seziliyor sevgimiz ” (t.t., S.52)

İskender Muzbeg, dikkat çekmek istediği konuları vurgulamakta, tekrirden yararlanır. Şair bu edebi sanatı anlatımı daha güçlü kılmak için kullanır. Ancak tekrar ünlemle yapıldığı takdirde aynı zamanda nida olur.

j. Telmih

“İfade içinde zikr etmeksizin herhangi bir kıssaya, geçmişteki bir olaya, meşhur hikayelere, efsanelere, malum bir şahsa, çeşitli inanışlara, ayetlere veya bir hadise ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek sanatıdır.” (Külekçi, 2003: 170)

“ Isınırız birlikte / Ölenin kalanları / Ve ben
Yaşlı Etuş Tada / Ölenler ölmemiş gibi
Anlatır bıçaktan, kılıçtan, kurşundan ölenleri

Bir anda birleşiverir
Düşman kesilen dağların / erişilmez tepeleri
Bıçaktan ölmüştü nice yiğitler
“ Vurma Murat yakışmaz senin şanına “ (G. I. B., S.15)

Muzbeg’in kendinden yaşça büyük olduğu anlaşılan Etuş Tada diye hitap ettiği şahsın söylediği “Vurma Murat yakışmaz senin şanına” ifadesi yaygın bir halk türküsüne işaret etmektedir. Ölenin ardından kalanlara saygı gösterilmesi gerektiğini söylerken şiirde işlenen konu ile geçmişteki bir türküde ele alınan olayla bağlantılı olarak hatırlatma sanatına telmih denir.

“ büyür gözlerde kocaman umut
Olimp dağında yanan meşale gibidir özgürlük
parıldar yüzlerde, yüreklerde
özgürlük enginlere doğru
ilk adım atılır kırk birlerde ” (Gerçek, S. 17)

Yazar tek bölümden oluşan bu şiirinde Olimp dağlarındaki Olimpiyat oyunları oynanırken özgürlüğü, meşalenin yakılmasına benzetir çünkü bu oyunların özelliği bu süre içerisinde savaşların anlaşmalı olarak durdurulmasıdır. Geçmişte yaşanan bu olaylarla Yugoslavya'nın özgürlüğünün başlangıcı olarak 1941 yılını bağlantılı olarak ele alarak telmih sanatı yapmıştır.

“ Cennet’ le Cehennnem arasında
Kocaman / Bir sınır varmış derler
Dante gezmişmiş oraları
Dehalığından / Sınırı terketmiş erler. (G.I. B., S. 18)

Şiirin ilk dördlüğünde sınır ile ilgili yazdığı şiirinde Dante'nin İlahi Komedi isimli eserine telmih yapmıştır.

k. Tenasüb

“Manaca aralarında ilgi bulunan iki veya fazla kelimeyi, tezat meydana getirmemek şartıyla bir arada kullanmaktır “ (Külekçi, 2003:190).

“ Ayraçtaki sevgi
Uzayan bir yol gibi belirir
Tozuyla, taşıyla, asfaltıyla

Ayraçtaki dostluk
Masmavi bir ırmak gibi belirir
Çavlanıyla, dalgasıyla, balığıyla

Ayraçtaki insan
Kocaman bir dağ gibi belirir
Kurtuyla, kuşuyla, dumanıyla “ (Sülo, S. 18)

Bu dizelerde yol ile “toz, taş, asfalt” , ırmak ile “çavlan, dalga, balık” ve dağ ile “kurt, kuş, duman” kelimeleri arasında tenasüb vardır.

“ eseme bellek düşünce
ve nice yetiler
daha bilmem nasıl dürtüler güdüler
ilk değinmeyi taşta bulmuştur “ (t.t., 14)

Yukarıdaki örnekte “eseme, bellek, düşünce” ve “dürtüler, güdüler” kelimeleri anlam yönünden birbirini tamamlamaktadır.

İskender Muzbeg anlam bakımından birbirini tamamlayan kelimeleri bir arada kullanır. Bu özelliği ile güzel bir ifade şekli oluşturmuş ve dizelerin taşıdığı anlamı da kuvvetlendirmiştir.

I. Leff ü Neşir

“Edebi sanat olarak: bir beytin ilk mısraında behsedilen şeylerle ilgili olan sözleri ikinci mısradaki kulanmaktır ” (Külekçi, 2003:206)

“ eski günleri hatırladım
canlandı yüzyıllar belleğimde “ (Yaşamak, S.41)

Dizeleri şu şekilde düşünebiliriz: Eski günler canlandı, hatırladım yüzyıllar belleğimde.

Şiirde birden fazla kavramı söyledikten sonra, bunlarla ilgili özellikleri belirtmeye, veya bu kavramlarla karşılaştırmak üzere yeni kavramlar söylemeye leff- ü neşir denir. Leff- ü neşirde benzetme yoktur. Söylenen kavramların sırası takip edilirse, “düzenli (mürettep) leff-ü neşir”, sıra bozulursa “düzensiz (müşevveş) leff- ü neşir” adını alır. (Külekçi, 2003:206-208)

“ bir genç sevgiden konuşuyor
utanarak korkarak “ (t.t., S. 12)

Dizeleri řu řekilde dűřűnebiliriz: Bir genç utanarak; sevgiden konuřuyor korkarak. Gűrűdűđű űzere alt ve űst dizeler arasında bűlűmlemeler yaratan řair leff ű neřir sanatı yapmıřtır.

“ Uçtu uçtu / Konuřması hava / Sűzleri hava
Cinler mi dedin? / aman yeter / Korkarım / űřűrűm “
(G.I.B.,S. 25)

Bu dizelerde řair ű bűlűmleme yapmıřtır. řu řekilde dűřűnebiliriz: “ Uçtu uçtu / Cinler mi dedin?, Konuřması hava / aman yeter, Sűzleri hava/ Korkarım / űřűrűm “. Gűrűdűđű gibi alt dizedeki kelimeler űst dizedekileri tamamladıđı gibi anlam bađlantısı da daha gűlű ve mantıklı bir hal almıřtır. Yazarın bazan tesadűfen leff ű neřir sanatından yararlandıđı gűrűlűr.

m. İktibas

Sanatçı, řiirlerinde diđer řairlerden bazı alıntılar da yapmıřtır. Birer iktibas űrneđi olarak deđerlendirebileceđimiz bu alıntıların bazılarında kaynak belirtmiř bir kısmında da kaynak belirtmeden alıntı yapmıřtır. Bu gibi űzellikleri Muzbeg’ in ilk řiirlerinde daha fazla gűrmek műmkűndűr.

“ bin dokuz yűz kırk bir nisandır, on yedinci gűn
kapladı karanlık o sisli tanı
a kurtlar gibi geldi kendi kanına susayanlar
“topsuz tűfeksiz verdiler vatani”. ” (Gerçek, S. 13)

“topsuz tűfeksiz verdiler vatani” dizesinde bir başka yazardan alıntı olduğu belirtilmiş fakat açıkça kaynağı açıklanmamıştır.

“ askeri yoktur henűz, topları yoktur
tek yiğitliği var yığınları çağıran
“ ordular, ilk hedefiniz” diyemese de
sűzűnde sebat vardır, yűzűnde inan.” (Gerçek, S. 14)

İskender Muzbeg'in tek dörtlük halinde Tito ile ilgili ele aldığı şiirinde “ordular, ilk hedefiniz akdeniz diyemese de” dizesinde olduğu gibi kaynak belirtilmemiştir. Mustafa Kemal Atatürk' ün söylevinden alınmış olduğu anlaşılr. Yazar, iktibas olarak adlandırdığımız bu alıntılar, çoğunlukla kaynak belirtmeyerek yapar.

“ dere boyunda kavaklar
kavak yapraklarında tedirginlik
..... “ (Gerçek, S. 15)

Yukarıdaki örnekte, “dere boyunda kavaklar” dizesinde grldğu gibi kaynak belirtilmemiş kullanımlar vardır ancak bu gibi dizeler halk türkülerinde çok tanınmış dizeleri anımsatır.

C. İskender Muzbeg'in Gerçek Şiir Kitabı

Halk Kurtuluş savaşından sonra Yugoslavya'da yetişen Türk yazarlarının çoğunluğu eserlerini devrim ile ilgili vermişlerdir. İskender Muzbeg'in 1983 yılında Üsküp'te yayınlanmış olan “Gerçek” şiir kitabı da bu yayınlar arasındadır.

Yazarın 1983 yılında yayınlanan “Gerçek” adlı şiir kitabında 1941-1944 yıllarında geçen olaylar ele alınmış, savaş dört yıl sürdüğünden her yılı ayrı başlık altında ele alarak, olayların şiirsel bir yansımasını anlatmaya çalışmıştır.

“1940'lara doğru Alman Nazizmi' ne karşı Yugoslavya halklarının haklı direnişlerine Türkler de katılmıştır. Nazi Almanyasının neden olduğu yıkımların Yugoslavya Türk Yazını'nda yansıdığını görüyoruz.” (Ergüven, ığ, 04.1990)

Kitabının esin kaynağını, olaylar sırasında Eski Yugoslavya halk kurtuluş mücadelesi oluşturur, 1941-1944 yıllarında dört yıl süren savaş sonucu özgürlük mücadelesi veren halkın yaşadıkları yansıtılmıştır.

Tito Yugoslavya'sının kuruluşundan sonra yazılmış olanlar, yarım yüzyıllık bir geçmişi olan Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın meydana çıkmasına kaynaklık etmiştir. Ancak bundan önce de edebi alanda Kosova Türk Edebiyatı'nın köklü bir geçmişe sahip olduğunu unutmamak gerekir.

“İşgal ve savaş yıllarından sonra yeni kurulan bir devletin içindeki milliyetlerden biri olmaları, işlerini zaten zorlaştırıyordu. O bakımdan kendi kendilerine yetmek ve dış dünya ile temasları olmadığı için, çok köklü bir geçmişi olan edebiyatlarına da baştan başlamak zorunda kalmışlardır. Bütün bunlar aydınları temsilcisi oldukları topluma hizmet etmekle karşı karşıya getirdi.” (Hayber, 2001:24)

Bu dönemde savaş yıllarından sonra Türkler, yeni kurulan Yugoslavya Sosyalist Federatif devletinin içinde yer alan toplumlardan biri olarak aydın ve yazarların eserlerinde dönemi yansıttıkları görülür. İskender Muzbeg' in “Gerçek” isimli şiir kitabı bu özellikler çerçevesinde ele alındığı için ayrı başlık altında ele almayı uygun gördük.

1. Tito ve Özellikleri

Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşından sonra şairlerin eserlerinde devrimle ilgili yazılan şiirler oldukça fazladır fakat bunların arasında Tito'ya yazılan şiirler de mevcuttur. Yugoslavya Türk Edebiyatı' nda bu dönemde Şükrü Ramo, Necati Zekeriya, Enver Tuzcu, İlhami Emin, Nusret Dişo Ülkü, Hasan Mercan, Bayram İbrahim, Altay Suroy, Suat Engüllü, Arif Bozacı gibi yazarların şiirlerinde Tito ve özelliklerinin ele alındığını görebiliriz. Tito ve

devrimle ilgili yazılan bu tür şiirleri, Makedonya’da yayınlanan Birlik, Sevinç, Tomurcuk Sesler ve Kosova’da yayınlanan Tan, Çevren, Esin, Kuş gibi dergi ve gazetelerde görmek mümkündür. Bu yazarların arasında İskender Muzbeg’in “Gerçek” şiir kitabının olduğu gibi Zeynel Beksaç’ın Tito ve Devrim konularını içeren şiirlerinin yer aldığı “Gurur Duy Sen XX. Yüzyıl” adlı kitabı 1980 yılında yayınlanmıştır. Daha sonra Makedonya ve Kosova’da muhtelif yazarların Tito ile ilgili şiirlerinin yer aldığı Nimetullah Hafız’ın “Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Tito” adlı kitabı 1985 yılında yayınlanmıştır. Şiirlerde Tito bağımsızlığın ve özgürlüğün simgesidir. Bu tür şiirlerde yazarlar Tito’nun kişiliğini, yaşamını ve yaptıklarını şiir diliyle okuyucuya yansıtmaya çalışmışlardır. Bu özellikler İskender Muzbeg’in “Gerçek” isimli şiir kitabında da dikkatimizi çeker. ‘Ulu Önder’ olarak nitelendirilen Tito şiirlerinin esin kaynağı olmuştur. Yazar, şiirlerinde Tito’nun kahramanlığı, savaşçı ruhunu, ilkelerini dile getirirken onun çizdiği yoldan yürümenin öneminden bahseder. Şiirlerde Tito’nun askerinin kardeşlik birlik içerisinde faşistlere karşı savaşmasından söz edilir.

“ bak geliyor dağdan erler
orda savaş ve ölenler
burda nice özgür yerler

Tito ile partizanlar
bu vatani kurtaranlar
kırk yıl başta yaş seksen beş
hep ileri git sen kardeş

erler geldi vatan özgür
kardeş gibi yaşanılır
yeni güne Tito ile
gülbüz adımlar atılır.” (Gerçek, S.48)

Muzbeg’in bu şiiri bestelenmiş, zamanında öğrencilerin ders kitaplarında yer alan şiirlerden biridir. Görüldüğü üzere Tito’ya kurtarıcı gözüyle bakılmıştır. O insanların hayran kaldığı kişidir. Şiirlere de yansıyan idol, doğru, eşitlikçidir. Bu toprakları düşman işgalinden kurtaran TİTO’dur. Önemli bir şahıs olarak Tito bu gün bile hatırlanmaktadır.

Muzbeg'in şiirlerinde Tito halkın geleceğidir, ayrıca "uçurumları savaşta aştık" adlı şiirinde o özgürlüğü umudu getiren önder, savaşçıdır. Tito eşitliğin kardeşliğin simgesidir. Yazar Tito'nun birleştirici özelliği üzerinde dururken işçi ve köylüyü birleştirdiğini vurgular.

Tito işçilerin gözünde bir simgedir. Şiirlerde o kurtarıcı, yaratıcı ve yönetici özellikleri ile yer almıştır. Yazar zaman zaman Tito'nun insani özelliklerini de ele almıştır.

Muzbeg "Gerçek" isimli şiir kitabının III. bölümünde yer alan şiirlerinde Tito gerçeğini dile getirdiği görülür. Tito'nun kişiliğinin, savaş ve devrimci yanının yansıtıldığı eserdir. Yazar, "O" isimli şiirinde Tito ve Atatürk arasında ortak bir yan oluşturur.

"askeri yoktur henüz, topları yoktur
tek yiğitliği var yığınları çağıran
"ordular, ilk hedefiniz" diyemese de
sözünde sebat vardır, yüzünde inan. " (Gerçek, S. 14)

Tek dördlükten oluşan bu şiirin üçüncü mısraına yerleştirilen "ordular, ilk hedefiniz" Atatürk'ün hitabıdır. Ancak yazar burada Tito'nun da aynı şekilde hitab etmesini istemesine rağmen askerinin yokluğundan "diyemese de" kelimeleriyle yakınmaktadır. Şiirde yazar askerin yokluğunu dile getirirken "yığınlarla" kast edilen insan kalabalıklarıdır. Yığın olarak nitelendirilebilen eşya veya malın yerini şiirde insan almıştır. Zavallı insanları anlatmak için yazar 'yığın' kelimesiyle o dönemde mevcut olan zor durumu izah etmeye çalışmıştır.

II. Özgürlük Şiirleri

1941-1944 yıllarında dört yıl süren savaş sonucu zafer arzusuyla özgürlük mücadelesi veren halkın ve Yugoslavya Halk Kurtuluş Ordusunun mücadelelerini işleyen özgürlük gibi temalarının yer aldığı şiirleri, Muzbeg'in "Gerçek" isimli şiir kitabının "1945 Şiiri" ve "KOCA BİR GERÇEK II" isimli bölümlerinde ağırlıklı olarak işlenmiştir.

" 1945 şiiri
söyler özgürlükleri
çiçek açar,
meyve verir,
tohum eker umut." (Gerçek, S. 34)

Şairin savaş, özgürlük ve kahramanlıklarla ilgili çok sayıda şiiri mevcuttur. Bu toprakları düşmanın işgalinden kurtaran TİTO'dur. Bahs edilen kahramanlar, vatan kurtarıcıları, partizanlardır. "Tito ile Partizanlar" gibi şiirleri özgürlük temasının işlendiği ve dönemin okuyucuları arasında oldukça ünlü şiirlerdendi. Tito'ya bir kurtarıcı gözüyle bakılırken bu tür şiirler Partizanların kahramanlıklarını, yiğitliklerini öven niteliktedir:

" Tito ile partizanlar
bu vatani kurtaranlar
kırk yıl başta yaş seksen beş
hep ileri git sen kardeş

erler geldi vatan özgür
kardeş gibi yaşanılır
yeni güne Tito ile
gülbüz adımlar atılır." (Gerçek, 48)

III. Umut - Toplumsal Kalkınma

Muzbeg'in şiirlerinde halkın gün geçtikçe gelişmekte olduğunu görürüz. Onun övdüğü ve yücelttiği ülke Sosyalizmle birlikte gelişen ve bu yolda ilerleyen bir ülkedir. Ülkesinin günden güne gelişeceğine inanan şair, geleceğin aydınlık olduğunu hisseder.

Yazar, tarımcı, işçi, ev kadını, öğretmen, öğrenci halkın her kesimine inanarak, halkın yeteneğine ve çalışma azmine güvenmektedir:

“ biz karanlıklarda seçtik bu yolu
aydınlıklar tanlarla gelir
her gün biraz daha
umut ışığı devşirir.

biz tarımcıydık, işçi, ev kadını
öğretmendik, öğrenci
bugüne aldırmadık
düşündük yarını
biz çelik zincirleri bile kopardık
inancımızla
güvencimizle
kıvancımızla.” (Gerçek, S.38)

Şiirde karanlık gericiliği, aydınlık da devrimi düşündürür. Halk Kurtuluş Savaşından çıkmış halkın kısa sürede ilerleme ve hürriyet havasına kavuşacağı umudu mevcuttur. Umut fikri Muzbeg'te ilk önce savaştan kurtulmak, özgür bir bölge kurmak için iç ve dış düşmanın mağlup olması umudunun doğması ile belirir.

“umuda döküldü pembe renkler
donda ama ölmedi
ayakta duran ölümler.

ey gönlüm ey
sıfırın altında otuz ikideyiz
güneşler çoğalmış bugün

yedi yüden çok bizler yürüyüşteyiz
 ey gönlüm ey
 sıfırın altında otuz ikideyiz.

adımlar gidiyor geri
 umut ileri
 alaydan çıkarıldı yüz yetmiş iki kişi
 dondu ama ölmedi
 ayakta duran ölümler
 umut geçti aşılmaz tepeleri.” (Gerçek, S. 20)

Analşılacağı üzere bir umut belirmiştir. Ancak soğuktan, yürüyüştekilerin çoğu ölmektedir. Ama yine de umut var. Şiirde ele alınan olayda ”yedi yüzden çok bizler yürüyüşteyiz” mısraından da anlaşılacağı üzerine yediyüz kişiden bahs edilmektedir. “Güneşler çoğalmış bugün” yine güneşin çoğalması sembolik olarak kullanılmıştır. “alaydan çıkarıldı yüz yetmiş iki kişi” mısraında ise bu rakamla soğuktan donan kişiler kast edilmektedir. “sıfırın altında otuz iki” ise dereceyi belirtir. Yürüyenlerin pek çoğu birer birer donarak ölmektedirler. Soğuktan kurtulabilen diğer kişileri de yazar şiirinde ‘ayakta duran ölümler’ olarak niteler. “dondur ama ölmedi ayakta duran ölümler” mısraında da bu kişileri umudun bir belirtisi olarak görebiliriz.

Yazarın şiirlerinde sıklıkla simgesel olarak kullandığı pembe renkler, umudun başlangıcı veya ilk aşaması olarak düşünülebilir.

iv. Devrim

Bu dönem şairlerin hemen hepsinde görebileceğimiz yukarıda ele aldığımız kavramları, yazar devrimin ürünü olduğunu ifade ederken aynı zamanda temel konuyu oluşturduğu inancındadır. Muzbeg bu düşüncesini, şiirlerinde olduğu gibi kaleme aldığı yazılarında da belirtmiştir:

“Yugoslavya’da yaratılan Türk şiirinde lirik şiirlerin en çok yazıldığı bir gerçektir. İyi ama bu tür şiirlerde sık sık toplumun gelişme

süreçleri, özyönetim, kardeşlik ve birlik, yurtseverlik, enternasyonalizm, eşitlik ve buna benzer devrim ürünleri temel konuyu oluştururlar.” (Muzbeg, Esin, 21. 12. 1981)

Yazara göre devrim şöyle belirtilir:

“Devrim tüfek patlamalarının başladığı günde başlamaz ve savaş sona varınca bitmez” gibi bir gerçekten başlayarak yurdumuzda Türk halkı yazınının örgütlü bir biçimde ancak Halk Kurtuluş Savaşından sonra geliştiğini, zamanla kendi benliğini duyurttuğunu belirtmek gerekir.” (Muzbeg, Esin, 21. 12. 1981)

Görüldüğü üzere Muzbeg’te sürekli devrim fikri var. Bu fikri şiirlerine de yansıtmıştır:

“ eskiden beridir sevgimiz
doğuştan beri
sevgiden beri
devrimden beriyi yani süren devrimi
sürecek devrimi biliriz
koca bir yürüyüştür o
O’nunla başlar
nice yıllara doğru
uzanır “ (Gerçek, S.63)

Tito Yugoslavyası’nda Türk dilinde ilk şiir devrime sunulan “Faşist Kurbanları” şiiridir. Diyebiliriz ki Makedonya SC-nde Halk Kurtuluş Savaşı sırasında Şükrü Ramo’nun yazmış olduğu “Faşist Kurbanları” şiiriyle Türkçe yazın yaratıcılığı başlamıştır. Süreyya Yusuf Eski Yugoslavya’da Türk halkı yazınının gelişmesi için hiçbir koşulun yaratılmadığı, bu edebiyatın 1945 yılına dek kendi başına bırakıldığı ve böyle geliştiğini ileri sürmektedir. (Muzbeg, Esin, 21. 12. 1981)

Daha önce de belirttiğimiz gibi Yugoslavya Türk Edebiyatı’nın varlığından Halk Kurtuluş Savaşından önce söz edilmiş fakat bu dönemde artık daha fazla eser verilmeye başlandığı görülür. 1945 yılından sonra

Kosova Türk Edebiyatında devrim konusunun ele alındığı şiirler yazılmaya başlanmıştır. Muzbeg, bu dönemde devrime verilen öneme değinmiştir:

“Şiirimizin genel özelliklerinden biri duygusallıktır ama bu duygusallık çoğu kere aşırı değildir. Bu özellik yazar ve ozanların devrimi doğrudan doğruya ya da dolaylı bir biçimde konu edinen yapıtlarında iyice görülür. Özellikle son iki yıl içinde okuduğumuz şiir ve düzyazılar devrim konusuna verilen önemi ortaya atmaktadır.”
(Muzbeg, Esin, 21. 12. 1981)

Yazara göre devrim durağan değildir, süreklilik gerektiren bir süreçtir. “devrim” isimli şiirinde yazar hayatın sürekli değiştiği, bitti sandığın yerde bir başlangıcın var olduğu fikrindedir.

“ son sözü söylemedi
söyleseydi paramparça olurdu her şey
durağanlık aynasında.

son sözü söylemedi
içinde ne korku vardı ne engel
bir çağ ki değişmelerle güzel.

onun son sözü yoktur
son sandığın şey
bir başlangıç gibi ortada durur. “ (Gerçek, S.49)

Yine devrimi konu edinen bir şiirinde yazar devrimi ‘kor’ olarak görmüştür.

“ devrim bir korsa tarihte
yaşamak bir tutkudur
yaşamak bildiğimiz gibi
yaşamak.
sesleniyorum enginlikten
iki çeşme akıyor
biz
bize göre
bizim için, bize yeter bir yerden bakıyoruz
yaşıyoruz.” (Gerçek, S.50)

Şiirde bahsedilen iki çeşme yazarın yaşadığı topraklarda toplumların kardeşlik ve beraberliğinin simgesidir. Yazar, devrimin edebiyatımıza etkisini şöyle dile getirir:

“Yazın yaratıcılığımızda devrim konusunda şöyle bir sonuca varmak belki en doğrudur: a) Süren devrim Yugoslavya’da yaşayan Türk halkı yazarlarının yapıtlarında devrim sık sık işlenen bir konudur. Çünkü yurdun öteki ulus ve halklarıyla birlikte Türk halkı da Halk Kurtuluş Savaşına katılarak devrim yaparak özyönetimli sosyalizmi geliştirmeyi kararlaştırmıştır; b) Tüm yazar ve ozanlar kendi yapıtlarındaki etik-estetik değerlerle- YKP’nin başta Yoldaş Tito olmak üzere yürüttüğü doğru siyasete teşekkür ederek ulus ile halklar arasında sağlanan beraberliğe katkı sunmaktadır; c)Halk Kurtuluş savaşında kurulan bu beraberlik devrimimiz ve Yosip Broz Tito’nun büyük yapıtı Türk ozan ve yazarlarının bitmez esin kaynağını oluşturmaktadır; d)Yugoslavya Türk yazarlarının yapıtları henüz gerektiği gibi araştırılmadığı için bu yapıtların sanat değerini incelemek ve değersizleri değil, en değerli yapıtları Yugoslavya’da yaşayan ulus ile halkların dillerinde yayınlamak gerekir.”
(Muzbeg, Esin, 21. 12. 1981)

Muzbeg’in şiirlerine devrimi konu ettiğini Fahri Ali belirtmiştir:

“Şiir konularında devrimi de konu eder. Bu alandaki yazılarında özgün bir deyiş var” (Ali, Birlik, 12.02. 1981)

Yugoslavya Türk yazarlarının eserlerinde devrim sıklıkla işlenen bir konudur. Devrim, Halk Kurtuluş Savaşı, Yoldaş Tito’nun kişiliği, savaşçıların yiğitliği, yurdun savaş sonrası kalkınması, özyönetim, onların en önemli esin kaynağıdır. Bu dönemde devrimle ilgili şiirler yazan Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı şairlerinin eserleri Birlik yayınları tarafından Üsküp’te 1985 yılında yayınlanan, Nimetullah Hafız tarafından hazırlanmış olan “Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Devrim” isimli kitapta toplanmıştır.

v. Vatan Savunması

Kosova Türk Edebiyatında İkinci Dünya Savaşı yıllarında en çok işlenen konular arasında vatan savunması, savaş, vatan uğruna verilen mücadeleler, halkın zafer arzusu gibi sosyal temalar yer alır. 1945 yılından sonra Kosova Türk Edebiyatında sosyal içerikli şiirler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Sosyalizmden sonra Kosova Türk Edebiyatı şairlerinin hemen hemen hepsinin, yazdıkları şiirlerin bir kısmı sosyalist teşkilatlanmaya yönelik şiirlerdir. Muzbeg'in "Gerçek" şiir kitabında da bu izleri görmek mümkündür.

"Gerçek" adlı şiir kitabında 1941-1944 yıllarında yaşanan kahramanlıklarla ilgili birkaç şiiri mevcuttur. Muzbeg mısralarında partizanların cesaretlerini dile getirirken, vatan uğruna savaşmanın erdeminden bahseder. Barışa, dostluğa ve hayata önem veren yazar, yaşadığı şehirde bu yıllarda düşman tarafından asılan 10 kişiden "yazıldı 10-ların kara şiiri" adlı şiirinde söz eder.

" yazdır, doğa canlı, çiçekler diri
yazıldı otuz ağustosda 10-ların şiiri
devrim ise bir sel gibi aldı her yeri " (Gerçek, S. 40)

Bu şiirdeki rakamlarla belirtilen "10-lar" kişi sayısıdır. Bu olay kaynaklarda şöyle açıklanmıştır:

"1944 yılının Ağustos ayında, Prizren' in merkezinde, Almanlar faşistleri tarafından HKH'ne mensup birçok kişi asıldı. Bu kişiler gece içinde Priştine kampından getirilmişlerdi." (Miodrag, Çev: Muzbeg, 1984: 236) Bu kişilerin 1 Temmuz, 17, 24 ve 30 Ağustos gibi çeşitli tarihlerde asıldıkları ileri sürülmektedir. "Bugünkü tarihte, sabahleyin Alman SS Komutanlığı bu yerde onbir, Yakova'da on siyasi tutukluyu astı." (Miodrag, Çev: Muzbeg, 1984: 236)

Yazarın şiirinde ele aldığı on kişi kaynaklarda belirtildiğine göre şunlardır: *Sezai Suroy (Prizren), Dragi Yovanoviç (Priştine), Tuke Muhammed Bale (Prizren), Kosara Tsana Nekiç (Prizren), İdriz Ayeti, Novitsa Deyanoviç (Liplan), Miloş Gırbuşiç (Liplan), Selami Halaçi, Aleksandar Corceviç Kırja, Voja Zdravkoviç (Priştine)*. (Miodrag, Çev: Muzbeg, 1984:236)

Daha sonraki yıllarda Prizren şehrinde postahane civarlarında bu kahramanlar adına anıt dikilmiştir. Prizren’de dikilen bu anıtın etrafında şiirde bahsedilen “üç çeşme” de mevcuttur.

“ biz yaşıyoruz
yurdun özgür topraklarında
yaşatıyor bizi özgürlüğün gururlu sesi
anlıyoruz: hep akıyor üç çeşme
üç özgürlük çeşmesi
çarşıda gürül gürül akıyor sular
çarşıdan geçiyor ülkülerimiz.” (Gerçek, S. 39)

Son mısraında görüldüğü gibi ülkülerden kast edilen özgürlüktür. 1999 Kosova savaşından sonra NATO yönetimi altında Alman Birliği Prizren şehrine konuşlanınca, dönemin yöneticileri tarafından anıtta yer alan bu kahramanların isimleri ortadan kaldırılmıştır.

1944 yılında Prizren’de asılan bu on kişi ile birlikte aynı günde Kosova’nın farklı şehirlerinde de bu gibi olaylar gerçekleştirilmiştir. Bunlar, Yugoslavya Komünist Partisine üye olan kişiler idi. Bunların aralarında öğretmen, zanaatçı, tarımcı, ev kadını ve öğrenciler bulunuyordu. Buna bağlı olarak yazar “astılar bizi” isimli şiirinde bu tarihlerde İpek ve Yakova’da asılanlardan alışılmadık bir mısra düzenlemesiyle bahsederken dönemin olayları da şiirlerine yansımıştır.

“ Prizren’de
İpek’te
Yakova’da
bizi astılar

ama aynı zamanda
aynı zamanda
biz doğduk
Prizren'de
İpek'te
Yakova'da

yaşıyoruz biz” (Gerçek, S. 39)

Görüldüğü üzere bu dönemde asılanların tarjik ölümü, gururlu, övgüyle bahsedilen bir hikayeye dönüştürülmüştür. Sosyal gerçekçi şiir anlayışının etkisiyle, ele alınan bu gibi konular Kosova Türk yazarlarının birçoğunda dönemin getirdiği etki göz önünde bulundurularak görülebilir.

Yazar, yaşadığı topraklarda barışın kurulması için gerekirse savaşılmaması gerektiğine inanır. Vatanın kurtarılması gerekliliğine, savaşın mutlaka kazanılacağına inanarak bağımsızlık için verilen mücadeleyi, zorbalığı, baskıyı, acıyı kini ifade eden “çelik zincir”i koparmakla açıklamıştır. Şiirinde bu olağanüstü durumu şöyle dile getirir:

“ biz dövüştük
karanlıkta son sözleri söyledik
biz ölürken bile yaşadık
ölürken bile yendik ” (Gerçek, S. 38)

Yazar, “Boro ve Ramiz” isimli şiirinde vatan uğruna fedakarlık ve vatani savunduklarından dolayı kurşuna dizilen iki kahramanda aynı zamanda kardeşlik- birlik konularını birleştirmiştir.

“ nisandır
sert bir yel esti baharda
birden
ayırmak istedi onları birbirinden
ayrılmadılar
direndiler
öldüler
iki çeşme tanıktır buna
insan canını bile verir
yurt uğruna.” (Gerçek, S. 26)

Boro ve Ramiz Kosova'nın İpek şehrinden Prizren'e gelirken düşman tarafından kurşuna dizilmiştir ve bundan sonra bu iki kahramana çok sayıda şiir yazılmıştır. Eski Yugoslavya döneminde kahramanların anısına Prizren-Yakova güzergahında anıt dikilerek kutsallaştırılmıştır. Bu anıt 1999 Kosova savaşından sonra Arnavutlar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Ve anıtın bulunduğu cıvarlarda 1999 Kosova savaşında şehit düşen Arnavutların şehitliği yapılmıştır.

Yazara göre vatan, savunulması için kan dökülen topraktır:

“ Bu şiir ki kanlarla süslü
Dört yıl süren bir olayı anlatır
Bir olay ki yürekleri ağlatır... “ (Vatan Sevgisi)

Yazar vatani korumak amacıyla, vatan savunmasını kabul eder. Vatan uğruna ölen kahramanlar şiirinin konusu olmuştur.

vi. Özyönetim

Yazar, “bir su akar kırk birlerden” adlı şiirinde dört yıl süren savaştan sonra kurtuluşu ele alarak 1950'lerde özyönetime geçiş ve Kosova Türkleri için önemli olan hakların kazanılmasıyla Türklerin varlığını dile getirmiştir:

“ ellilerde, bir güvercin
uçtu nice enginlere
uçar gider o güvercin
en mutlu geleceklere.” (Gerçek, S.47)

Yazar şiirin son dördlüğünde de bahsettiği, Eski Yugoslavya topraklarında özyönetime geçiş ve Kosova Türklerinin dilinin resmîyet kazanmasının aynı zamanda gerçekleştiğini dile getirir.

Yazar şiirlerinde tarihsel bir akış içerisinde olayları ele alırken sosyalist gerçekçi bir yaklaşımla dönemin, Kosova Türk edebiyatına etkilerini kaleme aldığı yazılarında da şöyle dile getirmiştir:

“Kosova’da Türk dilinde yazın yaratıcılığı özyönetimle birlikte gelişmeye başladı, otuz yıldır özyönetimli sosyalist gerçeğimizi yansıtarak geliştirmekte, Yugoslavya yazınının zenginleşmesine katkı sunmaktadır. Burada yazınla uğraşanlar kendi şiir ve düz yazılarını ilkin az önce Üsküp’te çıktıkları belirtilen gazete ve dergilerde, 1969 yılından sonra da Priştine’de çıkan “Tan” gazetesi ve “Çevren” ile “Kuş” dergilerinde ve Prizren’de çıkan “Esin” dergisinde yayınladılar. Bu yaratıcıların afirmasyonuna mutlaka Yugoslavya’da öteki ulus ile halkların dillerinde çıkan birçok dergilerin de katkısı geçmektedir. Bundan başka yazar ve ozanlarımız İstanbul ve Ankara’da çıkan kimi ilerici yazın dergileriyle de işbirliği yapmaktadır.” (Muzbeg, Esin, 18. 12. 1981)

Muzbeg “Gerçek” isimli kitabında şiirlerinin belli bir kısmında özyönetim üzerinde dururken aynı zamanda bu topraklarda Türklerin varlığından söz etmiştir. Bunu en iyi şöyle izah eder:

“ biz her şeyi borçluyuz savaşa
borçluyuz ellilere
Kosova ovasında.

dönüşümden bir resim
varoluştan bir anı
elliler arasında

ses soyutlandı, dil emdi öz suyunu
özgür kara toprağın
ağrıya son verildi toplumun yarasında

biz her şeyi borçluyuz ellilere
özyönetim dedik
nice yeniliklere” (Gerçek, S.53)

Şiirin ilk bölümünde Halk Kurtuluş Savaşından sonra 1951 yılında Kosova'daki Türkçe'nin resmîyetinin kabul edilmesiyle Kosova'daki Türk toplumu için önemli hususlardan biri olan haklarının uygulanmaya başlanmasından söz ederken "Kosova ovasını" mısralarına yerleştirerek, 1389 yılında I. Kosova Muharabesinde zaferin kazanılması ve bu topraklarda I. Murat'ın Türbesinin bulunduğunu düşündürürerek yaşadığı topraklarda Türk varlığını da okuyucuya hatırlatmayı unutmaz. Anlaşıldığına göre şiirde 'elliler' ve 'Kosova ovası' birleştirilmiştir.

Şiirde yer alan "varoluştan bir anı" mısraından da anlaşılacağı üzere 'yoktan var olmak' anlamında değil, yazar yaşadığı topraklarda Türklerin varlığının 1951'de resmîyet kazanması anlamında kullanmıştır.

Son kıtalarda da görüldüğü gibi Türkçe'nin bu coğrafyada derin geçmişinin varlığına işaret ederek var olan sesimizin daha da soyutlandığını, artık resmîyet kazandığını belirtir. Dilin öz suyunu topraktan emmesi, toprağın yaşanılan ülke olarak düşünülmesindendir. Öyleki bu topraklarda bir Türk varlığı mevcuttur. Yazar değişiklik ve yenilikleri özyönetimin gelişmesiyle birlikte 1950'li yıllara bağlar.

vii. Emek

Yugoslavya Sosyalist Federe Cumhuriyeti'nin sosyal ve siyasi hayatında önemli bir yere sahip olan Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı doğal olarak edebi hayatı da özellikle muhteva olarak etkilemiştir. 1944'lü yıllardan sonra emek, özyönetim, devrim, işçilerin hayatı gibi sosyal temalı şiirler yazılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Avni Engüllü, Fahri Ali, Nusret Dişo Ülkü, Naim Şaban, Hasan Mercan, Zeynel Beksaç gibi sanatçılar emekçi adı verilen insanları öven şiirler yazarlar.

Ancak, daha önceleri bu temayı Kosova Türk Edebiyatı yazarlarından 1928 yılında Prizren’de vafat eden Hacı Ömer Lütfü’nün, 1920 yılında kaleme aldığı “Çiftçi ve İşçi Kardaşlarıma” isimli şiirinde görmek mümkündür.

Jöntürk Hareketine katıldığı söylenen Hacı Ömer Lütfü’nin Birinci Dünya Savaşının hemen ardından Sosyalist İşçi Hareketini benimsediği iddia edilip, bu iddiada gerçek payı bulunduğunu, 1920 yılında kaleme aldığı “Çiftçi ve İşçi Kardaşlarıma” şiirinden görebilmenin mümkün olduğu belirtilmiştir. (İsen, Engüllü, 1997:350) Ancak diğer yandan şairin tek bir şiiri örnek alınarak Hacı Ömer Lütfü’yü “sosyalist-komunist”, “devrimci-savaşçı” olduğu izlenimi uyandırılmaya kalkışanlar eleştirilirken şairin bu şiirinden önce ve sonraki yaratıcılığının esas alınıp doğru dürüst bir inceleme yapılması gerekliliği de vurgulanmıştır. (İsen, Engüllü, 1997:312)

Emek teması, İskender Muzbeg’in Gerçek adlı şiir kitabında işlenen bir konudur. Kendi edebi görüşü doğrultusunda emeğe önem veren şair, bu şiirlerinde emek harcıyıp topluma faydalı olan insanları yüceltirken, “emek” isimli şiirinde olduğu gibi emek ve insan kavramını birbirinden ayrı düşünmediği görülür.

“ emek
giderek daha benim
ben giderek emeğin “ (Gerçek, 55)

Şiirin son bölümünde bahsettiği “birleşik emek” yazara göre eşitliği çağırıştırır. Muzbeg şiiri vasıtasıyla işçiye ve emeğine karşı saygı hissini dile getirir. Ona göre, işçi kendi üretebileceği üründen yararlanarak bunun değerini bilerek çalışıp ekmeğini kazanan insandır:

“ kalk işle kazan
yabancılaşma
kendi ürününden yararlan” (Gerçek, 55)

Ona göre üretime dayalı mesleklere önem verilmelidir. İskender Muzbeg'in özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemi yansıtan şiirlerinin konusu emek olmuştur. Yazar eserinde emeğe ve emekçiye değer verilmesi gerektiğini belirtir. Emekçinin emek harcıyıp bir şeyler üreten kişiler olduğunu söyler. O, Yugoslaya Federe Cumhuriyeti genelinde yaşayan insanların emeklerini toplumun faydası için kullanmaları gerektiği düşüncesindedir. "Emek" kavramı aynı zamanda barışın büyümesi açısından önemlidir. Muzbeg, "emek" ve "büyür barış çiğdemi" adlı şiirlerinde bu düşüncüyü ifade eder.

Şiirlerinde işçi sınıfından kendisini hiçbir zaman farklı hissetmez. Sosyalizm ideolojisinde önemli bir yere sahip olan "birleşik emek" kavramı ile eş değerde olan "işçi sınıfı" kavramı Muzbeg'in "Gerçek" isimli şiir kitabında karşımıza çıkar ve "emek" isimli şiirinin ilk üçlüğünde görüldüğü gibi kendisiyle işçileri eş değere sahip olarak gösterir. Öyleyse üretmek, yazara göre en büyük mutluluklardan biridir. Şair emeğin insanlar için hem maddi, hem de manevi gelişimleri açısından önemli olduğunu vurgular.

Görüldüğü üzere Muzbeg, Sosyalist rejimin ve yaşadığı dönemin siyasi etkisiyle emekçi insanları şiirine tema olarak seçmiştir. Bu yönüyle emek teması birkaç şiirinde işlenmiştir.

ÇOCUK ŞİİRLERİ

Yugoslavya Sosyalist Federativ Cumhuriyetinin kuruluşuyla, 1945 yılından sonra Kosova Türk edebiyatında çocuk edebiyatı sahasında önemli gelişmelerin sağlandığı görülür. İskender Muzbeg, bu tarihten itibaren yeni yaklaşımlarla ele alınmaya başlayan çocuk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden olmuştur.

1870-1928 yıllarında yaşayan Yugoslavya'da Türk Divan Edebiyatında tanınmış bir şair olan Hacı Ömer Lütfü Yugoslavya'da ilk Türkçe çocuk şiirleri yazarlar arasında bulunmaktadır. (İsen, Engüllü, 1997:368)

Yugoslavyada'ki Türk çocuk edebiyatını, Muzbeg'in de doğduğu şehir olan Prizren'li Hacı Ömer Lütfü (1870-1928) ve Üsküplü Şeyh Sadettin İbrahim (1831-1936) ile başlatmak gerekir. Şiirlerini 1945 öncesi yazmış olan bu iki şairden birincisinin "Kızıma Ninni"si ve ikincisinin de "Sabah Yıldızı" bu konuyla ilgili şiirlerinin en tanınmış olanlarıdır. (İsen, Çevren, 09.1982:127)

Türkçe gazete ve dergilerin yayınlanmaya başlamasıyla hız kazanan çocuk şiiri, özellikle çocuk dergilerinin yayın hayatına girişiyle ayrı bir önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde şairler ürünlerini "Sevinç" (1951), Tomurcuk" (1953) ve "Kuş" (1979) gibi çocuk dergilerinde veya gazetelerin çocuk eklerinde yayınlamaya başlamalarıyla çocuk edebiyatının gelişmesine neden olmuşlardır.

Kosova Türk Edebiyatında Çocuk şiirleri alanında ürün vermiş şahsiyetler arasında 1963 yılında yayınlanan "Yelli Şiirler" adını taşıyan ilk çocuk şiir kitabıyla Hasan Mercan'ı, genç kuşaktan 1975 yılında "Barış Kuşu" ismiyle yayınlanan şiir kitabıyla Arif Bozacı'yı, görmek mümkündür.

Muzbeg'in, "Kış" adını taşıyan çocuk şiiri ilk defa 1961 yılında Üsküp'te yayınlanan aylık Sevinç Çocuk Dergisinde yayınlanmıştır. İskender Muzbeg, 1963–1968 yıllarında Prizren'de Öğretmen Okulunda okumuş, daha sonra Prizren'de Tıp Lisesinde altı-yedi aylık, kısa bir süre öğretmen olarak çalışan yazarın hayatında çocukların önemi büyüktür. Bu sebeple Muzbeg, çocuklar için yazdığı "Kaynak" isimli şiir kitabıyla Kosova'da çocuk edebiyatının gelişmesinde rol oynamıştır. Yazarın bu tür şiirlerini topladığı ilk ve tek olan "Kaynak" isimli çocuk şiir kitabı Birlik yayınları tarafından ilk önce 1969 yılında Üsküp'te yayınlanmış, daha sonra Priştine'de 1998 yılında, Ders Kitapları ve Araçları Kurumu tarafından yayınlanan ikinci baskısında şiirlerinin çoğunda kelime ve mısralarda düzeltmeler yapıldığı hatta bazı şiirlerde dörtlük sayısının da artırıldığı dikkat çeker.

Toplam 42 şiirin mevcut olduğu yazarın bu çalışması Kosova Çocuk Edebiyatı'nın gelişmesine katkıda bulunmuştur.

İskender Muzbeg'in çocuklar için yazdığı şiirlerine baktığımızda onun toplumsal sorumluluk bilinci dikkat çeker. Şairin bu tür eserlerinde genel gaye, çocukların terbiyesi ve üstün meziyetlere sahip bireyler olarak yetiştirilmesi olmuştur. Muzbeg için ülkenin geleceğini belirleyecek olan genç nesil sosyal hayatın temel unsurunu oluşturmaktadır.

Muzbeg, çocuklara hitaben yazdığı şiirleri sayesinde çocukları eğitmek, onlara hayvan ve tabiat sevgisi, öğretmene saygı, arkadaşlık, dürüstlük gibi konularda fikir kazandırmak olmuştur.

İskender Muzbeg Kosova Türk Edebiyatı'nda çocuk şiirleriyle ilgi çekici olan şairlerden biridir. Yazar, yaratıcılığında çocuklardan ayrılmaz. Onları şiirlerine konu ederken günlük yaşamlarını ifade eder. Çocukların oyunlarını, duygularını dile getirir.

“Kaynak” adlı çocuk şiirleri kitabında İskender Muzbeg daha çok ailede, okulda ve hayatta çocuğun oluşumu üzerinde durur” (İsen, 1983:14)

Muzbeg, çocukların mutlu yaşamlarını yarınlarında görmüştür. Yazarın hayatında çocuğun değeri büyük olduğu kadar önemlidir de.

“Çocuk onun için en önemli varlıktır. En temiz yürekli varlığın çocuğun olduğunu şiirlerinde görebilir, onu yaşayabiliriz. Yayınlamış olduğu ilk çocuk şiirleriyle, yazın eleştirmenlerimizin ilgisini çekti ” (Ali, Birlik, 12.02.1981) Çocuk şiirlerini yazdığı bu süre içerisinde öyküler de yazdığı “Sesler”, “Tan” ve “Birlik” gazetelerinde şiir ve öykülerinin yayınlandığını görürüz. Dergi ve gazetelerde yayınlanan şiirlerinin bir kısmı çocuk şiirlerini içeren “Kaynak” adlı şiir kitabıdır.

Yazar, eserinde konusunu hayatın değişik alanlarından alan şiirlerinde anadiline verilmesi gereken önemi belirtir. Çocuklar için yazdığı “Türkçe” isimli şiirde şair anadiline karşı duyduğu sevgi hislerini dile getirir. Muzbeg, dertlerini sevinçlerini dile getirebilen Türkçe’ye saygı duyar, o herkese Türkçe’yi öğretmek istegindedir:

“ Suları kudurmuş bir deniz olsa
Yaşamak
Sulara dalacak
Türkçe konuşacaksın
Balıklarla anlaşıyorsun.

Balıkların dilini öğrenecek
Ve öğreteceksin onlara Türkçe’yi
Böylece suların kudurmuşluğu diner
Sakin olur deniz
Sen hiçbir yere gitme oğlum
Anadilin Türkçesiz. “ (Kaynak, S.21)

İskender Muzbeg’in Türkçe’ye verdiği önem şöyle açıklanmıştır:

“Evlad-ı fatihandan olup halen Yugoslavya’nın Prizren şehrinde ikamet eden genç Türk şairlerinden İskender Muzbeg Şefikoğlu’nun “Türkçe” başlıklı çok güzel, çok çarpıcı bir şiiri var. Bu şiirde şair göğsünü gere gere Türkçe diye haykırır.” (Karakoç, 1993:30)

Muzbeg, çocuklardan Türkçe’nin doğru öğrenilmesinin yanında başka dilleri de öğrenmelerini ister:

“ Semra yedi yaşında
Okula gitti
Anadili Türkçe’yi
Orda iyi öğrendi.

Semra Türkçe’den başka
Yeni diller öğrendi
O dilleri sevmeyi
Çok büyük bir borç bildi.” (Kaynak, S.41)

Muzbeg, okumanın yaralarından bahsederken öğretmenin insana kazandıracığı meziyetleri de şiirinde zaman zaman dile getirir. Çocukların eğitiminde, bilgiye dayalı bir nesil yetiştirmede öğretmenin önemini, kitap okumanın faydalarını çocuklara hatırlatır. Ona göre öğrencileri yükselten, onlara aydınlık yolu gösteren kişiler olan öğretmenlere saygı duyulmalıdır. “Kaynak” kitabının ilk baskısında mevcut olmayan ikinci baskıda yer alan, “Öğretmen” adlı şiirinde bu özelliği görürüz :

“Aydınlık doğudan doğar
Doğuda doğan
Bir aydınlık misali
Öğretmen doğrudan doğar.

Özgürlük bir görkem, bir tantanadır
Özgürlükle pekişen
Bir bülbül gibi
Öğretmen bilgiden yanadır.” (Kaynak, S. 27)

Muzbeg, çocuklara hitaben yazdığı şiirlerde sade bir üslup kullanır. Bu çalışmalarda onları sıkmamaya, eğitmeye dikkat eder. Karmaşık ifadelerden,

süslü imajlardan uzun tasvirlerden kaçan şair çocuklarla, yazdığı şiirler arasında sağlam bir bağ kurar:

“Semra çok küçüktü
Anası süt verdi ona
Sevdi, okşadı anası
Semra büyüdü.

Semra küçüktü
Her gün biraz daha çok
Gülmekten
Büyüdü.” (Kaynak, S.38)

Muzbeg’in çocuklara güzel alışkanlıklar kazandırmayı amaçlarken üzerinde hassasiyetle durduğu konulardan biri de “merhamet” duygusu olmuştur. Şair çocuklardan çevrelerinde gördükleri herkese ve her şeye karşı merhametli davranmalarını ister. Bülbül, çekirge, kuşların ve ağaçların incitilmelerine gönlü razı olmaz. “Güvercin” adlı şiirinde hayvanlara merhamet gösterme teması işlenmektedir. Şair bu şiirinde çocuklardan güvercine merhamet etmelerini ister. Ona yem vermelerini, sahip çıkmalarını tembih eder:

“Kalemeydanı’nda güvercin
Gözünden belli – pek açtır
İnler, ağlar için için
Mama arar gelen geçenden

Açlıktır onun türküsü
Gu gu gu çıkar sesi
Karalı beyazlı ensesi
Mama arar gelen geçenden

Pek uzun sürdü soğuklar
Güvercin umutsuz, bakar
Gözüne karalar çıkar
Mama arar gelen geçenden.” (Kaynak, S.31)

Muzbeg’in çocuk şiirlerinin yayınlandığı tek kitap olan “Kaynak” adlı şiir kitabındaki şiirlerde özellikle çocukların günlük yaşamını, onların sevgisini konu olarak seçer. Aynı zamanda Mubeg çocukların doğaya karşı sonsuz

bağlılığını da yansıtmış, değerli dizeler yazmıştır. Yazarın “Kaynak” adlı eserinde, tabiatla ilgili şiirlerine en fazla yer verdiğini söyleyebiliriz. Muzbeg, çocuklara “tabiat sevgisi” konusunda öğütler vermiştir. Şair bu tür çalışmalarında, tabiat manzaralarını canlı tablolar halinde tasvir ederek bu manzaraların insanda uyandırdığı duyguları dile getirirken çocuklara tabiatı sevdirmeye çalışmıştır. “Güz”, “Yine Yağmur”, “Kış”, “Bahar”, “Ne Mutlu”, “Bulutlar II”, “Deniz”, “Güneş, Çocuklar ve Irmak”, “Dağ Kucağında”, “Doğa Ağa” gibi pek çok şiirlerinde bu özellikleri görebiliriz.

Necati Zekeriya çocuklara bu tür şiirlerin okutulmasını tavsiye eder:

*“Tüm bunlar bir güzel, bir güzel ki doğayı kucaklamak, güneşe
armak, göklerde uçmak geçecek gönlünüzden. Bu kitaptaki şiirleri
okumak, doğanın sonsuz güzellikleri içinde kalmak gibi bir şey.”
(Muzbeg, Kaynak, 1969)*

Bu şiirlerde didaktik bir üslup kullanan şair mısraları vasıtasıyla çocuklara mevsimlerin, yağmurun ve ağacın tabiattaki önemini kavratmayı çalışır. Şiirlerde yağmurun bereketi inandırıcı bir dille aktarılır. Ağaca bazen kişisel özellikler de yükleyerek geçmişe özlemi dile getirilirken, çevreye kattığı güzellik ve yaşamının kaynağı olduğu, belirtilir:

“Bu bir meşe ormanı
Eteğinde dağın kıvrıntılı yolu
Unutma
Meşe hatırlatır geçmiş zamanı.

Meşe bir yeşil gömlek gibidir
Sallar onu yıllar yakasından,
Meşe bir tarihin üretken sahibidir
Geçen günler canlanıyor yeniden

Yol kenarında bir meşe
Dalları kırık salt gövdesi ayakta
Toprak aşınmasından damarları da belli
Yıllar geçmiş
elli.
yüz...

Sert yeller kırmış dalları.

Bu ağaç yine yeşil
Bu ağaç yine meşe....” (Kaynak, S.19)

Görüldüğü üzere Muzbeg’in şiirinde ağaç hayatı, canlılığı ifade eder. Ağaç bir tarihtir dalları kırılrsa bile yine yeşil, binbir anı ile yine canlıdır.

Yazarın kitabına da adını verdiği “Kaynak” isimli şiirinde çocuklara, bütün canlı varlıklar için yaşam kaynağını oluşturduğunu gösterir, akışını da bülbülün türkü yakışına benzetir.

“ Fıkır fıkır
Kaynar kaynak
Sağa sola
Bakmayarak

Sabah olur
Gök uyanır
Akşam olur
Gök kapanır.

Ceylan gelir su yanına
Suyun aynasına bakar
Su içer kana kana.

Bülbül gelir su yanına
Güzel türküler yakar
Bu kaynağın akışına.
Kaynağa gelir çocuklar
Güğüm güğüm, testi testi
Kaynaktan su alırlar.” (Kaynak, S. 26)

Necati Zekeriya’ya göre:

“Kaynak” İskender Muzbeg’in ilk şiir kitabı. İçinde karışık, ama sıcak bir dünya var. Kaynak, kaynakta yıkanan güneş, kaynak yanında boy veren selvi, selvi üstünde türkü söyleyen kuş. Daha sonra çocuklar, onların elleri, yüzleri, gözleri, gülüşleri kıvançları kaygıları.” (Muzbeg, Kaynak, 1969)

Şair bu tür şiirlerinde aynı zamanda ay, yıldız ve güneşi de yaşam kaynağı olarak açıklar:

“ Yıldız Kız
Haberin var mı
Güneş de bir yıldızmış.

Öyleyse böbürlen, cilvelen
Yaşamın kaynağı sende
Güneşin sıcağı sende.” (Kaynak, S.45)

“ Çiçeklere can verir güneş
Evin bahçesinde, gönül bahçesinde
Bir güneş yıkanır derede
Bir güneş dolaşır pencerede.” (Kaynak, S.12)

Tabiata ait önemli birer unsur sayılan kumru, güvercin, kuşlar, kelebek gibi hayvanların Muzbeg’in çocuklara hitaben yazdığı şiirlerde birer tema olarak işlendiği görülür:

“ Pembe baharlar, sarı çiçekler
Kelebeğin sanki adını sorar
Kelebekse bakışlarıyla
En güzel çiçeği arar.” (Kaynak, S.16)

Sade bir üslupla tasvir edilen bu hayvanlar yazara göre sevilmesi, korunması gereken hayvanlardır. Bundan başka Papatya, Yıldız Çiçeği, Hanımeli gibi çiçeklerin kokuları, yararları, güzelliklerinden, insanda uyandırdığı hislerden bahsedilir. Eskiden yazarın yaşadığı şehirde hemen hemen her evde ‘hanımeli’ çiçeğinin bulunduğu, cadde ve sokakların bu kokuyla daha da güzelleştiğini dile getirirken yazar eskiyi yaşamak arzusundadır. Evlerin duvarlarında bu bitkiyi adeta bir süs olarak görür:

“ Hanımeli pek nazlının
En sadık dostun duvarlar
Bülbüldere’nin süsüsün
Bak yüzüne çarptı bahar.

Çalım çek, saç o kokunu
Gülsün avlu, cadde, sokak
Utansın sahra çiçeği
Sussun gölgeye kaçarak.” (Kaynak, S.36)

İskender Muzbeg anne sevgisini “Ana” adlı şiirinde dile getirir:

“ Sen sakın sakın uyurken ana
Tatlı düşümde fısıltı doğar
Ağlayışlardan.

Sen mırıl mırıl işlerken ana
Önünde ardında çığlıklar kopar
Büyüyüşlerden.

Sen geçmiş günleri ansırken ana
Yaşlı yüzünde onur izi var
Sevgimizden.” (Kaynak, S.18)

Bu eserde bir çocuğun büyümesini, Atatürk sevgisi ve Türkçe sevgisini çocuklara yansıtırken Semra’nın şahsında somutlaştırır:

“ Bir gün Semra babasına
Göstererek bir resmi
Resmin önünde durdu
“Baba bize mavi mavi
Bakan bu adam kim?” sordu.” (Kaynak, S.40)

Muzbeg’in “Bir Sokak”, “Bir Avlu”, “Bir Ev” adlı şiirlerinde düşlediği mekanlar söz konusudur. Şiirlerde bahsedilen sokak, ev, avlu yazarın gerçekte görmek istediği şekilde yansıtılmış, bu mekanlar Nasrettin Hoca’nın hoşgörüsüyle birleştirilmiştir. Her şiirin sonunda Nasrettin Hoca umudu, aydınlığı, huzuru simgeler.

Şairin çocuk edebiyatındaki şiirleri genel olarak eğitici olmakla birlikte eğlendirici özellik de taşır. Çocuklara tabiat, çalışkanlık, hayvan sevgisi, merhamet gibi kavramlar üzerine fikir kazandırmayı amaçlayan bu eserinde yazar sade üslubu ile dikkat çeker. İçindeki çocuk sevgisiyle onlara hitaben yazdığı şiirlerde genel olarak hoşgörü, çeşitli varlıklara karşı sevgi temaları

yoğunluktadır. Muzbeg'in duygularının yoğunluğu, gözleme ve düşünme gücü çocuklara hitaben yazmış olduğu şiirlerde ortaya konmuştur.

"Biçimce büsbütün serbest bir dizeyi benimsemiş olan İskender Muzbeg anlamca çoğunlukla somut dizeyi yeğlemekle (...) içinde büyük bir gözleme ve düşünme gücünün var olduğunu göstermektedir"
(Yusuf, 1976:15)

Güven Kaya eserinde, Muzbeg'in zaman zaman çocukların dünyasına inerken zaman zaman da insanlar arası ilişkilerde eleştirel gerçekçi bir yaklaşım gösterdiğini belirtmiştir. (Kaya, 1986:129) Bu özellikleri, yazarın "Kaynak" kitabının ilk baskısında yer alan "Biten Gülüşler", "Acı Haber" isimli şiirlerinde görmek mümkündür. İskender Muzbeg' in bu eserinde "Bir Su Akar Kırk Birlerden" adlı şiirinde ise devrimi yansıttığı görülür.

"Kaynak" isimli kitabın ilk baskısında 43 şiir mevcut iken ikinci baskıda 42 şiir mevcuttur. Her iki baskıda yer alan şiirlerinin bazılarında tamamen çıkarılan veya ilave edilen mısralar vardır. Buna örnek olarak "Güz" isimli şiirini gösterebiliriz:

İlk Hali

Güneş daha serin bugün
Güneş çok uzaklara kaçmış
Her nen soluk, her nen sarı
Açılmış ağaçların yaraları

Çocuklar kalın şallarla
Al boyunbağlarıyla
Okullara gidiyorlar

Bugün güneş daha serin
Ağaçlar çıplak kalmış
Tüm bu ıssızlıklara
Nedendir gelişi güzün

Değiştirilmiş Hali

Güneş daha serin bugün
Çok uzaklara kaçmış
Yaralar derin bugün
Her şey soluk, her yer sarı
Açılmış ağaçların yaraları

Çocuklar sıkı sıkı giyinmiş
Al boyunbağlarını okşuyor
Isık çalarak rüzgar
Yolda yürüyen ninenin
Saçlarını okşuyor sonbahar

Güneş kaçmış uzaklara
İçlerde uzun

Kuşlar telaş içinde
Tüm bu ıssızlıklara
Nedendir gelişi güzün.

İskender Muzbeg'in "Kaynak" adlı şiir kitabının 1969 tarihli ilk baskısında yer alan fakat ikinci baskıda yer almayan şiirleri şunlardır: Yaz Yağmuru, Çocuklar ve Deniz, Güner, Savaşçılar, Biten Gülüşler, Acı Haber, Daha Birkaç Gün, Cezairli Tahir, Gülüş, İlkyaz, Sabah, Bir Ağaç Ki, Çocukların Sesleri, Arının Kanatları Titreyince, Çocukların Yaşları, Çocukların Yüzleri, Çocukların Dilekleri, Çocukların Elleri, Çocukların Gözleri, Semra Tepsiyi Kendine Çekti, Semra Mendil Salladı.

"Kaynak" adlı şiir kitabının 1998 tarihli ikinci baskısında yer alan, ilk baskıda yer almayan şiirleri ise şöyle sıralanabilir: Yine Yağmur, Ne Mutlu, Bulutlar II, Türkçe, Yaşamak, Barış, Bir Su Akar Kırk Birlerden, Öğretmen, Güvercin, Çifteker, Sepet Öyküsü, Papatya, Yıldız Çiçeği, Hanımeli, Bay Ay, İvecen Evren, Yıldız Kız, Doğa Ağa, Bir Sokak, Bir Avlu, Bir Ev .

Şairin belli aralıklarla, aynı isimle yayınlanan şiir kitabının her iki baskısında yer alan ortak şiirlerinin toplam sayısı 21'dir. Bunlar: Güz, Kış, Bahar, Bulutlar, Güneş, Yel, Deniz, Güneş Çocuklar ve Irmak, Kelebek, Dağ Kucağında, Ana, Bir Ağaç, Kaynak, Turgut ve Dere, Gece, Düşümdeki Kumru, Semra Kimdir, Semra Küçüktü Büyüdü, Semra ve Çiçekler, Semra ve Resim ve Semra Okula Gitti isimli şiirlerdir.

UZUN HİKAYESİ VE HİKAYE YAZARLIĞI

I. HİKAYELERİ

Şiir, deneme, makale gibi değişik türlerde eser veren İskender Muzbeg'in, hikaye türünde de eser verdiği görülmektedir. Yazarlık hayatı boyunca ortaya koyduğu edebi ürünler gazete ve dergi sayfalarında kalmış, hikayelerinin kitap haline gelerek yayınlanması 1974 yılında Tan yayınları arasında gerçekleşebilmiştir. Muzbeg'in tek hikaye kitabı Sevil adını taşımaktadır. Kitapta kısa hikaye türünde 10 öyküsü yer alır. Bunların dışında Sevil adlı kitabında yer almayan "Akşamların Gizi" (1968 Sesler), "Gömlek" (1969 Birlik), "Yalnızlık" (1972 Birlik), "Kırık Hayat" (1979 Birlik), "Karakter" (1980 Çevren), "İlk yazı Beklerken" (1985 Birlik), "Hapishaneden Kaçış" (1988 Birlik) "Nazım'ın Defteri" (1985 Birlik), "Oda" (1985 Birlik) "Düş" (1985 Sevinç) adlı hikayeleri Birlik, Sesler ve Sevinç gibi gazete ve dergilerde 1967 ile 1989 yılları arasında muhtelif tarihlerde yayınlanmıştır. Onun hikayelerinden "Köy Atları" (İsen, Engüllü, 1997: 408-402) adlı hikayesi Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi'nde yayınlanmıştır. Muzbeg'in 1966 yılında Sesler dergisinde yayınlanan "Adnan'ın İlk Sevgilisi" ve "Kırık Hayat" isimli hikayeleri ile 1972 yılında yine Sesler dergisinde yayınlanmış olan "Ona Semra Derlerdi Sokakta" isimli hikayesi de bu kitaba alınmamıştır. Bu dönem, İskender Muzbeg'in kitap olarak yayınlamakta olduğu hikaye ile birlikte şiir ve uzun hikaye olarak diğer edebi ürünlerini ortaya koyduğu bir dönemdir. İskender Muzbeg Kosova Türk Edebiyatında yaşadığı dönem itibarıyla Süreyya Yusuf, Enver Baki, Hasan Mercan gibi hikayeciler kendisinden önce eser vermeye başlamış, belki de bunlar onun hikayeciliğine etki eden yazarlar olmuştur. İskender Muzbeg Yugoslavya Türk Hikayecileri arasında genç kuşak temsilcilerinden biridir. Genç kuşak temsilcilerinden hikaye ile birlikte şiir de

yazan sanatçılar arasında Alaettin Tahir, Avni Engüllü (Makedonya), Kosova Çağdaş Türk Edebiyatında ise hikayeci olarak bilinen Enver Baki'nin ilk hikaye kitabı “Anahtarlar”dır (1972). Bunlar arasında ağırlıklı olarak çocuk hikayeleri yazan Hasan Mercan'ı, diğer yandan Şecaettin Koka gibi isimleri sayabiliriz. Hikayecilerin en gençlerinden biri sayılan Agim Rifat'ın hikayelerinde ise mizah görülür.

Bazıları onu, “Muzbeg, anlatım gücü ve biçimlendirme olarak en çok Türkiye’li Sait Faik’e yaklaşılmaktadır” olarak değerlendirmiştir. (Selim, 1978:21)

Muzbeg gözlemci-tasvirici hikaye anlayışına sahiptir. Toplum içindeki bireyi anlatma çabası içindedir. Sevil adlı hikaye kitabında yer alan özellikle bireyin sevgisi konu olarak öykülerinin bir kısmında seçilmiştir. Onun bu yönüne işaret eden Bedri Selim şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Gençlik tutkuları, sevgi ve cinselliğe dönüklük ... İşte genç kuşaktan İskender Muzbeg’in hikayelerinde işledikleri. Elbette bunları düz kuru yalın bir biçimde vermiyor. Muzbeg de başkaları gibi şiirden ve çocuk edebiyatından düz yazıya geçmiştir. Bunun sonradan ortaya çıkan yararı “Sevil”de, “Vltava”da ve “Zeynep”te açık seçik görülmektedir” (Selim, 1978:21), sözleri onun bu yönünü özetlemektedir.

Yazar bu hikayelerinde genellikle Prizren yöresinde insan ve çevre unsurlarına yer vermiştir. Hikayelerin tamamı yaşanan hayattan gözlemler biçimindedir. Yazar, insan ve çevre tasvirlerine ağırlıklı yer verilmektedir. İlk hikayesi kitabına adını verdiği Sevil’dir.

a. Hikayelerde Olay Örgüsü

İskender Muzbeg'in hikayelerine bütün olarak bakıldığı zaman, hikayelerde değişik anlatım teknikleri uygulamasına rağmen–klasik vaka düzeninin hakim olduğu görülmektedir. Buna göre her hikayenin bir konusu vardır ve her konu bir olaya dayanır. Her olay belli bir zaman-mekan diliminde cereyan eder ve her hikayenin olay örgüsü “giriş-gelişme-çözüm” sırasını izleyen klasik bir vaka düzenine sahiptir. Muzbeg hikayelerinin bir kısmında olayların içerisinde insanların ruhsal derinliğini yansıtabilme çabası içerisinde olduğunu da göstermektedir. Sevil adlı hikaye kitabında yer alan hikayeleri İskender Muzbeg'in “Maupassant” tarzında eser verdiğini göstermektedir.

Yukarıda isimlerini sıraladığımız hikayelerle birlikte aynı zamanda kitabında yer alan hikayelerde aşk, cinsellik, maddi imkansızlık, merhamet gibi temalar etrafında memur, öğrenci gibi sıradan insanların kişisel dramları sergilenmiştir. Bu hikayeler klasik vaka düzenine sahiptir. Gözleme dayalı olarak ortaya konulan bu hikayelerde tasviri gerçeklik hakimdir.

Bazen geçmiş zamana dönüşler yapılırken anlatım tekniğinde değişiklikler yapıldığı görülür. Her ne kadar bu şekilde anlatım tekniğinde değişiklikler yapılsa da olay örgüsündeki klasik vaka düzeni korunmuştur. İskender Muzbeg'in hikayeleri büyük oranda konularını kendi hayatındaki gözlemlerinden almaktadır. Gerçekliklerini gözlemlerden alan bu hikayelerde onun Prizren'de geçen çocukluk ve gençlik dönemlerinin (“Sevil”, “İz”, “Candan ve Karanlıklar”) izlenimlerini bulmak mümkündür. Öğretmen Okulunda öğrencilik hayatına ait gözlemlerini “İz”, “Yolundan Çıkan Sevgi” adlı hikayelerinde kullanmıştır. Aynı şekilde yazarın Priştine'deki öğrencilik yıllarında edindiği izlenimlerinden, “Sevgi Oyun Mu?”da olduğu gibi hikayelerinde yararlanmıştır.

Sevil isimli hikaye kitabında yer alan hikayelerin ortak özelliklerini şöyle sıralayabiliriz: Hikayelerde olay vardır, olay ön plandadır ve olaya göre kahramanlar seçilmiştir. Kahramanlar daha fazla tip seviyesindedir. Anlatma tekniğiyle birlikte göstermeden de yararlanılmıştır. Hikayelerde gözlemci-tasvirici gerçeklik hakimdir.

Yazar “Sevil “ isimli hikayede lise çağı aşklarından yola çıkarak aynı anda iki arkadaşın gönül yakınlığı duyan, liseden birisiyle evlendiği halde diğeriyle de ilişkisini sürdürmek isteyen Sevil isimli bir kadını konu olarak seçer.

Hikaye Coşar’ın lise çağından sevdiği ve evlendiği eşi Sevil’i dere kenarında yürüyüşe çıkarmak istemesiyle başlar. Daha sonra Coşar’ ın zihinsel geri dönüşleriyle lise yıllarına gidilir. Üç arkadaş arasındaki ilişki anlatılır. Daha sonra Coşar’ın Sevil’in anılarını okuduğunu öğreniriz. Sevil bu anılarında Orhan’ a karşı ilgisinden söz etmektedir. Coşar evliliğini bu yüzden sona erdirmek ister.

Yazar, iki kişiye gönül yakınlığı duymanın doğuracağı olumsuz sonuçları ele aldığı “Sevil” isimli hikayede dile getirmiştir. Aynı husus, “Yolundan Çıkan Sevgi” adlı hikayede ortaya konmuştur. Hikayede Selvi, bir süre gönül yakınlığı duyduğu, on beş yaşına kadar köyde yaşayan Hayrettin isimli bir gence karşılık Sami’yi tercih eder. Bu hikayede de Hayrettin, Selvi’nin arkadaşına yazdığı mektuptan Sami’ye olan ilgisini anlar. Yazar, hikayelerde söz konusu olan kadınların bir erkeğe karşı sevgisinden bahsederken aynı zamanda diğeri bir erkeğe de bu şekilde ilgi duymalarından dolayı böyle sevgilerin hüsrarla sonlandığına inanır.

“Yaprak” isimli hikaye, kahramanın yalnızlığıyla başlar daha sonra geriye dönüşle iki kahramanın bir süre birlikteliği anlatılır. Hikayede Engin’in sevdiği kız olan ve başkasıyla evlenen Makbule’yi aradan yıllar geçmesine rağmen, unutamaması ve geçmişe özlemi dile getirilir.

“Sevgi Oyun Mu?” ve “Zeynep” isimli hikayelerde Muzbeg, bireyin tutarsızlıkları üzerinde durmuştur. Bu iki hikayede kadın kahramanlar Nurdan ve Zeynep’tir. Her iki kahraman da erkeklerle girdikleri ilişkilerde başarılı olamazlar ve bir takım dengesizlikler yaşarlar.

“Alinyazısı” isimli hikaye ise, ‘esmer bir kadın çevresinde, onunla aynı ortamı paylaşan diğer kadınların kahvede geçen dramatik gecelerini anlatır. Gözlemci duygusunun söz konusu olduğu hikayede Muzbeg, isminin belirtilmediği ‘kadının’ başından geçenleri başarılı bir biçimde vermiştir. Hikayede, çocuğuna karşı sorumluluk duymayan bir annenin başından geçenler anlatılır. Böyle bir mesaj okuyucuya sezdirilirken Muzbeg, sosyal olandan çok insana yaklaşır.

Beklenmedik bir sonla biten “İz” isimli hikayenin sonunda Nesrin’in yalnız kalışı, “Işık”ta kadın kahramanın pişmanlığı, “Vıltava”da ise Bedrettin’in sevdiği kız olan Gülsün’ ün hastalanması sonucu yalnız kalışı, dile getirilir. Dikkat çeken bir diğer özellik, “Candan ve Karanlıklar”da diğer hikayelerden ayrı olarak yazarın hikayeyi mutlu bir sonla bitirmiş olmasıdır. Hikaye iki kişinin birleşmesi ile son bulur.

Çeşitli dergilerde de yayınlanan on hikayeyi bir araya getirdiği “Sevil” adlı kitabında onun, bireyi yaşadığı şartlarla birlikte eleştirel bir gerçeklikle ortaya koyduğu görülür. Birçok hikayede bu anlayışının özelliklerini gözlemlere dayalı verildiğini görmek mümkündür. Bu anlayış bir noktadan gerçekçilik anlayışının doğal sonucu olarak kabul edilmelidir. Yazar kahramanlarının çoğunu kendi yakın çevresinden seçmiş ve onların duygu dünyalarına yaptığı sağlıklı bir gözlemle girebilmiştir.

b. Hikayelerde Zaman

Her ne kadar İskender Muzbeg'in öykülerinde gözleme dayalı düz bir anlatım görölse de öykülerinde zaman zaman anlatımını belirli bir yapıya göre kurgulaması sonucunda; belirli bir tarih dilimine bağlanan “vaka” ya kronolojik bir sıra dahilinde ya da değişik zamanlarda yapılan geriye dönüşlerle veya zamandan kopma veya ileri atlamalarla okuyucunun dikkatini çekmektedir. Zamanla ilgili bu problemler göz önüne alındığında İskender Muzbeg'in hikayelerindeki zaman unsurunu iki ana başlık altında incelemek mümkündür.

1. Kronolojik karakterli metin halkalarından oluşan hikayeler,
2. Anakronik karakterli ve eş zamanlı metin halkalarından oluşan hikayeler.

b. 1. Kronolojik Karakterli Metin Halkalarından Oluşan Hikayeler

Anlatma zamanıyla vaka zamanının iç içe olduğu bu hikayelerde, kronolojik bir sıra takip edilmektedir. İskender Muzbeg'in yayınlanmış Sevil adlı hikaye kitabında yer alan 10 hikayeden 2 tanesi bu gruba girmektedir. Bunlardan bir hikayesi hakim bakış açısı ile ele alınmış diğerinde de kahraman anlatıcı bakış açısı kullanılmıştır. Dolayısıyla bu grup içinde aşağıda ele aldığımız öyküleri kendi içinde ikiye ayırmak mümkündür. Birincisi, Hakim Bakış Açısının Kullanıldığı Kronolojik Karakterli Hikaye ikincisini de Kahraman Anlatıcı Bakış Açısının Kullanıldığı Kronolojik Karakterli Hikaye olarak ele aldık.

b. 1. 1. Hakim Bakış Açısının Kullanıldığı Kronolojik Karakterli Hikaye

Hakim bakış açısı ile kaleme alınan ve vakanın başlaması ile bitiş süresi arasında düz bir çizgiyi andıran kronolojik bir anlatım düzeninin kurulu olduğu hikaye, Muzbeg'in "Yolundan Çıkan Sevgi" adlı hikayesidir.

Yazarın "Yolundan Çıkan Sevgi" hikayesi, daha önce ilgi duyduğu sevgilisinden vazgeçerek yolda tesadüfen karşılaştığı ilkokul arkadaşı Sami ile birlikte olan Selvi isimli bir genç kızın öyküsüdür. Hikaye, akşam karanlığında iki gencin konuşmaları ile başlar. Daha sonra bir yaz günü Drim nehrinde Hayrettin ile Selvi'nin karşılaşmaları anlatılır. Hikaye, 1 yıllık bir zaman dilimini kapsar. Hikayede Muzbeg'in birçok hikayesinde görebileceğimiz özelliklerden biri erkek kahramanların kızlara duygularını hemen değil, zamanla açıklamasıdır. Bu durum hikaye kahramanının ağzından şöyle anlatılır:

"Selvi ... Selvi ... Ah, içimi anlasan, Selvi ... Bana öyle geliyor ki şu pencerenin dışındasın, güz yelinden okşanan sokak duvarına yaklaşmış, benim konuştuklarımı dinliyorsun ... " ve "Kıza yanaştım utanarak elini elime aldım. Sıcaktı eli, sıcaktı uzaklardan esen ince gece yeli." (S. 41,42)

Kronolojik bir zaman süresi içinde Hayrettin ile Selvi'nin beraberlikleri, sık sık görüştükleri anlatılır. Dolayısıyla anlatıcı özetleme tekniğiyle:

"O yaz akşamındaki rastlantıdan sonra ..." (S. 42), *" Gece deli gibi esen yeller..."* (S. 42) , *"Yine bir görüşmeleri oldu."* (S.42) gibi ifadelerle bu değişim anlarına geçiş yapar. Aradan bir yıllık bir zaman diliminin geçtiğini şu cümlelerden anlarız:

"Sekizyıllık okulunu bitirdikten sonra tıp okuluna yazıldı. Birinci iyi başarıyla bitirdi. Şimdi aynı okulun ikinci sınıfında ders görüyor." (S.42)

Daha sonra Selvi'nin Hayrettin'e verdiği bir romanın ara sayfalarından düşen bir kağıt parçasının üzerinde Sevil'in arkadaşı Beyhan'a yazdıklarından Hayrettin, Selvi'nin daha önce de bahsetmiş olduğu sınıf arkadaşı Sami'ye duyduğu ilgiyi anlar. Hayrettin içindeki sevgiye kilit vurmak isterken Selvi'yle yaşadığı anılardan da hiçbir şekilde kurtulamaz. Yazarın diğer öykülerinde de iki erkek arasında kalarak karar veremeyen kadın kahramanlara rastlarız.

b. 1. 2. Kahraman Anlatıcı Bakış Açısının Kullanıldığı Kronolojik Karakterli Hikaye

Hakim bakış açısının kullanıldığı bu hikayelerden sonra kronolojik metin halkalarından oluşan bir hikayede kahraman anlatıcı bakış açısı kullanılmıştır. Bu da Alinyazısı adlı hikayedir. Klasik vaka düzeninin hakim olduğu Alinyazısı adlı hikaye bir kahvede geçer. Hikaye mekanı belirleyen şu cümlelerle başlar:

“Adlarını bilmiyorum. Üçüncü gelişim bu kahveye. Üçgen biçiminde bir yer burası. Kapıdan girince sigara dumanından özel bir koku alan havayı soludum. Rakı kokusunu da sezdim sonra, kebab kokusunu da.” (Alinyazısı, S.23)

Daha sonra şahıslar üzerinde durulur. Hikayede isimleri belirtilmeyen şahıslar okuyucuya fiziki özellikleriyle tanıtılır. Hikayede, esmer bir kadının çocuğuyla kahvede bütün geceyi geçirmesi ve gelişen olaylar sonucu böyle bir ortamın çocuğun üzerinde bıraktığı etkiler anlatılır. Yazar bunu yaparken zaman zaman gözlemler, zaman zaman da duyumlarla hareket eder.

Öyküde zaman bütün bir gecedir. Kahraman anlatıcının kahveye geliş ile buradaki gözlemleri anlatılır. Bütün anlatım birinci tekil şahıs ağzından

anlatılır. Zamanın geçişi, “*Kalktım. İtiğim sade kahveden uyum kaçmıştı*” cümlesiyle ifade edilirken, daha sonra hikayenin sonlarında:

“Yarı gece olmuştu. Farkında değildiler.” ve “Çıktım. Çıktılar. Sigara dumanının zehirlediğı havadan kurtuldum. Gökte yıldızlar yanıp sönüyordu.” (S. 25, 26)

cümleleriyle gecenin geç saatlerine doğru zamanın ilerlediğı ortaya konur.

b. 2. Anakronik Karakterli ve Eş Zamanlı Metin Halkalarından Oluşan Hikayeler

İskender Muzbeg’in 10 hikayesinden 8 tanesi anakronik ve eş zaman karakterli metin halkalarından oluşur. Bu hikayelerde vaka, kronolojik bir sıra dahilinde anlatılmaz. Bu bakımdan maceranın kendi zamanından geri dönüşler ve sapmalar görülür. Bakış açısı ve anlatıcıyla ilgili problemlerin sebep olduğu bu zaman değışimi iki farklı biçimde karşımıza çıkar:

b. 2. 1. Anlatma Zamanıyla Vaka Zamanının Ayrı Olduğu Hikayeler

Anakronik karakterli 8 hikayeden 4 tanesinde anlatma zamanı ile vaka zamanı arasında, net olarak takip edilebilen kesin bir zaman ayrımı vardır. Bu hikayelerde anlatıcı hale ait bir çerçeve vaka yardımıyla geçmişte olup bitmiş bir vakayı nakleder veya çerçeve vaka içerisinde birlikte olduğu kahramanlardan birine anlattırır. Hale ait bu çerçeve vakadan, başka bir deyişle anlatma zamanından vaka zamanına; yani geçmişte olup bitmiş maceranın kendi zamanına dönüşler yaparken hatırlama, hatıra dinleme gibi metodlardan yararlanır. Bu tip hikayeye örnek gösterebileceğimiz “Vıltava” adlı hikayede geri dönüşlerin amacı hali açıklığa kavuştırmaktan çok

geçmişte yaşanmış olayları dramatize etmektir. “Vilatava” adlı hikayede, hikaye kahramanının öğrencilik yıllarını hatırlamasıyla üç yıl geriye dönüş yaparak asıl vakaya geçilmiştir:

“Bedrettin öğretmen okulunun birinci sınıfındayken Becik Smetana’nın “Viltava”sını dinlemişti. Şimdi de odada yalnız kalıp “Viltava’yı” yeniden dinlerken üç yıl önce bir müzik dersine gider gibi oldu.” (S.12) Vilatava adlı hikayede hakim bakış açısının kullanıldığı görülür.

Anlatma zamanının bir günün öğleden sonrası ve akşama kadar süren bir zaman dilimini kapsadığı, hikayenin başlangıcında *“İssiz bir kış öğleden sonrası...” (S. 11)* ve hikayenin sonuna doğru *“Dışarda soğuk bir kış günü akşama dönüyor.” (S. 18)* cümleler aracılığıyla anlamak mümkündür. Asıl vakanın sürdüğü zaman dilimi üç aydır: *“Salt üç kez Bedrettin Gülsünle görüşüp konuştu. Üç ay içinde yalnız üç kez.” (S. 16)* Bu süre içinde Gülsün’le Bedrettin’in gönül ilişkisi ve Gülsün’ün hasta düşmesi ve ayrılıkları sonucunda Bedrettin’in yalnızlığı dile getirilir.

Zeynep adlı hikayenin başlangıcında kahraman 19 yaşındadır. Daha sonra geriye dönüşlerle önce 15 yaşına daha sonra da Zeynep’in anasını kaybettiği yıllara yani 10 yaşlarına geriye dönülmüştür. Zeynep hikayenin geçtiği zaman dilimi içerisinde yeni sevgiler arayışı içerisinde. Önce Enver daha sonra Ali ile beraberlik yaşamıştır. Bu süre ilk önce üç aylık bir zaman dilimi olarak verilmiştir. Daha sonra aradan birkaç yılın geçtiğini yazar şu cümlelerle açıklar:

“Günler pek hızlı geçiyor, ilkyazlar, yazlar değişiyordu.” (S.31)

Hikayenin sonunda, Zeynep yeni bir sevgiyi bulma umudunu hala yitirmemiştir:

“- Bu nisan gecesi pek karanlık. Acaba önceki gecelerde gibi ay doğacak mı? Bakışları yeni yaşantıları arıyordu.” (S. 32)

Muzbeg'in Işık isimli hikayesinde hakim bakış açısıyla bir sabah hikaye kahramanının geçmişteki günlerini hatırlamasıyla hikaye nakledilmiştir. Vaka zamanına ait olaylar, kahramanın daha önce başından geçenleri hatırlamasıyla hale taşınmış olur. Hikayenin başında geçmişe özlem ve pişmanlık duygularıyla ilgili olarak, *“Bu sabah yataktan kalktığından bu yana hep geçen günleri arıyor ...”* (S. 53) ibaresinden anlatma zamanının vaka zamanından çok sonra olduğu anlaşılmaktadır. Hatırlama tekniğiyle çekirdek vakayla ilgili kısa süreli zaman dilimleri üzerinde yoğunlaşılır. Bunlar, Işık ile Sadık'ın birliktelikleri ve ayrıldıkları bir gün: *“Gün öğleye doğru yol almıştı”* (S.53) , üçüncü kişinin ağzından anlatılan yılların aradan geçmesiyle Işık'ta görülen değişiklikler: *“Yıllar geçmişti aradan.”* (S. 54) ve bir süre sonra Enver adında biriyle Işık arasında yaşanılanlardır. Enver ve Işık arasındaki ilişki bir gecede geçer: *“Bu sabah geceki yaşantılarla uyanmıştı Işık”* (S. 55)

Enver'le yaşadıkları ona Sadık'ı unutturamamıştır. Vaka parçalarının anlatımında geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Hikayenin sonunda Işık geçmişe özlem ve pişmanlık duygularıyla başbaşa kalır. Işık adlı hikayenin hakim bakış açısı ile yazıldığı görülür.

Anlatma ve vaka zamanının ayrı olduğu bir diğer hikaye beklenmedik bir sonla biten “İz”dir. Nesrin ile Enver'in hikayenin başındaki arkadaşlık duyguları daha sonra sevgiye dönüşür. Muzbeg'in hikayelerinin çoğunda görebileceğimiz, Enver'in Nesrin'e karşı olan duygularını zamanla açıklaması, sonucunda Nesrin'in de karşılık vermesi anlatılırken hikayenin sonunda asıl vakaya geçilmiş ve Nesrin'in Otobüs istasyonunda, otobüs beklerken başından geçenleri hatırlaması geriye dönüş tekniğiyle anlatılmıştır. Hikaye kahramanı Enver'in, bir trafik kazası sonucu vefatı ile beklenmedik bir sonla hikaye sonlandırılır.

Yazar bütün öykülerinde dar bir zaman kavramını kullanır. Bu dar zaman içinde geriye dönüşlerle anlatmak istediği ilişkiler yumağının geçtiği

zamanı genişletir. Bütün bu gelişmeler çağdaş öykü ve roman anlatımının kullandığı bir yöntem olduğunu söylemeliyiz.

b. 2. 2. Anlatma Zamanıyla Vaka Zamanının İç İçe Olduğu Hikayeler

Anakronik karakterli 8 hikayeden 4 tanesinde anlatma zamanı ile vaka zamanı arasında belirgin bir süre yoktur. Bu hikayelerde kronolojik sırayı bozan geri dönüşler, zamandan kopmalar ve ileri atlamalar, anlatma ve vaka zamanı farklı olan hikayelerdeki gibi asıl vakaya ulaşmak veya onu anlatmak amacı taşımaz. Farklı zaman boyutlarında yer alan ve vakayı açıklayan unsurları hale taşır.

Farklı zaman boyutlarından hale aktarılan bilgiler genellikle kahramanları tanıtmaya, onlara derinlik kazandırma gibi özellikler taşırken bazen de “Sevgi Oyun Mu” da olduğu gibi kahramanlar arasındaki ilişki merak unsurunu arttırıcı bir özellik de kazanabilir. Hakim bakış açısının kullanıldığı “Sevgi Oyun Mu” adlı hikaye bir akşam Felsefe Fakültesi’nde Enver ile Nurdan’ın karşılaşmalarının anlatılmasıyla başlar. Daha sonra bir yeni yıl gecesine geri dönülerek aralarında geçenler ve bu noktaya nasıl gelindiği anlatılır. Hikayenin sonundaki durum; Enver ve Nurdan arasında cereyan eden ve Nurdan’ın dengesizliği yüzünden gönül ilişkilerinin ulaştığı mutsuz sonudur. Geriye dönüş tekniğiyle kahramanlar arasında yaşanan bir gecelik mutlu bir ilişki okuyucuda merak duygusunu uyandırmak içindir. Yazarın İz, Sevgi Oyun Mu, Işık isimli öykülerinde ana kahramanların hepsinin adı da Enver’dir. Bu öyküler birbiri peşi sıra okunduğu zaman Enver adının adeta bilinçli olarak seçildiği konusu insanın aklına gelmektedir. Ancak yazarla yaptığımız görüşmelerde bunun tamamen tesadüfe dayandığını öğrendik.

Yaprak adlı hikayede güz mevsiminde kahramanın yaşadıkları, bir günlük bir zaman dilimi ele alınır. Anlatma zamanıyla vaka zamanının iç içe olduğu hikayede kahramanın duyguları kendi ağzından okuyucuya sunulur:

“Bugün sabahtan bir sıkıntı vardı içimde.” (S. 46)

Geriye dönüş tekniğiyle hikayedeki iki kahramanın beraberlikleri bir gecede yaşadıkları anlatılarak kahraman anlatıcının ağzından dile getirilmiştir:

“Karanlık bir gecede sevmiştim onu...” (S. 45)

Daha sonra aynı gün Engin’in okulda dört yıl beraber olan bir sınıf arkadaşıyla görüşmesi ve yaşadığı bir kaçamak Engin’in Makbule’yi hala unutmadığının belirtisidir. İki yıl öncesi okuldaki arkadaşlıkları anlatılarak asıl vakaya geçildiğini şu cümleden anlarız: *“Şimdi aradan iki yıl geçtikten sonra ...” (S. 47)*, asıl vaka Engin’in arkadaşının şirketinden çıktıktan sonra Makbule ile karşılaşmalarına devam eder. Makbule’nin yanındaki kadınla konuşmalarından başkasıyla evlendiğini ve bir bebek beklediğini anlarız. Engin’le aralarında hiçbir konuşma geçmez. Artık akşam olmuştur:

“Karşıkı dağların sonundaki pembe renkler mora dönmüştü” (S. 47)

Yazar Engin ve Makbule adında iki kahramanın ayrılıkları sonucu Engin’in bir günde yaşadıklarını ve Makbule ile karşılaşmalarını ele alır.

“Candan ve Karanlıklar”da vaka süresi bir düğün gecesinde yaşananlardan oluşur. Hikaye kahramanı üç ay önce sevgisini açıkladığı bu kızı bir düğünde görecektir. Üç ay önce Candan’la karşılaşmaları geriye dönüş tekniğiyle anlatılmıştır:

“Üç ay önce, baharın henüz erik ağaçlarına geldiği günlerde yarım saat konuşmuştu Candan’la. Sevgisini belirtmişti, sevgi aramıştı, gerekirse yalvaracağını söylemişti.” (S. 50)

Hikayenin başında kahramanın içindeki umut ve sabırsızlık açıklanmıştır. Daha sonra ilgi duyduğu kızı düğünde göremediğinden

umutsuzluğa kapılır. Ancak hikayenin sonunda kızın gelip birbirlerine aşklarını itiraf etmeleriyle mutlu sona ulaşılır. Çekirdek vaka ile ilgili bir gecelik zaman dilimi:

*“bu gecenin çok iyi geçeceğine tümüyle inandı.” (S. 49),
“Akşam olunca çalgıcılar geldiler” (S. 49) , “ ... ama bu gece
üzüntülere kapıldı” (S. 50) ifadeleri ile açıklanır.*

c. Hikayelerde Mekan

İskender Muzbeg'in hikayelerinde mekan unsuru, vakaların cereyan ettiği ortam olma özelliğini taşımaktadır. Bu özellik en iyi bir şekilde yazarın Viltava adlı hikayesinde görülebilir.

İskender Muzbeg bazı hikayelerinde ise mekanı belirleyici, şahıslar üzerinde etki bırakan veya olay örgüsüne yön veren bir nitelikte kullanmadığı da görülmektedir. Hikayelerin çoğunda vakalar yazarın doğduğu şehir olan Prizren'de geçmekle beraber Prizren'den başka şehirler de açıkça belirtilmese bile mekan olarak kullanılmıştır. Sevgi Oyun Mu adlı hikayede olduğu gibi kahramanların Felsefe Fakültesi'nde karşılaşmalarından, bu mekanda gelişen olayın Priştine şehrinde yaşandığını anlarız.

Yazar hikayelerinde, şehrin ismini zikr etmemiştir. Ancak Viltava isimli hikayede:

*“Kentin kuzeyindeki fabrika ocakları ağır bir sise bürünmüştü”
(S. 11), “Bedrettin öğretmen okulunun birinci sınıfındayken ...” (S. 12)*

olduğu gibi cümlelerden şehrin Prizren olduğunu anlayabiliyoruz. Sevil adlı hikayede de aynı durumu görebilmek mümkündür:

*“Hemen her gece dere boyuna çıkıyor, biraz geziniyor, sonra
kentnin bir ucunda bulunan dinlenme kampında akşam yemeği yiyor,
evlerine dönüyorlardı.” (S.7)*

İz adlı hikayede olayın Terzimahalle semptinde gelişmesinden şehrin Prizren olduğu anlaşılır:

“Enver “Terzimahallesinde” bulunan bu gazozcu dükkanında altı yıldan bu yana çalışıyordu.”(S. 34)

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde mekan iki çeşit tasvir edilebilir. Bunlardan birincisi, harici alemin aksettirme endişesiyle tanıtılıp, tasvir edildiği itibari mekan “mimesis”e bağlı yapma ve yaratma tarzına uygundur. (Aktaş, 2000:127) Buna göre sanatkar, eserine vucut verirken, mekan tasvirlerini dış dünyanın görünen gerçekliğine uygun olarak yapar. Amacı, okuyucuda, dış dünyada gördüklerine benzer bir gerçeklik duygusu uyandırmaktır.

İkincisi ise “tedric” esas çerçevesinde kaleme alınan metinlerdir. Bu esasa bağlı metinlerde, mekana ait hususiyetler, bir intibayı sezdirecek tarzda dikkatlere sunulur. (Aktaş, 2000:127). Birincisinin aksine dış dünyayı görünen gerçekliğine uygun olarak aksettirmek yerine intibayı sezdirmek esastır. “Tedric”e bağlı bu tarzda dış dünyadaki varlıkların kendileri değil, onların insan üzerinde uyandırdığı intibalar esas alınmaktadır.

İskender Muzbeg hikayelerinde, “mimesis” e bağlı bir gerçekçilik anlayışıyla, dış dünyayı ve mekanı; olduğu, görüldüğü gibi yansıtma çabası içerisinde olduğu görülebilir. İskender Muzbeg’in bazı hikayelerinde her ne kadar mekan tasvirleri detaylı verilme de dış dünyanın görünen gerçekliğini yansıtmak tarzıdır. Dış dünya ise çoğu zaman kendisinin gerçek hayatında yaşadığı, tanıdığı, gözlemlediği yerlerdir.

Hikayelerde mekan dikkate alındığında, şöyle bir sınıflandırma yapmak mümkündür:

c. 1. Mekanın Dış Gerçekliğe Bağlı Olduğu Hikayeler

Bu hikayelerde mekan, daha çok dekor görünümündedir. Ayrıntılı tasvirlerin bulunmadığı bazı hikayelerde mekan yer isimleriyle ortaya çıkar. Yazarın, tek hikaye kitabı olan Sevil’de yer alan birçok hikayede isminin zikr edilmediği Prizren şehrinde geçen vakalar anlatılmıştır. Vaka ve insan üzerinde durulan bu hikayelerde, Prizren yöresinin mekan olarak yer yer çeşitli özelliklerini görmek mümkündür.

“Candan ve Karanlıklar”da, klasik şekilde vaka başlamadan önce yazarın yaşadığı şehirde eskiden düşünlerin yapıldığı evlerin geniş avlularını anlatan bir mekan tasviri bulunmaktadır. Muzbeg’in, hikayesinde ele aldığı böyle yerler, düşünlerin yapıldığı, kız ve erkeklerin görüşebilmeleri için birer mekandır. Yazarın gözlemlerinden hareketle Candan ve Karanlıklar isimli hikayede kahramanın üç aydan bu yana sevgilisini görebilmek için bu düşünün beklediği ortaya konur. Düşünün yapıldığı evin avlusu ve orada yaşananlar şöyle tasvir edilir:

“Masalar kuruldu, içkiler içildi. Avlu çınlıyordu. Komşu evde de sevinç vardı. Türkü söylüyordu genç kızlar. Hüseyin düşüncelere dalmıştı. Aynı zamanda açık olan küçük bir kapıcıktan komşu evin avlusunda hora tepen kızları gözlüyordu.” (S.50)

Hikayede ele alınan bu mekan yazarın yaşadığı şehrin gerçekleriyle uygunluk arz etmektedir. “İz”de Enver’in çalıştığı gazozcu dükkanı ayrıntılı olarak verilir:

“Gazoz yapılan yer dükkana bitişikti. Yer betonu. Sağ duvarda birkaç makine, kapı yanında ise karelere ayrılmış sandıklarda boş şişeler duruyordu. Dükkana açılan camları kırık, demirsiz, uzun bir pencereden gerektiği kadar ışık girmedeği için tavandan sarkan az ışıklı iki elektrik lambası yorgun bir yolcunun halini almıştı.” (S.33)

Ancak hikayede, kahramanın geçmişteki olayları hatırlamasına ve hikayenin beklenmedik bir sonla bitmesine sebep olacak, “otobüs istasyonu” ayrıntısıyla belirtilmez.

Yazar, “Vltava” adlı hikayesine mekana ait bilgiler sunarak başlar. Burada hikayelerin bazılarında görülen iç sıkıcı bir görünüm hakimdir. Bunun sebebi, hikaye kahramanın yalnızlığına bağlanabilir:

“İssiz bir kış öğleden sonrası, soğukluğunu ağaçlara da yollara da damlara da serpmişti. Kentin kuzeyindeki fabrika ocakları ağır bir sise bürünmüştü. Birkaç güneşli günden sonra gelen bu bulutlu, ıssız gün her şeye parça parça üzüğü dağıtmış gibiydi. Ortalıkta bir serçe çığlığından başka hiçbir ses yoktu.” (S.11)

Muzbeg’in birçok hikayesinde kahramanların yalnızlıklarını bu gibi mekan tasvirleriyle anlatmaya çalıştığı görülmektedir. “Yolundan Çıkan Sevgi”de mekan olarak yer alan Drim kıyıları vakanın mahiyetini sezdirecek şekilde tasvir edilir:

“Güneş bayırların ardına gitmişti. Genel bir akşam sessizliği içinde yalnız Drim’in şırıltıları işitiliyordu. Kıyıdaki köy evleri akşam yaşamına başlamıştı. Avlulardan küme küme dumanlar engin boşluğa yayılıyordu.” (S. 40)

“Candan ve Karanlıklar” da mekan, olabilecek vakalar hakkında bilgi verir. Sokak, Candan ve Hüseyin’in mahalle halkından gizli olarak görüştükleri yerdir. Komşu evlerde erkek ve kadınların ayrı ayrı eğlendiği evlerin birinde yapılan bir düğünde Hüseyin’in Candan’ı kapıcaktan görmesiyle etrafa bakınarak işaretle Candan’ın sokağa çıkmasını ister:

“Sonra kendisi sokağa çıktı. Aradan yıllar kadar uzun beş dakika geçince Hüseyin muradına erdi. Selamlaştılar, sokağın karanlık bir bölümüne geçtiler sonra.” (S.51)

Hikayede bu sokağın, kahramanların görüşmeleri için bir mekan olarak yer aldığını anlarız. Aynı zamanda burası daha sonra yaşanacak vakanın mekanı olacaktır.

Sevil, Viltava, Sevgi Oyun Mu, Zeynep, İz, Yolundan Çıkan Sevgi, Yaprak adlı hikayelerde, İskender Muzbeg'in görüp yaşadığı yerler, çok kısa ve bazen de isim olarak mekan halini alır. Muzbeg'in birkaç hikayesinde dere boyu ve çam ormanının mekan olarak yer aldığı görülebilir. "Işık"ta bu mekanlar şöyle verilmiştir:

"Bir kez hastanenin biraz ötesinde, dere boyunda uzanıp giden çam ormanına gitmiş, gölgelere dalmışlardı." (S.53)

Çam ormanı ise Işık'la Sadık'ın bir gün beraber oldukları yerdir:

"Çıkmışlardı çam ormanından. Kimseler görmesin diye ayrılmışlardı." (S.54)

Hikayelerde ele alınan bu mekanlar gezinme yerleridir.

"Sevil"de hayat, dinlenme kampı, "Viltava"da oda, okul, evin hayatı, bahçesi park, "Sevgi Oyun Mu"da fakülte bahçesi, "Zeynep"te oda, sokak, "İz"de Terzimahallesi, "Yolundan Çıkan Sevgi"de Büyük Park, "Yaprak"ta arkadaşının şirketi, sokaklardan biri, sadece isim olarak tanıtılır. Mekan olarak bir özellikleri belirginleşmez.

c. 2. Kahramanların Psikolojik Durumlarıyla Uygunluk Gösteren Mekanlar

İskender Muzbeg'in bir kısım hikayelerinde, mekan tasvirlerinden karakterlerin psikolojik hali anlatıldığı görülmektedir. Yazarın Sevgi Oyun Mu hikayesinde çok ayrıntılı mekan tasvirleri olmamasına rağmen mekanın yer yer psikolojik bir boyut kazandığı olur. Mesela fakülte etrafındaki manzara

hikayedeki kadın kahramanın korkak, dengesiz psikolojik haline eşlik etmektedir:

“Felsefe fakültesi soğuk akşamın sessizliğine boğulmuş, gece yarılarında kimsesiz sokakların kaderine uğramıştı. Duvarların iki bile yanında ışıklar yanıyordu. Yalnız uzaklarda geçeneğin sonlarına doğru bir elektrik lambasının sönüklüğünden ayrıntılı bir karanlık oralara korkunç bir hal vermişti. Bu karanlığın içerisine gömülmüş bir kımiltı arasına kımıldıyor, kimi kere ışıklara doğru geliyor, kimi kere de öbür yana, karanlıklara doğru ilerliyor, karanlık bir gölgede kayboluyordu. Geçenek öylesine kendine bırakılmış, öylesine kimsesizdi ki”
(Sevgi Oyun Mu S.19)

Sevgi Oyun Mu hikayesinin başalarında yapılan bu mekan tasviri ile yaşanacak olan bir aşk vakasının mutsuz bir sona ulaşacağı hissettirilmiştir. Yukarıdaki tasvirde *“karanlığın oralara korkunç bir hal vermesi”* kasvet verici bir dekor olarak, kahramanın içinde taşıdığı korku ve endişelere eşlik etmektedir. *“Karanlığın içerisine gömülmüş bir kımiltının”* arasına *“kımıldaması, ışıklara gelmesi, karanlıklara doğru ilerlemesi”* sonra da *“karanlığın kaybolması”* kahramanın bu mekanı psikolojik durumuna göre idrak etmesi anlamına gelir. *“Geçeneğin”, “kendine bırakılmış”* ve *“kimsesiz”* olarak nitelendirilmesi, akşam vakti ürkütücü bir görünüm arz eden manzara karşısında kahramanın kendisini yalnız hissettiğini de göstermektedir. Burada mekan-insan ilişkisi üzerinde durulduğunda endişeli ve yalnız bir insanla kasvetli bir mekanın bir araya geldiği görülmektedir. Sevgi Oyun Mu adlı hikayede hikaye kahramanı Nurdan dengesiz bir kişiliğe sahiptir. Kahramanın bu özelliği onu hikayenin sonunda yalnızlığa sürüklemiştir.

Mekanın, psikolojik ve yer yer sembolik anlam kazandığı bir başka hikaye Yolundan Çıkan Sevgi'dir. Hikayede ertesi gün görüşmek üzere ayrılan erkek ve kızın bulunduğu dış mekanın görünüşü şöyle açıklanmıştır:

“Uzaktaki kavak ağaçları kendilerinden geçmiş gibi sallanıyor, sarı yapraklar dallara son sözlerini söylemeden havada uçuşuyor, yere

düşüyorlardı. Erken güz günlerinin biri büyük bir canlılıkla akşamın uzun gölgelerine tutsak oluyordu. Akşam karanlığı ve deli deli esen yel iki gencin tatlı tatlı konuştuğu yerlere de gelmek üzereydi.” (S.38)

“Çılgın yellerin esmesiyle birlikte düşen akşam bu iki gencin mutluluğunu görmezlerden olmuştu. Uzaktaki kavaklıklar acı bir çığlıkla sallanıyordu.”(S.38)

“deli deli esen yelin iki gencin konuştuğu yere gelmesi “ , “akşamın bu iki gencin mutluluğunu görmezden gelmesi” ve “kavakların acı bir çığlıkla sallanması” ile bu varlıklara kişilik özelliği verirken aynı zamanda hikaye kahramanlarını birbirinden ayıran hikayenin sonunda ortaya çıkacak olan üçüncü bir kişiyi sembolize etmektedir. Hikayede ayrılığı ifade edebilmek için mekanın sembolik bir değer kazandığı görülmektedir.

Yaprak adlı hikayede mekanda bir belirsizlik mevcuttur, yaprak ise kahramanın kendisini sembolize etmektedir. Sembolik özellikler taşıyan “yaprak” sararmış solmuş, dalından ayrılmıştır:

“Solmuş sararmış bir yaprağı tutuyordu elinde. Bir kavak yaprağıydı o, üzerinde benekler vardı. Zamanın ve sert yellerin yazdığı anılardı o benekler. Sanki her gün ayrı ayrı, güçlkle sezilen birer iz bırakmıştı bu yaprakta. Ucuna doğru daha büyüktü bu benekler. Yağmurlu günlerindi belki bu izler. Evet bu kavak yaprağının da acı günleri olmuştu. Bu acı günlerden sonra en sert bir yel yaprağı dalından ayırıp bir yerlere uçurmuş, sonra da Engin’in tam önüne getirmişti.”(S.44)

Hikayede, sevgilisinin başka biriyle gerçekleştirdiği evlilik sonucu, terk edilen bir kişinin yalnızlığı *“dalından kopmuş solmuş bir yaprak”* benzetmesi, sembolü ile ifade edilmiştir.

İskender Muzbeg'in buna benzer bir şekilde, *"menekşe demetine"* sembolik bir değer kazandırdığı bir başka hikayesi Işık'tır. Hikayede ayrıntılı mekan tasvirinin yer almamasına rağmen, "oda" yalnızlığı "menekşeler" ise pişmanlığı, geçmişe özlemi sembolize eder:

"Bu sabah yataktan kalktığından bu yana hep geçen günleri arıyor, sönmüş parlaklıkları yeniden görmek istiyordu. Ne de güzeldi o geçmiş, coşku şaşkınlık dolu günler, o ilkyazların güneşli günleri, o günlerdeki kır gezileri. Odanın biricik penceresinde bir köşeye yerleştirilen menekşe demetine bakarak eski günlerde yeniden yaşıyordu." (S. 53)

Yazar kahramanın ruhsal durumunu belirginleştirerek okuyucuyu da bu duruma yaklaştırmaya çalışmıştır. Dolayısıyla yazar doğada bulunan bir bitkiden bu şekilde yararlanmıştır.

Candan ve Karanlıklar, Işık, Yolundan Çıkan Sevgi hikayelerinde görüldüğü gibi genellikle mekanlarda kullanılan *"karanlık"*, *"deli gibi esen yeller"* kelime ve kelime grupları, kahramanların korkulu, endişeli özelliklerine uygundur.

Işık ve Viltava adlı hikayelerde anlatma ve vaka zamanına bağlı mekanlarda farklılık vardır. "Işık" hikayesinde anlatma zamanında mekan odadır, vakanın yaşandığı mekan ise dere boyu, çam ormanıdır. Vaka zamanına ait olaylar, kahramanın odada, daha önce başından geçenleri hatırlamasıyla hale taşınmış olur.

Viltava'da da anlatma zamanına ait mekan erkek kahramanın yaşadığı evde hikayede yalnızlığının söz konusu olduğu odadır. Vaka zamanına ait olayların yaşandığı mekan ise öğretmen okulundaki dersane ve parktır. Bu mekanların görünüşüne ait ayrıntı yoktur. Vaka zamanına ait olayların halde ifade edilmesi, radyoda Viltava parçasının çalınmasından sonra kahramanın başından geçenleri hatırlaması, sevgiliyle yaşadıkları günleri anılarında canlandırmasıyla kısa bir süre yalnızlıktan kurtulması şeklinde olur.

Anlatma-özetleme tekniğinin hakim olduğu Alinyazısı, İz gibi hikayelerde mekan, kahramanlar, zaman ve tema üzerinde etkisi olan statik bir görünümüdür. Muzbeg'in Sevil adlı hikaye kitabında yer alan Alinyazısı isimli hikayede olayların geçtiği mekan bir kahvedir. Hikayede kahvenin tasvirine genişçe yer veren yazar bu mekanın hikayedeki kadın kahramanın çocuğunda bıraktığı etkiyi dile getirmiştir. Kapalı mekan olarak nitelendirebileceğimiz, vakanın geliştiği yer olma özelliğine sahip olan kahve hikayenin başlarında şöyle gözler önüne serilmiştir:

“Üçüncü gelişim bu kahveye. Üçgen biçiminde bir yer burası. Kapıdan girince sigara dumanından özel bir koku alan havayı soludum. Rakı kokusunu da sezdim sonra, kebab kokusunu da. Cam bölümleri buzlu kapıdan girince sağa dönersiniz bir buzdolabını görürsünüz. Daha ötede, bir bezle ayrılmış bir yerde, kırık sandalye üzerinde bir pikap var. Pikabın yanında üç dört plak durur. Kırk yaşlarında, etekleri dizlerinden dört parmak yukarıda bir kadın arada sırada yaklaşıp plak çaldırır.” (S.23)

Böyle bir ortamda bulunmaktan tedirgin olan çocuğun psikolojik durumu ‘devamlı annesinin elinden çekerek eve gitmek istemesi’ ile anlatılmaya çalışılmıştır. Böyle bir mekanda yaşanılanlar yazarın yaşadığı şehrin gerçeklerine pek uygun düşmemektedir. Hikayede Mara, Meto gibi yabancı kadın ve erkek adlarının kullanılması olayın, yazarın yaşadığı şehrin dışında bir şehirde yaşanmış olma olasılığını düşündürmektedir. Dolayısıyla Muzbeg'in bu mekanla yaşadığı şehrin dışında, isminin belirtilmediği başka bir şehire işaret etmekten çok vermek istediği mesaj üzerinde yoğunlaştığını görmekteyiz.

d. Hikayelerde Kişiler

İskender Muzbeg'in hikayelerinde kişiler, günlük hayatta karşılaşılabilecek insanlardır. Enver (İz, Sevgi Oyun Mu, Işık), Hayrettin (Yolundan Çıkan Sevgi), Bedrettin (Viltava) gibi ortaya çıkarılan şahıslar bu özellikleriyle onun hikayelerinde yer alır.

Hikayelerindeki kişiler, gösterdikleri özelliklere göre "Kadınlar" ve "Erkekler" genel başlıkları altında sınıflandırılabilir.

d. 1. Kadınlar

İskender Muzbeg'in incelediğimiz 10 hikayesinden "Alinyazısı", "Zeynep" ve "Işık" adlı üç hikayesinde kadınlar birinci dereceden kahraman durumundadırlar. "Sevgi Oyun Mu", "Sevil", "İz", "Yolundan Çıkan Sevgi" ve "Candan ve Karanlıklar"da ise kadınla erkeğin neredeyse eşit fonksiyona sahip oldukları görülür.

Bu hikayelerdeki kadınların birkaçı hariç, çoğu gösteriştense uzak, orta gelir düzeyinde veya onun daha altında bir hayat yaşarlar. Sevdikleri fakir delikanlılarla sade bir hayat yaşamak arzusundadırlar. Bu da gerçekçilik akımının bir gereği olarak kahramanların sıradan ve sade insanlar üzerine kurulduğunu gösterir. Bu hikayelerden iki tanesinde cinsel içgüdülerinin davranışlarına tesir ettiği kadınların çevresinde gelişen vakalar anlatılmaktadır. "Alinyazısı" ve "Zeynep"te bu durumu görmek mümkündür. Hikayede anasız babasız yetişen Zeynep, sürekli yeni sevgiler arayışı içerisinde. Fakat kahramanın yaşadığı beraberlikleri çok uzun sürmez. Kahramanın, sürekli başka birine ilgi duyması yüzünden yaşadığı ilişkileri sona erer:

“Bir nisan akşamı henüz düşmüştü ortalığa Zeynep Ali’yi de yitirmişti. Ali Zeynep’in başka bir gençle seviştiğini anlamış, ondan ayrılmış” (S.31)

Sevecen yapısıyla ön plana çıkan fakat yaşadığı hayattan hoşlanmayan bu kız içinde barındırdığı hırs yüzünden hikayenin sonunda bir erkeğin ilgisine hasret kalır.

Alinyazısı adlı hikayede düşmüş bir kadını ele alan yazar, bununla birlikte adı verilmeyen bu esmer kadın cinsel zaaflarından dolayı çocuğuna karşı hiçbir sorumluluk taşımayan olumsuz karakter olarak verilmiştir:

“Beş yaşlarında bu çocuk yine yerinden kalktı, anasının elinden tutarak gitmek istedi. Gözleri sigara dumanından yanmıştı. Ağlamaklı olmuştu.” (S.25)

Hikayede kocasından ayrılan esmer kadının erkeklerin içinde düştüğü bu durum anlatılırken, kadının hangi şartlar altında bu işi yapmak zorunda kaldığı anlatılmaz. Kadının böyle bir mekanda çalışma nedenleri ve gereçeleri anlatılmaz. Yalnızca erkekleri cezbedici etkileyici bir kadındır:

“Bardakla içki içiyor, limonları kabuklarıyla yutuyordu. Zayıftı buna karşın bacakları bir erkeğin gözünü dolduracak kadar gelişmiş ve biçimliydi. Kahkahalarla gülüyordu kadın.” (S.25)

Yazarın burada kahvehane adını verdiği yer aslında bir meyhanedir. Ancak erkekler buraya yemek ve içmek için değil kadınlarla eğlenmek için de gelmektedirler. Kahvede (meyhane) çalışan beş kadının isimleri verilmemiştir ama alinyazıları ortaktır. Yazar bu durumu şöyle izah eder:

“Topu topu beş kadın kahvede. Adlarını bilmiyorum. Kim oldukları, nereden buraya geldikleri de ilgilendirmiyor beni. Alinyazılarının aynı olduğunu biliyorum. Ayrıntılı alinyazıları.” (S.24)

“Vıltava”, “İz” ve “Candan ve Karanlıklar”da onurlu, tutkulu kadınlar yer almaktadır. Yazar bunları olumlu tipler olarak ele alır. “Sevil” ve “Yolundan Çıkan Sevgi”de ise lise çağı aşklarından yola çıkarak iki kişiye aynı anda gönül yakınlığı hissedene kadın kahramanların ortak özellikleri ortaya konur. Sevil’in duygusal ilişkisi içerisinde maddi beklentiler karışmış, Orhan’la daha mutlu bir hayat yaşama hevesine kapılmıştır. Coşar’la yaşamakta olan bu hayata katlanmayı göze alamamaktadır. Hatıra defterinden Sevil’in duyguları şöyle anlatılmaktadır:

”Orhan’la ne kadar mutlu olurdum, onun arkadaşları yalnız doktor ve mühendisler . . . Coşar’ınsa ... Ah, yaşam yolu geçilmesi güç bir yolmuş üstelik keçi yollarıyla dolu ... İnsan bu keçi yollarının birine daldı mı, bir daha bu geniş yollara çıkamaz oluyor... Böyle bir çıkmaz yola dalan kadınlardanım ben de. Coşar’ı yaşantılarımdan, hatıralarımdan silmek istiyorum. Başaramıyorum ama. Elimden gelmiyor. İnsan ilk kere ve içten sevdiği erkeği kolay unutamıyor, o erkeğe bağlanıyor. Öte yandan zaman yeni sevgilerin ufuklarında şiddetli ışıklarını yakıyor. Bu ışıklar gözlerime vuruyor şimdi. Orhan’la evlensem.” (S.8)

Bu iki hikayede Sevil ile Selvi’nin yaşadıkları aynıdır. Bir zamanlar arkadaş oldukları erkeklere aradan yıllar geçtikten sonra ilgi duymaya başlamalarının nedeni bu kişilerin tahsilli olmalarıdır. Bu öykülerde iki kadın kahramanın aynı zamanda kararsızlık içinde oldukları da görülür. Zaman zaman akıl yürütseler de duyguları ve akılları arasında gidip gelirler.

Muzbeg’in “Sevgi Oyun Mu” adlı hikayesinde bir üniversite öğrencisini olumsuz tip olarak ele aldığı görülmektedir. Nurdan kendi davranışlarını yadırgayan, denge kuramayan bir insandır. Bu halini yazar kahramanın kendi ağzından açıklamaktan çekinmez:

“Beni iyi bir insan bilersen yanılırsın. Ben, en büyük kötülükleri içine alan, sevgiden anlamayan bir kıyım. Beni sevenleri sevmez,

sevmeyenleriyse içten severim. İşte bu dengesizlik yüzünden kötü ve mutsuz bir kızım ... Enver, buradan uzaklaştık ...” (S.21)

Kahramanın zayıf yönleri üzerinde durulurken, böyle bir insan olmasına etki eden sebepler anlatılmamıştır. Bu hali, yaşadığı gönül ilişkisinin bitmesine neden olmuş, sonuçta onu yalnızlığa sürüklemiştir.

“İz”de ise sevgilisi yolculuk kazasında ölmüş bir kızın yalnız kalışı anlatılır:

“Düşüncelerden ayrıldı. Yolda yalnızdı. Yapayalnızdı.” (S.35)
Bu gibi hikayelerde kahramanlar genç kızlığın eşliğindeki halleriyle yer alırlar.

Hikayelerin sonunda muhtelif sebeplerden dolayı yalnız kalan kadın kahramanlar şunlardır: Sevil (Sevil), Nesrin (İz), Zeynep (Zeynep), Işık (Işık) ve Nurdan’dır (Sevgi Oyun Mu). Görüldüğü gibi Muzbeg’in 10 hikayesinden 3 tanesine, hikayelerde adının anıldığı kahramanların ismi verilmiştir.

Hikayelerdeki bir grup kadının özelliği pasif yapılı olmalarıdır. Olaylar üzerinde belirleyici bir etkileri yoktur. Vakalar onların etrafında gelişirken, vakalara yön veren başkalarıdır. Bunlar, “Zeynep”te Semra, Zeynep’in erkeklerle ilgili düşüncelerini paylaştığı kız arkadaşısıdır. “Alinyazısı”ndaki, ismi verilmeyen kadınlardan biri kırk yaşlarında olan kadın, arada sırada pikap çaldırır. Onaltı, onyediy yaşlarında olan bir diğeri kahve pişiren kadındır, hikayede müşterilere hizmet eden sarışın bir kadını da bu gruba giren kadın kahramanlar arasında sayabiliriz.

d. 2. Erkekler

İskender Muzbeg’in incelediğimiz 10 hikayesinden sadece Yaprak adlı hikayesinde erkek birinci dereceden kahraman durumundadır veya vaka

erkek kahraman üzerine kurulmuştur. Kadınla erkeğin neredeyse eşit fonksiyona sahip oldukları hikaye sayısı ise altıdır.

Hikayelerde karakterler genel olarak memur ve öğrencilerdir. İskender Muzbeg'in hikayelerinin birçoğunda günlük hayatın sıkıntıları içerisinde sıradan bir hayat süren insanlar, yer alır. Bu kahramanlar küçük şeylerle mutlu olmasını bilirler. Hikayelerde geliri yüksek olmayan kahramanlar beraber oldukları kızlarla gönül bağlarını koparmak zorunda kalırlar. İçlerinde büyük sevgiler yaşatmalarına rağmen, hayatın kendilerine yalnızlıktan başka hiçbir şey kazandırmadığını görebiliriz.

Yaprak ve Viltava'da sevgililerini ellerinden kaybetmeyi kabullenemeyen erkeklerin ortak özellikleri; yalnızlık, geçmişe özlem ve geçmişlerini unutamamaktır. Erkek kahramanların sevdiği kızlardan "Yaprak" adlı hikayede Makbule başkasıyla evlenmiştir, "Viltava"da ise Gülsün hasta düşmüştür.

"İz"de Enver yoksul bir erkektir. Fakir olmasından dolayı ilkokuldan sonra okuyamamış, bir gazozcu dükkanında çalışmaya başlamıştır. Enver dükkanı çekip çeviren, bu iş yerinin temel direği görünümünde ortaya çıkar. Onun becerikliliği şöyle anlatılır:

"Yeniden gazoz şişelerini doldurmaya başladı. Şişeleri gazozla doldurmak onda alışkanlığa geçmişti. Her gün hem üçyüz şişeyi gazozla dolduruyor hem de konuşup eğleniyordu." (S.33)

"Yolundan Çıkan Sevgi"de erkek kahraman fakir bir öğrencidir. Hayrettin fakir olmasına rağmen mutludur, masum insani özellikleriyle yer alır. Muzbeg'in sadece bu hikayesinde, erkek kahraman köylüdür. Yaşadığı evden fakir olduğunu anlayabiliriz:

"Geçen yıl köyden inmiş, ucuz ucuza bu odayı bulmuş, yerleşmişti. Odanın kenar sokakları birinde evinin bulunması onu hiç de üzmüyordu. Bu evin en beğenilir bir özelliği de, okula yakın"

olmasıydı. Odası oldukça küçüktü Hayrettin'in. Karyolanın yanında bir sandık masa görevini görüyordu.” (S.39)

“Yolundan Çıkan Sevgi” ve “Sevil”de kahramanlar aşıkların ayrılmasına sebep olan şahıslar olarak gösterilmişlerdir. İkinci dereceden erkek kahramanlar olarak sayılabilecek olan Sami ve Orhan’ın, karşısındaki kızlara ilgi gösterdikleri söylenemez. Bu yüzden onlar olayların içerisinde olmakla beraber, olaylar sanki onların dışında gelişmektedir. İlgi duydukları kızlara zamanla duygularını açıklayan kahramanlar “Yolundan Çıkan Sevgi”de Hayrettin ve “Sevil”de Coşar’dır. “Sevil”de erkek kahraman memurdur. Liseyi bitirdikten sonra belediyede memur olarak çalışmaya başlamıştır. İlgi duyduğu kıza duygularını doğrudan değil zaman içerisinde açıklar:

“Coşar birdenbire sevemeyen, sevgiyi yavaş yavaş yaşatan, geliştiren, sevdiği kızdan da karşılığı yavaş yavaş sezmek isteyen bir gençti.” (S.6)

“Sevil” ve “Sevgi Oyunu Mu” adlı hikayelerde kahramanlar tesadüfen gördüğü ve ilgi duyduğu genç kıza önce “arkadaşlık duygusu”na benzer bir duyguyla yaklaşır sonradan bu duygu aşka dönüşür. Kahramanlar hikayenin sonunda yalnızlık duyguları içerisinde.

Hikayelerin sonunda muhtelif sebeplerden dolayı yalnız kalan erkek kahramanlar şunlardır: Coşar (Sevil), Bedrettin (Viltava), Engin (Yaprak) ve Hayrettin’dir (Yolundan Çıkan Sevgi).

“Sevil” ve “Yolundan Çıkan Sevgi”de erkek kahramanlar, diğer bir erkeğe ilgi duyan kadınlara karşı güçlü ve onurlarını zedeleyecek hiçbir davranışa müsaade etmeyen tiplerdir. Kahramanlar karşı tarafın başkasına duyduğu bu ilgi karşısında ilişkilerini hemen bitirebilen kişilerdir.

Alinyazısı isimli hikayede, erkek karakterler kahve sahibi ve isimlerinin belirtilmediği erkeklerdir. Bunlar kahvedeki masalarda oturan adamlardır:

“Birincisinde arada sırada pikaba yaklaşan o kadın ve bıyıklı bir adam var. İkinci masada az önce bir asker bira içiyordu. Karşı yanda, iki yerde bitişik olarak ikişer masa var. Bitişik masalarda altı kişi eğleniyor. Köşedeki bitişik masalarda yirmi beş yaşlarında bir erkek ve saçları omuzlarına dökülmüş bir kadın. Öteki masalarda dört erkek, esmer bir kadın ve beş yaşlarında sevimli bir çocuk.” (S. 24)

Hikayelerde etkisiz kişilikte olan erkekleri şöyle sıralayabiliriz, “Alinyazısı” nda adının verilmediği, kahvenin sahibi:

“Kahve sahibi buzdolabının yanında oturur çoğu kez. Ismarlanan içkileri kadehlere doldurur. Saçları büsbütün düşmüş, otuz yaşlarında bir adamdır, ama yüzüne bakılırsa en az kırk beş yaşlarında bir adamın özellikleri var.” (S. 23)

Bu guruba girenler arasında kahvedeki masalarda oturan bir adam, bir asker ve bir diğer masada yirmi beş yaşlarında bir erkek kahraman, “İz”de otobüs istasyonunda Nesrin’e sataşan bir erkek, “Yolundan Çıkan Sevgi”de başta Sevil’in arkadaşı olan daha sonra ilgi dumaya başladığı kişi olarak yer alan Sami’yi gösterebiliriz.

Hikayelerde genç olarak nitelendirilebilecek olan kahramanlar 18–25 yaş gurubu arasındadır.

d. 3. Çocuklar

Muzbeg’in sadece iki hikayesinde erkek çocuklar ikinci ya da üçüncü dereceden kahraman durumundadırlar.

“Alinyazısı”nda bir çocuğun adının verilmediği düşmüş bir kadın olan annesiyle, kahvede geçirdiği bir gece ele alınmıştır. Kişilik oluşumunun önemli bir evresi olan çocukluk dönemini olumsuz etkilerle geçirmekte olan bir çocuğun, böyle bir ortamda geçirdiği gece ve bu gecenin üzerinde bıraktığı etki kahraman anlatıcının ağzından şöyle anlatılır:

“Uykulu gözlerine göz kapakları yarı inmişti. Nerdeyse ağlayacaktı. Anası ise kahkahlarla gülüyor, dizlerinde gezen yabancı bir erkek elinde mutluluk arıyordu. Yetim bu çirkin el oyununu tiksinererek seyretti.” (S.25)

Hikayede sorumluluk taşımayan bir anneye sahip çocuğun durumu ele alınmıştır. Hikayedeki esmer kadının çocuğu, annesinin içinde bulunduğu sefaleti somutlaştırır.

“İz”de üçüncü dereceden hala çocuk denebilecek bir diğer erkek kahraman kötürüm Necat’tır:

“Kötürüm olduğu için çoğunlukla gazozcu dükkanının gazoz doldurma odasında oturur, orada gününü geçirirdi. Yüzünde her zaman öyle bir gülümseme vardı ki, onu her gören kişi hemen sever, onunla dost olmak isterdi. Necat tedirgin olduğu halde hiç kimseye bir güçlük getirmezdi. Getiremezdi zaten çünkü iki ayağı devinimsizdi. “ (S.33)

Necat, birinci dereceden kahramanın, sevdiği kıza karşı kıskançlık duygularının ortaya çıkması için kullanılmıştır:

“İkinci kez döndüğünde Nesrin’i Necat’ın yanında oturmuş gördü. Sevindi . Kışkandı da.” (S.36)

e. Anlatım Teknikleri

e. 1. Geriye Dönüş Tekniği

Hikayelerde vaka geçmiş, hal ve gelecek zaman dilimleri üzerine kurulmuştur. Hikayelerde asıl vaka zamanı haldir. Yazar hikayelerin bir kısmında zamanı halden ileri ve geriye doğru hareket ettirdiği görülmektedir. Yazar kahramanları ve olayları tanıtırken geçmişlerini ve bugüne gelişlerini geriye dönüş tekniğini kullanarak aktarmaya çalışmıştır. Bu yolla kahramanların ve olayların haldeki durumları açığa vurulmaya çalışılır. Yazar bu tekniğe hikayelerinde zaman zaman yer vermiştir:

“Eski günlerin Coşar’ı olmuş, eski günlere dönmüştü. Kendisinden gittikçe uzaklaştığı arkadaşı Orhan da vardı yanında. İkisi ilkokulu birlikte, en iyi başarı ile bütünlemiş, liseye yazılmışlardı.” (S.6)

Kahraman anlatıcının lise yılları asıl vaka cereyan ederken geriye dönüş tekniğiyle anlatılır ve böylece kahraman anlatıcının haldeki durumu ve psikolojisini şekillendiren geçmiş ortaya konulur. Hikayelerinde kahramanların lise yılları, yaşadıkları beraberlikler geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı anlatımlardan bazılarıdır.

e. 2. İç Diyalog

Yazarın hikayelerinde kullandığı tekniklerden biri de iç diyalog tekniğidir. Coşar’ın kendisini beğenen kızlara karşı duygu ve düşünceleri bu yolla anlatılmaktadır. Aşağıdaki örnekte karşısındakilerin kendisini anlayıp anlamamaları konusunda tereddütleri bu teknikle anlatılmaktadır:

“Neden bana vuruluyorlar öyle? Benim onları sevemediğimi bilmiyorlar mı? Yoksa bile bile mi yanılgıya kapılıyorlar?” (S.6)

e. 3. İç Monolog

Sevil adlı eserinde yer alan hikayelerde zaman zaman görülen tekniklerden biridir. Hikayelerinin bazılarında kahraman anlatıcının görüş ve düşünceleri, iç çatışmaları, duygu dünyası, monolog tekniğiyle anlatılır. Aşağıdaki paragrafta Sevil'in Orhan hakkında neler düşündüğü bu yolla okuyucuya aktarılmaktadır. Bu teknikle her şey kahraman anlatıcının penceresinden okuyucuya sunulur:

“Orhan’la ne kadar mutlu olurdum, onun arkadaşları yalnız doktor ve mühendisler... Coşarınca... Ah yaşam yolu geçilmesi güç bir yolmuş.Üstelik keçi yollarıyla dolu... İnsan bu keçi yollarının birine daldı mı, bir daha geniş yollara çıkamaz oluyor.....” (Sevil, S.8)

Hakim bakış açısıyla ele alınan Yaprak adlı hikayede mekanın üzerinde bıraktığı etki ile kahramanın iç dünyası okuyucuya aktarılır:

“Yaprak ve kuşlar ... Ahbap mı olmalıydı bunlarla ? Kendi yazgısını onlarıncı cansız ve umutsuz yazgılarına mı bağlamalıydı? Hayır, yazgıların hiçbir zaman tümüyle kara bir resim olmadığını biliyordu. Eh, sonra nasıl ahbap olabilirdi kara kuşlarla?” (Yaprak, S.45)

II. YANAN SEVGİLER UZUN HİKAYESİ

a. Eserin Kimliği

Yanan Sevgiler İskender Muzbeg'in uzun hikaye türünde yazılmış eseridir. Eser 15.01.1970 tarihinde Tan yayınları tarafından tefrika edilmiştir. Kitap haline getirilmemiştir.

İskender Muzbeg'in eseri Tan gazetesinin 17. sayısından başlamak üzere 38. sayısına kadar toplam 22 sayıda tefrika edilmiştir. Yanan Sevgiler, gazetesinin onuncu sayfalarında, eserin de sayfa numaralarının belirtildiği şekilde yayınlanmıştır. Her sayıda, sayfa hacmi küçük olan eserin, ikişer sayfa numarası gösterilmiştir. Tan gazetesinin 38. sayısında yayınlandığı en son sayfa numarası 87'dir.

Yanan Sevgiler'in yayınlandığı sayfanın başında yer alan yazıda, gazetenin 17. sayısından başlayarak Tan gezetesi redaksiyonunda kurulan seçici kurulun onayıyla romanın tefrika edilmesine kararlaştırıldığı açıklanmıştır. Ancak seçici kurul üyelerinden sadece bir kişinin romanın basılmasına karşı çıktığı vurgulanmıştır. Muzbeg, Yanan Sevgiler romanının nasıl tefrika edildiğini dile getirirken yazısında da bu konuya değinerek durumu şöyle izah etmiştir:

"07. 01.1970, Çarşamba, Priştine. Yanan Sevgiler" yazıldı. "Tan" müdürüne teslim edildi, bugün gözden geçirildi ama galiba hiçbir karara varılmadı. Romanı gözden geçirme kurulu (3 kişiden oluşuyor) galiba karar alamıyor, yayınlanmasına karşı koyan var. Süleyman Brina bu romanın "Tan"da tefrika edilip edilmeyeceğini yarın Prizren'den bize telefonla açıklayacak... Belirsizliklerin umutları ne kadar kırdığını şimdi en iyi anlıyorum. 14.01. 1970, Çarşamba, Priştine. "Tan"ın onyedinci sayısı bu akşam yayınlandı. Bu sayıda

benim de “Yanan Sevgiler”im tefrika edilmeye başladı. Çok umutluyum. Bunu Süleyman Brina’ya en çok borçluyum, çünkü üç kişilik kurul üyelerinin birisi romanın basılmasından yana oy kullanmış, birisi karşı koymuş, Süleyman Brina’nın oyu ise sorunu ortadan kaldırmışmış.” (Muzbeg, Bay, Ekim- Kasım-Aralık 1996)

Tan gazetesinin 14.07.1970 tarihli 38. sayısında, Yanan Sevgiler’in son sayfasının tefrika edildiği 10. sayfasında, eserde mevcut olan teknik yanlışlıkların düzeltildiği belirtilerek kelime ve sayfa numaralarının verildiği bir doğru-yanlış cetveli yer almaktadır.

İskender Muzbeg’in eserini 1969 yılında kaleme aldığı ve bir yıl sonra tefrika edildiğini güncesinden aktardığı yazılarında dile getirmektedir:

“3.12. 1969, Çarşamba, Niş. Sofya’ya doğru yol alacaktık ama yolları kar tıkamıştır diye burada geceyi geçirmeyi kararlaştırdık. Süleyman Brina ve öteki arkadaşlar otelin galerisine gittiler, bense “Yanan Sevgiler” romanımın üzerinde biraz duracağım diye onlardan ayrıldım. Ayrılış sırasında Süleyman Brina: “Romanı bitir de, meydana neyin çıkacağını görelim, güzel yazılmışsa Tan’da tefrika edelim.” demişti ki bu sözler beni giderek daha çok ısıtıyordu. Odama çekildim “Yanan Sevgiler”i yazmaya devam ettim. Romanda Tarık yeniden Semra ile görüşüp sevişecek; mutlu bir hayatla karşı karşıya gelecekler...” (Muzbeg, Bay, Ekim- Kasım-Aralık 1996).

Muzbeg’in de roman olarak nitelendirdiği eser birçok şehire seyahat süresince yazıldığı görülür:

“Yanan Sevgiler Prizren’de, Priştine’de, Niş’te yazılıyordu, İstanbul’da yazılacaktı.... Sonra ...Bu benim Türkiye’ye ilk yolculuğum. Umutlar ve merak bir araya gelmiş, sarmaş dolaş olmuşlar.” (Muzbeg, Bay, Ekim- Kasım-Aralık 1996).

Uzun hikaye olma özelliğini taşıyan ve çalışmamızda bu şekilde ele alınan Muzbeg'in Yanan Sevgiler adlı eseri, Kosova Çağdaş Türk Edebiyatı'nda ilk roman olduğu iddia edilmiştir. İskender Muzbeg'in Yanan Sevgiler adlı eseri ile ilgili birçok yazılarda olduğu gibi şöyle söylenmiştir:

“Şiir yazmakla yetinmedi, kendini öykü ve romanda da denedi. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'na mal edilen ilk romanın kitap halinde henüz yayınlanmayan, fakat 1970 yılında “Tan” gazetesinde tefrika edilen İskender Muzbeg Şefikoğlu'nun “Yanan Sevgiler” romanı olduğu iddia edilmektedir.” (İsen, Engüllü, 1997: 402)

Yazar tarafından, anlatılanları çağrıştıracak şekilde 12. , 61. ve 78. sayfada olmak üzere üç şiir yerleştirilmiştir. Yazar, Cangül isimli kahramanının Tarık'a mektup yazarak duygularını anlatır. Muzbeg, eserinin 61. sayfasında yer alan, bu mektuba Kemalletin Kamu'nun Gurbet isimli şiirini de yerleştirmiştir.

Yanan Sevgiler'in yayınlandığı tarih olan 1970 yılından önce Kosova Türk Edebiyatı'nda uzun hikaye türünde eser verilmediğinden bu eser, Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda ilk uzun hikaye olma özelliğini taşımaktadır.

b. Olay Örgüsü

Vakanın kronoljik bir süre dahilinde anlatıldığı eserde, vaka zamanı ile anlatma zamanı iç içedir. Vakanın anlatımında, ayrı bölümler halinde belirtilmeyen geçişleri kronoljik bir zaman diliminde takip edebilmek mümkündür. Üçüncü kişinin ağzından anlatılan olaylar zinciri genel olarak kronolojik bir sıra dahilinde verilmiştir. Eserde sistematik bir vaka örgüsü mevcuttur. Eserin vakası, Tarık ve Cangül'ün aşkı üzerine kurulmuştur. Uzun hikaye olarak tanımladığımız eser, Tarık'ın kır gezintisinde Enver ve Emsal'in

bereber geçirdikleri bir güne tesadüfen kulak misafiri olarak onları gözletlemesiyle başlar. Yanan Sevgiler’de, Tarık’ta bu gözletlemenin sonucu uyandırdığı duygulardan yola çıkarak Cangül’le tanışıp uzun süre beraberlikleri anlatıldıktan sonra üç ay ayrı kalmaları sonucu her iki kahramanın da başkasıyla ilişkiye girmesi ve bu ilişkiler sebebiyle ayrılıkları anlatılır. Eser, kadın kahramanın yalnız kalışı erkek kahramanın da başkasıyla evlenmesiyle sona erer. Romanın vaka örgüsü bu temel vaka ekseninde vucut bulmuştur. Ana vaka sistemli bir seyir takip etmektedir.

Klasik vaka örgüsü özelliğini taşıyan eserin, baş kahramanı Tarık isminde bir delikanlıdır. Tarık öğretmen okulunda öğrencidir, ilk başta yalnızlık çeken, Cangül’e aşık oluncaya kadar kendini talihsiz olarak gören bir delikanlıdır. Eserde, nerdeyse Tarık’la eşit fonksiyona sahip olan Cangül, müzik okulunda üçüncü sınıf öğrencisidir. Mekan olarak olaylar yazarın yaşadığı Prizren şehrinde geçer, açık olarak şehrin isminin verilmediği olayların geliştiği yerlerden yazarın bu şehri ele aldığını anlarız. Bir kış günü Tarık’ın adına verilen yemekte yaşadıkları ve o güne ait hatıraları geriye dönüş tekniğiyle kahraman anlatıcının ağzından verilmektedir.

Asıl vaka içinde Tarık’la Cangül’ün aşkı verilirken başta bunların nasıl tanıştıkları ve beraberlikleri anlatılır. Daha sonra Tarık’ın bir seminere gitmesiyle ayrı kalmaları ve birbirinden ayrı kalan iki sevgiliden Tarık’ın Semra’yla arasında başlayan ilişki ve yaşadıkları anlatılır. Kahraman doğduğu kentten ayrıldığında hamile olan Cangül çocuk beklemektedir. Fakat Tarık geriye döndüğünde romanın sonunda çocuğun doğup doğmadığı kesin olarak belirtilmez. Bu kısım daha sonra açıklığa kavuşmadığı için kopuk izlenimi verir. Diğer taraftan ilk başta yalnızlık duyguları içinde kıvranan Cangül’ün daha sonra Metin’le birlikte olması anlatılırken olayların akışı kronolojik sıra dahilinde okuyucuya verilir.

Ancak zaman zaman vakanın akışı durdurularak geriye dönüş tekniğiyle kahramanların olay örgüsünde geçen bir günlük yaşantıları hakkında bilgi, hatırlamaya dayalı vaka kırıntıları şeklinde ortaya konur:

“Semra “Çocuğumuz olacak” dedi. Bu günden sonra hiçbir güzelliikle karşı karşıya gelmedim. Aradan günler geçti, geçti. Bugün de Semra’yla yalnız kaldım. Profesör ve öğle yemeğine gelenler Kış Bahçesinde içiki içip şenlenirken ben salonun bitişiğindeki odada Semra’yla görüştüm. Boynuma sarıldı. Sıcak ellerini saçlarımda gezdirdi, dizlerini dizlerime dayadı.” (S. 66)

Muzbeg’in eserinde, bu gibi geriye dönüşlü anlatımlara eser boyunca sıklıkla rastlanmaz. Tarık’ın düşüncelerinin anlatıldığı;

“Sevgiyi bilmek, yaşamak ve sezmek gerekir. Sevgi denen şey ancak bilindikten, yaşandıktan ve sezildikten sonra kendi amacına varır, sevişenlere mutluluk sağlar, güldürür yüzleri. Sevgiyi bilmek.... Bu da ne oluyor?.... Sevmek mi? Evet. Sevgiyi bilmek sevmek demektir.....” (S. 1)

satırlarıyla başlayan eserde yazar, olayların akışıyla birlikte eseri duygu eksenine çekerek, hakim bakış açısından tahlile yönelmiştir. Zaman zaman kahraman anlatıcının kendi bakış açısından olayları yargıladığı ve değerlendirdiğini görürüz.

Eserde ana vaka etrafında küçük vaka parçaları da yer almaktadır. Ancak bunlar vakadan çok durum niteliği taşımaktadır. Bunlar da ya kahraman anlatıcı ya da hakim bakış açısıyla esere dahil edilmiştir. Enver ile Emsal’in ilişkisi, Metin ve Beyhan’ın ilişkisi daha sonra evlilikleri, Bayhan ile Semra’nın arkadaşlıkları uzun hikayede yer alan vaka parçalarıdır. Bunlar, asıl vaka ceryan ederken eserdeki baş kahramanların bu kişilerle ilişkileri nedeniyle esere yerleştirilmiştir.

Sonuç olarak Yanan Sevgiler’in vaka kurgusunda yazar, zaman zaman hatırlama tekniğine dayalı anlatım tekniğiyle kronolojik sıra dahilinde kurulu bir olay örgüsünü kullandığı tespit edilebilir. Zaman bakımından

devamlılık arz eden eser ilkin baş kahramanın öğrencilik daha sonra gençlik ve evlilik dönemlerini kapsamaları bakımından bir bütünlük teşkil eder.

b. Şahıs Kadrosu

c.1. Karakter Yapılarına Göre

c.1.1. Birinci Dereceden Kahramanlar

Asıl kahramanlar, vakaya yön vermekle olay örgüsünün bu kahramanlar üzerinde kurulmasıyla ve bunlarla ilgili her hususta ayrıntıya girilmesiyle diğer karakterlerden ayrılırlar. Bu kahramanlar “Baş kahraman” (Bourner, Quillet, 1989:153) ya da “Asıl kahraman veya birinci derecedeki kahraman” (Aktaş, 2000:138) diye isimlendirilmişlerdir. Bu kahramanlar yazarın ele almak istediği bütün problemlerin ortaya konulmasını sağlarlar.

Kahramanların eserde yüklendikleri fonksiyonları dikkate aldığımızda İskender Muzbeg’in tek uzun hikaye kitabı olan Yanan Sevgiler’de Tarık birinci derecede kahramandır. Eserde, nerdeyse Tarık’la eşit fonksiyona sahip olan Cangül’ü de birinci derecede kahraman durumunda gösterebiliriz.

c. 1. 2. İkinci Dereceden Kahramanlar

Romanda asıl şahıslardan, baş kişilerden sonra gelen şahısları, “İkinci derecedeki Şahıslar” olarak isimlendirmek mümkündür. Buna göre, romanda bir fon karakterden daha boyutlu ve ferdiyet kazanmış şahıslar olan “norm

karakterleri” (Stevick, 1988:184) bu grupta değerlendirebiliriz. Birçok fonksiyonları olan bu karakterler, eserin baş kişisi ile toplum arasındaki iletişimi sağlayan birer araç olabilecekleri gibi, tezat yaratmak, birinci derecedeki kahramanların kusurlarını yansıtmak ve onları somutlaştırmak için de kullanılabilirler. Bu tür roman kahramanları daha çok “hedef obje”ye varmayı engelleyen karşı güç gurubunda yer alırlar. (Korkmaz, 1997:300) Ayrıca “Yönlendirici” (Aktaş, 2000:139) fonksiyonlarıyla da ikinci derecede kahramanlar olarak düşünülebilirler.

İskender Muzbeg’in eserinde ele aldığımız ikinci derecedeki kahramanlar şunlardır: Öncelikle Tarık’ın gönül yakınlığı duymaya başladığı daha sonra onunla evlendiği kız, Semra’dır. Semra, Tarık’ın gittiği seminerde çalışmalarına yardımcı olan “profesor” olarak adlandırılan adamın kızıdır. Tarık’ın adeta farkında olmadan bağlanıp sevdiği daha sonra evlendiği kişidir. Zamanla bu kız onun hayatında büyük bir yer tutar. Semra, Tarık’ı elinden bırakmamak için taviz vermeyen bir kişiliğe sahiptir. Baş kahramanın, Cangül’den ayrı kaldığı süre içerisinde sürekli birlikte olduğu kişidir.

Eserde, ikinci derecede kahraman olma özelliği taşıyan Metin’in Semra ile eşit derecede bir fonksiyona sahip olduğu görülür. Paralel bir çizgide yer alan Metin ile Semra’nın ortak özellikleri, istekleri karşısında sınır tanımayan bir kişiliğe sahip olmalarıdır. Kahramanların bu özelliklerini birinci derceden kahraman olma özelliği taşıyan Cangül ve Tarık’ ta da görebilemk mümkündür. Cangül’ün Tarık’la çatışmasına sebep gösterilen Metin’dir. İkinci derecede kahraman durumunda olan Metin Tarık’ın arkadaşı olmasına rağmen Cangül’le Tarık’ın birleşmesinde engel teşkil eder. Cangül kendini yalnız hissettiği dönemde onunla birlikte olan, Tarık’ın yakın arkadaşymış gibi görünen, Cangül’e asıl ihtiyaç duyduğu şeyin cinsellik olduğunu tanıtan ve yaşadığı ilişkiden sonra tekrar karısına geri dönen Metin, ikinci derecede kahraman durumundadır. Metin, Cangül’le ilgili dramatik durumun ortaya çıkmasını sağlar. Nitekim hikayenin sonunda Beyahan’la Semra’nın

karşılaşmasından karısının başkasıyla evlenip Metin'in de yalnızlığa mahkum kaldığını anlarız.

c.1. 3. Üçüncü Dereceden Kahramanlar

Romanda olduğu gibi uzun hikayede de “fonksiyonel” olmayan, birinci dereceden kahramanın hayatı etrafında yer alan, sosyal ortamını belirginleştiren, arka planda kalan şahıslar vardır. Fon karakter, eserde vakanın işleyişine, gelişmesine herhangi bir etkileri olmayan, tiyatro veya sinemada figuran rolündeki oyuncular gibi olan kişi veya kişilerdir. “Dekoratif unsur durumundaki kahramanlar” (Aktaş, 2000:142) olarak da isimlendirilen bu karakterler, romanın birinci derecedeki kahramanına ait sosyal ortamın daha somut bir şekilde ortaya konmasında yardımcı olmaktadır.

Muzbeg' in eserinde, birinci dercede kahramanın gençlik yıllarında içinde bulunduğu çevreyi, ortamları yansıtan fon karaterden oluşan çok sayıda şahıs kadrosu vardır.

Yanan Sevgiler'de Tarık'ın babası Yaşar, Tarık'ı kendi istediği gibi biri yapmaya çalışmakta, onu hiç değişmeyen taviz vermez otoriter, sert ve kırıkcı kişiliğiyle görürüz. Mahalledeki çocukların ona Yaşar Tada diye hitap ettiği bu şahıs, yirmi yaşlarına gelmiş özgür olmaya çalışan Tarık'ı sınırlandırmaya çalışan üçüncü dereceden bir kahraman olma özelliği gösterir. Bu guruba giren Tarık'ın annesi Nezaket Hanım da oğlunun hala büyüdüğünün farkında olmayan bir karakter olarak verilmiştir. Muzbeg'in eserinde Tarık'ın aile ortamını somutlaştıran anne ve babası yanısıra erkek kardeşi Kerim, Cangül'ün aile ortamını meydana getiren ninesi Sevim, kızkardeşi Tezcan dekoratif unsur niteliğindeki kahramanlardır. Sevim Nine, okuduğu dualardan kazandığı para ile geçinimini sağlayan yaşlı bir kadındır. Cangül'ün öğrencilik yıllarının yoksulluk içinde geçtiğini ortaya koyan karakterdir. Cangül'ün ders

aldığı yaşlı müzik öğretmeni ise onun öğrencilik hayatına atıldığı yıllardaki ortamı dikkatlere sunar.

Hikayenin başında Tarık'ın yalnızlığı dikkatlere sunulurken Cangül'le tanışması ve birtakım duyguların uyanmasında Enver ve Emsal, ilişkilerinden yararlanan fon karakterlerdir. Berber olan Şerif Usta ise Tarık'ın çocukluk yıllarını hatırlattığı çocukluk ortamıyla ilgili fon karakterdir. Eserde Beyhan, Tarık'ın sevdiği kadınlar olarak yer alan Cangül ve Semra'yla olan arkadaşlıkları nisbetinde ortaya çıkarılmıştır. Aynı zamanda Beyhan, hikayenin sonunda Metin'le evliliğini bitiren karısıdır.

Tarık'ın öğretmenlik hayatına atıldığı ve çalışmalarına yardımcı olan “profesor” olarak nitelendirdiği hocası ise onun iş ortamını somutlaştırır.

c. 2. Cinsiyetlerine Göre

c. 2. 1. Kadınlar

Yanan Sevgiler adlı uzun hikayenin şahıs kadrosuna bakıldığında dikkati çeken noktalardan biri kadın ve erkek kahramanların sayısı birbirine eşit denecek sayıdadır. Yazar, eserini kadın ve erkek kahraman ekseninde ortaya koymuştur.

İskender Muzbeg'in uzun hikayesinde, yukarıda da söz edildiği gibi birinci derecede kadın kahramanı Cangül'dür. Eserin başında Cangül'le Tarık'ın tanışmaları, beraberlikleri, evlilikleri daha sonra ayrılıklarının anlatıldığı, olay örgüsünde yer alan bu şahsın öğrencilik yılları, öğretmen olarak çalışmaya başlaması ve ondan sonraki yılları anlatılmıştır. Eserde, Cangül kendisine ait bir ömrün ortaya konduğu kadın kahramandır.

Tarık'tan ayrı kaldığı süre içerisinde kendini yalnız hisseden Cangül, cinsel isteği doğrultusunda Tarık'ın arkadaşı Metin'le birlikte olma isteği kendisine olumsuz bir yön kazandırır, diğer kahramanlardan bu yönüyle farklılık gösterir. İhtiraslı kişiliği ona kendi felaketini hazırlamıştır. Cangül Tarık'la ayrı kaldığı bu süre içerisinde Metin'le ilişkiye girmesi, kendi hayatını bu şekilde yönlendirmesi, sonunda ona mutluluk sağlamaz.

Eserde, Cangül'ün duygu ve düşünceleriyle birlikte fiziki özelliklerinden de bahsedilir:

“Müzik okulunda üçüncü sınıf öğrencisi. Uzun boylu zayıf.”

(S.11),

O, mavi gözlü sarışın bir kızdır:

“sarışın kız kollarını yukarıya çekti, ince parmaklarını Tarık'ın omuzlarında yavaş yavaş gezdirmeye başladı. Bir an konuşmadan durdular. Sonra Cangül mavi gözlerini Tarık'ın kollarına çevirdi.” (S. 15)
“Gençti. Sevmek isteyen, bacakları biçimli göğüsleri dik bir kadındı.”
 (S. 36)

Semra, Tarık'ın seminere gittiği, isminin verilmediği yazarın “deniz kenti” olarak adlandırdığı bir kentte karşılaştığı kızdır. Tarık Semra ile ilk başta birlikte olmakta tereddütlü davranırsa da sonradan üç ay süreyle birlikte olduğu kızdır. Semra'nın, Tarık'ın evli olduğunu bildiği halde birlikte olma isteği ihtiraslı bir kız olmasından ileri gelir. Cangül'le ortak özellikleri ihtiraslı kişiliğe sahip olmalarıdır. Ancak bu kişiliği, onda güçlü bir kadın kişiliği özelliğini yansıttığını söylemek mümkün değildir. Onun bu hali Tarık'ın doğduğu kente, Cangül'ün yanına geri dönmesiyle ortaya çıkar, bu durum karşısında Semra intihar etmeyi düşünmektedir:

“Deniz yolunu tuttu. Deniz dalgalıydı, üzüntülüydü, tedirgindi. Deniz bir genç kıza içine almak için hazırlıklar yapıyordu. Delirmişti, kudurmuştu deniz. Semra bir şey görmüyordu. Adım adım yaklaşıyordu sulara. Atlayacaktı. Ağır bir taş parçası gibi suların dibine

batacaktı. Paltosunu çekmek istedi. Yeni giydiği entaride bakışları düğümlendi. Bu entariyi ona Tarık armağan etmişti.” (S.74)

Semra’nın fiziki özelliklerinden çok az bahsedilir:

“Bir an gelişmiş ve biçimli bir bacak üzerinde gözlerini gezdirdi.” (S.50)

Beyhan, Cangül’e gönderdiği mektupta Semra’dan şöyle bahseder:

“Yeni tanıştığım insanlar arasında pek beğendiğim bir kız da var. On altı yaşlarında, kahverengi gözlü derin bakışlı bir kız. Sık sık bizde geliyor.” (S. 38)

Sevim Nine, Cangül’ü büyüten kadındır. Annesini kaybeden Cangül Sevim ninesinin yanında yetişmiştir. Sevim nine yaşlı bir kadındır, ondan şöyle bahsedilir:

“Doksan yaşlarında, iki kat olmuş, gözünün, kulağının, ayağının gücünü harcamış bir kadındı Sevim nine. Alındaki kırışıklıklar şakaklarında sarkan kesecikler, yüzünün akçıl pembeliği ayrı hatıralara sahipti. Evet o kırışıklıklarda, kendi eşi ile kızı Servet’in ölümünden izler vardı.” (S.31)

Emsal, Enver’in kız arkadaşıdır. Tarık’ın kır gezintisinde gizliden gözetlediği ve kendisinde birtakım duyguların uyanmasına neden olan kadın kahramanlardan biridir. Enver ve Emsal’in beraberlikleri kahraman anlatıcının ağzından şöyle anlatılır:

“... Emsal ince parmaklarıyla ve küçük elleriyle yüzünü örtüyor, Enver’in isteklerine karşı koyuyordu. Şimdiye kadar hiç öpülmemişti.” (S. 6)

Beyhan, Cangül’ün arkadaşı ve Metin’in karısıdır. İkisi Türkiye’de yaşadıklarından arkadaşlarının düğünlerine gelememişlerdir. Beyhan ile Cangül mektuplaşmaktadırlar. Beyhan’ın aynı zamanda Semra ile de arkadaşlıkları vardır. Eserin sonunda, kocasının Beyhan’ı, arkadaşı Cangül

ile aldattığını anladığında ondan ayrıldığını, Semra ile görüşmeleri sırasında ona anlattıklarından anlarız:

“ - Ben yeni bir yaşama ellerimi uzattım. Metin aldatıcı bir insandı. Şimdi pek mutluyum, Semracığım. Ne olur bana sık sık mektup yaz. Artık Cangül’le de konuşmuyorum. O kendini mahvetti.... Zavallı kadın boşuna yaşıyor. ” (S. 86)

Tarık’ın annesi olan, ana diye hitap ettiği Nezaket Hanım, Tarık’la arasında geçtiği tartışmalı bir diyalog çerçevesinde yer alır. Bu esnada anasının fiziki özellikleri şöyle dile getirilir:

“Tarık’ın anası Nezaket Hanım arda atık omuzlarını öfkeyle gerdi, kalın dudaklarını topladı.” (S. 16)

Bu guruba giren bir diğer kahraman, Cangül’ün kızkardeşi Tezcan’dır. Tarık, Cangül’den ayrılırken karısının tamamen yalnız kalmaması için yanına Tezcan’ı almasını önerir.

c. 2. 2. Erkekler

Birinci dereceden kahraman olan Tarık ilk başta 20 yaşlarında öğretmen okulunun dördüncü sınıfında okuyan bir öğrencidir. Eserde kahramanın fiziki özellikleri üzerinde pek fazla durulmamıştır. Tarık’ın Cangül’le ortak özelliklerinden biri Semra ile tanıştıktan sonra kahramanın eser boyunca olaylar ve durumlar karşısında değişkenliği, gelgitleri dile getirilir. Aynı durum Cangül’de, Metin’le birlikte olduktan sonra görülmeye başlar. Onların duyguları, gelgitleri, iç çatışmaları kendileriyle hesaplaşmalarına neden olur. İkisi de ihtiraslarını öne çıkarır, evlilikleri arka planda kalır.

Tarık'ın kişisel macerasının ortaya konduğu süre iki dönem halinde açıklanabilir: İki evlilik geçiren Tarık'ın, Cangül'le tanışmasından onunla evlenmesine ve ayrılmasına kadar geçen süre. İkincisi de Semra'yla tanışıp onunla evlenene kadar geçen süre. Birinci dönem öğrencilik yılları ve öğretmen olmasına kadar birtakım olayların anlatıldığı dönemdir. İkinci dönem ise öğretmenliği döneminde bir seminerde bulunması ve orada gelişen olaylarla birlikte kahramanda oluşan değişiklikler ve yaşadığı kentten ayrılmasından kısa bir zaman sonra tekrar öğretmenlik mesleği ile meşgul olduğunun açıklandığı dönemdir.

Tarık'taki değişiklik 'deniz kenti' olarak adlandırılan bu kente gitmesinden sonra ortaya çıkar. Tarık'ın meslek icabı bir seminere gitmesi onun hayatının dönüm noktasını oluşturur. Kahramanda görülmeye başlayan bütün bu değişikliklere rağmen Tarık üç ay ayrı kaldığı Cangül'e geri dönerek tekrar hayatına olumlu bir yön vermeye çalışırken, Metin karşısına çıkar. Eserde ilk başta arkadaşı olan Metin'le sonradan çatışma halindedir.

Metin'in Cangül'e olan ilgisi, onun yalnız kalmasından sonra, Metin'in okulda Cangül'ü ziyaretine gitmesinden sonra başlar. Metin Beyhan'la evli olduğu halde Cangül'ü ön palana çıkarır. Evli olduğu halde, arkadaşının eşine duyduğu bu ilginin sonunda Metin yalnız kalır. Vaka kahramanlarının, ihtirasları karşısında gelişen olaylarla birlikte sonlarını da kendileri hazırlamış olur.

Metin'in olaylar zincirinde yaşadıkları; Beyhan'la evliliği, Cangül'le beraberliği ve Cangül'den ayrılıp yalnız kalması olarak sıralanabilir. Erkek kahramanların her ikisi "evli oldukları halde başkasıyla beraber olmaları" bakımından benzeşirler.

Tarık'ın öğrencilik yıllarında Enver, Emsal ile yaşadığı gönül ilişkisi çerçevesinde ortaya çıkan erkek kahramandır. Sadece eserin başında ortaya çıkarılan bu kahramandan daha sonra bahsedilmez. 'Profesör' olarak

adlandırılan hocası onun çalışmalarında yardımcı olan kişi ve kızıyla tanışmasına sebep olan erkek kahramandır.

Sokak çocuklarının “Yaşar Tada” olarak hitap ettiği, Tarık’ın babası olan Yaşar Bey, ‘uzun boylu’ ve ‘şişman’ bir adamdır. Küçükten çarıkçı dükkanında çalışan erkek kahramanlardan biridir. Şerif Usta ise Tarık’ın saçını kestirdiği berberdir. Dükkanı şehrin merkezindedir. Tarık onun dükkanına gidince çocukluk yıllarını konuştukları adamdır. Kerim ise bahçede çiçek yetiştirmeye merak salan, Tarık’ın erkek kardeşidir. Esrede yer alan erkek kahramanlardan biri de Cangül’ün piyano dersi aldığı, isminin belirtilmediği yaşlı müzik öğretmenidir. Bu şahsın fiziki özellikleri, kahraman anlatıcı tarafından “saçları ağarmış, yüzü kırıksıklıklarla dolmuştu” olarak belirtilmiştir. Eserde bu öğretmen hoşgörülü kişiliği ile karşımıza çıkar.

c. 3. Sosyal Durumlarına ve Yaşlarına Göre Kahramanlar

Muzbeg’in Yanan Sevgiler adlı eserinde birinci dereceden kahramanlar öğrencilik yıllarından öğretmenliklerine kadar geçirdikleri süre zarfında ele alınmışlardır. Önce öğrenci iken daha sonra öğretmen olarak karşımıza çıkan şahıslardır. Cangül’ün öğretmenliğe başlaması,

“Müzik okulunu bütünledikten sonra bir okulda öğretmenliğe atanmıştı. Öğretmenliğinin daha ilk günlerinde öğrencilerini sevmiş, onların isteklerini, çapkınlıklarını tanımıştı” (S. 32)

cümleleriyle anlatılırken hangi okulda öğretmenlik yaptığı açıklanmaz. Tarık’ın ise başka bir okulda öğretmenlik yaptığı,

“Tarık da okulu bütünleyince başka bir okulda öğretmen olarak başlamıştı. Çocukları eğitmekten o da sevinç duyuyor, büyük bir istekle çalışıyordu.” (S. 32)

diye belirtilirken öğrencilerle ilişkileri üzerinde pek fazla durulmadığı dikkat çeker.

Tarık ve Cangül gibi bu meslek gurubunda, Tarık'ın çalışmalarına yardımcı olan Semra'nın babası ve Cangül'ün müzik öğretmeni de yer alır. Tarık'ın 'deniz kentinde' gittiği seminerde ona yardımcı olan hocası, Tarık'ın üzerinde yönlendirici fonksiyon görür. Tarık seminere giderken Cangül, bu üç aylık süre içerisinde Tarık'ın yerine derslerine girer. Metin'in Cangül'ü okulda ziyaret etmesinden kısa süre sonra onunla yakınlık kurar ve aralarında ilişki başlar. Tarık ise öğretmenlik mesleği icabı gittiği seminerde Semra'ya gönül yakınlığı duymaya başlar. Görüldüğü üzere bu meslek gurubunun eserde ele alınması, sırf o gurubun durumunun ve problemlerinin hikayelere taşınması maksadına yönelik değildir. Burada önemli olan karakterlerdir.

Uzun hikayede, yaşlıların üçüncü derceden kahraman oldukları görülür. Tarık'ın annesi Nezaket Hanım ve babası Yaşar Bey, Cangül'ün ninesi Sevim, "profesor" olarak adlandırılan Semra'nın babası, Cangül'ün müzik öğretmeni, Şerif Usta gibi şahıslar, hep bu yaş gurubuna dahil kahramanlardır. Yaşlılar arasında görüldüğü gibi erkek kahramanlar kadın kahramanlardan daha fazladır.

Beyhan, Semra ve Metin'in hangi meslekle uğraştıklarının belirtilmediği eserde, onları gençler olarak nitelendirebiliriz. Muzbeg'in hikayelerinde olduğu gibi Yanan Sevgiler'de de bunlar 16- 25 yaş gurubu arasında olan gençler olarak yer alır.

d. Mekan

İskender Muzbeg'in bu eserinde mekanın dış dünyayı yansıtmaya endişesiyle ortaya çıktığı gibi bazı durumlarda ise mekanın psikolojik boyut kazandığı görülür. Yazar eserini mekan-insan ilişkisini göz önünde bulundurarak ele almıştır. Yanan Sevgiler, Muzbeg'in doğduğu kentte, gerçek hayatının geçtiği yer ve mekanların aksettirildiği eserdir. Bu gibi yer ve

mekanlarda geçen olayların, yazarın doğup büyüdüğü ve hala yaşamakta olan, eserde isminin zikr edilmediği Prizren şehrinde gelişmekte olduğu görülmektedir. Aynı zamanda eserde birinci dereceden kahramanın hayatının ikinci döneminin geçtiği, yazarın doğup büyüdüğü şehirden altı saat uzaklıkta olduğunun belirtildiği, olayların geliştiği mekan olma özelliğini gösteren ‘deniz kenti’ olarak adlandırılan bu yerin neresi olduğu belirtilmemiştir.

Yanan Sevgiler’de gelişen olaylar boyunca aynı durumu görmek mümkündür. Yanan Sevgiler’de mekanı şu alt başlıklar altında ele almak mümkündür.

d. 1. Dış Gerçekliğe Bağlı Mekanlar

Muzbeg’in bu eserinde mekan doğrudan dış dünyayı aksettirme endişesiyle vucut bulur. Yani “mimesis”e bağlı yapma ve yaratma tarzı hakimdir.

Yanan Sevgiler’de olaylar, Kale, Drim, Şadırvan, Bistriça kıyısı, Kültür Evi gibi yazarın hayatında yaşadığı yerler olan, isminin açıkça belirtilmediği Prizren şehri ve civarlarında geçer. Kahramanın öğrencilik yıllarından öğretmenlik dönemine kadar yaşadıklarının anlatıldığı bu eserde mekana ait özellikler net bir biçimde ortaya konduğu gibi bazen de bunun tersi yapılmıştır. Kahramanın değişmelerle geçen bir döneminin ele alındığı ve olayların geliştiği ‘deniz kenti’ olarak adlandırılan yer ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmaz.

Birinci dereceden kahraman olan Tarık’ın öğrencilik yıllarında olayların geçtiği yerler okuyucuya geniş bir şekilde tasvir edilir. Tarık’ın Enver ile Emsal’i gözetlediği ve aralarında birbirine duydukları ilgiyi itiraf etmeleriyle Tarık’ta uyanan duyguları oratya koyan uzun konuşmaların geçtiği kır yeri,

“Sen beni dinle be kız, dedi. Şu doğayı görüyor musun? Şu yeşillikleri, şu temizliği, şu mavi göğü yani ... Uzakta ötüşen, sevimli kuşların arasında doğa yasalarının dikte ettiği bir uzlaşma var. Sevgimiz de doğanın bir parçasıdır, doğaldır. Doğal olan herşeyse gerçektir, temizdir.” (S.7) cümleleriyle anlatılmıştır.

Prizren, eser boyunca; şehir merkezi, parkı, mahalleleri, nehri, kalesi, taşköprüsü, şehrin merkezinde yer alan oteli, resmi binaları ile gerçekçi tasvirlerle yer alır. Yukarıda da saydığımız bu unsurlar, bugün de var olan yapı ve mekanlardır.

Tarık'ın yaşadığı kentten ayrılmasından, öğrencilik yılları ve evliliğinden sonra, Semra ile olan ilişkisinde mekan 'deniz kenti'dir. Vakaların geçtiği kentle ilgili pek az belirleyici bilgi vardır.

“Deniz kentlerinin kendine özgü bir güzelliği var. Evlerin tümü denize bakar.” (S. 63) ve “Kış bahçesinden uzun uzun denizi seyretmişlerdi.” (S.79) diye tarif edilen deniz kentinin nerde olduğu da belli-belirsiz ifade edilmiştir. *“Otobüs yola koyuldu. Altı saatlik bir yolculuktan sonra mutluluk kaynağı sayılan o deniz kentine varılacaktı.” (S. 87)* Böylece, kentin Tarık'ın doğduğu kentten altı saat uzaklıkta olması okuyucuya buranın Adraiatik Denizi kıyısındaki kentlerden birinin olduğunu düşündürür.

Tarık'ın Cangül'e gönderdiği mektupta onun buraya geldikten sonra oturduğu ve düşüncelere daldığı şehir:

“Deniz kentinin sokaklarında sarı yapraklar öteye beriye savruluyor. Kıyıda bir kalabalığa gözlerim ilişiyor. Bir vapur demir alıyor sonra. Ufaliyor ufaliyor vapurcuğa dönüyor. Denize yaklaşıyorum. Enginlerden esen bir yele yüzümü çeviriyorum, ruhumda bir yeniliklik seziyorum. Kısa bir zamanda yine dalıyorum düşüncelere. Ve hemen seni yanımda buluyorum. Ellerim göğsüne,

saçlarına değiyor. Yüzünü okşuyor ellerim ... Rıhtıma vuran büyük bir dalga alıkoyuyor beni düşüncelerden.” (S. 44) diye tanıtılır.

Tarık'ın berberi olan Şerif Usta ile çocukluk yıllarından bahsettikleri dükkan hakkında sadece,

“Berber dükkanından çıkınca Şadırvan'a doğru yürümeye başladı” (S. 23)

ve hocasının evi hakkında da,

“Profesörün taştan, iki katlı bir evi vardı. İçeriye girdik küçük bir bahçede son çiçekler de soluyordu.” (S. 46) cümlesi sarf edilmiştir.

Tarık'ın doğduğu ve öğrencilik yıllarının geçtiği babasına ait olan ev için sadece,

“Odanın tavanı alçaktı. Onun için de Tarık başını eğmek zorundaydı” (S. 17) ibaresi kullanılmıştır. Şehirden birkaç kilometre uzaklıkta olan drim nehri,

“Asfalt yolun sonunda bir keçi yolu vardı. Buradan drim kıyısına gidiliyordu. Drim askin sakin akıyor bir şeylerden korkuyormuş gibi, suç işlemiş gibi salkımsöğütlerin arasından geçiyordu. Sonra geniş bir düzlüğe çıkıyordu ölü ırmak. Orada o düzlükte bir canlılık bir bağrışma vardı. Karşiki kıyıda koyunları güden köylü kaval çalıyordu.” (S. 24) detaylı olarak anlatılır.

Tren istasyonu:

“... bu küçük kentin tren istasyonunda insanlar küme küme toplanmış....” ve “Karşı yakada ipek fabrikası bir dev gibi, ocaklarından buram buram dumanlar koyveriyordu” (S. 35)

Şehrin kalesi:

“Beş dakika için kaleye indiler. Oldukça ıslanmışlardı. Cangül'ün mavi bulüzü vücuduna yapışmış, Tarık'ın pantolonlarıysa rengini değiştirmişti. Kale'deki kalın duvarlarla ayrılmış bölümlere

kentliler “tünel” diyordu. Böyle bir “tünel”e girdiler. “Tünel”in ön duvarı yıkılmıştı. Buradan aşağıda büyük bir sisle savaşılan kent görülüyordu.” (S. 14) ana hatlarıyla eserde yer alır.

Kentin merkezindeki otel, *“Kentin en eski adını taşıyan otelin, pencereleri Kale’ye bakan bir odasına yerleştiler.”*(S. 82), resmi bina olan Kültür Evi, *“Kısa bir sokaktan geçip Kültür Evi’ne geldiler. Kültür Evi salonunda, balkon kapısının yanındaki bir masanın dolayında oturdular.”* (S. 27) şeklinde yer alır. Paşa Çeşmesi, Tarık ile Cangül’ün tanıştıkları mekan; Yeni Mahalle Cangül ile Tarık’ın evlerinin bulunduğu mahalle olarak:

“Yeni Mahalle’nin yanında bulunan tren istasyonundan tiren kalkıyordu. Akşam dağlardan iniyor, karanlıklar her köşeye yayılıyordu. Yeni Mahallede yeni evler kaldırılmış, yeni yollar yaptırılmıştı. Kentin en güzel semti olmuştu Yeni Mahalle. Bu kentte kaldırılan evlerin birinde bir kadın kimi kez yalnız, kimi kez de kızkardeşiyle geceye giriyordu.” (S. 59)

ifade edilmiştir. Taşköprü, Şadırvan, Bistriça kıyısı, Şadırvan Çeşmesi, Papaz Çarşısı, Müzik Okulu sadece isim olarak yer alır.

d. 2. Psikolojik Boyut Kazanan Mekanlar

Muzbeg’in hikayelerinde olduğu gibi uzun hikaye olarak ele aldığımız Yanan Sevgiler’de de psikolojik mahiyet kazanmış mekanlar mevcuttur. Mekanda dış gerçeklik esas alınarak yansıtıldığı görülse de mekan-insan ilişkisine bağlı kahramanların psikolojilerine uygun mekanların da seçildiği görülmektedir. Yazarın, insan psikolojisine ve buna etki eden vakaların çözümlenmesine önem verdiği görülür.

Eserin başında baş kahraman olan Tarık yalnızlık içerisinde:

“Tarık kalktı, uzun, büyük adımlarla meşe ormanına, gölgelerin arasına girdi. Burada her şey daha sakin. Burada insan otursun, baksın Güneş’e ya da utanç Ay’ın sarılığına. Acaba ay ışığı da böyle sihirli gölgeleri meydana getirir mi, nakış işler mi şu meşe dallarının yapraklarında öttürür mü çalikuşlarını? ” (S. 3)

Tarık’ın yalnızlıktan ve karamsar düşüncelerden kurtulma isteği bu gibi mekan tasvirleriyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Tarık’ın hayatında önemli bir vaka olan yaşadığı kentten ve sevdiği karısından koparak geldiği “deniz kenti” ilk başta kasvetli ve iç sıkıcı bir şekilde anlatılır:

“Deniz sise boğulmuştu. Gök ve deniz arasında hiçbir boşluk kalmamıştı artık. Yalnız başına yaşayan insanların ruhları gibi boş ve kimsesizdi sokaklar. Sabah olmak üzereydi ama denizi kaplayan bu sis bu sonbahar gününü bir alaca karanlığa çevirmişti. Deli bir yel esiyordu denizden.” (S. 47)

“Yandaki dağlardan soğuk bir yel esmeye başlamıştı. Meşe ormanları dalgalanıyor, derinliklerden ağır hastaların içinde çıkan “ah”lar gibi boğuk bir ses çıkıyordu. Kısa bir zaman içinde çalikuşlarının da türküsü kesildi, doğayı bir ıssızlık bir üzüntü kapladı.” (S.12)

Yukarıdaki tasvir mekanla ilgili ayrıntıların ortaya konduğu ve mekanın vakanın mahiyetini sezdirdiği önemli bir bölümdür.

Aşağıdaki örneklerde mekan olayın geçtiği yer ve olabilecek olayla bağlantılı olarak şu şekilde anlatılır:

“Ne güzel bir sonbahardı bu. Nerdeyse bir yağmur yağacaktı. Birdenbire beliren bir yel sararmış yaprakları bir köşeden başka bir köşeye sürüklüyor ya da boşlukta delice uçuruyordu.” (S. 34), “Üç ay

üç gün gibi geçer. Sonbaharın bu deli acımasız günlerinden sonra karlı, sessiz kış günleri gelecek. ” (S. 34)

Tarık, ‘deniz kenti’ndeyken hatıra defterinden hatıralarını okumasıyla içinde uyanan yalnızlık duygularıyla evden görünen deniz kentini şöyle anlatır:

“Pencereye yaklaştı, kente neon ışıklarına uzun uzun baktı. arttıran, düşünceleri acı yollara saptıran bir sis düşmüştü. Denizdeki karanlıkları odasına çağırmıştı bu gece.” (S. 52)

Tarık’ın olaylar ve durumlar karşısında değişkenliği, gelgitleri mekanla bağlantılı olarak verilir:

“Gittikçe artan soğuklar, tipili yağmurlu günler, deniz sularının rıhtımla yürüttüğü insafsız savaş, her şey yalnızlığını sanki bir kat daha arttırıyordu. Ne bu deniz kentini ne de doğum kentini seviyordu.” (S. 51)

Tarık’ın deniz kentinde kiraladığı eve ait özellikler okuyucuya bir fikir verecek düzeyde olmakla birlikte Semra ile yaşayacakları ilişkiyi de sezdirir:

“Dar bir sokaktan geçiler. İki katlı bir yapının yukarıki katında tek pencerele bi odaya girdiler. Denize bakıyordu o pencere. Bu kentin her şeyi denizi andırıyordu zaten. Odada karyoladan ve eski döşemeden başka bir şey yoktu.” (S. 53-54)

Eser boyunca Tarık’ın doğduğu kent ve bir süre sonra deniz kenti üzerinde durulması, bu mekan değişikliğinin kahramanın hayatında önemli değişikliklere sebep olduğunu gösterir.

e. Zaman

Kronolojik seyir izleyen, bir kaç yıl içerisinde gelişen olayların ele alındığı eserde tam olarak kaç yıl geçtiği belirlenemez. Ancak kahramanların öğrencilik yıllarının son sınıflarından öğretmen oluncaya kadar ve ondan sonraki dönemi kapsayan bir zaman dilimi ele alındığı anlaşılmaktadır. Anlatma zamanı ve vaka zamanının iç içe olduğu Yanan Sevgiler’de bazen de geriye dönüşlerle zamanın genişletildiği görülür.

Eserdeki kahramanlara ait bir insan ömrünün ele alındığı, kahraman anlatıcının öğrencilik yılları bir yıllık bir süreyi içine alır. Kahraman anlatıcının doğup büyüdüğü şehirde öğretmen okulunun dördüncü sınıfında okumasıyla başlar ve okuldan mezun olup öğretmenliğe başlamasına kadar devam eder. Bu zaman dilimi ileriye doğru anlatılır. Kahraman anlatıcının aile çevresi ile bilgiler de bu süre içerisinde anlatılır.

Muzbeg’in uzun hikaye olan eseri, kahramanın bir Mayıs ayının son günlerinden birinde yaşadıklarıyla başlar:

“Bu sıcak gün, mayıs ayının güzel kokularla dolu olan bu son cumartesi kır gezisine ayrılmıştı. Sabahın erken saatlerinde öğrenciler...”, *“Gerçekten bu sabah havada özal bir tazelik seziliyor.”* (S. 2)

Aradan bir kaç gün geçtiğini, *“O gün kır gezisinde bizi, yani benle Cangül’ü yağmur tuttu.”* (S. 19) cümlesinden anlarız.

Ana vaka zamanı ileriye doğru hareket ederken kahraman anlatıcının çocukluk yılları, Cangül’le bir günde yaşadıklarıyla ilgili bilgiler geriye dönüş tekniğiyle esere taşınır. Tarık’ın Cangül’ü müzik okulunda ziyaret ettiği günü kahraman anlatıcının arkadaşına anlattıklarından anlarız:

"Dün müzik okuluna gittim. Kısa bir geçenekten arka bahçeye çıkılıyordu. Orada ağaç kanepelerin birinde oturup not defterine bir şeyler karalayan Cangül'le karşı karşıya geldim...." (S. 19) ve *"Güneşli bir gün bitimiydi"*(S. 20), *"... güneş son lambalarını da söndürmüş, gece olmaya başlamıştı"* (S. 21) cümlelerinden akşama kadar geçen süreyi anlatır.

Yine bir gülük zaman dilimi içinde yaşanan olaylar, *"Kent sabah güneşine boğulmuştu"* (S. 22), *"... bu gün hava güzel..."* (S. 24) ifadeleriyle, açıklanır. Vaka zamanı ileriye doğru hareket ederken ilk önce aradan belli bir süre geçtiğini, *"Birkaç akşam ardısıra gezinmeye çıktılar. Her akşam kentin merkezine çıkıp gezinmek artık bu küçük kentte yaşayanlarda alışkanlığa dönmüştü."* (S. 26) gibi ifadelerden anlatır, daha sonra aradan asıl üç aylık bir zaman diliminin geçtiğini anlatır:

"Cangül ve Tarık'ın sevgisi ilk üç ay içinde saklı gelişmiş, sonraları ise özellikle son günlerde öylesine açığa vurulmuştu ki buna herkes imreniyor, herkes şaşıyordu." (S. 26)

"Günler, haftalar, aylar geçmişti aradan. Günler yıldırım hızıyla geçiyor, birer birer mevsimler değişiyordu. Yeni bir ilkyaz gelmişti. " (S. 26) gibi ifadelerle yeni bir ilkyazın geldiğinin açıklanması aradan bir yıl geçtiğini gösterir.

Tarık ile Cangül'ün tanışmalarından bu yana aradan bir yılın geçtiğini,

"İlk kez öpüşüyormuş gibi korkuyla ama içten öpüştüler. -Bir yıl oluyor.- diye yavaşça konuşmaya başladı Cangül" (S. 28) cümlesinden anlıyoruz.

Cangül, geriye dönüş tekniğiyle beş yıl öncesini hatırlar, başta: *"Cangül başını Tarık'ın göğsüne dayadı içi rahat etmişti"* (S. 31) cümlesinden sonra çocukluk günlerini ve bugüne kadar geçen zamanı hatıralarında canladırırdıktan sonra, *"Cangül Tarık'ın göğsünden başını çekti. Beş yıllık bir*

uykudan uyanmış gibi şaşkıındı.“(S. 32) gibi ifadelerden, aradan beş yıl geçtiğini anlarız.

Daha sonra kronolojik olarak devam eden zaman, kahraman anlatıcının öğretmenlik süresince geçirdiği iki evlilik ve ikinci evliliğinden sonra da belli bir süreyi kapsayacak şekilde sona erer. Böylece Tarık ve Cangül’ün hayatına ait olan beş yıldan fazla bir süreyi kapsayan, ancak kesin olarak ortaya konmayan bu süre; önce aradan bir yıl kadar geçmiş, *“Yeni bir sonbahar başlangıcıydı. Nasıl da geçmişti günler, aylar, sonbaharlar. Yeni bir sonbahar başlamıştı.”* (S. 34) daha sonra yıllar geçtiği *“Aradan yıllar geçmişti”* (S. 34) şeklinde anlaşılır. Bu süre içinde Tarık’la Cangül evlenmişlerdir ve üç, dört ay sonra çocuk beklemekte olduklarını şu cümlelerden anlarız: *“Ve üç dört ay başında evlat sahibi olacağız. Ne de güzel olacak o günler...”* (S. 34) ancak bu süre içerisinde Tarık ile Cangül, Tarık’ın seminere gitmesi gereği ayrı kalacaklardır:

“Ayrılığımızı hiç düşünme çünkü bu da gelip geçer. Üç aylık bu kısa ayrılıktan sonra yine birlikte olacağız, sevişeceğiz, hiç ayrılmayacağız.” (S. 34)

Yanan Sevgiler’de, eş zamanlı ve kronolojik olarak ayrı ayrı geliştirilen Cangül’ün Metin’le ilişkisine ait vaka zinciri ve Tarık’ın Semra ile ilişkisine ait vaka zinciriyle ilgili olarak üç aylık bir süre anlatılır. Bu üç ay içerisinde geçen zaman dilimi okuyucuya zaman zaman şu şekilde sezdirilir:

“Günler, üzüntülü, sevinçli günler gelip geçiyordu” (S. 39), *“Kimi geceler seni özlüyorum ki, kalkmak çıkıp sana doğru koşmak içimden geliyor”* (S. 44), *“Günlerim böyle geçiyor, Cangül’üm geçiyor işte.”*(S. 44), *“ Bu kış gününü hiç unutmayacaktı. ”* (S. 63)

Tarık üç ay sonra doğduğu kente geri dönmüştür. Ardından aradan bir yıl daha geçmiştir. Bir ilkyaz günü Tarık ile Semra’nın, Tarık’ın doğup büyüdüğü kenti ziyaret için gelmelerinden sonra, sonbahar ayına işaret etmektedir ve aradan bir yıl daha geçtiğini anlarız:

“Geçen sonbaharda bu kentten ayrılmış, kışın geriye dönmüş ama hemen buralardan kaçmıştı. Nefret etmişti bu kentten.” (S. 82)

Tarık'ın doğduğu kenti bir yıl önce ziyaret ettiğine göre, Semra ile evliliklerinden bu yana bir yıllık bir zaman diliminin geçtiğini anlarız.

Böylece Tarık'ın öğrencilik yıllarından itibaren yaşadığı olayların psikolojik bir boyut kazandığı da görülür. Eserde vaka zamanına ait olan tarihi zaman kesin olarak ifade edilmemiştir.

f. Anlatım Teknikleri

Yanan Sevgiler kahraman anlatıcının duygu ve düşüncelerini açıklamak amacıyla yazılmış bir eserdir. Uzun hikayede, kullanılan anlatım teknikleri bunları ortaya koymak için kullanılmıştır. Yazar eserine vucut verirken temel anlatım tekniklerinin birçoğuna yer vermiştir. Bunların arasında anlatma ve gösterme, kahraman anlatıcılarının kafa konuşmalarıyla gerçekleşen iç monolog, iç diyalog gibi tekniklerin kullanıldığı görülür.

f. 1. Anlatma ve Gösterme Teknikleri

Anlatma tekniği okuyucunun dikkatinin anlatan kişinin üzerinde olduğu bir tekniktir. Anlatıcı ön plandadır.

Anlatan kişinin konumunu belirlemek gerekirse, anlatılacak hikayeyi okuyucuya nakleden aracı konumundadır. Hikaye ile okuyucu arasındadır ve tasarlanmış bir vak'ayı dinleyicilere doğrudan aktarır. Bu yöntemde, anlatıcı

hikayeyi sunuşuyla, sunuş sırasında yaptığı açıklama ve yorumlarıyla okuyucunun dikkatini metne değil, kendi üzerine çeker. (Tekin, 2003:190)

Göstermede dikkat ise anlatılanın üzerinde, yani eserin üzerindedir. Realistlerin devreye soktukları gösterme yönteminin tipik uygulamaları, bir romanda yer alan diyalog parçalarıdır. Diyaloglar olayların akışına göre ya sırf diyalog olarak verilir, yahut konuşmaların arasına birtakım bağlantı cümleleri yerleştirilerek verilir. (Tekin, 2003:194) Yanan Sevgiler’de anlatma tekniğiyle birlikte göstermeye de yer verilmiştir. Gösterme ve anlatma teknikleri esere hakim olan anlatma teknikleridir. Bu tekniğin kullanılması eseri anlatıcı merkezli hale getirir. Eserde anlatma ve gösterme tekniklerinin iç içe kullanıldığı da görülür:

“Tarık babasının durmak bilmeyeceğini anladı, hemen kapıyı açtı ve odadan çıktı. Pantolonlarını yeni ütölemiş, saçlarını yeni yıkamıştı. Çiçek bahçesinin yanından geçti ama çiçeklere bakmadı bile. İçinde bir üzüntü bir acı vardı.” (S.17)

Yukarıdaki paragrafta yazar anlatma tekniğine yer vermiştir. Aşağıdaki paragrafta ise diyaloga dayalı gösterme tekniğine yer verilmiştir. Eserde başvuru bu tekniği Muzbeg, daha çok kahramanların fikir ve his dünyasını açığa vurmak amacıyla kullanmıştır:

“ - O kızı ben tanır mıyım?

- Bilmiyorum. Orta boyludur. Çok güzel, kara gözleri var. Teneffüslerde sınırdaki kalıyor, arasına geçeneğe çıkarak yalnız başına geziniyor ve yine sınıfa giriyor . . . Bir gün yolda da karşılaştım onunla. Birkaç kez baktı bana, sonra yeniden kendi sakinliğine kapanıp önüne yalnız önüne bakarak ilerledi. İçinde yalnızlıkların en büyüğü yaşıyordu. Onu durduracak, sevgimi belli edecektim ama . . . Biliyorsun be Tarık, ben de beceriksiz bir erkeğim.

- Sana bir yardımda bulunabilir miyim?

- Sevgide bir arkadaşın yardımı çok önemlidir. Teşekkür ederim...” (S.19)

Eserde yer alan diyaloglar, sırf diyalog olmaktan çok konuşmaların arasına bağlantı cümlelerinin yerleştirilerek verildiği de dikkat çeker. Anlatma ağırlıklı metinlerde, anlatılanlar ‘geçmiş’ içinde biçimlenirken, gösterme yönteminin uygulandığı bölümlerde anlatılanlar ‘şimdi’ (hal) içinde idrak edilir. (Tekin, 2003:198) Yanan Sevgiler’de iki yöntemin karma uygulandığı bölümleri görmek mümkündür.

f. 2. Tasvir Tekniği

Tasvir tekniği roman sanatında başvurulan anlatım tekniklerinden biridir. Tasvir, eşyanın okuyucunun gözleri önünde görülür hale getirilmesidir. Yanan Sevgiler’de yazar hem mekan anlatımında hem de kişilerin ve eşyaların tanıtımında tasvire başvurmaktadır. Eşya ve kişiler kahraman anlatıcının bakış açısına göre verilmiştir. Kahraman anlatıcının psikolojisi eşya ve kişilere de yansır. Aşağıdaki paragrafta ağacın tasviri şöyle yapılmıştır:

“Kentte bu ağaç kalın gövdesiyle ad yapmıştı. Yaşlıların anlattıklarına göre ağaç yüz yaşını bile aşmıştı. Büyük bir titizlikle deli deli akan derenin sularına dallarını koyveren bu ağaçta kuşlar yuva yapmıştı. İlk karanlık basar basmaz dallarında tünemek için ağaca yığın yığın kuşlar geliyor, gecenin geç saatlerine kadar yer beğenmiyormuş gibi daldan dala uçuyor, korkuyla kanat çırpıyor ve uyukuluyorlardı. Çok kezler gecenin en derin saatlerinde bile kuşlarda bir ürkü belirliyor ama bu kısa sürüyordu. ” (S. 30)

Kahraman anlatıcının bakış açısından ‘deniz kenti’ tanıtılırken anlatıcının izlenimci tutumu öne çıkmaktadır:

“Deniz kentlerine ilkyaz kendine özgü bir güzellikte iner, dalar sulara. Kuşların sevinci sonsuz, yeni açan çiçeklerin renkleri eşsizdir.

Yalnız sulardır topallayarak giden rıhtımlara. Değişmeyen. İlk yazda da deli deli sallanan. “ (S. 78)

Yanan Sevgiler’de tasvirler kişilerin psikolojilerini ve dış dünyayla olan ilişkilerini vermede araç olarak kullanılmıştır.

f. 3. Geriye Dönüş Tekniği

Roman türünde olduğu gibi uzun hikayede de olay geçmiş hal ve gelecek zaman dilimlerinden oluşturulur. Eserde asıl olay zamanı, gerçek olan haldir.

Yazar gerçek olan ‘şimdi’den geçmişe ve geleceğe uzanır; dolayısıyla anlatıma bir ‘sahihlik’ kazandırır. Özellikle ‘geçmiş’ roman için önemli bir zaman dilimidir. Yakın ve uzak geçmiş romanı besleyen zaman dilimidir. (Tekin, 2003:233) Eserde kahraman veya olayın geçmişi aradan bir süre geçtikten sonra kahraman veya olayla ilgili bilgi geriye dönülerek verilir. Birinci dereceden kahraman olan Tarık’ın geçmişi vardır. Yazar fırsat buldukça geriye dönüş tekniğiyle geçmişe döner. Eserde Tarık, gittiği seminerden doğum kentine döner, otobüsten indiğinde geriye dönüş tekniğiyle gençlik günlerini hatırlar:

“Otobüsten inmiş derin düşüncelerden kurtulmuş, kentin dar bir sokağına dalmıştı. İçinde bahar çiçeklerinin biri açıyordu. Sonra köprüden geçti. Önceleri bu köprü kenarında arkadaşlarla birlikte oturur, okula giden genç kızlara sataşırdı. O kızların kimisi sözlere aldırılmaz, yere bakarak geçer, kimisi de acı bir bakışla bu biçim sataşmalardan hoşlanmadığını belirtirdi.... Cangül’le gezindiği dere boyunda yürüdü. Hep o eski günleri sevgisini hatırlıyordu.” (S. 67)

Kahramanın çocukluk yılları Tarık'ın Şerif Usta ile konuşmaları sırasında geriye dönülerek anlatılır. (Yanan Sevgiler, S.23) Eserde Tarık'ın Cangül'le birlikteliği, Semra ile aralarında geçenler, (S.66) geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı anlatımlardan bazılarıdır.

Ancak bazen vakanın akışı durdurularak geriye dönüş tekniğiyle kahramanların yaşantıları hatırlamaya dayalı vaka şeklinde ortaya konur. Tarık'ın hatıra defterinde okudukları doğduğu kenti ve Cangül'ü hatırlatır:

“Tarık sanki Cangül’ü okşuyordu. Oysa karşı koyuyor kahkahalar basıyor, sonra birdenbire ciddi bir durum takınıyor, kendini Tarık’a teslim ediyordu. Ne güzeldi o yaz gecelerdeki sevişmeler” (S. 51)

“Dar anlamada geriye dönüş”, olayları veya kişileri tanıtmak için yakın zamana; bir saat bir gün, iki gün veya birkaç gün öncesine dönüştür. (Tekin, 2003:235) Buna örnek Muzbeg'in eserinden, Tarık'ın arkadaşı Metin'le konuşmaları sırasında başından geçenlerin anlatılması şeklinde gösterebiliriz:

“O gün kır gezisinde bizi, yani benle Cangül’ü yağmur tuttu. Islandık biraz sonra Kale’de bir tünelde yağmurun durmasını bekledik . . . Umutlarım bir düğüm olmuştu, bir türlü gerçekleşmiyordu. Yağmurun durmasıyla, göklerden bulutların çekilmesiyle sanki sevgimiz de ortaya çıkacak, gönüllerimiz açılacaktı. Yağmur durunca kent yolunu tuttuk. Hem yokuşu iniyor hem de kenti seyrediyorduk.” (S. 19)

f. 4. İç Diyalog Tekniği

İç diyalog tekniği yazarın eserde kullandığı anlatım tekniklerinden biridir. Eserde kahramanın, doğal olarak içinde bulunduğu psikolojik duruma

göre, kendi kendisiyle sanki karşısında birisi varmış gibi konuşması, tartışmasıdır. (Tekin, 2003:259) Özellikle kahraman anlatıcının eşya, olaylar ve kişiler karşısında duygu ve düşünceleri bu yolla anlatılmaktadır. Yazarın, eserin başında bu tekniği kullandığı görülür. Aşağıdaki örnekte kahraman anlatıcının yalnız başına kaldığı bir ara sevginin ne olduğu konusunda düşüncelere dalmış, sevgi arayışı içerisinde olduğu anlatılır:

“Sevgiyi bilmek, yaşamak ve sezmek gerekir. Sevgi denen şey ancak bilindikten, yaşandıktan ve sezildikten sonra kendi amacına varır, sevişenlere mutluluk sağlar güldürür yüzleri. Sevgiyi bilmek ... Bu da ne oluyor? Sevmek mi ? Evet. Sevgiyi bilmek sevmek demektir. Sevgiyi yaşamak, sevgide yaşamak girmek o çiçekli bahçelere. Sevgiyi yaşamak nedir? Unutacaktım: Sevgiyi yaşamak sevmek demektir...”(S. 1)

Aşağıdaki paragrafta iç diyalog tekniği kullanılarak kahraman anlatıcının mutsuzluğu ortaya konmaktadır:

“Neye yaşıyorum ? Ciğerlerimin içine giren bu temiz hava mutlu bir kimse tarafından sağlam ciğerlere girebilir. Ben mutlu değilim be. . . İçim de dışım da çürümüş ayva örneği. Hayır ben mutlu değilim.”(S. 2)

Görüldüğü üzere yukarıda verilen örneklerde, bu tekniğin özelliğinden biri olan, cümlelere konuşma havası hakimdir.

f. 5. İç Monolog Tekniği

Yanan Sevgiler’ in anlatım tekniklerinden biri de iç monologtur. Eser boyunca kahramanın görüşleri, düşünceleri, iç çatışmaları, duygu dünyası kırılganlıkları bu teknikle anlatılır. Okuyucu kahramanın iç dünyası ile karşı karşıya gelir. Bu teknikle her şey okuyucuya kahraman anlatıcının

penceresinden sunulur. Aşağıdaki paragraflarda kahraman anlatıcının insan ve mutluluk konusunda neler düşündüğü bu yolla anlatılmıştır:

“İnsan olmak, onun yaşamını sürmek çok güç bir şey. Ne mutlu bilinçsiz hayvanlara. Yiyorlar, içiyorlar. Sevişiyorlar da. Bense ... Bense ... Ben ki anamın en büyük erkek çocuğu, ben ki iyi bir öğrenci bunlardan yoksun, mutluluklardan uzak. Yalnızım geziniyorum şu kamburlu yolda. Bir zamanlar, görülen şu yeşilliğin, bu güneşin bizim için mutluluğumuz için var olduğunu anlatan bir şiir ezberlemiştim. Ne kadar büyük yanlışlıklar yapıyor insan böyle düşüncelere inanmakla. Yaprak ağaç için, doğrusu kendisi için yaşıyor. Otlar da öyle.” (S. 3)

Zaman aman esere hakim olan bu anlatım tekniğiyle kahraman anlatıcının aşk ve sevgi konusunda neler düşündüğü aktarılır:

“Gölgelikte oturan sevgililer dudaklarına öpücük konduruyorlardı on dakika önce. Ben öpücük yerine yüzlerce, binlerce gencin dudaklarından çekilmeyen bu sevgi türküsünü söylüyorum. Sevemiyorum ben. Talihsizliğim buradan belli. Okul arkadaşlarım gülüyor üstelik. Çok ciddiymişim diye... Ah... Tarık, ananın en büyük oğlu, sen insanlığın sahip olduğu sevinçlerin küçük parçasını bile sezmedin. Sezemezsin de çünkü sen talihsiz bir yaratıksın.” (S. 8)

f. 6. Mektup Tekniği

Muzbeg'in Yanan Sevgiler'de mektup tekniğini yer yer kullandığı görülebilir. Eserde, Beyhan tarafından Cangül'e yazılan mektup (Yanan Sevgiler, S. 37), Tarık tarafından Cangül'e (Yanan Sevgiler, S. 44) ve Cangül tarafından Tarık'a (Yanan Sevgiler, S. 60) yazılan mektuplar, kahramanların iç dünyalarını aydınlatmakta kullanılmıştır. Kahramanlara özgü duygu ve düşünceleri yansıtan bu teknik eserde gerektiğinde kullanıldığı görülür.

Kahramanların iç dünyalarında yoğunlaşan duygular, itiraf ve istekleri bu teknik aracılığıyla dışa yansıtılmıştır. Kahramanları tanımak açısından yararlı olan bir tekniktir.

Muzbeg'in eserinde, uzun hikayenin birinci dereceden kahramanları olan Tarık tarafından Cangül'e yazılan mektubu örnek olarak verebiliriz:

“ Göz bebeğim,

Bu mektup sana gönderdiğim mektupların kaçınıcıdır bilmiyorum. Çok özledim seni. Sağlığın iyidir belki. Beni düşünüyor musun? Hiç aklımdan çıkmıyorsun, canım. Düşlerim bile seninle dolu. Kimi geceler seni öyle özleyorum ki kalkmak, çıkıp sana doğru koşmak içimden geliyor. Burada sensiz geçen günlerimi bir düşün. Gerçekten sevdiğin bir kadından ayrı kalan erkeğin yalnızlığı acısı var içimde. Konferanslara sıralı gidiyorum. Orada da sen çıkıyorsun önüme. ... ”
(S. 44)

f. 7. Montaj Tekniği

İskender Muzbeg, Yanan Sevgiler'de montaj tekniğinden yararlanmıştır. Aşağıdaki örnekte Cangül'ün duygularını anlatmak için kahramanın Tarık'a yazdığı mektupta yer alan, Kemalletin Kamu'nun “Gurbet” şiirinden alıntı yapar:

“Gurbet o kadar acı
Ki ne varsa içimde,
Hepsi bana yabancı
Hepsi başka biçimde

Eriyorum gitgide
Elveda her ümid
Gurbet benliğimi de

Bitirmiş bir içimde.
 Ne arzum, ne emelim
 Paralanmış bir elim
 Ben gurbette değilim
 Gurbet benim içimde.” (Yanan Sevgiler, S. 61)

Aşağıdaki örnekte yazar anlatıcı, hem Metin hem de Tarık'ı kaybeden Cangül'ün yalnız kalışını, eserde kahraman anlatıcının radyodan dinlediği, türkü diye nitlendirdiği parçadan bir bölüm alıntı yaparak dile getirmeye çalışır:

“Eğer bir zaman
 Ayrılık olursa
 İlk yazda olmasın
 Çünkü güçtür gözlemek yeni doğan sevgileri
 Sevgimiz ölürken ... “ (Yanan Sevgiler, S. 78)

Bu tekniğe örnek gösterilebilecek bir diğer alıntı ise kahramanlardan birinin sevgilisine okuduğu bu şiirin mısraları, aralarındaki sessizliği bozmak için esere yerleştirilmiştir. Aşağıdaki dizeler montaj tekniğine örnek olarak gösterilebilir:

“Mirabeau köprüsü altından
 akan Siene
 Akan sevdalarımız
 Kismete anmak mı düşü neden
 Hiç gülmedi yüzüm üzülmeden” (Yanan Sevgiler, S. 12)

III. HİKAYELER VE UZUN HİKAYEDE DİL VE ANLATIM

İskender Muzbeg duygu ve düşüncelerini aktarırken özellikle ilk ürünlerini verdiği yıllarda zorlandığı, bazan gelişigüzel söyleyişler ve anlatımda yanlışlıklara düştüğü görülebilir.

Üslup, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze veya özellikle yazıya dökmek dile hayatiyet (canlılık) kazandırmaktır. (Tekin, 2003:168)

Eski Yugoslavya topraklarında Kosova Türkleri'nin II. Dünya Savaşından sonra edebiyat alanında gelişme göstermeye başladığı görülebilir. Bunu değişik türlerde edebi eserlerin verilmeye başlamasından görebiliriz. Savaş yıllarından sonraki dönemde Kosova'da Türk dili esaslarının kullanılması, temel olarak standart Türkçe'nin alınmasına rağmen Balkanlar ile İstanbul ağızı arasında yazı ve konuşma dili arasında ister istemez farklılıklar doğmuştur. Bu farklılaşmanın nedenlerinden biri bölgede konulşulan Sırpça ve Arnavutça gibi dillerin etkisi sayılabilir. Aynı zamanda coğrafi uzaklık nedeniyle de Türkiye Türkçesi ile dönemin Yugoslavya Türkçesi paralel bir gelişme gösterememiştir. Kosova'da 1951 yılından sonra ilkokul ve ortaokul düzeyinde başlayan Türkçe eğitimden mezun olanların çoğu üniversite eğitime Sırpça devam etmek mecburiyetinde oldukları için, ister istemez bu dilden etkilenmişlerdir dolayısıyla bu dönemde verilen Türkçe eserlerde özellikle Sırpça'nın etkisi daha fazla görülür. Bu özelliği, konuşma dilindeki yalınış söyleyişlerin yazı diline geçmesi şeklinde, Çağdaş Kosova Türk şiirinde daha az olmasına rağmen hikayelerde daha fazla görmek mümkündür. Bu gibi dil yalınışları Muzbeg'in eserlerinde olduğu gibi dönemin yazarlarının hemen hemen hepsinde görülür. Ancak günlük konuşma diline karşılık iletişim araçlarında, dil kullanımında veya yazıda düzgün Türkçe'nin kullanılmasına gayret gösterilmiş fakat değerli yapıtlarda bile zaman zaman bu yalınışlar ortaya çıkmıştır. Dil yalınışlarını; yalınış kullanılan sesler, ekler, sözcükler, birbiriyle karıştırılan sözcükler ve cümle yalınışları gibi sıralayabiliriz.

a. Öztürkçe Eğilimi

Kendilerine Türkiye Türkçe'sini örnek alan Kosova Türkleri, özellikle Türkiye'deki özleştirme akımını izledikleri görülür. Ancak Türkiye Türkçesi ile karşılaştırıldığında eksiklikler dikkat çeker. Verilen edebi eserlerden göze çarpan birtakım yalnışlıklardan bazı ayrıntıların anlaşılmamış olduğu görülür. Bunun nedenleri yukarıda da vurgulandığı gibi dönemin yazarlarının Türkçe konusundaki bilgilerinin yetersiz kalması, kitap yetersizliği, zamanında doyurucu bir Türkçe eğitim görmemiş olmaları ve yabancı dillerin etkisi olduğu düşünülmektedir.

İskender Muzbeg'in dile titizlikle bağlanmasına rağmen hikaye ve uzun hikaye türünde verdiği eserlerinde de bu gibi eksikler görülebilir.

a. 1. Yeni Sözcük Türetme Alışkanlığı

Sözcük türetme dilde özleşme hareketinin bir sonucudur. Dil Devrimi'nden sonra Türkçe'ye Arapça, Farsça ve batı dillerinden girmiş sözcüklerin yerine Türk Dili'nin yeniden canlandırılması amacı ile Türkçe kelimeler yerleştirilmeye başlanmıştır. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda Muzbeg'in de dönemin yazarlarının çoğunda olduğu gibi öztürkçe eğilimi vardır. Ancak sözcük türetmenin belli kuralları olduğundan bu olayın sıradan bir iş olmadığı ortaya çıkmıştır. Bunlar T.D.K. sözlüğünde yer almayan Türkçe karşılığı olduğu halde yeniden türetilmiş sözcüklerdir. Muzbeg'in uzun hikaye ve hikaye türünde eserlerinde, aşağıda verilen cümlelerde yer alan kelimelerde bu durumu görebiliriz:

“evetlemek” - acele etmek, çabuk olmak anlamında kullanılmıştır.

“Evetlemeliyiz, Tarık” (Yanan Sevgiler, S. 14)

“yabanıl” – vahşi, yabani anlamında kullanılmıştır.

“Tarık kendini yabanıl bir varlık sanıyordu” (Yanan Sevgiler, S. 2)

“durul” – kendine gelmek, aklı başına gelmek anlamında kullanılmıştır.

“- Durul Enver, sevgin karşılıksız kalmayacak.” (Sevil, S. 37)

“yitti” – kayboldu anlamında kullanılmıştır.

“Adnan da okula giden öğrenci kümelerine katılarak kalabalığın arasında yitti. ” (Muzbeg, Sesler, 1966:6)

“üzgü” – sıkıntı, üzüntü anlamında kullanılmıştır.

“Başarısını kutlayan arkadaşlarının ellerini üzüyle sıktı.” (Muzbeg, Sesler, 1966:6)

Üzgü kelimesinin yazarın hikayelerinde “üzülmek, üzüntü, cefa” anlamlarında sıklıkla kullanıldığı görülür.

“ivedilikle” – çarçabuk veya acele etmek anlamında kullanılmıştır.

“İvedilikle en önemli eşyaları topladılar” (Muzbeg, Sesler, 1966:6)

“tün” – akşam, gece anlamında kullanılmıştır.

“Sabahtan tüne dek kızgın güneşin altında koyunları otlatan bu kamburlu çoban ne desin, ne yakınsın ...” (Yanan Sevgiler, S. 25)

“yin” – vucut, beden anlamında kullanılmıştır.

“Minimimni çiçekli entarisinin içinde kıvranan yininin her bölümünde bir gençlik tazeliği, bir yaşama tedirginliği görülüyordu.” (Sevil, S.40)

“nen” – şey, anlamında kullanılmıştır.

“Gordana için bir nen açmadı. ” (Muzbeg, Sesler, 1966:3)

“Betik” – kitap, anlamındadır.

“Pencere yanında duran çapraz ayaklı masayı birkaç betikle, küçük bir aynayla ve iki kart postalle süsledi. ” (Muzbeg, Sesler, 1966:3)

Sonuçta, Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nda yazarların hemen hemen hepsi kendilerine göre kelime kullanmışlardır. Bunlar arasında en çok kullanılanlar: “dünya” yerine “acun”, “ateş” yerine “od”, “şey” yerine “nen”, “vucut” yerine “yin”, “amaç” yerine “erek” veya “yeğ”, “kitap” yerine “betik”, “çalışıyor” yerine “işliyor” gibi bu örnekleri arttırmak mümkündür.

b. Yerli Dil Özellikleri

Muzbeg’in eserlerinde kahramanların kendine özgü konuşmalarını dikkate aldığımızda hikayelerinde ve uzun hikayede dil ve üslup yapısı ortaya çıkar. Muzbeg hikayelerinde kahramanlarını Prizren ağızıyla konuşturur. Hikaye kitabında yer almayan hikayelerinden birinde, kahramanların arasında geçen diyalog buna örnek gösterilebilir:

“Patladım be ana. Mitebe citsaydım bare arkadaşlarımla birlikte olordom. Büle bi türlü cün cecmey.”

“ Cecer cecer ... Bahtın çıkar, evlenırsın, çolok çocuk sayibi olorson.”

“ Ah Ema ... ” (Muzbeg, Sesler 1972:65)

Muzbeg’in hikaye kitabında yer alan yerli dil özelliklerini en fazla kullandığı hikayelerden biri Yaprak’tır. Yazar, burada Makbule adlı kahramanı ve onun yanındaki kadını karşılıklı olarak Prizren ağızıyla konuşturur:

“ - Beş ay var evleneli. Kocam pek isla ceçindirir. Kaynanam da ısladır, çıt demez bana.

- Ya yabi çocuk yolunda midir?

- Şey ... te doktora bakıldım. Var var ... Bare oğlan olorse.

- E ... Allah'ın verdiği.

- Av kız Magbule, hiç celmeysın ... Pişin sık sık celirdin, şimdi hiç... Allah eşkine cel, te bin çe't yemin ettim, al işini cel otororoz. Cel, kocam pek islatır, hiç benim çifımı kırmaz.” (Yaprak, S. 47)

Yazar diyalog tekniği yanısıra cümle içinde de yerli dil ağzıyla kahramanlarını konuşturur:

“Bu gün bile onun “Seveym, seni çok mi çok seveym” sözlerini unutamıyorum.” (Yaprak, S. 46)

“Kani kaynar cani oynar” derlerdi.” (Ona Semra Derlerdi Sokakta, S.36)

Candan ve Karanlıklar adlı hikayede de aynı özellik görülür, yazar baş kahramanı yerli dil ağzıyla konuşturur:

“Ne olorse olson, bu cece tadada düğün var, çimse ayip cürmez, içecem ...” ve “ Te bu patlatırı beni, ne seveym diy ne seveym, divermey çi ... ” (Candan ve Karanlıklar, s. 49-50)

b. 1. Bölge Ağzına Has Kelimlerin Kullanılması

İskender Muzbeg, bölge ağzına has kelimeleri Türkçe cümle içinde yazı dilinde kullandığı görülür. Özellikle Prizren ağzının konuşma dilinde kullanılan sözcükler Yanan Sevgiler adlı uzun hikayede, sıklıkla kullanılmıştır.

Aşağıdaki örneklerde bu kelimelerin cümle içinde karşıladıkları anlamları şöyledir:

“mıntanlarını” - gömlek

“Beş dakika içinde gençler mıntanlarını çekmiş düzlüğün otlak bölümüne inmiş ...”(S. 10)

“saatler olsun” – sıhatler olsun

“Saatler olsun” (S. 24)

“işleyen” - çalışan

“Bahçelerde işleyen genç kızlar.... ” (S. 26)

“ ... sonra da Tarık’ın öğrencileriyle işliyordu.” (S. 39)

“Her gün böyle Enver hem gazoz taşıyor hem de dükkanda işliyordu.” (Sevil, S.35)

“sağlıkla taşıyasın” – güle güle kullan

“sağlıkla taşıyasın ” (S. 26)

“aklına gelmek” - hatırlamak

“Sonra Cangül’ün aklına geldi.” (S. 39)

“ana baba günü” - kalabalık

“İstasyonda ana baba günüydü. ” (S. 35)

“aylık” - maaş

“Aylığını yeni aldım ” (S. 60)

“sanardı”- zannederdi

“Buna çok üzülür herkesin onun göğüslerine baktığını sanardı”(Ona Semra Derlerdi, S.36)

“boydaş” – yaşıt anlamında kullanılmıştır.

“Onun boydaşlarının gecenin bu geç saatlerinde ne yaptıklarını düşünmeye başladım.” (Sevil, Alinyazısı S. 26)

“azmak” - şımarmak

“Acımasız bulutlar öyle azmıştı ki elleri bayırların bile üstlerine uzanmıştı.” (Yanan Sevgiler, S. 13)

c. Anlatımda Zayıflık

c. 1. Anlam Bakımından Yanlış Kullanılan Sözcükler

“Bir kimse mi kovalıyor?” (Sevil, S. 14),
Biri mi yakalamaya çalışıyor? anlamında kullanılmıştır.

“Göğürtülerden pek korkarım.” (Yanan Sevgiler, S. 14),
Gök gürültüsü anlamında kullanılmıştır.

“Kerim çiçek yetiştirmeye merak atmıştı.” (Yanan Sevgiler, S. 24),
Merak salmıştı anlamındadır.

“ ... pencereden giren yeğnik okşayıcı eylül yeli” (Adnan’ın İlk Sevgisi, S. 32),
Yenlik, hafif anlamındadır.

“Sekizinci sınıfı çok iyi başarıyla bütünlemişti.” (Yanan Sevgiler, S. 37),

“...öğretmen okulunun dördüncü sınıfını bütünleyeceğim.” (Yanan Sevgiler, S. 16),
Bitirmek anlamında kullanılmıştır.

“Bir bunaltıya kapıldı bundan.” (Yanan Sevgiler, S. 24),
Karamsarlığa kapılmak anlamında kullanılmıştır.

“Bu sorun kendi güncüllüğünü bugün de kaybetmemiştir.” (Yanan Sevgiler, S. 33)
Güncelliği anlamında kullanılmıştır.

“Orada da sen çıkıyorsun önüme. ... ” (Yanan Sevgiler, S. 44),
Karşıma anlamında kullanılmıştır.

“Neye yaşıyorum ?” (Yanan Sevgiler, S.2), “Bu gönül okşayıcı sözler neye Metin?”(Yanan Sevgiler, S.40) gibi cümlelerde sıklıkla rastayabileceğimiz “neye” kelimesi “niçin” anlamında kullanılmıştır.

“–Sus be! Bak ne söylüyorsun” (Yanan Sevgiler, S. 17),
Cümlesi söylediğine dikkat et anlamındadır.

“Karşı yakada ipek fabrikası bir dev gibi, ocaklarından buram buram dumanlar koyveriyordu” (Yanan Sevgiler, S. 35),
Tütüyordu anlamında kullanılmıştır.

“Bizim mahalleye taşındığından bu yana Adnan’la arkadaşlığımı genişlettim” (Adnan’ın İlk Sevgilisi S.31) ‘genişlettim’ kelimesiyle, arkadaşlık bağlarının kuvvetlendiği, geliştirildiği anlatılmak istenmiştir.

Aşağıdaki cümlelerden “ya”, “ah” gibi söyleyişlerin sık sık kullanıldığı görülebilir. Bu gibi ifadeler gereksiz olduğu gibi anlatıma zayıflık katmıştır. Aşağıda bunlara birkaç örnek veriyoruz:

“- Ben üçüncü sınıf öğrencisiyim.

Memnun oldum. Ya başarınız nasıl?” (Yanan Sevgiler, S.11),

“ - Bu günden sonra bu okuldan da iyi bir arkadaşınız olacak ...
- Ah!” (Yanan Sevgiler, S.11),

“ - Ah, ben sizin adınız unuttum ...
- Tarık.” (Yanan Sevgiler, S.13)

“Düşüncemin ardında dinlediğim bestelerin iletği sevinç coşarken “Ah, Adnan’ la bir sınıfta olsaydık” diye içimi yerdim.”
(Adnan’ın İlk Sevgisi S. 31)

Yanan Sevgiler’de yazar, sevgili durumunda olan Cangül ve Tarık’ın birbirine bağlanmalarını ve aralarındaki ilişkiyi dile getirirken yaptığı benzetme acemicedir:

“Ana- oğul gibi sımsıkı bağlandılar birbirlerine.” (S. 28)

“Ben bu anda senden hiç ayrılmayacağıma inanıyorum, bunun iletği sonsuz mutluluklar içinde bulunuyorum” (Yanan Sevgiler, S. 40), cümlesinde ‘bu anda’ yerine ‘şu anda’ olması gerekirken, ‘bunun iletği sonsuz mutluluk’ gibi ifadeler anlatıma zayıflık katmıştır.

Kırık Hayatlar adlı hikayede yer alan “Geçen yıl satın almış oldukları paltosunu giyerek daha bir kez sessiz sessiz yağan karlara baktı. “Ah bu zamanlar. Sevinci yiyen zamanlar!...” ve “Bu ağır gün nasıl geçecek?... Bari eski duvar saati bozuk olmasaydı.” (Muzbeg, Sesler 1966:6) cümlelerinde kullanılan ‘yiyen’, ‘ağır’ kelimeleri anlatıma bir sönüklük havası katmıştır.

c. 2. Dil Yanlışları

c. 2. 1. Devrik Cümle Kullanımı

İskender Muzbeg'in hikayelerinden çok Yanan Sevgiler adlı uzun hikayesinde devrik cümle kullandığı görülür. Dönemin yazarlarının çoğunda doğru kurulamayan devrik cümleleri görebilmek mümkündür. Devrik cümlelerin kullanılmasının nedeni yabancı dilde düşünme alışkanlığıdır. Türkçe cümlede yüklem sonda bulunur. Cümlenin diğer ögeleri de yükleme göre sıralanır. Sırpça'da ise bunun tam tersi olduğu için bu dillerden etkilenme sonucu doğru cümleler kurulamamıştır. Yanan Sevgiler'den, aşağıda birkaç cümle buna örnek gösterilebilir:

“Yağmur yağmaz belki.” (S. 14)

“Tarık dinliyordu Emsal ve Enver'in konuşmasını.” (S. 7)

“Sözle anlatamayacağım güzelliğe sahip bir çağlayanı da var buranın.” (S. 37)

“- Acele etmen neden? ” (S. 62)

Pek fazla olamsa bile, yazarın hikayelerinde de bu gibi devrik cümleler kullandığı görülür:

“Çok şendi bu akşam Hayrettin.” (Sevil, Yolundan Çıkan Sevgi, S. 39)

“Kahve sahibi buzdolabının yanında oturur çoğu kez. (Sevil, Alinyazısı, S. 23)

c. 2. 2. Bağlaç ve Hal Eklerinin Yanlış Kullanılması

Dikkat çeken bir diğer nokta da isim hal eklerinin doğru kullanılmamasıdır. Hal eklerinin her birinin ayrı ayrı fonksiyonu olmasına rağmen Kosova Türk yazarlarının bir kısmı isim hal eklerini fonksiyonuna uygun kullanmadığı görülür.

- de, da durum eki

“Saatlerce hayattaki aynaya ya da eviçinin camlı kapılarında bakınır, kalçalarının gerektiği kadar gelişmediğini gözlerdi.” (Ona Semra Derlerdi, S. 36) cümlesinde, “-da” durum eki, “-e” durum eki anlamında kullanılmıştır.

Aynı durumla yazarın, uzun hikayesinde de karşılaşırız:

“Sık sık bizde geliyor.” (Yanan Sevgiler, S. 38), ‘bize geliyor’ anlamında kullanılmıştır.

- ile bağlacının kullanımı:

“Caddede dar bir yolda karlar basılmış, orayla insanlar geçiyordu.” (Muzbeg, Sesler, 1966:6) cümlesinde ‘ordan’ olması gerekirken, -dan çıkma hali yerine “ile” bağlacı kullanılmıştır.

Aşağıdaki örnekte “ile” bağlacı fonksiyonu dışında kullanılmıştır.

“Teneffüslerde sınıfına gidip kemanla çalmasını yalvarıyordum.” (Adnan’ın İlk Sevgilisi S. 31) cümlesinde, yalın halde olan ‘keman’ kelimesi anlamında kullanılmıştır.

Bu yanlış kullanımları Muzbeg’in hem hikayeleri hem de tek uzun hikayesi olan Yanan Sevgiler’de görmek mümkündür.

c. 2. 3. Seslerin Yazımında Görülen Yanlışlar

Orta hece ünlüsünün değişmesi şeklinde görülür. Türkçe’de vurgusuz olan orta hece ülsü, konuşma dilinde değişir ancak yazı dilinde bu değişme gösterilmez. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi Kosova Türk Edebiyatı yazarları tarafından, konuşma diline has olan bu özelliğin yazı dilinde de gösterildiği görülür. Muzbeg’in hikayelerinde daha az görülen bu ses olayını Yanan Sevgiler’de görürüz.

Şu cümleler yanlış kullanılan seslere örnektir:

“Yalnız sulardır topallıyarak giden rıhtımlara.” (Yanan Sevgiler, S.78)
(topallayarak)

“.... bahtının çıkmasını beklemeye başalmıştı.” (Muzbeg, Sesler, 1972:65) (beklemeye)

“- İlkın “hayırdır inşallah” deyeyim.” (Yanan Sevgiler, S.28) (diyeyim), cümlesinde kelimenin ilk hecesindeki dar ünlü, yerli dil ağzı etkisiyle geniş ünlüye dönüştürülmüştür.

“Başarısını kutlıyan arkadaşlarının ellerini üzgüyle sıktı” (Muzbeg, Sesler, 1966:6) (kutlayan)

Diğer bir yanlış, ses düşmesi şeklinde görülür, aşağıdaki örnekte “y” ünsüzü düşmüştür:

“Bu masanın üzerinde mandolinini komuş daha ötede de kitaplarını sıralamıştı. Çok şendi bu akşam Hayrettin.” (Sevil, S.39) (koymuş)

“- İlkın “hayırdır inşallah” deyeyim.” (Yanan Sevgiler, S.28) (diyeyim), cümlesinde ise dar ünlü olan “i” yerli ağız etkisiyle geniş ünlüye dönüştürülmüştür.

c. 3. Yanlış Türetilen Sözcükler

Bölge yazarlarının bir kısmının yanlış kelime türettiklerini görebiliriz. Muzebg'in hikayelerinde bu tür kelimeler dikkatimizi çeker. Aşağıda bunlara birkaç örnek gösterilebilir:

“Gerçekten bu yolda benim yürümem burada bulunmam bir artıklıktır.” (Yanan Sevgiler, S. 2), cümlesinde ‘artıklık’ kelimesi ‘fazladan veya gereksiz’ anlamında kullanılmıştır.

“Ne olur bana birer görünüş gönderiniz” ve “İçinde büyük bir üzü parçasını atmış gibi tininde bir yeğniklik sezdi.” (Muzbeg, Sesler, 1966:6) cümlelerinde ‘görünü’, ‘tin’ ve ‘yeğniklik’ kelimeleri ‘fotoğraf’, ‘ten veya vucut’ ve ‘hafiflik’ anlamında kullanılmıştır.

“Azıcık başı da ağırıyordu”, “Başı ağırmaya başalayınca kalktı, sokağa çıktı ... (Yanan Sevgiler, Candan ve Karanlıklar, S. 50), cümlelerinde, ‘ağır’ kelimesi ‘ağrı’ anlamında kullanılmıştır. ‘Ağırıyordu’ kelimesinin birçok yerde ‘ağırıyordu’ şeklinde yazıldığı görülmektedir. Dolayısıyla yazım yanlışlığı olarak da nitlendirilebilir.

“Ama bu gülüşler içten doğma değil, zorhakı soğuk, anlatısız gülüşler bunlar ...”(Yanan Sevgiler, Işık, S. 55), cümlesinde, ‘zorhakı’ ve ‘anlatısız’ kelimeleri ‘zoraki’ ve ‘anlamsız’ anlamında yanlış türetilmiştir.

“Adnan’ın annesi hem komşularla esenleşiyor hem de kapıya doğru gidiyordu.” (Muzbeg, Sesler, 1966:6), ‘esenleşiyor’ kelimesi ‘vedalaşiyor’ anlamında kullanılmıştır.

“Ben kanmadım, beğenmedim Sefo’yu çünkü gözü göz değil.” (Sevil, S.51), ‘gözü göz değil’ söz öbeği ‘gözü dışarda veya çapkın’ anlamında kullanılmıştır.

“Ali Zeynep’in başka bir gençle seviştiğini anlamış, ondan ayrılmış temelli bir kızla evlenmişti.” (Sevil, S. 31), ‘temelli’ kelimesi ‘aklı başında’ anlamında kullanılmıştır.

“Yini eğik, omuzları düşüktü. Şişeleri gazozla doldurmak onda alışkanlığa geçmişti.” (Sevil, S. 33), cümlesinde ‘alışkanlığa geçmek’ ifadesi, ‘alışkanlık haline gelmek’ anlamında kullanılmıştır.

d. Sanatlı Söyleyişleri – Seci, Benzetme

Muzbeg, nesir türünde verdiği eserlerinde de benzetme sanatından yararlandığı görülür. Yanan Sevgiler romanında dil yanlışlarına rağmen sanatlı söyleyişler de dikkat çeker. Aşağıdaki örnekte yazar benzetme sanatından yararlanarak insanları serçelere benzetmiştir:

“İkisi de ölü serçeler gibi kımıldayışsız duruyor, konuşmuyorlardı.” (Yanan Sevgiler, S. 11)

“Meşe ormanı dalgalanıyor, derinliklerde ağır hastaların içinde çıkan “ah”lar gibi boğuk bir ses çıkıyordu.” (Yanan Sevgiler, S. 12), cümlesinde dalgalanmak kelimesinden ormanın denize benzetildiğini anlıyoruz.

Diğer bir cümlede ise gök, denize benzetilmiştir:

“Çam ağaçlarının arasından görülen gök, dalgasız deniz enginlikleri gibi maviydi.” (Sevil, S.53)

Uzun hikayede Muzbeg'in kişileştirme sanatından da yararlandığı görülür. Şu örnekte yağmur kişileştirilmiştir:

“Bir deli yağmur yağmak üzereydi.” (S. 11)

Aşağıdaki örneklerde bulutlar, su, gece yeli, dere, ay ışığı, ilkyaz gibi varlıklara kişilik özellikleri verilmiştir:

“ ... bulutların nakış işlediği süslü ufukların güzelliği silinmişti. Acımasız bulutlar öyle azmıştı ki elleri bayırların bile üstlerine uzanmıştı.” (S. 13)

“Suya girdiler. Yeşildi, serinleticiydi su. Duruydu. Sakin sakin akıyordu. Hep birşeyler söylüyordu kıyılara, salkım söğütlere.” (S. 25)

“Yarı açık balkonun kapısından suçlu bir gece yeli salona girerek her yana dağılıyordu.” (S. 27)

“Parkın yanında akan dere en çılgın en tedirgin anlarını yaşıyordu.” (S. 27)

“Uyanınca ay ışığıyla karşılaştım. Pencereden içeriye girmişti, yüzümü okşuyordu.” (S. 28)

“ Deli bir yel esiyordu denizden.” (S.47)

“ Böyle bir ilkyaz Semra’ların kentine de gelmiş, pamuk ellerini her yana uzatmıştı.” (S. 78)

Üçüncü kişinin ağzından anlatılan “Kırık Hayat” (Muzbeg, Sesler, 1966:6) adlı hikayesinde “*Kar yağıyor her köşeyi çirkin aklıyla süslüyordu.*” cümlesinde, karın çirkinliğiyle süslemesi kelimeleri arasında anlam bakımından tezat oluşturmuştur.

Nesire ait bir ahenk unsuru olan seci, nesrin kafiyesi şeklinde nitelendirilebilir. Şiirde kafiyenin sağladığı ahengi, nesirde seci bu görevi yerine getirir. (Külekçi, 2003:244) Aşağıdaki örneklerde Muzbeg'in seci gibi bir edebi sanattan yararlandığını görebiliriz:

“Coşar gittikçe dalıyordu dalgınlıklar ırmağına, gittikçe coşuyordu, eski günlerde yaşıyordu. Eski günlerde yaşaması sönmüş yaşantıların ışıklarını gözlerinin içinde sezmesi, onu coşturuyordu.”
(Sevil, S.5)

“Uzaktaki kavak ağaçları kendilerinden geçmiş gibi sallanıyor, sarı yapraklar dallara son sözlerini söylemeden havada uçuşuyor yere düşüyorlardı. Erken güz günlerinin biri büyük bir canlılıkla akşamın uzun gölgelerine tutsak oluyordu. (Yolundan Çıkan Sevgi, S. 38)

“Sevgi ırmaklarına döndü Candan'ın gözyaşları.”(Candan ve Karanlıklar, S.52)

Yazarın şiirsel bir dil kullandığını şu örnekte görebilmek mümkündür:

“Sonra da coşar, coşar, dağ ırmaklarının hızıyla akar, ormanlardan yaylalara, yaylalardan ormanlara geçen dereler gibi önünde bulduğu nenleri alır götürür uzaklara. İçten sever Nazım kadını. Ona her şeyini verircesine sever. ” (Sesler, 1969:41)

İskender Muzbeg'in 1960 'lı yıllardan 2000'li yıllara kadar ele aldığımız, şu ana kadar kırk yıllık sanat hayatı boyunca, dilinde birtakım değişimlerin olduğu görülmektedir. Özellikle ilk ve son şiirleri arasında bir kıyaslama yapılırsa dilde değişimlerin olduğu gerçeği ortaya çıkar. 1980'li yıllardan sonra hikaye türünde ürün vermeyen yazarın şiir ve düzyazılarında kendini hissettirmeye başlayan bu değişim daha sonraları daha da belirginleşir. Muzbeg'in zamanla kendine göre bir dil anlayışı oluştuğunu görebiliriz.

İSKENDER MUZBEG'İN DERGİ VE GAZETE YAZILARI

Muzbeg'in yazılarında eserler veya herhangi bir konu karşısında alınan tavır, inceleme ve eleştiriler çoğunlukla yazarın dünya görüşü ve kişilik esasına dayanmıştır. İskender Muzbeg Kosova Türk Edebiyatında sanatı ve hayatı hakkında çalışma yapılmamış önemli şahsiyetlerden biridir. Ayrıca şimdiye kadar Kosova Türk Edebiyatı'nda gazete ve dergi yazılarının yeri ile ilgili ayrıntısıyla bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmamızın bu bölümünde İskender Muzbeg'in düşüncelerine ve bu düşüncelere yön veren kaynaklara inerek yorumlarını dile getirmeye çalıştık.

Bu çalışma sırasında onun dergi ve gazetelerde yayınlanmış bütün yazılarını dikkatle taradıktan sonra doğru bilgilere ve teşhislere ulaşmaya özen gösterdik. Dolayısıyla Muzbeg'in Çevren, Sesler, Çığ, Bay, Sofra ve Derya gibi dergilerde yanı sıra Tan Gazetesi, Birlik Gazetesi ve en son olarak da Yeni Dönem gazetesinde muhtelif konularda yayınlanmış yazıları mevcuttur. İskender Muzbeg' in dergi ve gazetelerde çıkan yazıları, halen devam etmektedir. Bu çalışmada, Muzbeg'in yazı hayatına başlamasından 2004 yılına kadar gazete ve dergilerde yayınlanmış yazıları kapsayacak şekilde ele alınmıştır. Yazar şu anda, en fazla yazısının yayınlandığı gazete olma özelliği taşıyan, Prizren'de haftada bir çıkan Yeni Dönem Gazetesi'nin kültür sayfasında İzlenimler başlığı altında sıralı olarak yazmaya devam etmektedir. Kasım 1999 yılında yayınlanmaya başlayan gazetenin ilk on sayısında yazıları yer almış daha sonra 153. sayısına kadar bu gazetede aralıklarla yazdığı, çok az yazısının yer aldığı görülür. İskender Muzbeg'in bu alandaki faaliyeti ilk dönemde süreklilik göstermez. Ancak Muzbeg, bu gazetede 2003 yılının ocak ayından başlayarak sıralı olarak yazmaya başlar. Yeni Dönem Gazetesinin , 23 Ocak 2003 tarihli 153. sayısından başlayarak 180. sayısına kadar yani Ocak ila Temmuz arası sürekli yazar. Bundan sonra

2003 yılının Ekim ayına kadar bir ara verir. Daha sonra Ekim 2003'te gazetenin 191. sayısından itibaren tekrar yazmaya başlar ve bugüne kadar, gazetenin kültür sayfasında muhtelif konularda yazı yazmaya devam etmektedir.

Bu çalışmada, yukarıda adı geçen dergi ve gazetelerde yer alan yazılarını ele almaya çalıştık. Bunlarla beraber şu anda yazmaya devam etmekte olduğu Yeni Dönem Gazetesi'nin 24 Kasım1999 tarihli 1. sayısından başlayarak 30 Aralık 2004 tarihli 253. sayısına kadar, gazetenin ilk dört yılında yayınlanmış, Muzbeg'in kaleme aldığı yazıları göz önünde bulundurarak, onun yazarlığını ortaya koymaya çalıştık. 2004 yılına kadar bu gazetede yayınlanmış toplam makaleleri 112'dir.

Şu ana kadar, tespit edebildiğimiz yukarıda adı geçen dergi ve gazetelerle birlikte 112 yazısı dahil olmak üzere yayınlanmış toplam makaleleri 200 civarındadır. Muzbeg'in bazı yazılarının aynısı birkaç dergide yayınlanmıştır. Ayrıca Muzbeg'in Türkiye'de yayınlanan Güney, Erdem Dergisi gibi dergi ve gazetelerde de yazıları mevcuttur. İskender Muzbeg' in dergi ve gazetelerde çıkan yazıları halen devam etmektedir. Dolayısıyla sanatçı kişiliği yanısıra gerek yaşadığı dönem, gerekse gazete ve dergilerde yazılarıyla onun sanat çevresinin genişletmesini sağlamıştır.

Aşağıda ele aldığımız Muzbeg'in çeşitli konularda yazılmış yazılarını bir araya toplamakla onun daha iyi tanınıp anlaşılacağına inanıyoruz.

Bu makaleleri kendi içinde konularına göre tasnif ettiğimiz zaman yazıların önemli bir kısmının kitap tanıtım yazıları, anma toplantıları, festivaller dolayısıyla yazılmış güncel yazılar olduğunu görürüz.

1. Dil ile İlgili Yazıları

Yukarıda bahsettiğimiz bu yazıları dışında en çok üzerinde durduğu konu Türkçe ile ilgili yazı ve değerlendirmelerdir. İskender Muzbeg bu yazılarında dilin genel olarak toplum hayatındaki önemi üzerinde durur. Daha sonra özellikle Türkçe'nin varlığını sürdürmesi ve bunun içinde yapılması gereken işleri sıralar:

1. Kosova'da Türk dilinin korunması, dil konusunda alınan hakların iade edilmesini istemek. Bunu yazar birinci vazife olarak görür.

2. Türk Dili'nin garantisinin temin edilmesinden sonra uygulanması üzerinde durur. Resmi dairelerde, yönetim organlarında, kurumlarda; mahkemelerde, okullarda, kamu kuruluşlarında anadilimizi kullanmalı, anadilimizin kullanılmasını istemenin gerekliliği üzerinde durur.

3. Dil eşitliğinin sağlanması, dil konusunda var olan hukuk kurallarının tam anlamıyla uygulanması ve Kosova Türk'lerinin bu temel haklarının yerine getirilmesi konusunda istemlerinin cevapsız kalmaması gerektiğini savunur.

4. UNMIK'in Türk topluluğu için, kimlik belgesindeki sabit yazılar arasında Türkçe'nin de yer aldığı kimliklerin bir an önce çıkarmaya çalışması gerekliliği dile getirilir.

5. Kosova Meclisi'nde çıkarılan kanunların Türkçe basılması. Konunun tarihsel değeri göz önüne alınarak hassasiyetin arttırılması gerekliliği ortaya konur.

6. Kosova'da Türk toplumunun geleceğinin sağlanması için dilinin korunması ve garanti altına alınması gerekliliği ve dil konusunun entegrasyon sürecini etkilediği vurgulanır.

7. 1999 Kosova savaşından hemen sonra ıkarılan UNMIK düzenleme kurallarına göre Kosova apında Arnavutça, Sırpça ve İngilizce resmi dil olarak kullanılmaktadır. Dil konusunun, Kosova Geçici zynetiminin Anayasal erevesi'nde (Anayasal ereve) Temel Hükümler, İnsan Hakları, Toplumların ve yelerinin Hakları, Meclisin Dili, Hükümetin Dili ve Nihai Hükümler bölümlerinde özellikle dile getirilmesi gerekliliği ileri sürülür.

8. Kosova'da dil hakkı kullanılmasında, UNMIK'in ve Kosova'da nüfusun çoğunluğunu oluşturan toplumun hassasiyet göstermesi ve sorumluluk taşıması gerekliliği savunulur.

9. Kosova Meclisi'nde kabul edimiş yasaların Kosova Anayasal erevesi'nin 9.1.51 maddesinde düzenlendiği biçimde, yani "Arnavutça, Boşnakça, İngilizce, Sırpça ve Türkçe dillerinde" basılması gerekliliği ancak bu yasaların sadece Arnavutça, Sırpça ve İngilizce basılması yüzünden bu hak ihlalinin en kısa zamanda çözüme kavuşturulması gerektiği belirtilir. (YD., 2003:198)

10. Bir an önce Türkçe'nin Kosova'nın eşit diller ailesine hukuki olarak yerleştirilmesi gerekliliği savunulur.

11. Kosova için Standartlar'la ilgili Türk toplumuna düşen görevin en ince detaylarıyla saptanması ve bu konuda Türk toplumunun bulunduğu konumunun en iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekliliği üzerinde durulur.

12. Kosova için Standartlar'ı uygulama sırasında hele hele Türk dili, Türk eğitimi ve genellikle Türk kültürünün afirmasyonu için somut adımların atılması, Türk dilinin öteki dillerle eşitliğinin sağlanması için istemlerde bulunulması gerektiği dile getirilir.

13. Kosova'nın yeniden yapılanma sürecine Türk toplumunun katkı sunması ve Kosovalı Türklerin de bu sürece etkin bir biçimde katılması gerekliliği savunulur.

Muzbeg, dilin durumu hakkında görüş ve tespitlerini ortaya koyarken, ısrarla dilin hukuki belegeler düzeyinde düzenlemelerde işlevi üzerinde durur. Yorumlarıyla Kosova'da Türk toplumunun savunucusu durumundadır. Öğüt veren yazılarıyla karşımıza çıkar. Kosova Türk toplumunda dil haklarının garantisi ve uygulanması Kosova Türk toplumunu en çok ilgilendiren hususlardan biri olduğu inanacındadır. O dil meselesinin halledilmesi gerektiğini söyler. Muzbeg'e göre dilin hukuki olarak daha önce bulunduğu konuma kavuşması onun aradığı hususların başında gelmektedir.

Muzbeg, dili 1951'den sonra kronolojik bir seyirle değerlendirir. Daha sonra günümüzde resmîyetten kaldırılmasına işaret eder. Muzbeg'in Kosova'daki Türk toplumunun dil durumunu değerlendirirken yaptığı isabetli tespitler, yazarın hukukçu kimliğinin de etkisiyle durumu iyice kavradığını göstermektedir.

Muzbeg hukuki açıdan ele aldığı dil eşitliğine değinir. Kosova'da Türkçe'nin Osmanlılar döneminde kullanıldığı, 1912-1951 yıllarında resmî kullanımdan çıkarıldığı, bundan sonra ise birçok güçlülere rağmen kendi varlığını sürdürdüğü, 1974 yılında anayasal nitelik kazandığını yazılarında devamlı vurgulamıştır. Muzbeg bu yüzden 1999 yılında Kosova'nın yeniden yapılanma sürecinde Türkçe'nin eşit diller ailesine yerleştirilmesi gerektiğini belgeleri orataya koyarak savunur.

Muzbeg, Türkçe'nin kullanımı ile ilgili çıkarılan hukuk kurallarını yıllara göre kronolojik bir sıra dahilinde ayrıntılı bir şekilde belirtir. Aşağıda bu örnekler kısaca şöyle verilebilir:

Kosova Eyaleti'nde en önemli bölge düzenleme kuralı olan tüzükte yer alan dillerin kullanımı, 1948 yılında yürürlük kazanmış; ancak bu yılda Türkler ve kullandıkları dilleri dikkate alınmamıştır. Bundan kısa bir zaman sonra 1951'de Kosova'lı Türklerin ulusal kimliği hukuken tanınmıştır. KMÖE Eyalet Halk Kurulu Önerge Komisyonu tarafından Kosova'da Türk Dili'nde eğitimin yapılması için bir önerge hazırlanmıştır. (Muzbeg, ASAM, 2003:108) 1953'te Kosova Eyaleti'nin yeni tüzüğünde Türkçe'nin resmiyeti'nin belirtilmediği ancak Kosova Bölgesinde 1963 yılında yeni tüzükte Türk varlığından söz edildiği ve 1969 yılında çıkarılan Kosova Anayasa Kanunu'nda, Kosova'da dil ve yazıların hak eşitliği ile ilgili maddeler verilmiştir. 1963 Tüzüğü'ne göre 1969 Anayasa Kanunu'nda, dillerin eşitliğinin daha somut bir biçimde belirtildiği açıklanmıştır. (Muzbeg, YD:, 1999:1)

Muzbeg, Türkçe ile ilgili en yüksek düzenleme kuralının 1974 yılında çıkarılan Kosova Anayasası olduğu, burada Temel İlkeler Bölümü'nde ulus ile halkların eşitliğine değinildiğini açıklamıştır. Bu açıklamalarla ilgili yer alan maddelerden örnekler verilerek açıklanır. Bundan sonra dillerin eşitliği ve resmiyetinin bir probleme dönüştüğü açıkça ifade edilmiştir.

“Hükümetin Dili” isimli yazısında Muzbeg, Avrupa'da ve Kosova'daki dil hakkı gerçeklerini karşılaştırır. Bunların benzerlik ve farklılıkları üzerinde durur. Avrupa ve Kosova arasında farklılıkların birer çarpıklık olduğunu örnekler vererek belirtir. İnsan hakları konusunda da böyle farklılıklar olduğu için, Kosova'da Kosova gerçeklerine özgü dil kurallarına ihtiyaç duyulduğunun altını çizer.

Türkçe' nin diğer dillerle eşitliğinin sağlanması amacı ile Anayasal Çerçeve'de yeni bir düzenlemenin gerekliliğinden bahseder. Muzbeg, Anayasal Çerçeve'nin Hükümet'in dili maddesinde, Meclis'in dili maddesindeki düzenleme ile ilgili daha ayrıntılı bir açıklamanın yapılması gerekliliğini dile getirir:

“Görüldüğü gibi Anayasal Çerçeve’nin Hükümet’in dili maddesinde, Meclis’in dili maddesindeki “Meclis belirli bir Toplumu ilgilendiren resmi belgelerin, söz konusu Toplumun dilinde yayınlanmasına çalışır gibi bir düzenlemeye yer verilmemişti. Geçen sayıda da belirttiğim gibi, Meclisin dili maddesindeki düzenlemede” toplumlari ilgilendiren resmi belgeler” den söz edilmektedir. Hükümet’in dili maddesinde ise, görüleceği üzere, “hükümetin tüm belgeleri”nden söz edilmektedir yani bu belgeler arasında “toplumlari ilgilendiren belgeler” e ayrı bir önem ve ağırlık verilmemiştir. Sonuçta, bu demektir ki, hükümetin hiçbir belgesi Türkçe yayınlanmamaktadır; en azından, hükümetin böyle bir görevi Anayasal Çerçeve’de düzenlenmiş değildir.” (YD., 2003:200)

Muzbeg yazısında, Anayasal Çerçeve’deki Meclis’in dili düzenleme kuralına oranla Hükümet’in dili düzenleme kuralı daha sınırlıdır; yani bu kural, hükümet tarafından sadece Arnavutça ve Sırpça’nın kullanılmasını düzenler, şeklinde vurgulamaktadır.

Yazar, Anayasa Çerçevesi’nde yer alan belirsiz kelimelerin düzeltilmesi gerektiği konusunda okuru bilgilendirirken kavramlar konusunda Anayasal Çerçeve’nin bir maddesinden örnek vererek en ince ayrıntısına kadar iner:

”«Meclis ve Komite toplantıları Arnavutça ve Sırpça dillerinde yapılır. Meclis tüm resmi belgeleri hem Arnavutça hem de Sırpça dillerinde yayınlar. Meclis belirli bir Toplumu ilgilendiren resmi belgelerin, söz konusu Toplumun dilinde yayınlanmasına çalışır. » ”
(Anayasal Çerçeve, madde 9.1.49)

Bu «yayınlanmasına çalışır» kelimeleri var ya! İşte bu zaman zemin ve eylem bakımından belirsiz kelimeler hemen göze batmaktadır: Yayınlanmasına çalışır...Kim, nerede ve ne zaman?... Ya çalışmaz ise? Bence bu «yayınlanmasına çalışır» kelimeleri yerine «yayınlar»

kelimesi daha isabetli bir çözüm olurdu çünkü bu kelime daha real ve daha ısıtıcıdır; daha büyük bir garantidir...” (YD., 2003:199)

Temiz ve yalın bir dille yazılması gerektiğinin önemi üzerinde durur.

Yazar, “Dilimiz Velinimetimiz” isimli yazısına, Kosova Geçici Özyönetiminin Anayasal Çerçevesi’nden dil ile ilgili maddeleri sıralayarak başlar:

“Toplumlar ve üyeleri kendi dillerini ve yazılarını, Kosova’daki mahkemeler, kurumlar ve diğer resmi kuruluşlar da dahil olmak üzere serbestçe kullanma (madde 4.4 (a)); kendi dillerinde eğitim alma (madde 4.4 (b)); kendi dillerinde bilgiye erişme (madde 4.4 (c)); kendi basın ve yayın organlarını tesis etmek de dahil olmak üzere, kendi Toplumlarının dilinde ve yazısında bilgi tedarik etme (madde 4.4 (i)); eğitim müfredatının yürürlükteki kanunlara uyması, Toplumlar arasında hoşgörü ruhunu yansıtmaları ve insan haklarına ve tüm Toplumların kültürel geleneklerine saygılı olması şartı ile (...) başta kendi dillerinde ve yazılarında eğitim alma olmak üzere kendi Toplumlarının kültür ve tarihlerinde eğitim sağlama ve eğitim kurumları kurma (madde 4.4 (j)); ilgili dillerde program yapmanın yanı sıra kamu basın ve yayınına erişim ve temsil edilme güvencesine sahip olma (madde 4.4 (o)) haklarına sahiptir.” (YD. , 2004:237)

Yazar, Türkçe düşünmek için Türkçe konuşmanın önemli olduğunu vurgular. Muzbeg Türkçe’nin sorunlarının bilincindedir. Bu sorunları; “Öztürkçe, yaşayan Türkçe, ortak dil Türkçe, Türkçe konuşamamak, Türkçe konuşmamak vb.” olarak sıralar. Yazar bu yazısında sadece yaşadığı topraklarda Türkçe’nin kullanımına değinmekle kalmamış, Avrupa’da yaşayan Türk gençlerinin Türkçe’yi kullanma konusunda bilinçlendirilmelerinin gerekliliğinden de bahsetmiştir.

Kosova’da Türk dilinin eşitliğinin sağlanması ve dil konusunda var olan hukuk kurallarının, uygulanması veya bu konuda bazı ilerlemelerin

yaşanacağından umutludur. Muzbeg yazısında, UNMİK tarafından verilecek olan cevabın, Anayasal Çerçeve’de, bir yasada ya da bir administratif yönergede yapılacak bir düzenleme olarak verilmesini önerir. Muzbeg, dil gibi sosyal konuları ciddi bir şekilde ele alır. Bunlar içerisinde ilk dikkati çekenler Yeni Dönem Gazetesi’nde yayınlamış olduğu yazılardır.

Muzbeg, yazılarında zaman zaman günümüzde Kosova’daki Türk toplumu hakkında, toplumun mevcut olan karamsar tablosuna rağmen geleceğe umutla bakar. İleride tüm bu hususların üzerinde ısrarla durulması gerekliliğinden bahsederken onda tekrar eski duruma kavuşulabileceği inancı vardır. Ona göre önemli olan geçmişte var olan birikimin değerlendirilmesi ve bu birikimden istifade edilmesidir.

Muzbeg, “Erdemin Başlı Dil” isimli yazısında bugün Kosova insanının ‘en çok ihtiyaç duyduğu; iyilikçilik, alçakgönüllülük, yiğitlik, doğruluk ve ruhsal yetkinlik’ olarak sıraladığı bu nitelikler ona göre erdemi ifade eder. Multietnik, çok dilli, çok dinli ve çok kültürlü Kosova’nın geleceğinin bu niteliklere bağlı olduğunu belirtir. Bunların başında ise dilin bulunduğunu gösterir. Daha sonra yazar dil konusunda alınan haklarımızın iade edilmesini istemek açısından “gereken yapıyor mu?” gibi bir soru ortaya koyar. Bunun nasıl yapıldığının gelecekte yeni nesil tarafından daha iyi değerlendirileceğine işaret eder.

Muzbeg, Kosova’da Türk toplumunun amaç ver görevlerinden birinin anadilini yaşatmak olması gerektiğini söyler. Ona göre dile gösterilen saygı çok dilli, çok kültürlü, çok dinli Kosova’ya saygı demektir.

“Bir An Önce En Yakın Tarihte” isimli yazısında umut kavramı üzerinde dururken Kosova Türk toplumunda umudu çağrıştıran dil kavramına değinir. Şiirsel bir dille başladığı yazısında bu duygularını şöyle dile getirir:

“Buranın insanları da umutları da ıslah edilebilir. Çünkü burası Balkan’dır, dağlarıyla düzlükleriyle; zambağıyla, sümbülüyle; suyu ve toprağıyla; yabangülü, hatmi gülü ve mor menekşesiyle övünebilen bir köşedir. Aynı zamanda da köhne, kuytu, bataklık bir köşedir. Kör

karanlık, kördüğümlü bir köşedir. Rumeli yelleri eser bu dağlarda, bu ovalarda. Bu köşede çiçek açar varlıklar, diller. Dilim boy verir.” (YD., 2004:240)

Ondan sonra Kosova’da Türk dili kavramının çağrıştırdığı Kosova’nın yöneticileri olarak belirttiği UNMİK temsilcilerini sırasıyla açıklar:

“Kuşner, Hakerup, Ştayner, Holkeri, Petersen... Biz söyledik onlar dinlediler. Biz ve dilimiz. Onlar, biz ve dilimiz.” (YD., 2004:240)

15 Eylül 2000 tarihinde Koushner’in Türk Toplumuna hitaben gönderdiği mektubun 5. noktası üzerinde önemle durur. Burada yer alan “UNMIK Türk topluluğu için, kimlik belgesindeki sabit yazılar arasında Türkçe’nin de yer aldığı kimlikleri bir an önce çıkarmaya çalışacaktır” ifadesi üzerine, bugüne kadar dört yılın geçmesine rağmen şimdiye kadar Türkçe kimlik kartlarının çıkarılmadığını belirtir dolayısıyla UNMİK yöneticisine düşen görevi hatırlatır. Kosova Türk toplumunun bu güne dek çözümle sonuçlanmamış bu sorunla karşı karşıya olduğunu belirtir. Diğer yandan yazar UNMİK yönetiminde Hakerup’un bulunduğu dönemi Türk ve Türkçe kelimelerinin Anayasal Çerçeve’ye yerleştirilmesi açısından somut adımların atıldığı dönem olarak değerlendirir:

“Kuşner’den sonra Kosova’ya gelen Hakerup benzer vaatlerde bulunmuş ama bizlerle ilgili somut bir adım da atarak, Türk ve Türkçe gibi kelimeleri Kosova’nın bugün en önemli yasası niteliğinde olan Anayasal Çerçeve’nin 9.1.3. (b)(II), 9.1.51 ve 14.4 maddeleri arasına yerleştirmiştir. Kosova Meclisi’nde toplam 120 sandalyenin 20 sandalyesinden, sözü edilen Anayasal Çerçevenin 9.1.3. (b)(II) maddesine göre 2 sandalye Kosova Türk Toplumuna kontenjan biçiminde verilir; Anayasal Çerçeve’nin 9.1.51. maddesine göre “Kosova Meclisi’nde kabul edilip yürürlüğe giren yasalar Türkçe de basılır”; 14.4. maddesine göre de “Anayasal Çerçeve’nin İngilizce, Arnavutça ve Sırpça dillerindeki örnekleri eşit şekilde geçerlidir. Bir ihtilaf durumunda İngilizce dilindeki örneği geçerlidir. Bu Anayasal

Çerçeve aynı zamanda Türkçe ve Boşnak dillerinde de yayınlanacaktır.” (YD. , 2004:237)

Yazarın yazısına da ismini verdiği ‘bir an önce, en yakın tarihte’ Türk toplumuna verilen vaatlerdir. Ancak Muzbeg, bu vaatleri göz önünde bulundurarak yılmamalı, verilen sözün gerçekleştirilmesi için var gücümüzle ve sürekli olarak, çalışmamızı tavsiye etmektedir.

İskender Muzbeg, gazete ve dergilerdeki yazılarında başta dil olmak üzere birçok konu hakkında görüşlerini aktarma imkanı bulmuştur. Her fırsatta üzerinde durduğu, hakkında çeşitli fikirler ileri sürdüğü Kosova Türk toplumu insanını ve özellikle 1999 Kosova Savaşı’ndan sonra “dilini” kullanımı problemini ortaya koymaya çalışmıştır. Yazar bunun daha iyi anlaşılması için 35 yıl önceye 1969 yılına geri döner. Bunu da Kosova Türk toplumu için “dilini” sözü edilen bu yılda, yeniden değer kazandığını hatırlatarak yapar.

Muzbeg, Kosova’da 35 yıl önce Türkçe’nin diğer dillerle eşitliğinin yeni bir boyut kazanmasını, Türkçe’nin Kosova SÖB Anayasa Kanunu’nda yer almasına ve Kosova Türkleri’nin Türkçe haftalık bir gazeteye kavuşmalarına bağlar. Türkçe’nin Anayasa Kanunu’nda yer alması öneminden bahseder, Eski Yugoslavya’da Anayasa Kanunu’nun tanımını yaptıktan sonra “Anayasa Kanunu’nun Kosova’da 1974 yılına - Kosova SÖB Anayasası yürürlüğe girinceye kadar - özerk bölge’nin en yüksek hukuk belgesi” niteliğini taşıdığı belirtilmiştir. Daha sonra bu hukuk belgesinde Türk toplumunu ilgilendiren düzenlemeler ile bilgi vermiştir:

“Bu Anayasa Kanunu’nun Temel İlkeler bölümünde yer alan düzenlemeye göre “Kendi geçmişlerinde birbirine bağlı olan ve özgürlük ile sosyal kalkınma eğilimleri aynı olan Kosova Arnavutları, Sırpları, Türkleri ve Karadağlıları (...) özerk bölgede (...) hak eşitliğine kavuşmuşlardır”, (Temel İlkeler, I) (YD., 2004:253)

“1969 Anayasa Kanunu’nda Türkçe’nin diğer dillerle eşitliği, dillerin devlet organlarında, kamu hizmetlerini gören örgütlerde, okullarda, mahkemelerde ve diğer kuruluşlarda eşit olarak kullanılmasının genel yönleri düzenlenmiştir. Örneğin: “Kosova SÖB’nde Arnavut ve Sırpırvat dili ve onların yazıları eşit olarak kullanılır”.(m. 70, f. 1) “Türklerin de yaşadığı yerlerde Arnavut, Sırpırvat ve Türk dili ve bu dillerin yazıları eşit olarak kullanılır”. (m. 70, f. 2). Anayasa Kanunu’nun 153. madde, 1. fıkrasında ise bu Anayasa Kanunu’nun Kosova SÖB Resmi Gazetesi’nde özdeş metinler olarak Arnavut, Sırpırvat ve Türk dilinde yayınlanacağı düzenlenmiştir.” (YD., 2004:253)

Yazar, Türkçe ve Türk kimliğinin yaşatılmasında radyo gazete ve derneklerin büyük rol oynadığını ileri sürmüş, kitap yayınları ve dergilerin öneminden bahsetmiştir. Daha sonra bugünkü duruma gelinmiş, Kosova’da dilin bugünkü durumu şu cümlelerle ifade edilmiştir:

“1999 yılında eşitlik konusunda bir darbe yemesine rağmen, bu darbenin yaralarıyla birlikte, 2001 yılında çıkarılan Kosova Geçici Özyönetiminin Anayasal Çerçevesi’nde kendine belli bir yer sağladı.” (YD., 2004:253)

İskender Muzbeg bunların yanısıra Kosova Türk toplumunda bugün dergi çıkarmakta bir boşluğun sezildiğini belirtmektedir. Dolayısıyla burada Türkçe’yi, Türk kültürünü ve Türk toplumunun kimliğini yaşatmak için tüm bu sorunlara çözüm yollarını üretmek gerektiğini, çözüm için de kurumlaşmayı önermektedir.

“ İpek-Peja“ isimli yazısında yazar yine Kosova Türk toplumu için önemli meslelerden biri olan yer adlarının yazılışını ele alır:

“UNMİK’in yer adlarıyla ilgili düzenleme kuralına gelince, böyle bir düzenlemede yer adlarının Arnavutça ve Sırpça söyleniş ve yazılış biçimleri verilmiştir. Türkçe, yer adları konusunda da unutulmuştur;

belki de, belli bir maksatla nazari dikkate alınmamıştır. BM Özel Temsilcisi Bernard Kuşner döneminde yürürlük kazanan yer adlarıyla ilgili düzenleme kuralına (regülasyona) göre, öneğin Türk köyü Mamuşa' nın adı resmi olarak Mamushé ve Mamuşa'dır, Mamuşa değildir (!?)” (YD., 2003:175)

Daha sonra yazısına böyle bir başlık koyma nedenine açıklık getirir:

“Yazımıza “İpek – Peja” başlığını koymamızın bir nedeni daha vardır: Beşoviç davasında - duruşma süresince İpek’e yabancı yargıçlar Peja, sanık avukatları ise Peć diyorlar. Biz ise Kosova'nın geleneksel kültür özelliklerine sahip bu kente – pırıl pırıl, ipek gibi bu kente İpek diyoruz!” (YD., 2003:175)

Muzbeg daha sonra dil konusunun bizim için hala kanayan bir yara olduğunu vurgular. Dolayısıyla uyanık olmayı tavsiye eder:

“... Öte yandan bizim dilsizliğe alışmamızı çok mu çok arzu edenler var ve bunlar, mültikültür adına, belki de ustaca, aramıza giriyor, bize sokuluyorlar, bize o eski şarkıyı – “şimdi bu konu önemli bir konu değil” mesajını vermeye çalışıyorlar suyumuzun temiz kaynaklardan geldiğini bilmezlikten gelerek. Böyle kişiler buranın gerçeklerini belki pek iyi bilmediklerinden, Kosova Türkleri'nin ve Türk dilinin buralarda yüzyıllar boyunca hoşgörü içerisinde diğer insanlarla ve diğer dillerle birlikte yaşadığını ve boy verdiğini, birçok konularda bura insanının hayat yolunu çizdiğini, insanların değer yargılarına katkı sunduğunu iyi bilmediklerinden, hem de yüce Atatürk'ün Gençlere Hitabesi'nin var olduğunu bilmediklerinden, bizi dilsizliğe kandırmak istiyorlar. Uyanın dostlar uyanın!” (YD., 2003:175)

Türkçe'nin Kosova'da kullanılan diğer dillerle eşit olması için “Standartlar”ı Muzbeg, fırsat olarak değerlendirir. “Standartlar ve Biz” isimli yazıda başta Kosova'yla ilgili planlananların, düşünülenlerin ve düzenlenenlerin pratikte uygulanması için Standartlar'la ilgili bölüm başlıkları verilmiştir. Kosova için Standartlar'ı burada Türkçe'nin varlığıyla ve yarınıyla

ilgili incelemiş. Bazı bölümleri belirtilmiştir. Bunlar sırasıyla aşağıda verilmiştir:

“1. Kanunlara uygunluk içerisinde tüm topluluklar ÖGK’nın her düzeyinde orantılı olarak temsil edilmelidir.

2. Bütün idari kurumlarda resmi dillerin hepsine saygı duyulmalıdır; (...)Kosova’da var olan topluluklara yönelik ayrımcılık olmadan ÖGK ve belediyeler sağlık hizmetleri, kamu hizmet kuruluşları ve eğitim gibi bütün temel kamu hizmetlerini sağlamalıdır.

3. Meclis ve komisyon toplantıları resmi dillerin hepsinde yapılmalı; (...) Belediye ve bakanlıklar belgeleri zamanında bütün resmi dillere tercüme edilmeli; (...) Şahsi belgeler şahısa özgü dilde verilmeli; (...) Belediye ve bakanlıklar binalarının iç ve dış yerlerinde resmi işaret yazıları tüm resmi dillerde belirtilmeli; (...) Sokak, şehir, kasaba, köy, yol ve kamu yer isimleri Arnavutça, Sırpça ve o yerde yaşayan sayıca yeterli büyüklükteki topluluk dillerinde belirtilmeli; (...) Tüm resmi belgelerin tercümeleri ve resmi toplantıların hepsinde konu ile ilgili tüm topluluk dillerinde açıklamalar dahil olarak belediye ve bakanlıkların azınlıklara yeteri derecede tercüme ve açıklama hizmetlerini sunmalıdır.” (YD., 2004:207)

Yazar daha sonra bu kurallardan şu anlamları çıkarmış ve yorumunu yapmıştır:

“a) Tüm topluluklar ÖGK’nın her düzeyinde orantılı olarak temsil edilmelidirler. Öyle bir temsil edilme ki, herkes hem Belediye Meclisi’nde hem de Kosova Meclisi’nde, hem belediye yönetim organlarında ve kamu kuruluşlarında hem de Kosova genelinde kendi dilini kullanabilmeli ve kendi dilinde toplantıları izleyebilmelidir; yani toplumlar ve üyeleri bu yerlerde kendi dilleriyle de temsil edilmelidirler.

b) Kosova’da bugün yürürlükte olan kanunlarda ve UNMIK düzenleme kurallarında Standartlar ışığı altında çeşitli değişiklikler ve tamlamalar yapılmalı, böylece dillerin kullanımı (mümkün olduğu kadar incelikleriyle) daha modern bir düzeye çıkarılmalıdır.

c) Pozitif hukuk çerçevesinde dillerin kullanımıyla ilgili pratik adımlar atılmalıdır. Çünkü bugün hala resmi dillerin hepsi idari organ ve kurumlarda gereken saygıyı görmemekte, dillerle ilgili Anayasal Çerçeve'nin kimi hükümleri uygulanmamaktadır. Örneğin Anayasal Çerçeve'de yer alan "Yürürlüğe giren tüm yasalar (...) Türkçe de basılır" (Madde9.1.5) gibi bir kuralın uygulanmasına hala geçilmemiştir, yani Kosova kanunları Türkçe basılmamaktadır.

d) Prizren Belediye Meclis binasında tüm levhalar Türkçe de yazılmıştır. Bunun yanı sıra Prizren'de kimi yol kenarlarında "Çevreyi koruyunuz", "Buraya çöp atmayınız" gibi Türkçe levhaların bulunması, söz konusu olan diller eşitliğinin pozitif örnekleridir. Öte yandan Prizren Belediyesi sağlık hizmetlerinde, doğrusu Prizren Kent Hastanesi'nde düne kadar var olan Türkçe levhalar bugün artık yoktur. Prizren'de sokak adlarını bildiren levhaların olmayışı da birer negatif örnek olarak da Standartlar ışığı altında incelenebilir.

e) Standartlar'da kullanılan "sayıca yeterli büyüklükteki topluluk", "resmi belgelerin tercümeleri", "azınlıklara yeteri derecede tercüme ve açıklama hizmetlerini sunulması" gibi terimlerin açıklamasının yetkili organ tarafından yapılması, böylece "Sokak, şehir, kasaba, köy, yol ve kamu yer isimleri Arnavutça, Sırpça ve o yerde yaşayan sayıca yeterli büyüklükteki topluluk dillerinde belirtilmeli" çözümünde Türk dilinin yerinin saptanması ve kullanımının garanti edilmesi istenmelidir." (YD., 2004:207)

Muzbeg'in hukukçu kimliği dolayısıyla dil ile ilgili yazılarının hemen hemen tümü hukuk açısından ele alınmıştır. İskender Muzbeg bu metinleri alıntıdan hareketle yazdığı görülür. Alıntılar özellikle yasa veya tüzük maddeleri olarak verilmiştir.

Görüldüğü üzere, UNMİK/REG/1999/1 Yasal Düzenlemesi'nde "UNMİK regülasyonları Arnavutça, Sırpça ve İngilizce çıkarılır (madde 5.2.)" cümlesinde 1974 Kosova Anayasası ile garanti altına alınmış olan Türk dili ve

yazısının hak eşitliği yürürlükten çıkarılmış, dillerin eşitlik ilkesinin de sarsıldığına dikkat çeker ve yetkililerin bu madde ile ilgili düzeltmelerin yapılması için mücadele etmeleri gerektiğine dikkat çeker. (Muzbeg, ASAM, 2003:108)

Kosova'da Türkçe, Arnavutça, Sırpça, Boşnakça yüzyıllar boyunca kullanılan dillerdir. Ama görüldüğü üzere bu diller her zaman eşit bir biçimde kullanılmamıştır. Sonuç olarak yazar, dilimize sahip çıkmanın gerekliliği üzerinde dururken, Türkçe dil hakkının sanki hiç yokmuş gibi kazanılması gerektiğini düşünenleri eleştirir, daha önce var olan hakların iade edilmesi şeklinde dilin resmîyet kazanmasını savunur.

Yazılara baktığımızda yukarıda da görüldüğü gibi dikkati çeken, Kosova'nın yakın tarihinde çıkarılan tüzük, yasa, anayasa kanunu ve anayasal çerçeve gibi hukuki belgelerde dillerin özellikle Türk dilinin eşitliğinin nasıl düzenlendiği ele alınmasıdır.

İlk başta 1999 yılında, UNMİK yasal düzenlemelerinde yer alan maddelerin Türkçe'nin 1974 Anayasası'ndaki statüsü ile bağdaşmadığını dolayısıyla Türk dilinin haklarının ihlal edildiğinin altını çizer. Daha sonra 2001 yılında Anayasal Çerçeve'deki yönetmelikle bir ilerlemenin kaydedildiği belirtilir.

İskender Muzbeg, Kosova'da Türkçe'nin kullanılması ile ilgili genel olarak şunları söyler:

Kosova'da Türkçe birkaç asır devlet dili olarak kullanıldıktan sonra, 1912-1951 yılları arasında sadece halkın dili olarak yaşamış, 1951-1974 yılları arasında tüzük ve kanun maddelerinde yer almış, 1974 yılında ise anayasal nitelik kazanmıştır. 1989 yılında darbe yiyen Anayasa, Kosova'da bu darbeyi izleyen dillerin eşitliğini düzenleyen yasa Sırbistan Meclisi'nin 1993 kararıyla yürürlükten çıkarılmıştır. UNMİK/REG/1999/1 ve

UNMIK/REG/1999/24 sayılı yasal düzenlemeler Kosova Türkleri'nin hukuki durumu, Türk dilinin resmi dil olması açısından geriye atılmış bir adım olduğunu belirtmiştir. Ancak aradan üç yıl geçtikten sonra Kosova Geçici Öz Yönetimin Anayasal Çerçevesi'ne ilişkin imzalanan 2001/9 sayılı yönetmeliği, Kosovalı Türkler için önemli olduğu her şeyden önce Anayasal Çerçeve, 1974 Kosova Anayasası'nda olduğu gibi Türk topluluğunu hukuken tanımakta ve belirli ulusal haklarını garanti etmekte olduğunu ifade ederken dilin yaşatılması için verilen mücadeleden bahseder. (Muzbeg, ASAM, 2003:98-123)

İskender Muzbeg yazılarında, Kosova Türk toplumunun temel haklarının garanti altına alınması ve uygulamaya geçirilmesinde sürekli istemenin, kaçınılmaz olduğunu anlatmaya çalışır. Bunun sonucunda olumlu sonuçların geleceğine inanır. Muzbeg her konuda olduğu gibi burada da hem sorunu ortaya koymuş hem de çözüm yolunu vermiştir. Çözümü ise dilimize sahip çıkmada bulmuştur.

Muzbeg'in dil ile ilgili yazıları şunlardır: Kosova'nın Yeniden Yapılanmasında Türk Dili ve Yazısının Hak Eşitliği (YD., 1999:1), Dilleri Öğrenmek Güzeldir Amma... (YD.,1999:3), Dilimiz Yaşıyor Yaşayacak (YD.,2000:11), İpek – Peja (YD., 2003:175) 10 Aralık Ardından (YD., 2003:199), Hükümetin Dili (YD., 2004:200), Standardlar ve Dil (YD., 2004:207), Dil ve Strateji (YD., 2004:220), Dilimiz Velinimetimiz (YD., 2004:237), Erdemin Başı Dil (YD., 2004:240) Bir An Önce En Yakın Tarihte (YD., 2004:240) 35 Yıl Önce Türkçe (YD., 2004:253)

2. Kültür

İskender Muzbeg'in dilden sonra yazılarıyla üzerinde durduğu konulardan birisi de kültürdür. Kültürü Muzbeg iki farklı çerçevede alır. Bunlardan birincisi maddi kültür unsurlarıdır. Diğeri ise manevi kültürdür. Özellikle Kosova ve Balkanlardaki Osmanlı maddi kültür unsurlarının korunması ve yaşıatılması çalışmalarına önem verir.

2. 1. Maddi Kültür Unsurları

Bu bölümde İskender Muzbeg'in yazılarında ele aldığı kültüre dair, fikir, bilgi belgelerin yanısıra mimari eserleri, Kosova'da Türk kültürü ile ilgili durum ve değerlendirmelerini ele almaya çalıştık. Muzbeg tüm bunları okurla paylaşmaya çalışmıştır.

İskender Muzbeg, maddi kültür unsurlarına Kosova'da güncel olan sorunlarla birlikte yaklaşmaktadır. Bunlar kültür unsurlarına sahip çıkma, bazen de onları fiilen yok etmemek şeklinde ele alınmıştır.

2004 yılının Mart ayında, Kosova'da hatta Kosova'nın dışında da gelişen şiddet olayları kültür mirası hedef alınarak yaşanmıştır ve bundan sonra "Mart olayları" olarak hafızalara yerleşmiştir. İskender Muzbeg, "KÜLTÜR ESERLERİNİN SUÇU NE? " isimli yazısında bu konuyu ele alarak insanların kin ve nefretlerini kültür izlerini ortadan kaldırmalarıyla yok etmek istemelerini, sorumluluklarını unutmuş böyle bireylerin acizliklerine bağlamaktadır. Muzbeg, yazısında kilise ve camii gibi kültür mirasının yok edilmesine değinirken bunun suç olduğuna dikkat çeker:

"Prizren'de ve Kosova'nın diğer yerlerinde kiliselerin, Belgrat ve Niş'te ise camilerin yakılması hem Kosova'nın i hukukuna, hem

Sırbistan'ın iç hukukuna hem de uluslar arası hukuk kurallarına göre suçtur ...” (YD., 2004:214)

Muzbeg şiirinden de birkaç dize örnek vererek bu süreci ‘özü kaybetmek’ süreci olarak niteler. Muzbeg şiddet ve yıkım olarak seçilen bu yolun çözüm yolu olamayacağına işaret eder. Daha sonra çözüm yolları hakkında düşüncelerini ortaya koyar. Bu olayları Muzbeg, ‘1999 Kosova savaşıdan sonra barışın gelmesine rağmen halkın çetinleşen birçok sorunlarının ciddiyetini zamanında anlayamamalarına’ bağlamakla geçici yönetimi eleştirmektedir.

Mart olaylarının yaşanmasından sonra Kosova İçin Standartlar’ın Kosova’da görevde bulunan veya etkinlikler gerçekleştiren uluslararası camianın yardımı, desteği ve sorumluluğuyla Kosova halkı tarafından bir an önce yerine getirilmesi isteğini öne sürmüştür.

Yazısında, kaynak göstererek “Standartlar”da yer alan Kosova’da kültür mirasının korunması ile ilgili olarak şu noktaları belirtir:

“Kosova’nın tüm etnik, dini ve dil toplulukların ortak mirası olarak Kosova mirasına saygı gösterilmeli;

Avrupa standartlarına uygun olarak, ÖGK yardımları ile tüm topluluklar onlara önemli olan kültürel, tarihi ve dini miras yerlerini muhafaza etmek, bakımını yapma ve koruma hakkına sahip olmalı;

Herhangi bir topluluğun kültür mirasına yönelik ne ayrımcılık ne de öncelik davranışları olmamalıdır.

(VI Bölüm, Emlak Hakları/ Kültür Mirasın Korunması)” (YD., 2004:214)

Yazar, BM’in Kosova’da Standartların gerçekleşmesi için seferberlik yapılması gerekliliğine işaret eder. Ancak böyle bir seferberliğin yapılması için Muzbeg, her şeyden önce uluslar arası camianın, Kosova’da ekonomiyi canlandırması, yeni iş yerlerinin açılmasını teşvik etmesi, ekonomik

istikrarsızlığı ortadan kaldırması gerektiğini savunur. Kosova'da siyasal stabilizasyonu daha kolay sağlamak için ekonomik bakımdan istikrarlı bir toplum yaratılması gerektiğini ifade eder. Kültür eserlerine zarar vermenin hukuk kurallarına göre suç olduğunu hatırlatarak bu işlere elini bulayanların yargılanması gerektiğini belirtir. Muzbeg, soru cümlesinden hareketle yazdığı yazısını yine aynı şekilde bitirir:

“Tüm olanlardan sonra burada bir kez daha şu soru akla gelmiyor mu kültür eserlerinin suçu ne?” (YD., 2004:214)

Muzbeg Kosova'nın, Osmanlı mimari eserleriyle zengin bir kent olma özelliğini taşıyan Prizren şehrinde bulunan Suzi Mahallesi'nde Suzi Çeşmesi'nin onarılması ve yaşatılmasının gerekliliğine dikkat çeker. Yazar bu meramını Arif Nihat Asya'nın *“Bir bayrak rüzgar bekliyor.”* dizesinden esinlenerek *“Bir çeşme künk bekliyor.”* ifadeleriyle dile getirmiştir. Yazısında çeşmenin terk edilmişliğine dikkat çeker. (YD., 2003:155)

Yazar, eleştirilerini, “uluslararası camia ile yerel yönetim arasındaki tanımlanması güç ilişkiler”, “farklı bakış açıları, birbirini iten ya da yoksayan değer yargıları”, “yönetim ve halk arasında uçurm” ifadeleri ile olarak yöneltirken, yazısında yetkili ve ilgili kişilere seslenme amacını gütmüştür. Daha sonra Prizren'li Suzi'nin 500 yıl önce yazmış olduğu beyitlerden örnek vererek çeşmenin bakımsızlığını ve susuzluğunu vurgular. Maddi kültür unsurları olarak, Prizren'in Sozi Mahallesi ve Sozi Köprüsü'nü sadece isim olarak zikr eder. Suzi Çeşmesinden, yazıya verilen başlıktan da anlaşılacağı üzere uzun süre onarılması beklenen bir eser olarak söz edilir.

“Köprüler Köprüler” isimli yazısını Muzbeg, bu sefer Bosna'da savaş sırasında yıkılan Mostar Köprüsü'nün yeniden inşa edilmesi üzerine ele alır. Bununla birlikte bu yerlerde yok edilen diğer köprülere de atıf yapar. Muzbeg köprülerin yaptırılması gerektiğini farklı bir ifade biçimiyle dile getirir:

“... Mostar Köprüsü'nün o yeniden doğuş töreninde köprü bir yerlere gitmek istiyordu, dedim. Kim bilsin, belki son Bosna savaşında işlenen savaş suçu kurbanlarından Foça Alaca Camii'ne, Arslanagiç

Köprüsü'ne ya da, Banya Luka Ferhadiye Camii'nin yanına gitmek; onlara da "ben ayaktayım, er ya da geç siz de kendi ayaklarınıza basacaksınız" demek için yürümek istiyordu; belki de tarihi Evliya Çelebi gibi Balkanları il il, şehir şehir, bucak bucak gezmek istiyordu, Osmanlı mimari eserlerine dostça ama yeniden doğuşun verdiği gururla el sallamak istiyordu. Neden mi? Çünkü köprü'nün umudu şahlanmış, sevgisi coşmuştu. Çektiği acılara rağmen hala kardeş köprüleri, bentleri, diğer Osmanlı eserlerini ve herkesi kucaklamak istiyordu." (YD., 2004:231)

Balkanlarda Osmanlı kültür mirasına değinen Muzbeg, birkaç köprü'nün isimini belirtmekle köprülerin çağrışımları üzerinde durur:

"Köprüler, köprüler... Bir yerleri bir başka yerlere bağlayan köprüler. Balkanlar'a gelen Osmanlı Türkleri Mostar Köprüsü'nü olduğu gibi, diğer köprüleri de (Vişegrad'ta Drina Köprüsü'nü, Prizren'de Taşköprü'yü, Yakova'da Terziler Köprüsü'nü vb.) inşa ederken, ekonomik çıkarlar bir yana, insanlara hizmet etme, geldiği yeri bayındırlaştırma, uygarlıklar, dinler, kültürler ve diller arasında hoşgörüyü geliştirme; kısacası, gönülleri birbirine bağlama gibi insanlığın yüce amaçlarını da göz önünde bulundurmuştur." (YD., 2004:231)

Balkanlar'ın tarihine ve mevcut olan eserlerine dikkat çeker, kaynak göstererek, Balkanlarda kayıtlı 300 bin Osmanlı mimari eseri ve Belgrad'ta 200'den çok cami ve mescit, 300'e yakın medreseden söz etmektedir. Muzbeg daha sonra şairlerin şiirlerine konu olan köprülerden dizelerden örnek vererek bahseder.

Mostar Köprüsü'nün yıktırılmasını cahiliyet olarak ifade eden yazar, Boşnak şairin Mostar köprüsü için yazmış olduğu şiirin dizelerinden örnek verir. Osmanlı 'eliyle' inşaa edilen, Mostar Köprüsü'nün aradan on kusür yıllık bir süreden sonra yeniden yaptırıldığını belirtir.

Muzbeg'in "UNUTULMAZ UNUTULMUŞUM BENİM" isimli yazısında sözü edilen Sultan Murad Türbesi, Mimari eserler açısından Kosova'da yaşayan topluluklar için olduğu gibi Kosova Türk toplumu için de değer taşıyan önemli bir eserdir. Muzbeg yazısına, Joseph von Hammer'in Osmanlı Tarihi eserinden alıntı yaparak başlar. Kosova gerçeği olarak ifade edilen türbenin bugünlere ulaştığı ve onarılacağı konusunda okuyucuyu bilgilendirir. Ona göre Türbe; değerleri genç kuşaklara anlatmak, unutanlara ise hatırlatmak için bir anıt niteliğinde varlığını sürdürür.

Tarih eserlerini korumak, onarmak devletin işi olduğunu söylerken, ortak tarihe sahip milletler ve devletler, kurumlar ve kuruluşların bu konuda ortak noktalar bulması ile bu tür işlerin gerçekleştirilebileceğini dile getirir. Daha sonra Kosova ile Türkiye arasında kültür işbirliği konusunda, protokolün imzalanmasını, Sultan Murad Türbesi'nin bir tarihi eser olarak korunmasıyla ilgili atılmış somut bir adım olarak değerlendirir.

"Unutulmaz Unutulmuşum Benim" Muzbeg'in kendi deyimiyle doksanlı yıllarda yazmış olduğu bir şiiridir. Ama yazarın da kendi deyimiyle söylediği gibi "bugün sanki her zamandan daha güncel" dir. Şiir kitaplarında yer almayan yazarın en güzel şiirlerinden biri olma özelliğini taşıyan bu şiir yazının sonunda yer alır. Muzbeg şiiri ve Sultan Murat Türbesi hakkında şunları söyler:

"1389 Kosova Savaşı sırasında Priştine yakınlığında şehit düşen atalarımızdan Sultan Murad Hüdavendigâr'ın türbesinin bakımsız halini, yıllar yılı süren garip durumunu; bir bakıma da, ayakta durmamızın mutlulukları yanı sıra, zor durumumuzu simgesel bir biçimde dile getiren bir şiirimin ilk dizesi." (YD., 2004:236)

Muzbeg yazılarında yaşadığı bölgede ve Balkanlar'da Osmanlı mirasına ait kültür eserleriyle ilgili ortaya koyduğu sorunların çözümünü bu gibi eserlere sahip çıkmada bulmuştur. Çözümü, yerel yönetim, uluslararası

camia ve özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin katkı ve yardımları ile yapılabileceğini söyler.

İskender Muzbeg, onarılması gereken, yıkılmaya maruz kalan daha sonra onarılan veya bilerek yok edilen maddi kültür unsurlarını konu olarak seçer. Bunların arasında sayabileceğimiz köprüler, camiiler ve çeşmeler hakkında kısa bilgi vererek yapılması gerekenleri söyler. Bu konuda yazmış olduğu yazılarının hemen hepsinde şiirlerden örnekler de vermiştir.

2. 2. Manevi Kültür

Muzbeg'in kültüre ait fikir, bilgi ve maddi kültür unsurları yanında manevi kültür unsurlarına da önem verdiği görülür. Muzbeg manevi kültür unsurlarını açıklarken bazen de bunları okura hatırlatmaya çalışmış ve unutulmaması için çaba göstermiştir. Muzbeg tüm bunları yazılarında okurla paylaşmıştır.

Yazar, "kültür" sözcüğünün kelime anlamını çeşitli sözlük ve ansiklopedilerden verir. "kültür akımı, kültür çevresi, kültür göçü, kültür varlıkları" gibi söz öbeklerinin anlam açıklamalarını yapar. Daha sonra günlük yaşantımızda kullandığımız kültürle ilgili kelimeleri sıralar. Kültürün ulusal bir süreç olduğunu söyler ve Türk kültürünün zenginliğine işaret eder. Muzbeg Kültür ile ilgili şu cümleleri sarf eder:

"Kültür bir toplumun örf ve adetlerini, gelenek ve göreneklerini, bilimini, sanatını ve bu konularda gelişmeleri, bunların uluslararası camiada etkisini ve ilişkiler seviyesini kapsar. Bu yüzdendir ki insanoğlu kendi kültürünü durmadan geliştirmeli, dünyadaki kültürel, bilimsel ve sanatsal gelişmelerden haberdar olmalıdır. İnsanoğlu çağa ayak uydurmalıdır. Çağa ayak uydurmak için ise insanoğlu, kendini bilerek kendi kültürünü durmadan geliştirmelidir. Kendi kültürünü

geliştirmeyen insanlar ve toplumlar çağa ayak uyduramazlar, onlar ortadan kaybolmaya mahkumdurlar. Her zaman ve her yerde kişinin kendini bilmesi çok önemlidir.” (YD., 2003:153)

Kültür konusunda uyanık olmayı tavsiye eder. Yazılarında gerçek kültür unsurunu tarihe, geçmişe dayandırmıştır.

“BAYRAMLAR” isimli yazısında, “Bayramlar insanların din özgürlüğüne bağlı olarak meydana çıkmış sosyal olaylardır, ulusal ya da dinsel bakımdan kutlanan günlerdir.” demektedir. Yazının başında bayram kavramı üzerinde durur. Daha sonra konuyla bağlantılı olarak yazar Nusret Dişo Ülkü’nün şiirlerinden dizeler verir. Muzbeg yazısında çocukluk günlerinde yazarın yaşadığı bölgede kutlanan şeker veya kurban bayramlarının kutlanış biçimlerine, çocukluk günlerindeki yoksulluğa ama aynı zamanda huzura dikkat çeker. Çocukluğunda kutlanan bayramları şöyle dile getirir:

“Bayram ziyaretlerinde, Prizren Türkçesiyle ifade etmiş olursam, önce ulice’lerin (yani yaşlı kimselerin) bulunduğu akraba veya dostların evlerine gidilirdi. Bu, yaşlılara gösterilen saygının somut bir belirtisiydi. Babam yaşlılardan sayılırdı, öyle ki karşı komşu, akrabalar önce bizim eve gelirlerdi. Erkeklerin ziyaretlerinin gerçekleştirildiği bayram günlerinden sonra, bir ay süren kadın bayram ziyaretleri başlardı. Bugün kısmen devam eden bu geleneğe göre bayram günleri süresince ziyaretler sadece erkekler tarafından gerçekleştirilir. Yine de, bayramlar söz konusu oldu mu, ilk aklıma gelen şey nedir biliyor musunuz? Annem. Bayram günlerinde evimize gelen erkek misafirlerin hepsi, annemin deyimiyle efendi idi yani onlarla konuşmaya başlarken annem mutlaka efendi kelimesini kullanırdı. Eve gelen her misafire ayrı ayrı sağ mısın, iyi misin sorularını sorardı, misafirlerin teker teker efendi oğullarının ve hanım kızlarının da sağ ve iyi olup olmadığı sorulurdu...” (YD., 2003:156)

Muzbeg bugün de bu bayramların kısmen bile olsa kutlandığını belirtir. Ancak bugün kutlanan bayramların farklı olduğunu da söylemeden edemez. Daha sonra hiç değişmeyen bir şeye dikkat çeker; “Bayram günlerinde davulcunun sokakları gezmesi ve evlere girip para istemesi. Ne güzel.” Dolayısıyla Osmanlı Türk geleneğinin yaşatılması gerektiğinin altını çizer. Kosova’daki Türk varlığının, geleneğin yaşatılmasının bir ürünü olduğu, aile ve toplum açısından incelenmesi gerektiğini belirtir. Muzbeg, Türk kültürünün gelenekli yapısının korunduğu böyle bir ortamın sürekliliğinin de korunmasını ister. Bayramları yazar dayanışma günü olarak düşünür. Ona göre, Bayram günleri maddi ve manevi değerlerin paylaşıldığı günlerdir.

“Kültürümüz Biz ve Sınır” isimli yazıda, Makedonya ve Kosova arasındaki sınırdan kültürün nasıl etkilendiğini anlatır. Eski Yugoslavya’da yayınlanan dergi ve gazetelerde olsun, kültür kuruluşlarında olsun kültür alanında aradaki işbirlik ve karşılıklı olarak manevi kültürün yaşatılmasının öneminden bahsedilirken bugün gelinen durum da gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Bunun nedenini de Muzbeg sınırda aramıştır. Daha sonra yazar eskiden kültür alanında Yugoslavya’nın genelinde Kosova ve Makedonya Türklerinin temsil edildiğinden bahsetmiştir. Bunların Türk varlığı açısından önemine işaret ederken şiirimizin, türkümüzün okunması, Balkanlarda Türk kültürünün yaşatılması ve tanıtılması açısından önemine değinir. Yazının başında da ifade ettiği sınır kelimesini, “Araya giren sınırlar, kültürümüzün, kültürel iletişimimizin sınırları olmuştur” şeklinde tanımlar.

Yazıda iki bölgede kültür alanında sınırla gelen güçlükleri, dile getirmeye çalışır. Ancak yazarın gençlere olan güveni ve inancı tamdır. Bunun üstesinden onların geleceğine inanır.

Kosova’da bayramların kutlanmasının amaçlarından birinin de Türk varlığını kanıtlama amacı olduğu belirtilir. Manevi kültür değerleri olarak sayılan bayramlar arasında Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıldönümü kutlama bayramı da bunlardan biridir. Muzbeg yazısını Türkiye

Cumhuriyeti'nin 80. yıl kutlamaları nedeniyle kaleme alır. Türkiye Cumhuriyeti'nin bayram kutlaması Kosova'da yeni olmadığını eskiye dayandığını yapılan kutlamalardan örnekler vererek gösterir. Ayrıca böyle kutlamaların anavatana bağlılığın göstergesi olduğu gibi hiçbir maddi karşılık beklemeden yapıldığına dikkat çeker:

“O zamanlar biz kendi varlığımızı kanıtlamaya bugünden daha çok ihtiyaç duyuyorduk. Halkımız ve sanatçılarımız bu amaçla seferber ediliyordu. Öte yandan böyle etkinliklerle, o zamana ait karmaşık ve güç koşullarda - sisli akşamlara gebe öğlelerde, anaülkemize bizim manevi bağlılığımızı da dile getiriyorduk. Cumhuriyetin 75. yıldönümünün Kosova'da da kutlandığı o coşkulu günlerin hatıraları belleklerimizden hala silinmemişken, bir baktık ki, Cumhuriyetin sekseninci yılına erişmişiz.” (YD., 2003:193)

Kosova'da ortaklaşa kültür gösterilerinin adeta kırk yılda bir düzenlenmesine isyan eden yazar, böyle kültür etkinliklerine Kosova' da Türk temsilcilerinin devet edilmemesini veya katılmamasını, yeri gelince de multikültürlü bir Kosova'dan söz edilmesini yadırgar. 1999 savaşıdan sonra Şiir Şölenleri'nde Kosova Türk şiirinin yer almayışını isyan edercesine eleştirmektedir:

“Ya Ceçovi Şiir Karşılaşmaları, Deçan Yazarlar Karşılaşması, Yakova Şiir Mitingi, Lazar Vučkoviç Yazarlar Karşılaşması, Prizren Şiir Akşamları, İpek Şiir Şöleni ve saire, ve saire? Neden bunlarda şiirimiz yok? Tüm bu şölenlerde yıllar yılı şiirimiz gürül gürüldü, tanıtılıyordu, edebiyatımız değer arz ediyordu. Şimdi ise durum büsbütün değişti. Bu şölenlerde ne ses var ne sada Kosova Türk edebiyatından. Oysaki Kosovalı Türk şairlerin hepsi (bugün Türkiye'de yaşayan Hasan Mercan ve Şecaettin Koka hariç) burada. Yıllar boyunca üzerinde durulan bir değer iken edebiyatımız ve şiirimiz, bugün, yenilikler adına, yeniden yapılandırılma adına unutulmuş bir değer durumuna düşürüldü.” (YD., 2004:235)

Bunu Muzbeg entelektüel kimliğin yokluğuna bağlıyor. “Egemen kurumlara karşı muhalif duruş yok” diye bu durumdan yazarların bile rahatsız olmadığına adeta şaşıyor. Kosova Türk Edebiyatı daha önce bu topraklarda saygın bir yere sahipken bugün hak ettiği yeri alamamasının nedenlerini sorgular. Bugün Kosova’da Türk Kültürü’nün diğer toplumların kültürlerindeki yeri ve öneminin ne olduğunu sorgular ve burada sözü edilen bu durumun düzeltilmesi gerektiğini söyler:

“Kosova Türk toplumunun kültürel, özellikle de edebi gelişmesinde öyle dönemler var ki, bakarsınız bu edebiyat burada yaşayan diğer toplumların kültüründe, sanatında saygın bir yer almıştır; bu toplum diliyle, edebiyatıyla, tiyatrosuyla tanıtılmıştır; bu toplumun sanatçıları diğer sanatçılar ve sanatseverler tarafından alkışlanmış, daha da önemli olan, ilgi görmüştür. Şiirimiz, öykümüz başka dillere bile tercüme edilmiştir. Yukarıda adını andığım tüm bu şölenlerde sıralı olarak duyulan Türkçe bugün neden hak ettiği yeri alamamaktadır?” (YD., 2004:235)

“Bugün, uluslararası camianın Kosova’ya ilişkin mültikültür projelerine rağmen, yukarıda andığım sanat şölenlerinin hiçbirine Kosovalı Türk yazar ve şairler davet edilmemektedir, yani dilimizin bel kemiğini oluşturan edebiyatımıza yer verilmemektedir.” (YD., 2004:235)

Muzbeg şiir konusunda bunları dile getirirken, resim ve tiyatro alanında ise durumun farklı olduğunu da belirtmeyi unutmaz. Ama yine de umudu eksik değildir yazarın, kültür alanında yapılması gerekenlerin bir an önce gerçekleşmesini ister. Genel olarak Muzbeg, eleştirisini yaparken hoşgörülü olmaya çalışmaktadır.

Yazar yazısına da ismini verdiği “Prizren Zambağı” isminde 1986 yılından bu yana doğduğu kentte gerçekleşmekte olan geleneksel bir müzik festivalinin düzenlenmesinden bahseder. 2004 yılında onyedincisi düzenlenen böyle bir festivali ele alması yerli bir Türk bestecisinin aradan

belli bir süre geçtikten sonra katılmış olmasıdır. Bu, “Dritarja” adlı bir dergide yayınlanan “bir yeniliği oluşturmaktadır” haberi üzerine yazılan bir yazıdır. Çünkü Muzbeg bunun yenilik olmadığını daha önce de böyle bir katılımın gerçekleştiğini belirtir. Ancak belli bir aradan sonra tekrarlanan bir yenilik olduğunu vurgularken birkaç yıl bu katılımın gözardı edilmesini eleştirir.

Muzbeg umutlarının boşa çıkmadığını, ve eskisi gibi Kosova’nın yeniden yapılanma süreci içerisinde de “Prizren’in kültür hayatı burada yaşayan herkesin yararlanacağı bir kültür ortamını oluşturması” gerekliliğinin gün geçtikçe anlaşılmaya başlandığının da altını çizer.

Yazar, çok kültürlü bir yapıya mevcut olan Prizren’de insanları ve bu festivali düzeyenleri daha yapıcı olmaya davet eder. Yaşadığı ortamda çok kültürlülüğe saygı duyulması gerekliliğine işaret ederken, zengin bir Türk kültürüne, yapıcı bir sürece bakar gibi bakılması gerektiğine dair ısrarcı bir tutum sergiler.

Prizren Zambağı Eski Kent Şarkıları Festivali’nin bugün ulaştığı kültürel düzeyini ve geldiği yeri, hizmet edenlerin uzun yıllar verdiği emeğin bir ürünü olarak görür. Dolayısıyla bu gerçeğin hiçbir zaman unutulmamasını tavsiye eder.

Yazar bu konudaki yazılarında çok kültürlü bir ortamda manevi kültürün özellikle Türk kültürünün Kosova’da yaşayan diğer topluluklar tarafından da yaşatılması üzerinde düşüncelerini ve endişelerini aynı zamanda önerilerini ortaya koyar. Kültürün “tarihsel bir birikime saygı” olduğunu sürekli ifade eder. Manevi kültür üzerinde dururken yaşadığı topraklarda, toplumların kültür alanındaki ilişkilerini hareket noktası olarak alır. Bugün böyle ilişkilerin en azından şimdiye kadar elde edilen başarılarla dayanılarak kurulmasının mümkün olabileceğini savunur.

Muzbeg'in sözlü kültür unsurlarını ele aldığı yazıları ise şunlardır: Bir atasözü – bir deyim (YD., 2003:163), 23 Nisan ve Çocuklar (YD., 2003:166), Prizren'de Kullanılan Deyimlerimize Bir Bakış (Sesler, 1988:228)

Muzbeg'e göre kültürlü olmak aynı zamanda manevi bakımdan gelişmek demektir; insanın kendi görgüsünü, bilgisini, görüş ve fikirlerini belli edebilmesi; adetleri, alışkanlıkları, toplumsal kuralları yaşatması ve uygulaması demektir. (Muzbeg, YD., 2003:161) İskender Muzbeg, maddi ve manevi alanda Kosova'da Türk kültürünün diğer kültürlerle etkileşimini şöyle açıklar:

“Kosova Türk kültürü, kelimenin en geniş anlamı ile, burada çoğunluğu oluşturan toplumun kültürüne – Arnavut kültürüne olduğu gibi, burada yaşayan diğer toplumların da – Boşnak, Goralı, Sırp, Rom ve diğerlerinin kültürlerine yüzyıllar boyunca Türk kültür bütünlüğünün hoşgörü ziyaretlerini göndermiş, birçok güçlükler karşısında yolları aydınlatmış, sorunların çözümünü onlara daha yakın kılmıştır. Böylece bu kültürlerin birbirini etkileme süreci yeni bir hız kazanmıştır.” (YD. , 2004:202)

3. Edebiyat Yazıları

Çeşitli dergi ve gazetelerde yazan Muzbeg dil konusunda olduğu gibi edebiyat ile ilgili olarak da görüşlerini belirtmiştir. Edebiyatla uğraşan bir kişi olarak bu konuda birtakım görüşler ileri sürmüş değerlendirmelerde bulunmuştur. Edebi konuları ele alırken yazılarında eserin özellikle şiirlerin konusu ve onda uyandırdığı duygular üzerinde dururken, kişisel bir tutum sergiler.

“KIBRISLI CAN DOSTLARIM” adlı yazıda yazar, Kıbrıs'tan Mahmut İslamoğlu, Harid Fedai, Ayşen Dağlı, M. Kansu, Şirin Zaferyıldızı gibi isimleri

sayar. Onlardan “can dostlarım” diye bahseder. Yazısına başladığı “Neylersiniz, ne keyftesiniz, ne fikirdesiniz, ne haldesiniz?” sorusuyla onlardan yanıt arar. Yazarın böyle bir soruyu sormasının nedeni yazıda da belirttiği gibi Kıbrıs konusunun dünyanın gündeminde olmasındandır. Yazar onlarla karşılaştıkları yerleri kısaca belirttikten sonra onalrın kendisiyle veya yaşadığı topraklarla ilgili düşüncelerini kısaca ifade eder. Birkaçının kitaplarından bahseder, Harid Fedai’nin ise Kosova Türk Yazarlar Derneği’nin düzenlediği “Prizrenli Suzi’yi Anma Toplantısı” nedeniyle 11 Ekim 1998 yılında Prizren’e geldiğini belirtir. Yazarların kitap isimlerinin verildiği yazıda, onların şiirlerinden de örnekler verilir. Muzbeg, Kosova Türk edebiyatı dışına çıkarak, Kıbrıs’lı şair ve yazarların şiir dünyalarını yansıtmaya çalışır. O, yapıtların üstünde durulması gereken özü söyler.

“Sanatçı Ruhu” isimli yazısında Muzbeg “Dede Korkut Masalları hakkında bilgi verir. Yazar bu masallarda Oğuz Türklerinin kişiliklerinin anlatıldığını söyler. Daha sonra Erdal Öz’ün konuyla ilgili bir kitabından alıntı yaparak,

“Erdal Öz’e göre, bu “kişiliklerdeki sevgi, sevecenlik, yüreklilik, elseverlik, doğruluk, aşırı tutkular, korkular, sevinçler ve acılar, içimize işler, yüreğimizde derin izler bırakır. Hele kişiliklerdeki o aşırı iyimserlik, kendine güven, korkusuzluk, yiğitlik, o bitmek bilmeyen umut, güçlüklerin üstesinden gelme tutkuları, okuyanı, dinleyeni şaşırtacak güçtedir.” yazısına devam eder. (YD., 2004:203)

Daha sonra bu kişilikte var olan kavramlarla birlikte şair ve yazar Necati Zekeriya’yı hatırlar onun edebiyatımızdaki yerinden ve öneminden bahseder.

Edebi konulu yazılarda şair veya yazarların edebi yönü ele alınabilir. İskender Muzbeg bunu yaparken ele aldığı kişinin Kosova Türk Edebiyatı veya Eski Yugoslavya Edebiyatı’nda yerinden, öneminden bahseder. Muzbeg’in Balkanlar dışına da çıktığı yukarda olduğu gibi Kıbrıs ve Türk edebiyatından şairlerle ilgili yazı yazdığı da görülür.

Yazar aynı zamanda “Savaş Şair ve Şiir” isimli yazısında Ahmet Tufan Şentürk ve Kerkük’lü Türkmen şair Sallah Nevres’in dizelerinden de örnekler verir. Ele aldığı yazı, kendi deyimiyle “İrak’ta savaş nedeniyle süper güçlerin çıkar hesaplarına karşılık” savunma niteliğindedir. Burada Nusret Dişo’nun Ataç’çı yaklaşımına da değinerek Nusret Dişo ile Nazım Hikmet’i beğendiğini söyler:

“Nusret Dişo Ülkü’nün, Ataççı yaklaşımlı öztürkçesiyle silahsızlanmaya karşı koyan “Sayutsuzlanma” başlıklı bir şiirini çok beğenmiştim. Nazım Hikmet’in de “Bulutlar Adam Öldürmesin”ini. Bizler özgürlük uğruna verilen savaşlara sempati duyuyorduk ama, maalesef, kirli savaşlar ağır basıyor, devam ediyordu, kan akıtılıyordu bu küçük dünyamızda.” (YD., 2003:162)

İskender Muzbeg ve onun kuşağının okudukları şairler arasında Sabahattin Ali, Dağlarca ve Nazım Hikmet gibi isimleri sayar. Bunları yaparken Muzbeg, aynı zamanda üzerinde durduğu sanatçının şiirlerinden örnekler vererek zaman zaman da şairlerin kitap tanıtımını da yapar.

Yukarıda verdiğimiz örnekler haricinde portre ve kitap tanıtımı başlıkları altında daha ayrıntılı ele aldığımız özellikle şiirleri üzerinde durduğu diğer şair ve yazarlar şunlardır: Ayşen Dağlı, Suzi, Nusret Dişo Ülkü, Naim Şaban, Şemsi Belli, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Nazım Hikmet.

İskender Muzbeg, Çağdaş Yugoslavya Edebiyatı’nın gelişmesine etki eden faktörleri şöyle sıralar:

“Kültür ve sanat derneklerimizdeki edebiyat kolllarının etkinlikleri, Türkçe radyo ve televizyon yayınlarımız, okullarımız, diğer kültür, eğitim ve sanat kuruluşlarımız, dolaysız ya da dolaylı bir biçimde çağdaş edebiyatımızın gelişmesini etkilemişlerdir, onlar bugün de edebiyatımızın gelişmesine somut katkılarını sunmaktadırlar.” (Bay, 1994:4-5)

Kültür hayatında yapılan hoyratlıklara eleştirisini, “Bu hoyratlık gerçek değerler ile yapma değerler arasındaki çizgiyi sanki her gün biraz daha silmekte ve biraz daha zedeleyip ortadan kaldırmaktadır.” veya “sanat adına sanat ticareti yapanlar dürüst ilişkiler sürecini giderek daha çok etkilemektedirler” ifadeleriyle dile getirir. Daha sonra buna hangi açıdan baktığını söyler:

“Kosova’da gelişen diğer kültürleri bilmem ama, bizim kültürümüzü ben , konuya kimi edebi gelişmeler ve bilimsel çalışmalar; kimi dergiler ve diğer yayınlar prizmasından baktığımızda, böyle görüyorum.” (YD., 2003:162)

Günlük tutma işi Muzbeg’in yazılarının alt yapısını oluşturmuştur. Onun “Anma Amaçlı Yazıları” başlığı altında ele alınan aynı zamanda anı türünde yazılmış olan bu yazılarında gayesi, okuyucuyu ele aldığı konular üzerinde yeniden düşündürmek üzere yazıya dönüştürüp kalıcı kılmaktır. Böylece bu tür yazılarında son derece samimi bir şekilde dostlarının sanat ve edebiyatla ilgilerini, toplum içindeki yerleriyle ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Ayrıca İskender Muzbeg’in belirli bir sayıda folklor yazıları olduğu gibi edebiyata dair çeşitli konularda Çevren, Sesler dergisi veya çeşitli sempozyum, kurultaylarda sunmuş olduğu araştırma nitelikli yazıları da mevcuttur. Gazete ve dergi yazılarında en çok şiirden bahseder.

İskender Muzbeg bugün Kosova Türk toplumunda edebiyatın herhangi bir türüne eserlerin verilip verilmemesine, inceleme türünde yapılan çalışmalara, dergi yayınlarına dikkat çekerek sorular yoluyla yanıt aramaktadır. Aslında sorulan sorular yapılanların yetersizliği dolayısıyla sorgulama niteliğindedir. Bugün Kosova’daki Türk toplumunun kültür alanında yeni ve düzenli çalışmalara büyük bir ihtiyaç duyulduğunu açıklar. Edebi tür olarak sayı bakımından en çok şiirden bahseder. Ele aldığı bu konuyu da ayrı bir başlık altında değerlendirmeye çalıştık.

3. 1. Şiirle İlgili Görüş ve Tespitleri

Şiirle uğraşan bir yazar olması sebebiyle Muzbeg, Kosova Türk toplumunda şiir hakkında bazı düşünce, görüş ve tespitlere sahiptir. Muzbeg diğer türlerde de eser vermekle birlikte şiiri öne çıkaran bir sanatçıdır. Dolayısıyla Muzbeg, hayatı boyunca bu konudaki birikimini muhtelif zamanlarda yaptığı konuşmalarda, yazılarında dile getirmiştir.

Şiirin Kosova Türk toplumu ve diğer toplumlar içindeki yerini İskender Muzbeg kendisinden beklenen bir titizlikle ve açıklıkla belirlemiştir.

Çeşitli yönlerden şiir ile ilgili ele aldığı yazılar şunlardır: Naim Şaban'ın Şiirlerinde Özlem Duyguları (Tan, 1970:25), Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Sevgi Duyguları (Sesler, 1972:65), Nazım Hikmet'in Son Şiirleri (Çevren, 1973:1) Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Benzetiler (Çevren, 1974:57), Yugoslavya'da Yaşayan Türk Şairlerinin Şiirlerinde Mevlana (Çevren, 1990:76), Şiir Defteri ve Şemsi Belli (Çığ, 1990:2), Şair Mevlana ve Şairlerimiz (Bay, 1995: 14-15-16), Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirine Bir Bakış (Bay, 1998:35), Kadın, Toplum ve Şiir (YD., 2003:159), Şiirimizde Kadın (YD., 2003:160), Savaş, Şair ve Şiir (YD., 2003:162), Alaca Cami'ye Şiir (YD., 2003:177), Ah şu kan basıncı , ah o kabına sığmayan şair (YD., 2004:208), Gurbet ve Gurbet Şiirleri (YD., 2004:217), Fikri Şişko'nun Sınır Şiiri (YD., 2004: 242), Bizde Atatürk Şiiri (YD., 2004: 246)

Yazarın yazılarında isminin geçtiği, şiirlerinden örnek verilip hakkında bilgi verilen yazarlar veya karşılaşma fırsatı bulunduğu yazarların isimlerini şöyle sıralayabiliriz: Ataol Behramoğlu, Husein Başıç, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Oktay Rıfat, Naim Şaban, Şükrü Ramo, Bayram İbrahim, Nusret Dişo Ülkü, Hasan Mercan, Enver Baki, Nimetullah Hafız, Necati Zekeriya, Agim Rıfat Yeşeren, Zeynel Beksaç, Osman Baymak ve Fahri Mermer, Salah Nevres,

Nazım Hikmet, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Yahya Kemal Beyatlı, Feyyaz Sağlam ve Faik İdrizoğlu.

“Alaca Cami’ye Şiir” isimli yazıda Muzbeg’in Husein Başıç’in bu şiirini örnek almasının nedeni Balkanların Foça şehrinde Alaca Camii’nin yıkılmasından duyulan üzüntüyü dile getiren bir şiir olmasıdır. Bu saldırıyı Muzbeg, dine ve aynı zamanda bir kültüre yapılmış saldırı olarak görür. “Foça Alaca Camisinin Yıkılması” isimli şiiri yazarın kendisinin, Boşnakça’dan çeviri yoluyla Türkçe’ye kazandırmaya çalıştığını görebiliriz. Muzbeg, kitapta yer alan şiirleri şöyle değerlendirir:

“Kitaptaki şiirler, yakıp yıkılan tarih eserlerinin şiirsel bir dille anlatılan birer hikayesidir. Bu hikayeler aynı zamanda bu tarih eserlerinin sahiplerinin ve bu eserlerden yararlananların bugünkü trajik durumunun birer canlı anıtidir.” (YD., 2003:177)

Muzbeg’e göre şiirlerde, Mostar Köprüsü’nün trajedisi, camilerin trajedisi, Arslanagiç Köprüsü, Sarayova trajedisi, Srebrenica trajedisi, Banya Luka Ferhadiye Camii’nin yıkılması, Tucemili’deki cami minaresinin mayınlanması, Nikşiç’te son caminin yakılması ve diğer olayların dile getirildiğini mısralardan örnekler verilerek açıklanır.

Yazar, sanatçıların araştırma konusu ve esinlenme kaynağından birinin kadın olduğunu söyler. O, kadın, toplum ve şiiri iç içe görür. Birçok sanatçılarda olduğu gibi Bedri Rahmi Eyuboğlu ve Oktay Rıfat’ın şiirlerinden örnek vererek ‘kadın’ şiirlerin esin kaynağı olduğunu göstermeye çalışır. Türk Destanları’nda yer alan kadın kahramanlarına değinirken, tarih boyunca Türk kadınının çeşitli toplumsal ilişkiler kurduğu belirtilir. Her milletin, her kültürün örnek kadın tipinin olduğunu söyleyen yazar, Arnavutlarda, Boşnaklarda ve Sırp mitolojisinde kadın tiplerine de örnekler gösterir. Kosova Türk şiirinde kadının önemli bir yer aldığını ifade eder. (Muzbeg, YD., 2003:159)

“Şiirimizde Kadın” isimli yazısında, Türk şiirinde kadının önemli bir yer aldığını, geleneksel olarak Türkler sanat ürünlerinde kadını özel bir duyarlılıkla işlemekte, incelemekte ve sergilemekte olduklarını ifade eder. Ona göre, “Türk Dünyası Şiirinde olduğu gibi, Türkiye Şiirinde de, Balkanlar Türk Şiirinde de kadına önemli bir yer verildiği bilinen bir gerçektir.” Daha sonra yazar, Prizrenli Suzi’nin Gazavat – Namesi’nden dizelerden örnek vererek kadının nasıl tasvir edildiğini göstermeye çalışır. Kosova ve Makedonya şairlerinin şiirlerinde, kadın, ana, anne sevgisi sıklıkla işlenen konulardan biri olduğunu söyler. Anaya beslenen sevgi, hemen hemen tüm şairlerimizin şiirlerinde işlendiği belirtilmiştir. Şiirimizde ana sevgisini Muzbeg, Naim Şaban, Şükrü Ramo, Bayram İbrahim, Nusret Dişo Ülkü, Hasan Mercan, Enver Baki, Nimetullah Hafız, Necati Zekeriya gibi şairlerin dizelerinden örnekler vererek orataya koymaya çalışmıştır. Bu şiirlerde, anaya duyulan sevgi bir ana – çocuk ilişkisi veya ana ile çocuk arasında soyut bir bağlılıktır. Anadan en yararlı bilgilerin edinildiğini dile getiren şiirlerden bahsedilir. Zaman zaman kadın anadır, ana dilini çağrıştırandır. Daha sonra Muzbeg altmışlı yılların ortalarından başlayarak yeni şairlerin şiirlerinde de bu konunun dile getirildiğini ifade eder. İskender Muzbeg, şiirlerde kadını şöyle dile getirir:

“Oysaki kadın şiirlerde yer alan bir şiir olarak önümüzde, ardımızda, yanibaşımızdadır. Şiirimizdedir kadın, esinimizdedir güzelliğiyle, kadınlığıyla, analığıyla. Kadın mutlaka burada adı anılan ve adı anılmayan şairlerimizin şiir salıncağına binip erkeğini destekleyici ve tamamlayıcı rolünü gelecek çağlarda da oynamaya devam edecektir.” (YD., 2003:160)

“Gurbet ve Gurbet Şiirleri” isimli yazısının başında İskender Muzbeg gurbet ile ilgili şunları söyler:

“Gurbette olan gölgede kalandır zaten. Parası elinde avucundadır, cebindedir ama o, o ıssız, o koyu gölgeden kurtulamaz. Gurbet şairin içinde bir oktur, şaire şu sözleri de dedirtecek kadar güçlüdür: «Gurbet korkulu rüya, yalnızlık büyük acı».” (YD., 2003:217)

Batı Trakya Türk Edebiyatı'ndan Faik İdrizoğlu'nun kitabını tanıttığı yazıda şiirlerinden de örnek vererek yazarın gurbette olmanın acısını anlattığını ve gurbetten yakındığını dile getirir. Faik İdrizoğlu'nun, şiirlerinin “insanı ezelden ebede izleyen gurbet duygusunu” yeniden güncelleştirdiğini söyler, bu duygunun günlük olayların ve sanatın güncel konularının altında verildiğini ifade eder.

Muzbeg şiir ile ilgili görüş ve tespitlerini ortaya koyarken genellikle ya kitap tanıtımları şeklinde veya şiirlerin dizelerinden örnekler vererek konularını açıklamaya çalıştığı görülebilir.

“Fikri Şişko'nun Sınır Şiiri” isimli yazıda yazar şiirde, sınır konusunda hayvanlara tanınan özgürlük ile bu özgürlükler karşısında insanın davranışları mecazi anlamda verilmiş olup insanların birçok davranışının sınırlandırıldığını dile getirildiğini ifade eder. Sınırla ilgili hatıralarından 1978 yılında Arnavutluk sınır kapısında ve yine aynı yıl Makedonya sınır kapısında yaşadıklarından hatıraları şeklinde bahseder. Bu hatıraları şiir kitaplarıyla ilgilidir. Şiir kitapları sınırdan geçirme yasağının uygulanması veya görevlilerin kitaplara el koyma isteğinden duyduğu rahatsızlığı dile getirirken aynı zamanda sınırın Muzbeg'de neyi çağrıştırdığını anlatır:

“Sınır dediğin budur işte. Bir ülkeden bir başka ülkeye geçiş, bir başka yasaya itaat etme, bir başka kurallar bütünlüğü ile karşılaşma... Oysa, insanlar aynıdır – ya cana yakın ya da yabancı; ya neşeli ya da üzüntülüdür. Sınır bir yabancılaşmadır doğrusu.” (YD., 2004: 242)

Muzbeg, sınırın birçok sanatçının eserlerinde sıkça yer alan konulardan biri olduğunu söyler. Bu konunun, Kosova'lı şair, ressam ve hukukçu Fikri Şişko'nun şiirlerinde işlendiğini dizelerden de örnek vererek gösterir. Fikri Şişko'nun birkaç kitabının ismini belirttikten sonra şiirlerinde onun “karanlıkların sırrından ve taş duvarlardan” söz ettiğini, dizelerinde “yaşam ile ölümün, geçmiş zamanlarla bugünün birbirine giren haritasını çizdiğini” söyler.

“Bizde Atatürk Şiiri” isimli yazıda ise Çağdaş Kosova Türk edebiyatında Atatürk şiirinin tarihinin yirminci yüzyılın 60’lı yıllarına kadar uzandığını açıklar. İskender Muzbeg, Kosova’da “Atatürk” konulu şiirlerin yazılması ve bu özgün şiirin okunması için altmışlı yılların beklenmesi gerektiğini söyler. Çünkü 1969 yılına kadar Kosova’da Türk dilinde gazete, dergi ve kitap yayın etkinliğinden söz etmek mümkün değildi. Yazar, 1969 yılından önceki dönemde ise Türkçe, Arnavutça ve Sırpça-Hırvatça olmak üzere üç dilde yayınlanan okul dergilerinde Atatürk konulu şiirlere rastlandığını söyler. Bu dergiler arasında Prizren Öğretmen Okulu’nda çıkan “Kardeşlik”, Prizren Lisesi’nde çıkan “Yankı”nın yer aldığını göstermiştir. Aynı zamanda o dönemlerde Kosovalı Türk yazar ve şairleri, eserlerini Üsküp’te çıkan “Birlik”, “Sevinç”, “Tomurcuk”, “Sesler” ve “İzler” gibi gazete ve dergilerde yayınlamakta olduklarını da belirtmiştir.

İskender Muzbeg, Kosova’da Atatürk konulu şiirlerin ortaya çıkmaya başlamasının nedenlerini şöyle açıklar:

“Sözü edilen bu 60’lı yılların ortasından itibaren Atatürk fikirleri Kosova’da dönemin Türk gençliğini ve genellikle Türk halkını dolaysız ya da dolaylı bir biçimde etkilemeye başlamış, diğerleri arasında, Atatürk konulu şiirlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1969 yılında Priştine’de “Tan” Gazete Yayın Kurumu’nun kurulmasıyla ve bu kurumun Kosova’da Türk varlığı ve Türk kimliğinin korunması, tanınması ve geliştirilmesi gibi alanlarda kapsamlı çalışmalar yapmasıyla Atatürk’ün kişiliği ve eserleri bura halkına somut bir biçimde takdim edilmeye ve Atatürk konulu şiirler belirmeye başlamıştır.” (YD., 2004: 246)

Daha sonra yazar bu dönemde Tan’da bu konuda Nusret Dişo Ülkü’nün şiirlerinin yayınlandığını, belirtilmiştir. 1970 yılında ise yine “Doğru Yol” Türk Kültür ve Güzel Sanatlar Derneği’nin düzenlediği Atatürk’ü Anma Töreni’nde, Atatürk konulu şiirlerini okuyanların isimlerini sıralar. Bunlar, Nusret Dişo Ülkü, Nimetullah Hafız, İskender Muzbeg, Arif Bozacı ve Altay

Suroy'dur. Yazar Atatürk konulu şiirlerin 70'li yıllarda artık birçok şairimiz tarafından yazılmaya başlandığını giderek önem kazanıp ilgi görmeye başladığını vurgular. Muzbeg, Kosova Türk toplumunda Atatürk'ün yerini şöyle tanımlar: "Atatürk gönlümüzdedir, dilimizdedir, bilincimizdedir."

Bizlerin hem dünya tarihini hem de ulusal tarihimizi iyice bilmemiz gerektiğinin bilincinde olduğumuzu, evrenselliğe nasıl gidildiğini bildiğimizden söz ederken Atatürk'ün şiirimizde yer almasını varlığımız ve kültürümüz için önemli ve gerekli olduğunu ifade eder.

Muzbeg yazısında Atatürk'ün şiir de yazdığını açıklar. "Atatürk'ün bir şiirinde sözü Balkanlara getirip, Tuna nehrine ezelden bağıllığımızı vurgulamış olup Avrupa'ya uzandığımızı, her yerde kendimizi bildiğimizi" dile getirdiğini, söyleyen yazar yazısında Atatürk'ün bu şiirinden örnek vermiştir. İskender Muzbeg, bizde Atatürk şiirinin hem öz hem de biçim bakımından yeni değerlerle zenginleştirilmesini bizler için bir ihtiyaç olarak görür.

"Şair Mevlana ve Şairlerimiz" isimli yazısında, Mevlana'dan esinlenerek şiir yazan şairler arasında Hasan Mercan, Agim Rifat Yeşeren, Zeynel Beksaç, Osman Baymak ve Fahri Mermer gibi isimleri gösterir. Yazısında, Kosova Çağdaş Türk Edebiyatı'nda şiir türünde eser vermiş bu yazarların konuyla ilgili şiirlerinden örnekler verir. Kosova Türk edebiyatında Mevlana'nın sonsuz bir esin kaynağı olduğunu, bu topraklarda Türk varlığı ve benliğinin korunması için en doğru yolun Mevlana'nın hoşgörüsüne dayanmak olduğunu söyler.

"Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Sevgi Duyguları" isimli yazısında ise iki kişiye gönül yakınlığı duymaktan doğabilecek olumsuz sonuçlar üzerinde durmuştur. Muzbeg'in şiirlerinde dikkat çeken bu konuyu hikayelerinde de ele aldığını görmüştük. Yazar Nazım Hikmet'in ve kendisinin sevgi anlayışını şöyle açıklar:

“İşte gerçekliği düşüncelerinin. Bugüne dek birkaç sevgiye sahip olan, kendini aynı zamanda birkaç kadına veren sevgisini parçalayan bir erkeğin mutlu olduğu yoktur. İnsan aynı zamanda birkaç kişiyi sevse bile, o sevgide hep sona doğru çeken bir güç, sevinci bozan bir tedirginlik var. Çok sevgilerin sonu bir çıkmazdır zaten. O çıkmazdan da yalnız üzüntülere, tedirginliklere doğru gidilir. Onun için bir sevgiye sadık kalır ozan.” (Muzbeg, Sesler, 1972:65)

Yazar burada erkeğin bir kadına karşı sevgisinden bahsederken böyle sevgilerin hüsrarla sonlandığına inanır. Muzbeg sevdiği kişiye karşı sevgi anlayışını Nazım Hikmet'te bulduğunu söyler:

“Her şeyi unutuyorum bu şiirleri okurken. Bu şiirlerde sevgimi buluyorum. Bu şiirlerde herkesin kendi sevgisini bulduğuna inanıyorum.” (Muzbeg, Sesler, 1969:41)

Muzbeg aynı zamanda Kosova Türk toplumu dışındaki toplumların şiirleri hakkında da görüşlerini ortaya koymuştur. “Haiku” isimli yazısında, 5+7+5 hece toplamından oluşan üç dizeli, geleneksel Japon şiiri Haiku’dan bahsederken bu ölçü ile yazılmış şiirlerin Sırpça’ya çevirisini yaparken yazarın dizelerde görülen 5+7+5 hece toplamına kendi deyimiyle “saygı gösteremediğini” veya çeviride bu eşitliğin korunmasının adeta imkansız olduğunu söyler. Yazar bu hece sayısının mevcut olduğu ölçüye uygun M. Kansu ve S. S. Maki’nin “Haiku” şiir örneklerini okuyucuyla paylaştığı görülebilir.

Bu kaynaklar ele alındığında Muzbeg’in Kosovada Türk şiiri dışındaki diğer toplumların şiirleri hakkında görüşlere sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Boşnakça’dan Türkçe’ye çevirisinin yapıldığı Boşnak şair Husein Başıç’ın şiirleri yanında Arnavut şairlerinden Mirko Gaşi, Muhammed Kırveşi’nin veya Kosova’da yaşayan Rom’lardan Kuytim Paçaku’unun Türkçe’ye çevirilmiş şiirinden örnek verir. Muzbeg yaşadığı çevre itibariyle böyle değerlendirmeler yapar. Gazete ve dergilerdeki yazıları değerlendirildiğinde yazarın görüş ve

tespitleri şöyle sıralanabilir: Şair, şiarin görevi, şairin değeri, şiir ve dil, şiir ve toplum, şiir ve düşünce, şiir ve gençlik, Türk şiirinin ve şairlerinin çeşitli yönlerden değerlendirilmesi gibi İskender Muzbeg'in şiir üzerinde yaptığı değerlendirmeler veya tespitler genellikle bu yöndedir.

İskender Muzbeg'in aynı zamanda şiirle ilgili çeşitli sempozyumlarda sunmuş olduğu bildirileri de ayrı bir değer taşımaktadır. Bu gibi makalelerinin başlıcaları şunlardır: Bir Yugoslav Türkü'nün Bestelerinde Karacaoğlu'nın Yer Alan Şiirleri Üzerine (Adana, 1991), Süleyman Brina'nın "Ata Dedim Ata Dedim" Şiiri ve Bu Şiirin Çağrışımları, I. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirileri (Ankara, 2001), Yugoslavya Türkleri ve Köroğlu (Bolu, 1997). Yazarın bu gibi çalışmalarını çalışmamızın kaynakça kısmında belirttik.

4. Türk Toplumunun Kosova'daki Durumu ile İlgili Yazıları

Muzbeg, çeşitli konularla ilgili görüşlerinin yanında Türk toplumunun Kosova'daki durumu gibi yazıları da yer alır. Yazılarında Muzbeg genellikle Kosova'daki Türk varlığının sürekliliğini belgeler nitelikte yazılar yazmıştır. Bu gibi konularda yazarın bilgilendirme amacı ağır basar. Bunu yazar hukuki belgelerle dile getirirken önerilerini de ortaya koyar. Türkçe'nin durumu ile birlikte Kosova'da Türklerin durumu da istatistik bilgilere dayanılarak dile getirilmiştir.

İskender Muzbeg, 1947 doğumlu bir yazar olarak, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki döneme, Yugoslavya'nın kuruluşuna, Yugoslavya'nın dağılmasına, 1989'da Kosova'nın tamamen Sırbistan'ın kontrolüne alınmak amacıyla özerkliğinin iptal edilmesi dönemine, tek partili, çok partili döneme, 1999'da NATO müdahalesinden sonra Kosova'nın yeniden yapılanmasına, kısacası Kosova'nın bugüne kadar yaşadığı bütün olaylara tanıklık etmiş hala da tanıklık eden bir yazardır. Hukukçu kimliği, yazar sorumluluğu olarak

toplumsal ve siyasal yapıya uzak kalmamış, üzerine düşen görevleri yazarak yerine getirmiş, hatta toplumsal yapının içinde bizzat yer almıştır.

İskender Muzbeg'in dil ile ilgili yazıları bu çerçevede ele alınırken Kosova'daki Türk Toplumunun durumu özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden yapılanmaya giden Yugoslavya'da Türklerin durumu 1948'den sonra ele alınır ve birçok farklı süreçten geçen bu bölgede 2004 yılına kadar yaşanan değişiklikler yine hukuki belgelere dayanılarak ele alınarak bu konuda düşünceler öneriler, yazar tarafından ortaya konmaya çalışılır. Kosova'da Türkler'in durumu, şu anda yazı hayatına devam eden Muzbeg'in hukukçu kimliği dolayısıyla yazılarında bundan sonra da hassasiyetle üzerinde duracağı konulardan biri olacağına inanıyoruz.

Yazar, yeni anayasalar, yasalar ve diğer hukuki düzenlemeler hiçbir zaman bir bireyin ya da bir topluluğun kazanılmış haklarının mevcut seviyesi altında olamayacağını söyler. (Muzbeg, ASAM, 2003:118) Dolayısıyla İskender Muzbeg'in son yıllarda kaleme aldığı yazılarında 1999 yılından sonra yeniden yapılanmaya başlayan Kosova'da UNMIK yasal düzenlemelerine yerleştirilmiş bazı maddeler üzerinde durmakla, Türkçe'nin 1974 Anayasası'ndaki statüsü ile bağdaşmamakta ve Türk dilinin haklarının ihlal edilmekte olduğunu ifade eder. Kosova'da Türkler'in, Kosova'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu ve buralarda yaşamaya devam etmekte olduklarını göz önünde bulundurulması gereken önemli hususlardan biri olarak görür.

İskender Muzbeg'in Türkçe ile ilgili yanısıra bu başlık altında ele alabileceğimiz başlıca yazıları şunlardır: STANDARTLAR VE BİZ (YD., 2004:205), Standardlar ve Yönetim (YD., 2004:206), Standartlar ve Gençler (YD., 2004:228), Burası Kosova (YD., 2004:234) Seçimlere Müzikle Gitmek (YD., 2004:243), Seçimlerin Ardından (YD., 2004:244)

İskender Muzbeg, “Standartlar ve Biz” isimli yazıda Kosova için Standartlar belgesi üzerinde durur. Kosova’nın geleceği için en önemli belgelerden biri olduğunu, standartların gerçekleşmesine bağlı olarak Kosova’nın nihai statüsünün de belirleneceğini açıklar. Kosova’da önce Standartlar’ın gerçekleşeceğini sonra da statünün belirleneceğini belirtir. “Kosova için Standartları Kosova’nın bugünkü durumun daha yüksek bir düzeye çıkarılması alanında atılan önemli bir adım” olarak görür.

Kosova için Standartlar ‘ın 2001’de yürürlüğe giren ve bugün Kosova’da temel yasa niteliğinde olan Anayasal Çerçeve’den sonra Kosova için en önemli bir belge sayıldığını belirtir. Daha sonra Anayasal Çerçeve ve Standartlar ile ilgili bilgi verir:

“Bilindiği gibi Anayasal Çerçeve Kosova’da insan hakları standartlarını içeren en önemli uluslar arası belgelerin Kosova’da doğrudan uygulanması için hukuki koşulları yaratmıştır. Kosova için Standartlar ise, insan hakları temeline dayandığı için, Anayasal Çerçeve ile yaratılan hukuki zeminde bir eylem planı niteliğini taşımaktadır.” (YD., 2004:205)

Yazısında, “Unutulmamalıdır ki bu toplumda, yani hem geniş anlamda Kosova toplumunda, hem de dar anlamda, Kosova toplumunun tarihi bir parçası olan bizim toplumumuzda herkese yer vardır, herkesin kendi becerileri, olanakları, aklı, bilgisi, görgüsü çerçevesinde toplumumuzda birer yeri ve rolü vardır.” cümleleriyle yazar, standardaların gerçekleşmesi için kurulacak olan komisyonda Türklere de yer verilmesi gerektiğini ifade eder. Kosova için Standartlar’ın Kosova Türk toplumu için öneminden bahsederken, toplumumuzun Kosova’da diğer toplumlarla entegrasyonu, ulusal, kültürel, dinsel varlığını korumak ve geliştirmek gerekliliğini vurgular. Aynı zamanda sözü edilen Standartları, Kosova’da Türk varlığının, Kosova’nın tarihsel süreci boyunca ve bugün önemli bir parçası sayıldığını ve hesaba katılması gerektiğini söyler.

İskender Muzbeg, Kosova'daki Türk toplumunun, kurum ve kuruluşlarının Kosova için Standartlar'la ilgili kendine düşen görevi detaylı bir biçimde saptaması gerektiğine, yeni görevler ve yeni çözüm yolları üretilmesi için nelerin yapılması gerektiğine dikkat çeker. Bu belgenin içeriğinin, özellikle Türk dili, Türk eğitimi ve genellikle Türk kültürünü ilgilendiren bölümlerin saptanması, Türkler'in bu toplumda eşitliğinin sağlanması için gerekirse uluslar arası camiadan ve yerel yönetimden yenilikler yapılmasının istenmesini önerir.

“Standartlar ve Yönetim” isimli yazıya Standartlar'ın giriş bölümünden alıntılar yaparak başlar. Yazar UNMİK yönetmelikleri ve düzenleme kurallarıyla ilgili şöyle bilgi verir:

“Anayasal Çerçeve’den önce çıkarılan UNMIK yönetmeliklerinde ve diğer düzenleme kurallarında olduğu gibi, Anayasal Çerçeve’den sonra çıkarılan benzeri düzenleme kurallarında da Kosova’da tüm Toplumların ve Üyelerinin kamu hizmetlerinden eşit bir biçimde yararlanması, kamusal ve siyasal hayata adil bir biçimde katılması için uygun koşulların temelleri atılmıştır.” (YD., 2004:205)

Kosova'da bugün Türk toplumunun yer aldığı görevleri de sıralar. Kosova Meclisi'ndeki Türk milletvekilleri (Kosova Meclis üyeleri), Hükümet'te görev alan bakan ve hükümet organlarında çalışan memurlar, belediye çapında görev alan Belediye Meclisi Başkan Vekili ve Belediye Müdürlükleri'nde, Türklerin görev aldığını da belirtir. Ancak Türklerin yaşadığı belediyelerin tamamında, Türk toplumunun hala Belediyeler Yasası'na uygun bir biçimde temsil edilmediği konusunu da gündeme getirir. Bu belediyelere örnek olarak Mitroviça belediyesini gösterir:

“Örneğin Mitroviça belediyesinde vd. belediye meclisine, var olan istemlere ve ortada apaçık duran gereksinmeye rağmen, atama ile bir Türk üyenin atanması yapılmamıştır.” (YD., 2004:205)

Kosova için Standartlar'ın uygulanması alanında yapılacak olan etkinlikler çerçevesinde bunların göz önünde bulundurulması gerektiğini söyler.

Türk Toplumunun, Kosova için Standartlar'la ilgili olarak kendine düşen görevi detaylı bir şekilde belirlemesini; yeni değerler; yeni görevler ve yeni çözüm yollarının üretilmesi için çaba gösterilmesi gerekliliğini ifade eder. Toplumun bunları gerçekleştirecek gücünü daha önce de belirttiğimiz konumundan alabileceğini söyler ve bu konumların değerlendirilmesi gerektiği uyarısında bulunur.

İskender Muzbeg Kosova Türk toplumunda gençler hakkında düşüncelerini ise şöyle dile getirmiştir:

“Kosova Türk toplumu, bunun çerçevesinde Kosova Türk gençleri de Kosova’da bu yeniden yapılanma sürecine etkin bir biçimde katılarak bir yandan Kosova’nın geleceğinin kendilerini çok ilgilendirdiğini, öte yandan ise, toplumda önemli işleri üstlenmeye hazır olduklarını belirtmek için somut adımlar atmaktadırlar.” (YD., 2004:228)

Görüldüğü üzere toplumun durumu ile ilgili gençlerin rolü üzerinde durur. “Kosova İçin Standartlar Çerçevesinde Kosova Türk Topluluğu ve Diğer Toplulukların Yeri” konulu bir konferansta Kosovalı Türk gençlerinin sundukları bildirilere değinir. Son on yıl içinde Kosova Türk gençlerinin Türkiye Üniversitelerinde eğitimi için yapılan yatırımların, ürün vermeye başladığını bu konferansta gençlerin sunduğu kaliteli ve ilginç bildirilerden, anlamanın mümkün olabileceğini vurgular.

Sunulan bildirilerde, önerilen düşünceler arasında çok etnikli, çok dilli ve çok kültürlü bir Kosova’nın kendi bayrağına ve kendi marşına sahip olması, dolayısıyla, bunların hazırlanması gerekliliği, Kosova’da bağımsız medyanın rolü ve önemi, azınlıkların medya alanında ihtiyaçlarından birinin

çoğunluk medyasında yer almak ve diğerinin de kendi medyasını oluşturup kendi varlığını burada yeniden üretmek ya da ifade etmek istemleri, Kosova'da fakirliğin kol gezdiğini, ekonominin gelişmesiyle fakirlik seviyesinin azaltılabileceği gibi önerilerin yer aldığı, altını çizmiştir.

Yazar, gençlerin Kosova'da hayati önem taşıyan konulara sorumlulukla ve ciddiyetle eğilmekte, yaptıkları işin öneminin bilincinde olduklarına dikkat çekmektedir. O, Kosova için Standartlar 'ın, Kosova'da yaşayan her gencin yakından ilgilenmesi gereken bir hukuk belgesi olduğunu ifade eder. Kosova için Standartlar konusunda Türkler'e düşen görevlerin bir kısmını gençlerin de yapabileceğini söyler.

“Burası Kosova” isimli yazıda Türk diline de değinerek, Kosova'da Türk dili ve Türk edebiyatı, yakın tarihinin belki de en zor dönemini yaşadığını şöyle açıklamıştır:

“Türk dilinin eşitliği Anayasal Çerçeve’de belirtildiği biçimde bile gerçekleşmemektedir (örneğin, Anayasal Çerçevede garanti altına alınmasına rağmen bugüne kadar hiçbir yasa Türkçe basılmamıştır). Türk edebiyatı ise bir stagnasyondadır. Toplumumuzda dil ve edebiyat konusunda çeşitli görüşler olduğu gibi, aşırı duyarlılıklar da, vurdumduymaz davranışlar da belirgindir.” (YD., 2004:234)

Edebiyat'ın bu durumunu üniversite gençlerinin konuları araştırmakta karşılaştıkları güçlüklerden örnek vererek açıklamaya çalışır. Ona göre, söz konusu olan kaynaklara ulaşamamalarının nedeni arşiv ve kütüphanelerde malzemenin dağınıklığı ve yetersizliğidir.

İskender Muzbeg, Kosova Türk varlığının geliştirilmesi ve yaşatılması için üzerinde durulan değerleri şöyle sıralar:

“Eğitimimiz, edebiyatımız, kültür ve sanat derneklerimiz, yayın araçlarımız. Son elli yılda bunları durmadan daha yüksek bir düzeye

çıkarmak için toplumca çaba harcadık, bunu kimse inkar edemez.”
(YD., 2004:234)

Bu değerlerin bazısının ortadan kaldırıldığını fakat oynadığı tarihi rolün yadsınamayacağını, ortadan kaldırılamayacağını söylerken bu değerlerin tarih sahnesini terk etmeyeceğine de inanır. Muzbeg, bir kültür merkezinin kurulması için somut adımların atılmasını ister. Kosova’da bir Türk kültür merkezinin kurulmasında atılması gereken adımların ertelenmekte olduğunu belirtir. Böyle bir kültür merkezinin kurulmasıyla birlikte burada zengin bir kitaplığın ve zengin bir arşivin oluşturulmasını önerir. O, objektif yaklaşımların her zaman uzun vadeli sonuçlara neden olduğuna inanır.

Muzbeg, 2004 yılında yapılan Kosova Melisi Seçimleri nedeniyle yazdığı “Seçimlere Müzikle Gitmek” yazısında Kosova Demokratik Türk Partisi’nin seçimlerle ilgili planlı etkinlikleri çerçevesinde seçimleri, yapılan hazırlıkları ve kimlik sorununu ele alır. Böyle bir etkinliğin yapılmasını doğru bulur, Türk halkının tarihi ve kültürünün şiirle ve müzikle, tek sözle sanatla iç içe olduğunu belirtir. Seçimlerin yeni adımların atılması anlamına da geldiğini söylerken aynı zamanda “tarih boyunca birçok seçimlerin beraberinde sorunlar da getirdiğini hatırlamamak elde değil” ifadelerini kullanır. Seçimler yaklaşınca insanların açık ve gizli kimliklerini ortaya koyduklarını belirtirken aslında yaşadığı topraklarda çıkar peşinde koşan ‘kimlik değiştiren kişilere’ işaret eder.

İskender Muzbeg’in Kosova’da Türk’lerden başka diğer topluluklarla ilgili kaleme aldığı birkaç yazısı da mevcuttur. Bu tür yazılarına örnek gösterebileceğimiz, “Mumlarla Işıklandırılmış Yol” isimli yazısında Muzbeg, Romların Ulusal Günü olan 8 Nisan’la ilgili bir makaleyi yazarın Türkçe’ye tercüme etmesinin istenmesinden sonra kaleme aldığını açıklar. Yazar, makalede Romların hala süren ulus olma serüveninin anlatıldığı belirtmiştir.

Yazarın Romlarla tanışmışlığı ve yakınlığından bahsederken ilkokuldan sınıf arkadaşları ve daha sonra “Doğru Yol” da tanıştığı kişilerden

söz eder. Daha sonra, 1999 Kosova Savaşı'ndan sonra avukat olarak çalıştığı Humanitarian Law Centre'da "Azınlıklar ve insan hakları ihlalleri" isimli proje çerçevesinde Romlara yapılan haksızlıkları, onların çiğnenen haklarının hukuki boyutunu araştırırken Rom aydınlarıyla tanışma fırsatını bulduğunu açıklar. Romların yüzyıllar boyunca tüm ezilmişliklerine rağmen, bugün kendini bilmek yolunda ilerlemekte olduklarına inanır. Yazar göre 'Herkesin kendini bilmesi ve herkesin haddini bilmesi, diğerlerinin varlığını tanıması bir insanlık borcudur.' O, insanın ancak böyle evrensel olabileceğine inanır.

İskender Muzbeg, Rom kaynaklarından elde ettiği bilgileri şöyle açıklar:

"Romların ulus olma süreci bundan 70 yıl önce başlamıştır. 1971 yılında toplanan Londra Kurultayı'nın Romların kökeninin Hindistan'da olduğunu karara bağlamış ve bugün Hindistan kökenli Rom milli azınlığı varlığını bir hak olarak ortaya atmıştır. Bazı ülkelerde Romların "etnik grup"tan "halk"a (ulusal azınlığa) doğru ve belki de "ulus"a doğru bir gelişme kaydetmeleri de göze çarpmaktadır. Bugün var olan sayı – Avrupa'da 8 milyon ve Hindistan dışında 15 milyon gibi bir Rom varlığı, Romların ulus olma sorununu daha da güncelleştirmektedir." (YD., 2003:164)

Bugün bu ulus olma süreci hala sürerken Romların, hala dünyanın birçok yerinde olduğu gibi bizde de çeşitli haksızlıklara uğramakta, birçok ayrımcılık olayından etkilenmekte olduklarını dile getirir. Bununla bağlantılı olarak Kosova'da Romların bir kısmının Türk dilinde eğitim gördüklerini belirtmek gerekir. Onların belli bir kısmı bugün de ilkokul ve liseyi Türkçe okumakta olduklarını söyleyebiliriz.

Görüldüğü üzere yazar Kosova' da Türk toplumunun durumunu değerlendirirken değişmesi gereken noktaları eleştirirken önerilerini ortaya koyar. Zaman zaman siyasi açıdan da baktığı yazılarında Kosova'da

Türkler'in varlığını sürdürebilmesi için önemli olan toplumsal bilince sahip olup birlikte hareket etmek olduğunu vurgular. Kosova'da Türk toplumu yöneticilerinin, sivil toplum kuruluşlarının hatta her bireyin üzerine düşen görevi yapmasını ister. Yazılarının çoğunda Kosova'daki Türk toplumunun durumunun daha iyiye gidebilmesi bir bakıma yeni düşüncelere, genç nesillere bağlı olduğu yargısı üzerinde yoğunlaşır.

4. 1. Eğitim

Dilden başka sosyal konular içerisinde yer alan Kosova'da Türk eğitimi üzerinde yazdığı yazıların da dikkatle ele alındığını görebiliriz.

Muzbeg "Standartlar ve Yönetim" isimli yazısında eğitime de değinir. Kosova'da Türkçe eğitimi, Kosova Türk toplumunun varlığının en önemli unsurlarından biri olarak görür. Bugün Kosova'da ana okuldan başlayarak üniversiteye kadar, eğitim sürecinin her kademesinde Türk dilinde eğitimin yapıldığını, Türkoloji alanında bilimsel çalışmaların yanısıra, 2003 yılında Türkçe Eğitim Fakültesi'nin açılmasıyla, ilkokullarımıza öğretmenlerin yetişmesi için lisans eğitimi düzeyinde öğrenim görme fırsat ve olanaklarının yaratıldığını ifade eder. Böyle bir durumun tarihsel değerine işaret ederken, bu değerın korunması gekliliğine de dikkat çeker. Daha sonra, Kosova'da yürürlükte olan Kosova Eğitim Yasası'nın hazırlanması çalışmalarına Kosova Türk Toplumu temsilcilerinin de katıldığı belirtilmiş, yasa hazırlanırken katılan temsilcilerin birkaç somut öneride bulunulduğunu ifade etmiştir. Gereken makamlara, sunulan önerilerin birtakımının yasa metnine yerleştirildiğini belirtirken bu öneriler arasında "eğitim sürecinin ana dilinde gerçekleştiğinin belirtilmesi" ve "okullarda müdür yardımcısı görevine Türk Toplumuna mensup kimselerin seçilmesi ya da atanması" gibi ifadelerin yer aldığını açıklar. Daha sonra Kosova'lı Türklerin bu entegrasyona katılması için hazır olduğunu zaten aile bazında böyle bir olgunun var olduğunu şöyle hatırlatır:

“Kosovalı Türkler’in Kosova’da yaşayan diğer toplumlarla aile bazında entegrasyon süreci uzun yıllardan beri gerçekleşmektedir ki bunun en iyi kanıtını evlenmeler ve akraba ilişkileri oluşturmaktadır.” (YD., 2004:206)

Muzbeg entegrasyon sürecinden bahsederken “diğer toplumlar” ifadelerini Arnavut toplumu için kullanmıştır. Çünkü Kosova Türkleri’nin, Sırp’larla istisnalar dışında evlilikleri gerçekleşmemiştir. İskender Muzbeg, böyle bir entegrasyonu, kamusal ve siyasal hayata taşımak için ise Türk toplumunun benliğinin ve varlığının korunması ile mümkün olabileceğini söyler.

Eğitim kurumlarımızda (okullarımızda) yönetime Türklerin de katılmasıyla ilgili girişimlerin uzun yıllar yapıldığını ama somut başarıların elde edilmediği belirtilirken bugün bu konuda başarılı adımların atılacağından umutludur ve bunun bir hak olduğunu iddia eder. Bunların gerçekleştirilmesi ile Kosova için Standartlar’ın bu konularla ilgili maddelerinin de hayat bulacağını söyler.

“Kosova İlköğretim ve Ortaöğretim Yasası” isimli yazısında, Kosova İlköğretim ve Ortaöğretim Yasası 1999 Kosova Savaşı’ndan sonra Kosova’da çıkarılan önemli yasalardan biri olduğunu, savaştan sonra eğitimle ilgili yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu söyler. Muzbeg bununla ilgili düşüncelerini dile getirir:

“Böyle bir yasa ile eğitim çağdaştırılmalı, dolayısıyla da Türkçe eğitimin temel ilkeleri ve kazanılmış hukuk yapısı garanti altına alınmalıydı.” (YD., 2004:204)

Yazar, eğitim hakkında elde edilen başarıların daha uygar ve daha hoşgörülü bir düzeye çıkarılmasından yanadır. Kosova İlköğretim ve Ortaöğretim Yasası’nın 2002 yılında, onaylanıp yürürlüğe girdiğini açıklar.

Bugün Kosova’da yürürlükte olan Kosova Eğitim Yasası’nın hazırlanmasına Kosova Türk Toplumu’nun aktif bir biçimde katıldığı, sunulan öneriler arasında şunların yer aldığı açıklanır:

“ - *Eğitim ve öğretim sürecinin Kosova’da gerçekleştirildiği dillerin Kosova Eğitim Yasası’nda belirtilmesi (bu öneriler yasa taslağının 3.1 maddesiyle ilgilidir),*

- *Eğitim sürecinin ana dilinde gerçekleştiğinin belirtilmesi (bu öneriler yasa taslağının 3.2, 7.6, 10.2, 12.4, 17.2 maddeleriyle ilgilidir),*

- *Eğitimin gerçekleştirildiği dilleri konuşan kimselerin Kitap Kurulu’nda mutlaka bulunması (bu öneri yasa taslağının 12.6 maddesiyle ilgilidir),*

- *Müdür yardımcısı görevine Toplum üyeleri mensuplarının seçilmesi ya da atanması (bu öneri yasa taslağının 24.7 maddesiyle ilgilidir),*

- *Okul Kuralları’nın Kosova’da eğitim sürecinin gerçekleştirildiği dillerde yayınlanması (bu öneri yasa taslağının 31.3 maddesiyle ilgilidir) vb.” (YD., 2004:204)*

Bu belgelerde yer alan hükümlerin dünya insan hakları standartlarına özgü bir biçimde bu yasaya yansıtıldığı belirtilir.

Kosova Türkleri’nin, Türkçe öğretim süreci içerisinde, bu süreçle ilgili birçok güçlüklerle de karşı karşıya olduklarını belirtir. Muzbeg eğitim, kültür ve dil ile ilgili olarak artı ve eksileri ortaya koymanın gerekliliğini şu cümlelerle açıklar:

“Kosova bağlamında Türkçe, Kosova bağlamında Türk kültürü, Kosova bağlamında Türkçe eğitim... Bence bu değerler ayrı ayrı incelenebilir; tarih boyunca bunların gelişimi ve bugünkü durumu, insan hakları açısından avantajları ve güçlükleri, başarıları, başarısızlıkları araştırılabilir.” (YD., 2003:161)

Yeniden yapılanma sürecinde eğitimimizin zaman tuzağına düşmemesi için öğretmenlerimizin hatta bütün toplumumuzun uyanık olması gerektiğini söyler. Kosova’da Türk Eğitimi’nde, bireysel uyanıklıktan mada toplumsal uyanıklığın da önemli olduğunun altını çizer. Bugün Kosova’da Türk dilinde eğitim sürecinin birçok güçlüklerle karşı karşıya olduğunu, bunların Kosova’da Türkçe eğitimin elli küsur yıllık dönemini izleyen güçlükler ve sorunlar olduğunu söyler. Bu sorunlarımızın hep bir ağızdan gündeme getirilmesi gerektiği yanında uzun vadeli sonuçların önemine, “Uzun vadeli sonuçların yolunu açmayan günlük sonuçlar, çözüme bağlanmamış sorunlar kadar tehlikelidir” ifadeleriyle değinir.

Türkçe Eğitim ile ilgili yapılan kurultay ve toplantılardan bahsetmiş, çeşitli fikirler arasında “Bugün Kosova bağlamında eğitimin önemli meselesinden biri de Türkçeyi, çok dillerin kullanıldığı bir ortamda, standart dil (standart bir Türkiye Türkçesi) olarak muhafaza etmek olduğu” belirtildiğini yazılarında bildirmiştir.

İskender Muzbeg, II.’si düzenlenen Kosova Eğitim Kurultayı’nda, Türk Eğitiminde elde edilen başarılarından; Prizren’de Türkçe Eğitim Fakültesi’nin açılması ve Kosova Meclisi tarafından Kosova İlköğretim ve Ortaöğretim Yasası’nın kabul edilmesi şeklinde söz edildiğini anlatır. Ancak Muzbeg yazısında, İlköğretim ve Ortaöğretim Yasası’nın Türkçe metninin mevcut olmadığını da ifade etmeden geçemez. Bu kurultayda, Anayasal Çerçeve’nin Türkçe metninde 9.1.51. maddeyi dile getirerek yazısında da belirtir:

“Yürürlüğe giren tüm yasalar Arnavutça, Boşnakça, İngilizce, Sırpça ve Türkçe dillerinde basılır.” (YD., 2003:201)

Fakat tüm gelişmelere ve ilerlemelere rağmen, bunun gerçekleşmeye başlamadığını hatırlatır. Muzbeg’in birçok konuda olduğu gibi eğitimde de gençlere güveni sonsuzdur ve nedenini şöyle açıklar: “ gençlere güveniyoruz çünkü onlar yarın öne çıkacaklardır çünkü toplumumuzu bizden çok daha ilerilere götürmek görevini üstlenmişlerdir.” Yazar yazısında kaleme aldığı, bu

kurultayda dile getirilen bir diğer görüş ise, “ tüm mevcut sorunlara ve güçlüklerle rağmen, eğitimimizin parlak bir geleceğinin görünürlerde olduğu umutla dile getirilmesi” şeklindedir.

Bilindiği gibi Kosova’da tarih boyunca öğretim süreci çeşitli dönemlerde çeşitli dillerde gerçekleştiğini söyler, özellikle Sırpça, Arnavutça ve Türkçe olarak ya bir dilde ya iki dilde veya üç dilde paralel bir şekilde çeşitli zaman dilimlerinde sürdürülmüştür. Daha sonra, tarih kaynakları burada eğitim tarihi içerisinde beş ya da altı dilde eğitim sürecinin gerçekleştirildiğini gösterdiği ifade edilir. Türk dilinde eğitim Kosova tarihinde çok önemli bir yer alır. Yazar, Türkçe eğitimin burada süreklilik bakımından olduğu kadar, nitelik ve nicelik bakımından da ayrı bir ağırlığı, olduğunu belirtir.

Muzbeg bunu sürekli dile getirmemiz gerektiğini ve aynı zamanda nedenini açıklar:

“Kosova’da Türkçe eğitim (Osmanlı dönemindeki destekli ve başarılı süreç niteliği yanı sıra) Osmanlı hakimiyetinden sonra, yarım yüzyılı aşkın bir zaman diliminde de toplumun ve devletin desteğini gören kesintisiz bir eğitim sürecidir. Türk dilinde eğitim bu topraklarda, tüm toplumsal ve siyasal gelişme ve değişmelere rağmen eğitim amaçlı bir yolda ilerlemiştir. “ (YD., 2004:202)

Türkçe Eğitimin, eğitim süreci ilkelerine sadık kaldığını, toplumsal değişmelere ve tüm güçlüklerle rağmen, başarı elde ettiğini dile getirir. Yazar, merkeziyetçilik döneminde olduğu gibi, merkeziyetçiliği kenara iten toplumsal özyönetim döneminde de; daha geçlerde, 1974 Kosova Anayasası döneminde de, bundan sonra da, tüm güçlüklerle rağmen başarı elde edildiğini vurgular. Kosova’da gerçekleştirilen Türkçe eğitimin yukarıda anılan bu dönemlerin genel atmosferinden de etkilendiği, ancak bu eğitimin her zaman geleneksel eğitim ile modern eğitim karşısında çağdaşıktan yana

olduğunu bilinen bir gerçek olarak ifade ederken Muzbeg son otuz yılda eğitimi ise evrenselleşme yolunda görmektedir. (YD., 2004:202)

Kosova'nın yeniden yapılanma sürecinde eğitiminden söz ederken Kosova Meclisi'nin çıkardığı Kosova'da İlköğretim ve Ortaöğretim Yasası, gerçekçi ders plan ve programlarının hazırlanması ve gerçekleştirilmesiyle eğitim alanında somut adımların atıldığını veya atılacağını söyler. Her toplumun olduğu gibi Kosova Türk toplumunun da eğitilmiş insanlara ihtiyacı olduğunu söyler:

“Bir toplumun varlığının sürekliliği, o toplumun kendine özgü özelliklerini - dilini, kültürünü, folklorunu, gelenek ve göreneklerini birer esin kaynağı olarak yarınlara taşımasıyla mümkündür. Bunu yapmak için ise, toplumun eğitim görmüş insanlara ihtiyacı vardır.” (YD., 2004:196)

Bunların yanında Muzbeg, Kosova'nın yeniden yapılanma sürecinde, eğitimin birçok güçlüklerle karşı karşıya geldiği, arzu edilen seviyeyi hala yakalayamadığından yakınır. Eğitime gölge düşüren nedenleri, “Günlük gelişmeler”, “kimi ortamlarda karşılaşılan çarpık eğitim pratiği” , “eğitim görülen dillerde ders kitaplarının olmayışı”, “pedagoji dokümantasyonunun yokluğu” olarak sayar. Aynı zamanda yazar, Türk öğretmenleri için kadrolu sözleşmelerin Türk dilinde hazırlanması gerekliliğine dikkat çeker. Bu konda bireyler, kuruluşlar ve Türk toplumu temsilcilerinin uyanık olması gerektiğini söyler.

İskender Muzbeg geçmişten bugüne eğitimimizi değerlendirirken, Kosova'da Türk dilinde eğitimin verimli ve uzun bir geçmişi olduğunu, birçok güçlük ve engellere rağmen, bugünü umut verici olarak görür. Daha sonra bu topraklarda eğitim kurumlarının hizmetinden bahseder:

“Buralarda yüzyıllar boyunca hizmet vermiş eğitim kurumlarının Kosova toplumunun aydınlanmasına, Kosova'da yaşayan tüm toplumların ve bu toplumlara mensup bireylerin (dili ve dini ne olursa

olsun, hiç fark yapılmadan) gelişmesine nice katkıları olduğunu tarihi belgelerden öğrenmek mümkündür. Örneğin İptidaiye'yi ya da Rüştîye'yi bitiren birçok kişinin kendi öğrenimini İdadiye'de sürdürdüğünü, Prizren'de, Priştine'de, Gilan'da ya da Kosova'nın bir başka yerinde okumuş bir kişinin İstanbul'da, Bursa'da ya da bir başka Osmanlı eğitim merkezinde kendi öğrenimine devam ettiğini bize tarih kaynakları göstermektedir. Bundan maada, Batıya açılan pencereler yani Batı'nın eğitim merkezlerinde okuyan Kosovalılar da vardır. Böylece aydın kişiler gelişmiş, aydınlıklı ortamlar yaratılmıştır. Eski eğitim kurumlarımıza gelince, burada Prizrenli Suzi'nin yüzyıllar önce Prizren'de kurduğu okulun Kosova'da bilinen en eski eğitim kurumlarından biri olduğu özellikle belirtmek istiyoruz. Demek oluyor ki Prizrenli Suzi eğitim tarihimizin de parlak simalarından biridir.” (YD., 2004:196)

Muzbeg, eğitimle ilgili olay ve belgelerin yabancılardan çok bizim araştırıp gerçekçi bir yaklaşımla, taraf tutmadan incelememiz ve bu konuda aydınlatıcı yazılar yazıp yayınlamamız gerektiğini savunur. Bu tür çalışmaların bireysellikten çok ekip işi olduğu inancındadır. Böyle çalışmaların gerçekleştirilmesi yolunda girişimlerin yapılmasını önerir.

Eğitimimizin yakın tarihine değinirken, 1951 yılına kadar karanlık döneminin asıl nedenlerini, bundan sonra gelen aydınlıklı dönemleri, özellikle 1951 yılından bugüne kadar aralıksız olarak sürdürülen eğitim sürecimizi araştırmamızın önemi üzerinde durur.

O, böyle stratejilerin belirlenmesi konusunda gençlere güvenerek yapılmasını tavsiye eder. Aynı zamanda Kosova'da yürürlükte olan yasalara ve diğer düzenleme kurallarına uygun bir biçimde, yetkili organ, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak ve onlarla istişare edilerek böyle işlerin yapılmasından yanadır. İskender Muzbeg, Kosova Türk toplumunun

savunucusu durumunda iken olay ve durumlara karşı hoşgörölü bir tutum içerisinde yaklaşmaya çalıştığı görölür.

5. Hukuk ile İlgili Yazıları

Bir kişinin yaşamını belirlemede yapılan mesleğin önemli olduğuna inanılır. Meslek anlayışı ve meslek anlamı kavramları kişinin yaşamındaki tutarlılıkları da gösterir. İskender Muzbeg'in asıl mesleği avukatlıktır. O, bu mesleğe devam ederken aynı zamanda yazarlık yapmıştır. Yazarlığı yanısıra çevirmenlik de yapmıştır.

Bu yüzden yazar hukuk hakkında görüşlerini belirtirken kanunlar, insan hakları, insan hakları ihlalleri, kadın hakları, çocuk hakları ve yasalar hakkında bilgi verir. Aynı zamanda Kosova'nın yeniden yapılanması süreci içerisinde, bu kavramaları esas alarak Türklerin yerini tespit edip ortaya koymaya çalışmıştır. Yukarıda ele aldığımız çeşitli konularda yazılmış yazılarda Muzbeg'in genelde hukuki bir yaklaşım sergilediği görölürken yazılarının bir kısmını böyle bir başlık altında da ele almayı uygun gördük.

“2001 Kosova Geçici Özyönetiminin Anayasal Çerçevesi ve 1974 Kosova SÖB Anayasası” isimli yazısında Muzbeg bu iki anayasa hakkında bilgi vererek ilk önce Temel ilkelerin başlıca bölümleri açıklanır. Daha sonra ulus ile halkların veya bölgedeki toplumların hak eşitliği üzerinde durulur. Muzbeg Kosova'nın yeniden yapılanma sürecinin başlatılması nedeniyle bu konuyu ele alır. Yeniden yapılanma süreci, 1999 yılında Kosova'da baş gösteren savaştan sonra KFOR'un Kosova'ya ayak basması UNMİK'in göreve geçmesiyle başlatılmıştır. Muzbeg, Birleşmiş Milletler denetiminde gerçekleşen bu süreç içerisinde multikültür, multietnik bir toplumun kurulmasının amaçlandığını açıklar.

Yazar, UNMİK'in göreve başlamasıyla hak eşitliği; UNMİK yasal düzenlemeleri, idari yönergeler ve Anayasal Çerçeve ile düzenlenmeye başlandığını belirtir.

İnsan hakları ihlallerine sıklıkla değinen yazar yaşadığı topraklarda da insan haklarına değinirken, "Kosova'da insan hakları ihlali çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç içerisinde Türk haklarının ihlali önemli bir yer alır." (YD., 2003:198) diye ifade eder. Dolayısıyla Muzbeg Kosova Türk toplumunun haklarının ihlalinin ortadan kaldırılması amacını gütmüştür.

Muzbeg, "İpek-Peja" ismiyle kaleme aldığı yazıda, yer adlarıyla ilgili dilin kullanımına ait bilgi vermesi yanında yeniden yapılandırılma süreci içerisinde Kosova'da il mahkemeleri çerçevesinde uluslararası nitelik kazanan yargı kurulları kurulduğuna dair okuyucuyu bilgilendirir. (YD., 2003:175) Kosova'da Prizren, İpek, Priştine, Mitroviça ve Gilan gibi şehirlerin il mahkemelerinde göreve başlayan bu yargı kurulları savaş suçlarına ait olduğu gibi, diğer suçlara ait davalara da bakmakta olduklarını belirtir.

Muzbeg'in bu konulardaki görüşleri ve verdiği bilgiler Kosova'daki toplumun geneli için olduğu gibi Türk toplumu için de önemlidir. Hukuk konularını ele alan yazılarında yazar, güncel olaylarla birlikte hukuk kavramı ve olgularını ele alır. Muzbeg en çok, insan haklarını, ihlallerini, anayasa, kanunlar, yasa kavramlarını ele alırken bu kavramların ne anlama geldiğini, bu kavramlara nasıl yaklaşmamız gerektiğini de vurgular. Uygulamaları ve karşılaşılan güçlükleri de dile getirir:

"İki Yeni Yasa" isimli yazısında, 2004 yılında Kosova'da yürürlüğe giren Kosova Ceza Yasası ve Kosova Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası, Kosova Meclisi tarafından kabul edildiğini bildirir. Kosova'daki yasalar hakkında bilgi verir: "Yasalar, bilindiği gibi, yasama meclisince belli kurallara göre düzenlenen ve yürürlüğe girdikten sonra herkesin uyması zorunlu olan kurallardır." (YD., 2004:216)

Kosova'da kanunların yürürlüğe girmesini şöyle açıklar:

“Anayasal Çerçeve’ye göre Kosova Meclis Başkanı Meclis tarafından kabul edilen kanunları imzalar ve yürürlüğe koyması için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Özel Temsilcisi’ne iletir. Aksi belirtilmediği sürece, kanunlar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Özel Temsilcisi’nin yürürlüğe koyduğu tarihten itibaren geçerli olur.” (YD., 2004:216)

Sözü edilen Kosova Ceza Yasası ve Kosova Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası’nın hazırlanmasına ABA CEELI (Amerika Avukatlar Barosu)’nin örgütlemesiyle Kosova Yargıçlar Birliği, Kosova Avukatlar Barosu ve Kosova Yargı Kurumu’nun; ayrıca Avrupa Konseyi’nin ünlü uzmanlarının katkılarının geçtiğini ve hazırlıkların dört yıl sürdüğünü söyler. Bu iki yasanın hazırlanması sırasında çeşitli ülkelerin yasalarındaki yenilikler, özellikle de Bosna ve Hersek, Hırvatistan ve Slovenya yasaları, bundan mada Lahey Mahkemesi’nin Tüzüğü ve Roma Mahkemesi’nin Tüzüğü göz önünde bulundurulduğu konusunda bilgi verir.

Kosova Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası’nın yepyeni bir yasa olduğunu, bu yasanın yürürlüğe girmesiyle Eski Yugoslavya Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası yürürlükten çıkarıldığını açıklar. Yasa maddelerinin birçoğu uluslararası insan hakları belgelerine uygun yeni düzenlemeler olduğunu, belirtirken Muzbeg bu yasanın, Kosova gerçeklerinin göz önünde bulundurularak hazırlandığını açıklar. Yazar bu yasa da yer alan yenilikleri özetler biçiminde sıralamıştır. Kosova toplumunun gelişmesi için önem taşıdığını, bu yasaların Kosova’da hukukun üstünlüğünün sağlanmasına büyük katkısı olacağını dile getirir. Bu yasaların uygulamalarıyla ilgili karşılaşılan güçlükleri savcı görevinde bulunanların sayısının yetersizliği ve diğer kadro sorunlarını neden olarak gösterir. Muzbeg’in yazılarında sürekli bahsettiği yasaların Türkçe de basılma gereğini ve bunun yerine getirilmemesini yazısında tekrar şöyle vurgular:

“Kosova Geçici Özyönetiminin Anayasal Çerçevesi’nin 9.1.51.maddesinde yer alan ”Yürürlüğe giren tüm yasalar, Arnavutça, Boşnakça, İngilizce, Sırpça ve Türkçe dillerinde basılır” gibi bir düzenlemenin yer almasına rağmen bugüne kadar Kosova Geçici Ceza Yasası’nın ve Kosova Geçici Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası’nın Türkçe metinleri basılmamıştır.” (YD., 2004:216)

Muzbeg, Meclisteki Türk temsilcilerinin bu yasaların Türkçe metinlerinin temin edilmesini yetkililerden bir an önce istemeleri gerektiğine işaret eder. Görüldüğü üzere Muzbeg bu konu ile ilgili yazılarında, Kosova’da çıkarılan yeni yasalar üzerinde açıklama yapmıştır. Aynı zamanda yasalarda yapılan yenilikleri de açıklamıştır. Yasaların toplum içindeki yerinden söz ederken, Kosova toplumunun gelişmesi için bir dönüm noktası niteliğini taşıdığını söyler.

İskender Muzbeg, Kosova’da Kosova Ombudsperson Kurumunun raporundan da yararlanarak Kosova’da mevcut olan hukuk kaosundan söz eder. “Hukuk Kaosu” isimli yazıda UNMIK yönetiminin çok sayıda hukuk kuralı çıkarmasını, hukuk kuralları karmaşasına yol açtığını yine raporlara dayanarak vurgular ve bu konuda bilgi verir.

Muzbeg, çıkarılan hukuk kurallarının yürürlük kazanması için, geçerli olan bir mantığa göre, bu kuralların önce resmi gazetede yayınlanması gerektiğini söyler.

“Resmi gazete bilmem bizde düzenli olarak yayınlanıyor mu, yayınlanıyorsa da, bilmem kaç ilde yayınlanıyor ve kaç kişinin eline geçebiliyor? “(YD., 2003:178)

sorularına yanıt ararken Muzbeg Kosova Ombudspersonu Nowicki’nin kendi raporunda bu konuyu ele aldığına değinir. Raporda, hukuk kurallarının bugün yargıçların bile eline zor geçtiğini söylediğine dikkat çeker. Böylece raporda da belirtildiği gibi Muzbeg Kosova’da bir hukuk kaosundan bahseder. Kelimenin sözlük anlamı üzerine durduktan sonra şu açıklamayı yapar:

“Yani hukuk kaosu, bir toplumda hukuk kurallarının karmaşası ve anlaşılabilirlik düzeyinin çok düşük olması demektir.” (YD., 2003:178)

Yazar, hukuk kaosunun yanında Kosova’da hukuku uygulama kaosunun da yaşandığını ortaya koyar. Bunu yine “Türk Dili ”ne sözü getirerek ortaya koyar:

“Türk dili konusunda Kuşner’le başlayan hukuk kaosu, Anayasal Çerçeve ile biraz olsun düzene sokuldu ama hala çok belirgin.” (YD., 2003:178)

yazar daha sonra bu cümlelere destekleyici örnekler verir:

“Kosova’da etkinlik gösteren çeşitli hükümet dışı kurumların, ilgili ve yetkili organ, kurum ve kuruluşların Prizren’de düzenledikleri birçok etkinlik biçiminde Türkçe’yi dışlamaları da bir hukuk kaosudur.” (YD., 2003:178)

böylece hak ihlallerinin her birinin ayrı ayrı birer hukuk kaosu olduğunu hatırlatır.

Muzbeg’in uluslararası camianın böyle bir kaosu önlemek için çok daha önce Türk dilinin resmîyetinin önemine parmak basması gerektiğine dikkat çeker. Bu konuda, Kosova’daki Türk toplumunun zamanında adeta uyanık olmadığından yakınır. Kosova’daki hukuk kaosundan kurtulmak için her kişinin bütün konulara, özellikle belediye çapında dillerin eşitliği konusuna çok duyarlı yaklaşması gerektiğinin altını çizer. Yazar, ilerlemenin sağlanması için zamanında tepki göstermeyi ve somut girişimlerde bulunmayı tavsiye eder.

Güncel konularla veya düzenlenen etkinlikler çerçevesinde ele aldığı yazılarında İskender Muzbeg kadın hakları, insan hakları hukuku üzerinde açıklama yaparken bunların çıkış nedenlerini de ortaya koyarak okuyucuyu bilgilendirmeye çalışır. Aynı zamanda “Kadın Hakları” yazısında Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi hakkında bilgi verilir. Uluslararası çapta kadın haklarının durumuyla ilgili

okuyucu bilgilendirildikten sonra Kosova'da kadınların durumunun 'az gelişmişlik, işsizlik' açısından ağır olduğunu, ayrıca Kosova'da aile içinde kadınlara yönelik şiddeti önlemek amacıyla yeni bir UNMİK düzenleme kuralının çıkarıldığını söyler. Kosova'da bunların hayata geçirilebilmesi için büyük çaba harcanması gerektiğine inanır. Kadın haklarının çiğnenmesi konusunda AGİT Kosova Misyonu'nun kadınlarımızı bilgilendirme yönünde etkinlikler gerçekleştirmesine değinen yazar, bu etkinliklerin Türkçe de gerçekleştirilmesinin Kosova Türk toplumu için ayrı bir önem taşıdığını da ifade eder.

İskender Muzbeg Kosova'da çocuk haklarından bahsederken, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'den bilgiler verir, Kosova'nın Anayasal Çerçeve'sine göre doğrudan doğruya kullanılan ve uygulanan uluslararası bir belge olduğu vurgulanır. Kosova toplumunun yeniden yapılandırılma döneminde çocukların birçok haklardan yoksun olduklarını vurgular. Veya bu durumu yazar, 'çocuklar kendilerine düşen tüm haklardan yararlanamamaktadırlar ' şeklinde ifade eder. Buna bağlı olarak Kosova'da çocuklar, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 28. ve 29. maddelerine uygun bir biçimde eğitim sürecine kendi ana dilinde katılmakta olduklarını aynı zamanda Türk dilinde eğitim sürecine katılan çocuklarımızın anadilinde okuma hakkına sahip olduklarını fakat bu hakkın tamamıyla gerçekleştirilmesi için gerekli olan tüm koşulların mevcut olmadığını açıklar. Buna örnek ise, Türk dilinde ilköğretimde kullanılması gereken ders kitaplarının ve diğer yayınların hazırlanması konusunda karşılaşılan güçlükleri gösterir. Bu konuda yetkili organ ve kurumlar tarafından kimi adımların atıldığını fakat hala bunun somut ürünlerinden öğrencilerimizin faydalanamadığını ifade etmiştir. (YD., 2004: 248)

Ancak yazar, girişimlerden dolayı çocuklarımızın bu sözleşmede yer alan haklardan yararlanacakları umudunu taşır. Nitekim bugün Türkçe eğitimde şu anda yeterli derecede uzmanların olmamasına rağmen,

basılmaya başlanmış olan (sayısı yeterli olmasa bile) ders kitaplarının bazıları bu umudu doğrular niteliktedir.

Görüldüğü üzere Muzbeg Kosova’da hukuk kurallarını, düzenlemeleri ve yasaları olduğu gibi çocuk, kadın ve insan haklarını önce Kosova’nın geneli çerçevesinde ele alır daha sonra Kosova’daki Türk toplumu açısından değerlendirmeye çalışır. Bunların uygulanıp uygulanmaması üzerine yoğunlaşır.

İskender Muzbeg insan haklarından bahsederken Kosova’da da bugün en güncel konulardan biri olduğunu vurgular. Ona göre:

“Kosova insanının bugün en önemli ihtiyaçlarından biri, insan olarak ve insana yakışır bir biçimde – huzur içinde yaşama ihtiyacıdır.”
(YD., 2004:249)

Sanatçı kimliği yanı sıra hukukçu olan İskender Muzbeg insan hakları ile ilgili düşüncelerini şöyle dile getirir:

“Bazen, tüm didinme ve önerilere rağmen, kuraldan ve yazıdan öteye gidemeyen, bazen de somut bir başarıya imza atan insan hakları... Bu haklara bilimsel yaklaşımlar yapanların, buna dürüstlikle yanaşanların var olduğu gibi; bunlardan bencilce yararlanmaya çalışanların ve bunlarla oyalananların da var olduğu bilinen gerçeklerden biridir.” (YD., 2004:249)

İnsan haklarının öneminin ve güncelliğinin vurgulandığı yazılarda bu hakların aynı zamanda güvence altına alınmasının gerektiği savunulur. Muzbeg, insanın tüm haklara kolektif ve bireysel olarak sahip olması gerektiğine inanır. Yazar Kosova’da çağdaş toplumun yaratılması için gereken en önemli özellikler üzerinde durur:

“Görüldüğü gibi, Kosova’da bugün yapılan çalışmaların amacı çağdaş bir Kosova toplumunun yaratılmasıdır ki bu çağdaş toplumda

öne çıkması gereken özellik, ulusal mensubiyet, dil, din ve kültür gibi öğelerden oluşan bir çok sesliliktir.” (YD., 2004:249)

Kosova’da her insanın bu çok sesliliğin insan haklarına saygının gösterilmesiyle sağlanacağını bilmesi gerektiğinin öneminden bahseder. Daha sonra yazar bugün, Kosova’nın en önemli hukuk belgesi sayılan Anayasal Çerçeve’ye göre Kosova’da bugün doğrudan uygulanan uluslararası hukuk belgelerini isim olarak sıralar. Kosova’nın mutlu bir geleceğinin sağlanması başta, insan haklarının Kosova’da uygulanmasıyla, Kosova’da yaşayan insanların kazanılmış haklarına saygının gösterilmesiyle ve herkesin eşit haklara sahip olmasıyla gerçekleştirilebileceğini savunur.

Muzbeg’in hukuk ile ilgili olarak ele aldığı yazılar arasında yazıların başlıklarının orjinallerine sadık kalarak şunları gösterebiliriz:

2001 Kosova Geçici Özyönetiminin Anayasal Çerçevesi ve 1974 Kosova SÖB Anayasası (Derya, 2002:1-2), Lahey Mahkemesi Deyince (YD., 2003:173), LAHEY MAHKEMESİ DEYİNCE – 2 (YD., 2003:174), Hukuk Kaosu (YD., 2003:178), KADIN HAKLARI (YD., 2003:192), KOSOVA KANUNLARI VE BİZ (YD., 2003:198), İKİ YENİ YASA (YD., 2004:216), Çocuk Hakları (YD., 2004:248), İnsan Haklarına Dair (YD., 2004:249)

6. Portre ve Tanıtım

İskender Muzbeg’in ele aldığı portreler tanıtım veya anma amaçlıdır. Her ikisini birlikte kullandığını da görebiliriz. Muzbeg, önemli şahsiyetler hakkında bilgiyi verirken onlar için yazılmış güvenilir kaynaklardan yararlanarak yeni bir terkip haline getirir. Muzbeg, Yugoslavya veya Kosova’da yaşayan diğer toplulukların sanat ve edebiyat dünyasını da tanıtmaya çalışmıştır. Görüldüğü üzere zaman zaman temaslarda olduğu ve

izlediği diğer toplulukların önemli şahsiyet veya sanatını, değerlerini bulup ifade etmeye çalışmıştır.

Aynı zamanda o, yaşadığı bölge dışındaki toplulukların da sanat ve edebiyat portrelerini tanıtarak düşüncelerini veya bigilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Bunlar arasında yazar, özellikle Türkiye’den ve Türkiye dışında çeşitli bölgelerin Türk edebiyatı alanında eser vermiş şairlere yazılarında yer vermiştir.

Muzbeg’in konu aldığı kişiler sanat, edebiyat, siyaset dünyasında tanınan veya önem taşıyan kişilerdir. Amacı değerli bulduğu kişileri okurla paylaşmaktır. Değişik açılardan ele alınan kişinin eserleri, çevresi, yaptıkları anlatılır. Ele alınan kişiler yazar tarafından beğenilen veya önemsenen insanlardır. Türk Toplumunun önemli şahsiyetlerinden olan Süleyman Brina’yı yazılarında ele alarak toplumsal ve bireysel yanına dikkat çeker. Süleyman Brina’nın görüşleri açıklanırken onun kişiliğini örnek gösterir. Toplayıcı özelliği ile toplum üzerindeki etkisi ve öneminin kavranması gerektiği üzerinde durur. Muzbeg, kişinin kalıcılığını “halka yakın ve anlaşılır olma” ya bağlar. Onu, “Yugoslavya’da yaşayan Türklerin kültürel gelişmesine büyük katkı sunmuş, halkının kültürüne aşık” bir kişi olarak nitelendirmeye çalışırken, yaptıkları hakkında okuyucuyu bilgilendirir:

“Devlet organları ve kamu hizmetlerinde bulunduğu görevler süresince Süleyman Brina hep Türk halkının genel afirmasyonunu göz önünde bulundurmuş, bu halkın kültürel ve genel ilerlemesi alanlarında beliren sorunları vurgulamış, sorunların çözüm yollarını aramış somut öneriler ileri sürmüş önerilerini kabul ettirebilmiştir çünkü onun kişiliğindeki cesurluk bunun için olanaklar yaratmıştır.” (Bay, 1995:6-7)

Muzbeg, daha sonra yazısında Süleyman Brina ile birlikte yaşadığı önemli olayları anlatır. Toplumun önde gelenlerini ele alırken, liderlerinin toplumla bütünleşmesi gerektiğini ifade ederken bu kişileri ‘topluma uzaklık

ve yakınlık' açısından değerlendirmiştir. Dolayısıyla toplum yöneticilerinin toplumdaki kopmamaları gerektiğini söyler.

Aynı zamanda insanlarla iyi ilişkiler içinde bulunmayı temenni eden anlayışı üzerinde durur. Onun birleştirici, bütünleştirici yanına dikkat çekerek Muzbeg insanlığa aynı zamanda Kosova'daki Türk toplumuna mesaj vermeye çalışır. Bunu da yazıları aracılığıyla yapar.

"Genç Yaratıcıları En Çok Destekleyenlerden Biriydi" isimli yazısında Süleyman Brina hakkındaki düşüncelerini, genç yetenekleri eleştirdiği gibi onları desteklediğini öne çıkararak ifade etmektedir. Toplum içinde büyük bir misyona sahip olan gençlerin fikir ve kültürden uzaklaşmaması için, onun toplayıcı özelliği üzerinde durur. Böylece toplum için tehlike olmak yerine toplumu omuzlayacak olan gençlerin yetişmesinden yana olan yazar, onlara bugün de Kosova Türk toplumunda sahip çıkılması ve desteklenmesi gerekliliğine işaret eder.

"Bu Dünyadan Süleyman Geçti" isimli yazısında Muzbeg, Süleyman Brina'yı 'bir izlenim olarak değil bir yaşantı olarak' ele aldığını söyler. Muzbeg, onun yaşam deneyimini okuyucuyla paylaşmak çabası içerisinde. Onunla ilgili yazmış olduğu yazılarda Kosova'da Türk toplumu içinde adaletli ve saygılı karakterlerin önemi ve ihtiyacı üzerinde dururken bu topluluğun özgün şahsiyetlerinden olan Süleyman Brina ile değerlendirmesi şöyledir:

"Hiçbir zaman, hiçbir yerde hiç kimseye ödün vermeden, başta Türklerin sorunları olmak üzere, toplumumuzda tüm insanların sorunlarını somut şartlarda çözüme bağlayabilen bir kişiydi. " (Bay, 200:50)

İskender Muzbeg'in gazete ve dergi yazılarında Fahri Mermer, şiir gibi konulardaki kimliğiyle yer alır. Mermer'i, Türk toplumu tarafından anlaşılan ve sevilen şair kimliğiyle değerli bulur. O şiirleriyle Mermer'i kalıcılığa adım atmış bir kişi olarak görür. Muzbeg, Süleyman Brina, Fahri Mermer'le ilgilenmiş

yazılarını anlatırken bu şahsiyetlerin aydınlardan biri olduklarını söyler. Hayati konularda değişmez kişiliklerinden bahseder. Onları anlatırken onların kişilikleri, yaptıkları veya eserleri üzerinde durur. Muzbeg, ele aldığı şahsiyetlerin değerini gelecekte genç kuşakların daha iyi anlayacağına inanmaktadır.

Bunların yanısıra genel sanat yazısı olan Picasso ile ilgili “Kendini Bilmek ve Kendini Bilmemek” isimli yazısında onun sanatçı yönü ele alınarak, yazının başlığı üzerine genel bir açıklama yapıldıktan sonra sanat yolu ile çağının dertlerine değinen Picasso’yu onurlu kimliği ile karşımıza çıkarır. Muzbeg, onun sanatçı kavramı üzerine durduktan sonra “Sürahi, Şamdan ve Çinko Tava ile Ölü Doğa” adlı eserine Picasso’nun ‘kendini bilen’ kişiliğini yansıttığını söyler.

Kosova Türk topluluğu içinde ayrı bir yere ve öneme sahip olan Atatürk ile ilgili görüşlerini “Atatürk ve Gerçeklerimiz” isimli yazıda “Atatürk’le ilgili kimi ürünlerin gerçek değerlerini saptayıp vurgulamak, bir geleceğe umutla bakış gerçeğidir “ düşüncesinden hareket ederek şöyle dile getirir:

“Yugoslavya’da Atatürk’ün yaşamı ve yapıtlarıyla ilgili birkaç kitap, çok sayıda şiir ve makale yayınlanmıştır” (Bay, 1994:2-3)

Yazar aynı zamanda Atatürk’le ilgili bu topraklarda yayınlanmış eserlere de değinmiştir. Ancak Atatürk’le ilgili Makedonya ve Kosova’da yayınlanan makale, şiir, araştırma, değinme ve değerlendirmelerin bibliyografyasının bugüne kadar yapılmadığını söyler. Böyle bir çalışmanın yapılmasını önerirken gelecek kuşaklara hizmet açısından önemli olduğundan bahseder.

“Dağlar Gibi Yeşil, Dağlarca Büyük Şair” isimli yazısında ise Dağlarca’yı evrensel bir şair olarak niteler. Yazının başında yeşil kavramı üzerinde duran yazar şairin şiirlerinden de birkaç örnek vermiştir. Muzbeg, Dağlarca ile hatıralarını tuttuğu notlardan otuzbeş yıl öncesine geri dönerek

anlatır. Dağlarca hakkında sarf edilen cümlelerden örnekler verdikten sonra Muzbeg, şairin Sırpça yayınlanmış bir şiir kitabından söz eder.

İskender Muzbeg' in konusuna göre, yazar ve aydınları ele alan yazıları şunlardır: Bu Dünyadan Süleyman Geçti (Bay, 2000:50), Güncem'den (YD., 2003:172) Nataşa Kandiç'e 2003 Yılı CEELİ Ödülü Verildi (YD., 2003:176) , Ölümünün 10. yılında Dr. DURMIŞ SELİNA (YD., 2004:233), ATATÜRK' Ü ANARKEN (YD., 2003:194), Ah şu kan basıncı , ah o kabına sığmayan şair (YD., 2004:208), Kıbrıslı Şair Ayşen Dağlı (YD., 2004:213), KENDİNİ BİLMEK VE KENDİNİ BİLMEK (YD., 2004:218), Fahri Mermer ya da Güncemden bir Yaprak (YD., 2004:219), GÜNCEMDEN BİR YAPRAK DAHA VE FAHRİ MERMER (YD., 2004:221), Fazıl Hüsnü - Dağlar Gibi Yeşil, Dağlarca Büyük Şair (YD., 2004:226), “Osmancık”ın Yazarı Tarık Buğra'yı Ölümünün Onuncu Yılında Anıyoruz (YD., 2004:239), Süleyman Brina ve Biz (YD., 2004:250)

Yazıların başlıklarına bakıldığında kişiyle ilgili olduğunu anlayabiliriz. Bir insandan bahsedebilmek için onu tanımak veya onunla ilgili araştırma yapmak gerekir. Muzbeg, bu insanların büyük bir kısmıyla ya doğrudan veya dolaylı yollardan tanışır. Bir kısmıyla dostluğu vardır. Bu kişilerle ilgili hatıralarından tuttuğu notlar şeklinde örnekler vererek bahseder:

“Ataol Behramoğlu ile Uluslararası Belgrad Ekim Yazarlar Karşılaşması'nda (1998) tanışmak fırsatım olmuştu. Şiiriyle ise çok daha öncelerden tanışıyordum.” (YD., 2003:172)

Yazısında, Ataol Behramoğlu'nun “Avşa Günlükleri”nin mısralarını okuyucuyla paylaştığını görebiliriz. Yakından tanımadığı kişilerin ise düşüncelerini takip ettiğini söyleyebiliriz. Kişileri tanıtırken onların beğendiği yanlarını ve kişiyle ilgili görüşlerini dile getirir.

Muzbeg ayrıca Kosova'da kültür kuruluşlarının üyesi olarak katıldığı kongre ve kurultayların tanıtımını yaparken bu kuruluşların milli ve kültürel

benliğin korunmasında önemli rol oynadığını vurgular ve birer sivil toplum kuruluşu olma özelliğini taşıyan bu kuruluşlarla ilgili yazar, şöyle değerlendirmeler yapar:

“...Anaülke Türkiye’de çeşitli kültür şölenlerine davet edilmekte, kendi varlıklarını ispat etmekte, dolayısıyla yaşadıkları ülkenin azınlık politikasının resmini çizmektedirler.” (Muzbeg, Bay, 1996:19)

Bu gibi kurultay ve kongerelerin tanıtımını ele aldığı başlıca yazıları şunlardır: Balkan Yazarları’nın Bor Mitingi (Çığ, 1990: 3-4), Şiire Dönüşün Öze Dönüşün Hamlesi (Bay, 1996:20), Türk Dünyasının Kalbi Atıyordu (Bay, 1995:11-12-13), TYB’nin Genel Kurulu ve Türk Dünyası Yazarlar Zirvesi (Bay, 1996:19), Kosova Türk Eğitim Kurultayı (YD., 2003:201)

Kültürel ilişkilerin daha yüksek bir seviyeye çıkarılması amacı ile gerçekleştirilen böyle faaliyetlerin tanıtımı yapılırken aynı zamanda katılımcılar ve onların ele aldıkları konular, ortaya atılan fikirler ile ilgili olarak okuyucunun bilgilendirildiği görülebilir.

İskender Muzbeg’in, Türkiye’de katıldığı bu tür toplantılar yanında edebiyat alanında Yugoslavya çapında katıldığı bu tür etkinliklere de değinip tanıtım ve değerlendirmesini yaptığını görebiliriz.

6. 1. Kitap Tanıtımı

Kitap tanıtım yazılarına baktığımızda Muzbeg, Kosova ve Makedonya’da Türk edebiyatı ile ilgili yayınlanmış kitapların tanıtımını yaparken aynı zamanda Yugoslavya çapında diğer toplulukların yayınlarına da değindiği görülür.

“Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi” isimli yazıda, yapının biçim özelliği üzerinde durur, ilk önce Yugoslavya Türk şiiri üzerinde yayınlanmış eserleri sıraladıktan sonra sözünü ettiğimiz antolojiyi bu eserler zinciri arasında yeni bir halka olarak tanımlamıştır. Kitabın içeriği üzerinde duran Muzbeg, burada yer alan isimleri de sırasıyla belirtmiştir. “Yugoslavya Çağdaş Türk Hikayeleri Antolojisi On Yaşında“, isimli yazısında kitabın içeriğiyle ilgili değerlendirmelerde bulunur. Kitabın önsözündeki değerlendirmenin öneminden bahseder. Daha sonra Bedri Selim’in derlemesi olan yapıtta yer alan bazı açıklamalarda birtakım eksiklikleri eleştirir. Bunlardan biri, “YSFC’da anayasa ile ilgili açıklamanın daha ayrıntılı yapılması gerekliliğini“ öne sürmesidir.

İskender Muzbeg, “Ulusal İlişkiler ve Özyönetim“, isimli yazısında olduğu gibi kimi zaman diğer toplulukların yayınları üzerinde durur. 1981 yılında Sesler dergisinde yayınlanan yazısında, Muzbeg 1971 yılında Sarayevo’da yayınlanmış olan “Nacionalni Odnosi Danas” isimli kitabın, Türkçe’ye de çevrilip yayınlanmasının gerekli olduğunu söylemiştir.

“Kemal Atatürk Tvorac Nove Turske” adıyla Zoran Sv. Tomić tarafından, 1939 yılında Belgrad’ta yayınlanan kitap ise “Yeni Türkiye’nin Kurucusu Kemal Atatürk“ isimli yazısında tanıtılmıştır. Yazıda dikkat çeken nokta Atatürk’ün ölümünün 1. yılında yayınlandığının vurgulanmasıdır. Başta yazar Atatürk hakkında düşüncelerini, Yugoslavya’da Atatürk’ün hayatı ve yapıtlarıyla ilgili birkaç kitabın yayınlandığını dile getirir. Daha sonra yazarın konuyu ele alışı üzerinde durur. Kitapta yer alan konular, Selçuklu Devleti’nin kuruluşundan Atatürk Devrimleri’ne kadar çeşitli konular olarak sıralanır. Kitapta aynı zamanda Türklerin yaşadıkları yerlerle ilgili fotoğrafların da yer aldığı belirtilmiştir. Yazar Türk milletinin önderi olan Atatürk’ü dünya liderlerinden biri olarak anlatırken Tito’nun da böyle bir lider olduğunu söyler. Yazıda, Tito’nun Atatürk hakkında konuşmalarından örnek verilmiştir. Kitabı, Muzbeg XIX. yüzyılın ilk yarısında iki ülke arasında dostluk belgesi olarak

tanımlar. Yazıyı yazmasının nedenlerinden biri olarak Atatürk'ün ölümünün ellinci yıl dönümü olduğunu belirtir.

İskender Muzbeg, “Çağdaş Arnavut Şiir Antolojisi'nin 25. Yılı” isimli yazısında Kosova'da Arnavut toplumunun yayınlarına da değinir. Türkçe olarak yayınlanan antolojide önsözünde bahsedilen Arnavut Edebiyatı'ndan ve yer alan yazarlar ile ilgili bilgiler verir. Şairlerin yaşam öykülerinin de yer aldığının belirtildiği yazıda amaç okuyucuyu bilgilendirmektir. Aynı zamanda böyle eserlerin, dostlukların pekiştirilmesinde önemli olduğunun altını çizer. Yazar, bu antolojinin Arnavut Şiirinin Türk toplumunda tanıtılmasında önemli rol oynadığını vurgular. Görüldüğü üzere Muzbeg birkaç kitap tanıtımını anma amacıyla kaleme almıştır.

“Balkan Türkleri” isimli yazıda başta Balkanların kültür mozayikinden bahseder:

“Oysaki Balkanlar, aradan uzun yılların, hatta yüzyılların geçmiş olmasına rağmen, kültürleri yan yana ve iç içe yaşatmasını bilen bir ortamdır. Balkanlar'da bugün Balkan uluslarının kültürleri yanı sıra, dünyanın birçok diğer uluslarının da kültürlerinin izlerine rastlamak kolaydır. Balkanlar'da Türk kültürü ve genellikle Türk varlığı, buralarda kültürlerin yan yana yaşadığı gerçeğinin bir örneğini teşkil etmektedir.” BALKAN TÜRKLERİ, Balkanlarda Türk Varlığı” kitabı ise bu gerçeğin elle tutulur bir kanıtıdır.” (YD., 2003:179)

daha sonra kitabı tanıttığını görebiliriz. Yazısına da adını verdiği bu kitabı tanıtırken Muzbeg, Balkanlarla ilgili görüşlerini de ortaya koyar.

Balkan Türkleri, 2003 yılında ASAM yayınları tarafından Ankara'da yayınlanan, Balkan Türklüğünün tarihi gelişimi ve bugünkü durumunun ortaya konduğu bir kitap olduğu belirtilir. Kitabın Balkanlar ve Türkiye için değerinden bahseder. Yazıda, Muzbeg'in kendisinin de olmak üzere kitapta yer alan makaleler sırasıyla açıklanmıştır. Yazar, kitaptan bazı alıntılar yaparak,

“Balkanlar, Türkiye ile Batı Avrupa arasında stratejik bir bağlantı bölgesidir. (...) Üçüncü olarak, Türkiye’de yaşayan Türkler ile Balkanlar’da yaşayan soydaşlarımız arasındaki güçlü bağ, Türkiye’nin Balkanlar’daki güvenlik algılamalarının önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.” ve “Balkan Türklerinin tarihi 1352’de Osmanlı ordularının Balkanlar’a ilk adımını atması ile başlar. Bu Türklerin Balkanlar’a ilk gelişi değildir ama kimlikleri ile kalıcı olan gelişleridir.(...) Balkan Türkleri 20. yüzyılın sadece ilk yarısında değil, ikinci yarısında da büyük sıkıntılar çekmişlerdir. (...)”(YD., 2003:179), Balkanların önemine değinir.

Yazar kitap tanıtımlarında bilgisini ve beğenisini ortaya koyarken amacı beğendiği önemli bulduğu kitap ve yazarları okurla paylaşmaktır.

Muzbeg’in tanıtımını yaptığı bir diğer kitap yine Türkiye’de yayınlanmış olan yazısına da adını verdiği, Leylagül isimli kitaptır. Feyyaz Sağlam’ın, 2001 yılında İzmir’de yayınlanmış olan bir şiir kitabıdır. Yazar “Leylagül”ü bir “sevdaya, Türklük dostluğu ve tutkusuna” benzetmektedir. Vahapzade, Fuzuli, Şeyh Galip, Naci Ferhadov, Baki, Rasih, İzzet Molla gibi şairlerin şiir dünyalarını çağrıştıran bir eser olduğu iddia edilmiştir. Kitapta yer alan şiirlerden de dizelerin yer aldığı yazıda Fayaz Sağlam’ın üçüncü şiir kitabı olduğu ifade edilir.

İskender Muzbeg’ in yukarıda olduğu gibi kitap tanıtımı ve önemi üzerinde durduğu yazılara şu örnekleri verebiliriz: İsmet Markoviç’in “Abidin’i (Sesler, 1988:9), İki Sözlük Bir Öneri (Çevren, 1981:29) , Yazarlar Tito İçin (Çevren, 1978:20), (YD., 2003:179), İlk Adım (YD., 2004:229), Zamanında Kavuşmak (YD., 2004:230), Sözlükler, Kültürler, Etkileşimler (YD., 2004:209), Haiku (YD., 2004:223), BİBİ HALA (YD., 2004:215), Yıldönümü (YD., 2004:224)

Muzbeg'in bu yazılarında ağırlıklı olarak kanıtlayıcı, bilgilendirici ve paylaşımcı anlatım tutumu sergilediği görülebilir.

7. Anma Amaçlı Yazılan Yazılar

Kişileri ele alan yazılarının zaman zaman anma amaçlı olduğu görülebilir. "Fahri Mermer ya da Güncemden bir Yaprak" isimli yazısı anma amaçlı olup Fahri Mermer'in özellikleri ve onun yaşamının son günlerinde şiirle ilgilendiği, hatırlarından tuttuğu notlar biçiminde söz edilir, ondan:

"18 Şubat 2001, Pazar

Bu gece Fahri Mermer beni aradı. "Koç gibiyim..." dedi, Ankara'dan ve Esin'den selamlar getirdiğini söyledi. Ankara'da kendisine adanmış bir şiir saatinin akışından uzun uzun konuştu." (YD., 2004:219) şeklinde söz eder.

Daha sonra onun kişiliğinden,

"... O titiz, o aşırı sayılacak kadar dikkatli ve ilkesel kişi, o hayatsever, hayatsever olduğu kadar da çetrefilliklere merhaba diyen şair ..." (YD., 2004:219) diye bahseder.

Muzbeg, bu yazısını Mermer'in ölümünün üçüncü yıldönümünde yazar.

Muzbeg'in paylaşma amacı taşıyan anma ile ilgili yazıları çoğunlukla kişilerin ölüm yıldönümlerinde yazılır. Muzbeg birçok yazısında değer verdiği ve önemsendiği kişileri anarken onlarla ilgili hatırlarını tuttuğu notlar şeklinde verir. Hatıra tutma alışkanlığını yazar bu yazısının başında şöyle açıklar:

"Günce tutmayı çok severim ama her gün günce tutmam. Günce tutmak zor bir iştir çünkü. Bazen birkaç kelimedden oluşur bir günlük yaşantılarımı kapsayan güncem, bazen ise sayfalara sığmaz yaşantılarım. Bazen beş gün geçer hiçbir şey yazmam, bazense

sayfalar dolusu notlarımla anlatmaya çalışırım bir rastlantıyı.” (YD., 2004:219)

Ölümünün 3. yılında Fahri Mermer’i “Güncemden Bir Yaprak Daha ve Fahri Mermer” isimli diğer bir yazısında anarken yine kişiliği ve konuştukları üzerine durur. Yine hatıralarından örnekler vererek Fahri Mermer’in şiirleri hakkında okuyucuyu bilgilendirir:

“ 18 Mayıs 2004, Salı

Öğleden sonramı evde geçirdim. Evde kimsecikler yoktu, ben ise Fahri Mermer’i kaybettiğimizizin üçüncü yıldönümünde – bu 18 Mayıs gününde Fahri’nin yaratıcılığıyla ve kişiliğiyle sarmaş dolaş oldum. Ben bugün evimdeki arşivimde Fahri Mermer dosyasını karıştırırken, Fahri’nin kendi el yazısıyla yazılmış üç şiiri ile karşılaştım: İnat Etme Gel, Kötü Düşünce ve Dünyayı Yunus Gibi Sevelim.” (YD., 2004:221)

“Kıbrıslı Şair Ayşen Dağlı“ isimli yazısında bu şair ile tanışmaları ve Kıbrıs’la ilgili düşüncelerini anlattığı yazıdır. Arkasından şairin şiirlerine yer verir.

İskender Muzbeg, “Süleyman Brina ve Biz” isimli yazısını konu olarak seçtiği şahsın ölümünün 10. yıldönümünde ele alır. Süleyman Brina’yı “her zaman ve her yerde adaleti aramış” bir kişilik olarak değerlendirir. Yazısının başında ölümünün hemen ardından kaleme aldığı yazılarının başlıklarını belirtir. Daha sonra önemseydiği değer verdiği Süleyman Brina hakkında şu sözleri söyler:

“Süleyman Brina bizim için çok gerekli bir şahsiyettir. Her bireyin dar ya da geniş çevreleri olabilir. Her birey dar bir çevre için büyük bir kişi olabilir ya da kendinin büyük olduğunu zannedebilir, hatta bu zanla yaşayabilir bile. Süleyman Brina dar çevrelerde yaşamak için değil, dar çevreleri yıkmak, halkına geniş ufuklar açmak için gözü pektir, gözü pek bir yaşamı göze almıştır.” (YD., 2004:250)

Onun toplum içindeki yerine dikkat çeker, kişiliğini örnek vererek toplumsal bilince sahip olup birlikte hareket etmenin gerekliliğine işaret eder:

“Bir toplumda kırk kafadan ses çıkmaması için o toplumun örgütlü olması, o örgütlülük içerisinde, toplumun sorunlarına çözüm yolları önerecek ya da bu yolları saptayacak saygın, dürüst, bilgili, adil bireylere; toplumun ortak değerlerinin pratikte gerçekleştirilmesi konusunda genç, atılgan, dinamik, eğitilmiş ve bilgili bireylere; bu bireylere her türlü yardımı ve gerçek desteği sunan görgülü, bilgili, dürüst büyüklere ihtiyaç duyulmaktadır. İşte bu yüzden Süleyman Brina bizim için çok gerekli bir şahsiyettir.” (YD., 2004:250)

Muzbeg, Kosova’da Türk toplumunun sorunlarına her yönüyle sahip çıkan Süleyman Brina’yı bir lider olarak görür:

“Süleyman Brina bir (...) liderdi. Kosova Türk halkıyla ilgili kadro siyasetinin, kültür siyasetinin, eğitim siyasetinin başındaydı; Türklerin, Türk toplumu ve Türk toplumu mensupları olarak insan hakları, Türklerin hem kolektif hakları hem de bireysel haklarıyla ilgili gelişmelerin başındaydı. Zaten Süleyman Brina’nın yaşadığı dönemde yaptığı girişimler ve engin destek ile Kosova ve Prizren çapında birçok kadro çözümleri gerçekleşmiştir. Süleyman Brina, yaşadığı dönemin somut koşullarında kadro siyasetiyle ilgili ilkesel önerileriyle devlet organlarında, kamu kurum ve kuruluşlarında yönetici ya da yönetici yardımcısı; fabrikalarda, şirketlerde müdür ya da müdür yardımcısı görevini Türklerin de üstlenmesinin yolunu açmıştır.” (YD., 2004:250)

Kosova’da yaşayan diğer topluluklar ile bağlarına değinirken nasıl bir kültür iklimine sahip olduğunu dile getirir, yaptıklarıyla ilgili bilgiler verir:

“O, Türklerden başka, Arnavutların, Sırpların, Boşnakların ve Romların gerçekçi kişileri ve grupları tarafından da desteklenen bir kişiliğe sahipti. Çeşitli ortamlarda günlük siyasetin bir Arnavut – Sırp pazarlığına dönüşmesine karşı gelirdi. Süleyman Brina, bu siyasette mutlaka Türkleri de, diğer ulusal toplulukları da hesaba katmak gerekir

diye bastırırdı. Bu yüzdendir ki Süleyman Brina bizim için çok gerekli bir şahsiyettir. “ (YD., 2004:250)

Muzbeg, bugün Kosova Türk toplumunda böyle özelliklere sahip insanlara ihtiyaçtan bahsederken, bu konularda gerekli şahısların toplum içindeki ilişkilerinin Kosova’da Türk toplumunun sorunlarının çözüme kavuşmasında etkin rol oynayacağına inanarak okuyucuyu da bu konuda düşündürmek amacını gütmüştür.

“Süleyman Brina kendi döneminde Prizren çapında, Kosova çapında ve daha geniş çapta devlet organlarının ve toplumsal siyasal örgüt organlarının çeşitli kademelerinde yaptığı konuşma, tartışma ve önerilerle bura Türklerinin kendi ulusal tarihlerini okullarda okunmasının karara bağlanmasına büyük katkılar sunmuştur.” (YD., 2004:250)

Anma amacıyla kaleme aldığı bu tür yazılarında yazar aynı zamanda kişiler ve yaptıkları hakkında bilgilendirici bir tutum sergiler. Bunun yanında bugün toplumsal olaylarda yer alan kişilerin tutum ve davranışlarında dikkatli ve titiz davranmaları gerekliliğini, böyle kişilerin toplum içindeki yeri ve kişilik özellikleri örnek verilerek belirtilir.

“ATATÜRK’ Ü ANARKEN” isimli yazısında Atatürk’ün 65. yılında Kosova’da anılmasından bahseder. Ancak böyle bir anmanın yeni olmadığını eskiye dayandığını vurgular. Muzbeg’in “Atatürk”ü konu alan yazılarında zaman zaman bu konuyu vurguladığı görülebilir. Yazar yaşadığı topraklarda Atatürk’ü anmanın öneminden bahsederken 10 Kasımlarda otuz üç yıldan bu yana anıldığına dikkat çeker:

“Bu topraklarda Atatürk 33 yıldan beri sıralı olarak 10 Kasımlarda törenle anılmaktadır. Bu yıl da, ölümünün 65. yılında burada – Kosova’da bizler Atatürk’ü saygıyla anıyoruz. Bu vesile ile, yayın hayatının 5. yılında bulunan «Yeni Dönem» gazetesinin «İzlenimler» köşesinde Atatürk konulu bir şiirimi ilk defa yayımlamanın

ve bu şiiri sizlerle paylaşmanın mutluluğunu yaşıyorum.” (YD., 2003:194)

Aynı zamanda Atatürk'ün balkanlı oluşu ve şiirle ilgilenişi üzerinde durur. Balkanlardaki görev yerlerini birkaç cümle ile anlatır. Yazısında, Atatürk'ü konu alan, şiir kitaplarında yer almayan şiirlerini üç başlık altında vermiştir. Bunlar: “Selanik'te O ve Deniz, Manastırda O ve Çeşme, Bugün” isimli şiirlerdir.

Yazarın Atatürk'ü yazılarında konu alışı onun Atatürk hayranlığını ortaya çıkarır. Dolayısıyla Muzbeg'in içerik açısından Atatürk'le ilgili birçok yazılarının olduğu görülür. Atatürk'ü konu alan yazıları şunlardır:

Atatürk'e Saygı-Kosova Türkleri'nin En Önemli Belirtilerinden Biridir (Bay, 1988:1), Ben, Türkçem ve Atatürk (Bay, 1998:35), Yeni Türkiye'nin Kurucusu Kemal Atatürk (Sesler, 1988:230), Atatürk ve Gerçeklerimiz (Bay, 1994:2,3), Atatürk Devrimlerinden Biri: Dil Devrimi (Bay, 2000:67), ATATÜRK' Ü ANARKEN (YD., 2003:194)

İskender Muzbeg, Tarık Buğra, Fahri Mermer, Durmuş Selina ve Süleyman Brina'nın ölüm yıldönümlerinde anma yazısı yazmış bu kişilerle ilgili duygu ve düşüncelerini okuyucuyla paylaşmıştır.

Yazar bu amaçla yazılmış yazılarında kitapları, edebi türleri, sivil toplum kuruluşlarını ve edebiyat ödülleri de ele alır. Bunların başlıcaları şunlardır: Nataşa Kandiç'e 2003 Yılı CEELİ Ödülü Verildi (YD., 2003:176), Yazarlar Derneği On Yaşında (YD., 2004:251), “Sıcak eller”in 30. Yıldönümü” (YD., 2004:232) gibi aşağıda değindiğimiz, Çağdaş Arnavut Şiir Antolojisi'nin 25. Yılı (YD., 2004:238)

Bu tür yazılarda aynı zamanda kitapların nasıl hazırlandığı veya bu gibi kurumların kuruluş ve faaliyetleri hakkında bilgiler verilir. Görüldüğü gibi Muzbeg yaşadığı bölgede kültür ve sanat olaylarının yakın

takipçisi olmuştur. Sözünü ettiğimiz konularla ilgili düşüncelerini ortaya koymuştur.

İskender Muzbeg, özveriyle ele aldığı yazılarında Kosova Türk toplumunun karşılaştığı tüm güçlüklerine rağmen çözüm üreten öneriler sunarken hoşgörünlü olmayı da ihmal etmez. Yazar Türk toplumunun yapması gerekenleri ve hedeflerinin ne olması gerektiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu yazılar Kosova'daki Türk toplumunun durumu hakkında önemli kaynaklar arasında yer alacaktır. Görüldüğü gibi İskender Muzbeg, içerik açısından toplumsal olaylardan etkilenmiştir.

SONUÇ

Çalışmamızda Kosova Türk Edebiyatı'na bu tür çalışmaların ayrı bir katkısı olacağı düşüncesiyle, İskender Muzbeg'i eser, yazar ve dönem bakımından ele alarak değerlendirmeye çalıştık. Kosova Türk Edebiyatı II. Dünya Savaşı'ndan sonra edebiyat alanında daha fazla eserler vermeye başlamıştır. Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti döneminde Makedonya Türk Edebiyatı ile yaklaşık olarak paralel bir gelişme göstermiştir. Ancak bu dönemden önce de bu bölgede Türk Edebiyatı alanında edebi türlerin verildiği görülmektedir. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda şiir, hikaye ve roman türlerinde eserler verilmiştir. Bunların arasında en çok şiirler yer alır. Çalışmamızın konusu olan İskender Muzbeg'in de edebi alanda en fazla şiirle uğraştığı görülebilir. Muzbeg, bu türde eser verirken simgesel anlatım yolunu seçmiştir. Kosova Türk Edebiyatı'nda roman anlayışı ise 1970'li yıllardan sonra görülmeye başlar. 1970 yılında İskender Muzbeg'in Yanan Sevgiler isimli uzun hikayesi, bazı antolojilerde Kosova Türk Edebiyatı'nda ilk roman olduğu iddia edilmiştir. Ancak bu eserin edebiyatımızın ilk uzun hikayesi olma özelliği gösterdiği, gözardı edemeyeceğimiz bir gerçektir. Kosova Türk yazarlarının roman türünden çok hikaye türünde eserler verdiği görülmektedir. Romanlar hem sayı hem kalite olarak yeterli sayılamaz. 1970'li yıllardan sonra yayılmaya başlayan roman anlayışı, gerektiği ölçüde sanat değerine sahip olmamasına rağmen Kosova Türk Edebiyatı'nda bu türden eser verildiğinden önem arz etmektedir. Bugün bu alan bir durgunluk dönemi geçirmektedir.

Çalışma alanımıza giren 1941 yılından sonra Kosova'da Türk Edebiyatı'nda edebiyatın çeşitli türlerinde ürün verilmesi bir gelişme olarak sayılabilirken 2000'li yıllarda romanın basılmadığını hikaye türünde de önemli ölçüde eser verilmediğini görebiliriz.

Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı, bölgede geçirilen sosyal ve siyasal değişmelerle paralel olarak değiştiği görülmektedir. Verilen eserlerde, Muzbeg'te de dikkat çeken bu değişimin etkilerinin en çok görüldüğü tür şiirdir. Bu yönden belli bir dönem Kosova Türk Şiirinde devrimin çeşitli yönleriyle ele alındığı görülebilir. Bu dönemde şiirlerde yer alan konular Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı ve Tito'nun ideolojisine yönelik konulardır. Çağdaş Kosova Türk Şiirinde genel olarak insan sevgisi, yaşama arzusu, özlem duygusu, ölüm, yalnızlık, anne sevgisi gibi konular dikkat çeker.

Şimdiye kadar Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda herhangi bir yazar hakkında monografik bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmada, İskender Muzbeg'in Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda yeri açısından eserleri, gazete ve dergi yazıları bütün olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Amacımız Muzbeg'in eserlerini, kalem faaliyetlerini toplu olarak değerlendirebilmek ve yazarın Kosova Türk Edebiyatındaki yerini gösterebilmektir. Kosova Türk Edebiyatı'nda verilen eserlerin kalitesi nasıl olursa olsun değerlendirilmesi gerektiğine inandığımızı belirtmekte yarar görüyoruz.

İskender Muzbeg, 1947 yılında Prizren'de doğmuş, Priştine'de Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Mesleği ile ilgili çeşitli görevlerde çalışmıştır. Muzbeg, Kosova bölgesinde şair, yazar kimliğiyle toplumda ve sanat çevresinde saygın bir yer kazanmış, uzun yıllar şiir, hikaye türünde verdiği eserler ve yazarlığıyla bugün hak ettiği yeri muhafaza etmeyi başarmıştır.

İskender Muzbeg'in edebi türde verdiği ürünlerin sanat değeri yanında gazete ve dergilerde ele aldığı yazılarıyla Kosova Türkleri'nin durumuyla ilgili dil, eğitim kültür alanında yapılabilecekler üzerinde fikir veriyor. Tüm bunlara, geçmişe yönelik örnekler vererek veya kanıtlayarak değinir. Muzbeg'in Kosova Türklerinin durumuyla ilgili tüm eksikliklerin bilinciyle hareket ettiğini söyleyebiliriz. Yazarın kitap tanıtımı, anma amaçlı, edebi ve hukuk alanında yazılarıyla çok boyutlu bir yazı hayatı olduğu görülebilir. Yazılarıyla tutarlılığını bozmadan, tarafsız olabilen bir yazardır. Yazılarında kullandığı dil

son derece anlaşılır, herkesin anlayacağı akıcı bir dildir. Ancak zaman zaman kısa cümlelerle çok şey anlatmaya çalışırken imalı bir dil de kullandığını görebiliriz.

Muzbeg'in hukukçu ve sanatçı kimliği dolayısıyla yazı yazma nedeni, Kosova Türk toplumuna, sanat çevresine yol göstermek, bilgi birikimini ve deneyimlerini paylaşarak yararlı olmaktır. İskender Muzbeg Sesler, Çevren, Çığ, Bay gibi dergilerde zaman zaman yazmakla Birlik, Tan gibi gazetelerde şiir hikayelerinin bazen de yazılarının yayınlanmakta olduğunu görürüz. 2003 yılından başlayarak ise Yeni Dönem gazetesinde devamlı yazmaya başlar ve bugüne kadar devam etmektedir. Muzbeg'in yazdığı dergiler aylık veya üç aylıktır. Gazeteler ise haftalıktır.

Muzbeg yazılarında genel olarak neden sonuç belirterek nasıl olması gerektiği üzerine öneriler getirerek yazmaktadır. Öneri içeren yazıları toplum ve sanatçılar tarafından ilgi görür. Muzbeg'in güncel yazıları yanı sıra, kalıcı yazılarına, makalelerine de yöneldiği görülebilir. Muzbeg'in araştırma, inceleme deneme ağırlıklı çalışmaları da önemli bir yere sahiptir.

İskender Muzbeg'in yazılarının bütünü, Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın gelişimi, 1951 – 2001 yılları arasında Kosova'daki Türk toplumunun durumu, eğitimi kültürü, eksileri ve artıları ele alınmıştır. Gördüğümüz kadarıyla içerik açısından toplumsal olaylardan etkilenmiştir. Özellikle yazılarında son yıllarda geçmişe oranla daha fazla etkilenmiştir. Bu da 1999'dan sonra bölgede özgür bir düşünce ortamının doğmasına bağlanabilir. İskender Muzbeg yazıları ışığında Türk toplumuna önemli katkı sağlamış şahsiyetlerden biridir. Yazıları aynı zamanda uyarıcı niteliktedir. Ayrıca bu yazılar Kosova'daki Türk toplumunun durumu ile ilgili olarak önemli kaynaklar arasında olacaktır. Gerek edebiyat alanında verdiği türler, gerek çevirileri gerekse makaleleri ile Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nda kilit isimlerden biridir. Onun her alanda kalıcı eserleri olduğunu görüyoruz.

Bu çalışma aynı zamanda Kosova Türklerinin sorunlarını, sosyal ve kültürel yapılarını yansıtmakla birlikte Kosova'da Türk Edebiyatı'nın kimliğini sürdürdüğünü kanıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

A- Genel Kaynaklar

- AKSAN**, Doğan, *Türkçe'nin Gücü*, Ankara, 1998
- AKSAN**, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Ankara, 1999
- AKTAŞ**, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara, 2000
- AKTAŞ**, Şerif, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Ankara, 2002
- AYTAÇ**, Gürsel, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Ankara, 1999
- BAYMAK**, Osman, *Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul 1996
- BİLGEGİL**, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Enderun Yayınları, İkinci Baskı İstanbul, 1989
- BRİNA**, Süleyman, Yıldönümler Harmanı, Esin Kültür Sanat Dergisi, yıl: 10, s . 21, Prizren Aralık 1981, S.7
- BOURNER**, Ronald, **QUELLET**, Real, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Ankara, 1989
- CANGIZBAY**, Kadir, *Sosyalizm ve Özyönetim*, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2003
- DİLÇİN**, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 1995
- ERGÜVEN**, Abdullah Rıza, XVI. Yüzyıldan Günümüze Yazınımızın Genel Görünümü, Çığ, Prizren, Mart- Nisan 1990, s. 2, S. 59-60
- GÜNAY**, Doğan, *Metin Bilgisi*, İstanbul, 2003
- HASAN**, Vefki, *Özyönetim*, Birlik Yayınları, Üsküp 1984
- HAYBER**, Abdülkadir, *Makedonya ve Kosova Türkleri' nin Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Dizisi:108, MEB, İstanbul 2001
- İSEN**, Musatafa, Yugoslavya'da Çocuk Edebiyatı Üzerine, Çevren Dergisi, Priştine s. 35, Eylül 1982, S.127
- İSEN**, Mustafa, *Yugoslavya Türk Çocuk Şiirlerinden Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, :539, Ankara 1983

- İSEN**, Mustafa, **ENGÜLLÜ**, S, (Haz.), *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, c. 7 Makedonya Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı*, T. C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997
- İSEN**, Musatafa, "Balkan Türk Edebiyatı'nda Kosova Türk Edebiyatı Önde Gelir", (Röp: Mehmet Bütüç), Yeni Dönem, s. 41, Prizren 16. 11. 2000, S.10-11
- İSEN**, Musatafa, *Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi*, Ankara 2001
- İSEN**, Musatafa, Balkanlarda Türk Edebiyatı, Balkan Türkleri, Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi, Ankara 2003, S. 224-238
- İSLAM**, Ayşenur, Balkanlarda Türkçe Basın, Bay, sayı 87, Prizren 2003, S. 7
- KARAKOÇ**, Bahattin, Hüseyin Özbay, Mustafa Tatcı, "Şiir Burcunda Çocuk, Güldeste", Milli Eğitim Bakanlığı Yay, İstanbul 1993
- KAYA**, İ. Güven, *Yugoslavya'da Türk Halkı Edebiyatı*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1993
- KAYA**, İ. Güven, *Yugoslavya Türk Halkı Yazınına Gerçekçi Bir Bakış*, Priştine 1986
- KAYA**, Fahri, *Yugoslavya'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, Cem Yay, İstanbul 1992
- KORKMAZ**, Ramazan, *Sabahattin Ali İnsan ve Eser*, Ankara, 1997
- KORO**, Bedrettin, Kosova'da Türkçe Eğitimin Gelişimi, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren sayı: 1, Eylül 1994, s. 9-10
- KÜLEKÇİ**, Numan, *Edebi Sanatlar*, Ankara, 2003
- LİKA**, Salih, Yugoslavya'da Türkçe Eğitim Hayatı, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni (20-24 Nisan 1998) Bildiriler, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 715, Ankara 1999, S.217
- MORAN**, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul, 2003
- MORAN**, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul, 2003
- MERCAN**, Hasan, *Balkanlarda Çağdaş Türk Hikayeleri Antolojisi*, Ankara, 2001
- NOBIRDALI**, Beyto, **SELİM**, B, (Der.), *Çağdaş Bir Önder Tito Çağdaş Bir Ülke Yugoslavya*, İstanbul 1977

- ÖNAL**, Mehmet, *En Uzun Asrın Hikayesi*, Ankara, 1999
- SELİM**, Bedri, *Yugoslavya Türk Hikayeleri Antolojisi*, Tan Yayınları, Priştine, 1978
- STEVIĆ**, Philip, *Roman Teorisi*, Çev: Sevim KANTARCIOĞLU, Ankara: Gazi Üniversitesi, 1988
- SUROY**, Altay, Kosova'da Türkçe Yayınlar ve Kitaplar, Rumeli Kültürü, Rumeli Türkleri kültür ve Dayanışma Vakfı Yayınları, İstanbul 2005, s. 11-12, S.91
- TEKİN**, Mehmet, *Roman Sanatı* 1, İstanbul, 2003
- TUNALIĞİL**, Cemali, Yugoslavya'da (Kosova'da) Türk Dili'nde Öğretim-Eğitim ve Sorunları (1951-1997), Beşinci Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı, 11-13 Nisan 1997 İstanbul, Konuşma Bildiri ve Tutanak Karar Metinleri, Ankara, 1998, S. 215
- TÜRBEDAR**, Erhan, (Der.), *Balkan Türkleri*, Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi, Ankara 2003
- YALÇIN**, Alemdar, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, Ankara, 2002
- YALÇIN**, Alemdar, *Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı*, Ankara, 2003
- YUSUF**, Süreyya, *Yugoslavya' da Türk Şiiri Antolojisi*, Tan Yay, Priştine, 1976
- YUSUF**, Süreyya, *Savremena Poezija Turske Narodnosti u Jugoslaviji*, Lice Zemlje Antolojisi, Grafos Yay, 1979 Belgrad
- , Kosova ve Metohiya Özerk Bölgesi' nde Türk Dilinde Öğretim, Eğitim, Kültür ve Aleni Çalışmaların Kırk Yılı 1951-1991, Kosova ve Metohiya ÖB Bölge Kültür ve Eğitim Sekreterliği, Tan, Prizren 26 Ekim 1991

A. 1. Yugoslavya'da Yayınlanan Türkçe Gazeteler

- Bay**, Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren Birlik Gazetesi, Üsküp
- Çevren**, Toplum Bilim Yazın ve Sanat Dergisi, Priştine
- Çığ**, Yazın Sanat Dergisi, Prizren

Derya, Kùltür Sanat ve Edebiyat Dergisi, Mamuşa

Esin, Kùltür Sanat Bilim Dergisi, Prizren Kuş, Çocuk Dergisi, Priştine

Sesler, Aylık Toplumsal Sanat Dergisi, Üsküp Sevinç, Çocuk Dergisi, Üsküp

Sofra, Kùltür Sanat Dergisi, Mamuşa Yeni Dönem, Gazetesi Prizren

Tan, Gazetesi, Priştine Tomurcuk, Çocuk Dergisi, Üsküp

Yeni Dönem, Gazetesi, Prizren

(Bu gazete ve dergiler koleksiyon olarak taranmıştır.)

A. 2. Yugoslavya'da Yayınlanan Arnavutça ve Sırpça Gazeteler

Disov Glasnik, Ćacak 1974

Mostovi, Plevlja 1977

Polja, Novi Sad 1976

Rilindija, Priştine 1972, 1975

Jedinstvo, Priştine 1975, 1983

Jeta e re, Priştine 1972, 1976

Stremljenja, Priştine 1973, 1981

Obeleşja, Priştine 1971

B. İskender Muzbeg'in Eserleri

1. Kitaplaşan Eserleri

a. Şiir Kitapları

"Kaynak", Birlik Yayınları Üsküp 1969

İkinci Baskı, Ders Kitapları ve Araçları Kurumu, Belgrad 1998

"Yaşamak" Tan Yayınları, Priştine 1975

"Gerçek", Birlik Yayınları, Üsküp 1983

"Veliko Oko" (Sırpçaya Çevrilmiş Şiirler) Yedinstvo Yayınları, Priştine 1986

"Taşa Türküler", Birlik Yayınları, Üsküp 1987,

"Güneş Isıt Beni", Bay Yayınları, Prizren 1996

"Sülo", Tan Yayınları, Priştine 1998

b. Hikaye Kitabı

"Sevil", Tan Yayınları, Priştine 1974

"Yanan Sevgiler", Tan Gazetesinde tefrika edildi, Priştine 1970 (Tefrika edilmiş uzun hikaye)

c.Çevirileri

c. 1. Sırpça'ya yaptığı çeviriler

“Ptica koja leti ka breskvi”, Bayram İbrahim (Şiir), Yedinstvo Yayınları, Priştine 1977

“IV. Murat”, Turan Ofazoğlu'nun eseri, TRT yapımı Priştine TV'sinde dizi olarak yayınlandı, 1980

c. 2. Türkçe'ye yaptığı çeviriler

“Prizren Tito'yla Yengiye Doğru 1941-1945”, Miodrag Nikolić, PRİZREN BELEDİYESİ HKSSDB Yayınları, Prizren 1984

“Çocuk Hakları”, Svetlana Slapšak, Humaniter Hukuk Fonu Belgrad Yayınları, Belgeler Dizisi, Priştine 2001

“Çocuk Hakları - İnsan Ve Çocuk Hakları El Kitabı ”, Gurup Yazarlar, Kosova Eğitim Merkezi KEC, Priştine 2004

d. Hazırladığı Antolojiler, Monografiler

“Tople Ruke” Savremena Turska Poezija Na Kosovu” (Kosova Çağdaş Türk Şiirinden Seçmeler, Bayram İbrahim'le birlikte) Yedinstvo Yayınları, Priştine 1974

“Türk Yazarlar Derneği Bilgiler, Belgeler, Eserler”, Türk Yazarlar Derneği Yayınları:1, Prizren 1996

30 Yıl Doğru Yol Kültür Güzel Sanatlar Derneği 1951-1981 Monografi, Doğru Yol KGSD Yayınları, Prizren Kasım 1981

“Doğru Yol” KGSD “Nazım Hikmet” Yazın Kolu 1968-1988 Monografi, Esin Yayınları 2, Prizren Aralık 1988 (Muzbeg, monografileri başkanlığını yaptığı kurul üyeleriyle birlikte hazırladı)

e. Hazırladığı Ders Kitapları

“Tarih”, İlkokul V. Sınıflar İçin, Kosova SÖB Okul Kitapları ve Ders Araçları Kurumu, Priştine 1987 (Bedrettin Koro ile birlikte)

“Tarih”, İlkokul VI. Sınıflar İçin, Kosova SÖB Okul Kitapları ve Ders Araçları Kurumu, Priştine 1987 (Bedrettin Koro ile birlikte)

“Tarih”, İlkokul VII. Sınıflar İçin, Kosova SÖB Okul Kitapları ve Ders Araçları Kurumu, Priştine 1987 (Bedrettin Koro ile birlikte)

II. Dergi ve Gazete Sayfalarında Kalan Kalem Ürünleri

a. Şiirleri

Özgür Kentime, Düşler Gibi Ak, Yeni Yıl Gecesinde, Umut, Birlik Gazetesi, Üsküp 27 Aralık 1964

Ölüm Havası, Sesler, Ocak 1965, s. 1, S.50

Deniz Yazdım, Deniz Kendinden Doğdu, Sesler, Üsküp Şubat 1966, s. 7, S. 69-70

Gecenin Düş Gördüğü, Sesler, Üsküp Şubat 1966, s. 4, S. 22-24

Sesleniş, Birlik Gazetesi, Üsküp 24 Mart 1966

Prizren Seçmeleri, Beşik Türküleri, Olan, İçi Çeşme Yan Yana, Altınlar Bozdorayım (Der.), Sesler, Üsküp Şubat 1966, s. 8, S. 71-74

Şiir, Soluğum Var Evimin Bahçesinde, Karanlıklar İncisi, Sesler, Şubat 1966, s. 8, S. 29-35

Ağıt, Bu Gece, Karda Güneş, Son Türkü, Sesler, Üsküp Mart 1967, s. 14, S. 10-13
Rebia Hanım ya da Bir Alinyazısı Üstüne Söylenti (Der.), Sesler, Üsküp Mart 1967, s. 17, S.75-76

Yaz Akşamlarında, Birlik Gazetesi, Üsküp 29 Eylül 1967

On Yedinci Yaşımın Ezgisi, Sesler, Mart 1967, s. 18-19, S. 78-85

Ana, Hep O Türkü, Sesler, Üsküp Nisan 1968, s. 24, S. 43-44

En Acı Türkü, Soru 1, 2, 3, Sesler, Üsküp Nisan 1968, s. 28, S. 18-20

Gecelerin İçinde, Türkü ve Ağıt, Acı ve Sevinç, Sesler, Üsküp Nisan 1968, s. 25, S.71-74

Günler, Bir Gecenin Sözleri, Güvercinler, Sesler, Nisan 1969, s. 35, S.18-20

Senin İçin Türküler, Sesler, Nisan 1969, s. 32, S.19-22

Karışık Resimler, Tan Gazetesi, Priştine 1 Mayıs 1969

Susan Kız, Eski Hastalık, Karşılaşmadan Sonra, Sesler, Mayıs 1969, s. 36-37, S. 19-22

Mavi Sular ve Sevgi, Sesler, Mayıs 1970, s. 47, S. 33-34

Bir Yağmur Kuşunu Gördüm, Sesler, Üsküp Mayıs 1970, s. 45, S. 12-13

Yaşamak, Yeni Günler, Bir Özlemin Belirtilmeyen Yanları, Tan, 11 Ağustos 1970, s. 42, S. 6

Kimi Kere, Tan, yıl:II, s. 55, 10 Kasım 1970, Gençlik Özel Eki s. 4, S.1

(Yaşamak isimli kitabında iki bölüm halinde yayınlanan şiir burada altı bölüm olarak yer alır.)

Yeni Yaşam, Yeni Sevgi, Yeni Çağ, Bir Kentin Sevince Dönen Üzgüsü, Yine Kent Üstüne Söylenen Şiir, Sevgide Aldatma Olmaz, Birlik Gazetesi, Üsküp 6 Mart 1971

Tito, Doğru Yol, Prizren Mayıs 1972, s. 5, S. 14

Işık Bir Kadındır Daha Severse, Sesler, Üsküp Nisan 1972, s. 65, S. 17

. . . (başlıksız), Sesler, Üsküp Nisan 1972, s. 65, S. 18-19

Özgürlüğünde Günün, Birlik Gazetesi, Üsküp Aralık 1973

Uyanık, Birlik Gazetesi, Üsküp 18 Ekim 1973

. . . (başlıksız), Sevinç Çocuk Dergisi, 1973

. . . (başlıksız), Tan Gazetesi, Priştine 3 Ekim 1974

- Suya Türküler*, Sesler, Kasım 1975, s. 100, S. 92
- (başlıksız), Tan Gazetesi, Priştine 15 Mayıs 1976
- Bir Günün Yaşantısı*, Tan Gazetesi, Priştine 23 Aralık 1978
- Tito*, Birlik Gazetesi, Üsküp 7 Ekim 1978, S. 5
- Tito'ya*, Esin, Prizren 30 Nisan 1981, s. 20, S. 59
- Oyuncaklar, Normal*, Birlik Gazetesi, Üsküp 20 Şubat 1982
- Vazo, Rapor*, Birlik Gazetesi, Üsküp 6 Mart 1982
- Benim Topkapı Günlüğüm*, Esin, Prizren 24 Nisan 1984, s. 22, S. 29
- Sülo*, Birlik Gazetesi, Üsküp 15 Aralık 1984, S. 15
- Struga Şiir Akşamlarına Türk Şiiri De Çıkmalı*, Tan, 29 Ağustos 1985, S. 8
- Ören'de, Başlıksız Şiir'lerden, Her Bekleyiş Ölüme Selamdır Uzaklardan*,
Nazım Hikmet Yazın Kolu 1968-1988 Monografi, Doğru Yol KGSD, Esin
Yayınları, Prizren 2 Aralık 1988, S.20
- Hiç Sayamadık Yıldızları*, Birlik Gazetesi, Üsküp, 04 Şubat 1989, S. 15
- Başlıksız Şiir*, Birlik Gazetesi, Üsküp, 25 Şubat 1989, S. 15
- Hacı Ömer Lütfü' nün Eşi Zekiye Hanım'a*, Esin, Prizren Ocak 1990, sayı 25, s. 4
- Biz*, Sesler, Üsküp, Ocak- Şubat 1990, s. 242-243, S. 92
- Yunusça*, Çığ Yazın/Sanat Dergisi, Tan Yayınları, Prizren 1990, s. 3-4, S. 16
- Benim Balkansı Esinlemelerim*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 17,
Ocak-Şubat 1996, S. 7
- Akdeniz*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 32, Temmuz 1998, S. 8
- Deniz'e Türküler'den- Ulçin'de Camiler Denize Değen Elimiz*, Çevren,
Türkoloji Dergisi, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Yayınları,
Prizren 2002, s. 95-96, S. 150
- Kaybolan Ümitlerin Bittiği Yerde*, Yeni Dönem Gazetesi, Prizren 27 Mart
2003, Yıl: 5, s. 163, S. 14
- Selanik'te O ve Deniz, Manastırda O ve Çeşme, Bugün*, Yeni Dönem
Gazetesi, 6 Kasım 2003, Yıl: 5, s. 194, S. 14
- Unutulmaz Unutulmuşum*, Yeni Dönem Gazetesi, 2 Eylül 2004, s. 236, Yıl:
5, S.14
- Köşe*, Yeni Dönem Gazetesi, 28 Ekim 2004, Yıl:5, s. 244, S. 16

Yürekte Yaşamak, Sevgi Acunu, Türkü, Vatan Sevgisi, Yürekten Kopan Şiir, Yürekten Kopan Şiir II, Yürekten Kopan Şiir III, Otobiyografi, Düşlerde de Gerçekçiyim Ben, Çimenlerin Kaygısı, Ne Mutlu, Bir Sevgi, Aşk Sesi, Sevgi, Kış Akşamı, Yeni Türkü, Umutlar ve Ben.

(Bu şiirler, yazarın oluşturduğu dosyadan, kaynağına ulaşamadığımız, hangi gazetenin olduğu belli olmayan, yazarın kendisinin de bilmediği gazete sayfalarında yer almaktadır.)

b. Diğer Kalem Faaliyetleri (hikaye, eleştiri, makale, inceleme, anı, tanıtım)

Adnan'ın İlk Sevgisi, Sesler, Şubat 1966, s. 10, S.31-37 (Hikaye)

Kırık Hayat, Sesler, Şubat 1966, s. 6, S. 84-87 (Birlik Gazetesi'nin 24.11.1979, S. 5, tarihli sayısında tekrar neşr edilmiştir.) (Hikaye)

Bir Sevginin İzinde, Sesler, Mart 1967, s. 13, S. 34-38 (Hikaye)

Akşamların Gizi, Sesler, Mart 1968, s. 22, S. 28-33 (Hikaye)

Gömlek, Birlik, 27 Aralık 1969 (Hikaye)

Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Sevgi Duyguları, Sesler, Üsküp Mayıs 1969, s. 41, S. 52-55

Türk Halkının Afirmasyonu İçin Daha İyi Koşullar Yartılmalıdır, Tan, 3 Mart 1970, s. 20, S.2

Zengin Müzik Yaşamımız, Tan, 10 Mart 1970, s. 21, S.6

Dobırçan'da Bir Gün Öğrenciler Orta Okula Yazılacak Ama . . ., Tan, 24 Mart 1970, s. 23, S.10

Naim Şaban'ın Şiirlerinde Özlem Duyguları, Tan, 7 Nisan 1970, s. 25, S.10

Prizren Gençlerinin Yazın Alanındaki Etkinliği, Tan, 26 Nisan 1970

Bir Türk Sınıfının Da Açılması Uygundur, Tan, 12 Mayıs 1970

Bu Yıl Lisede Bir Türk Sınıfı Açılmalıdır, Tan, 26 Mayıs 1970

Priştine Radyosu Yayınlarında Doğru Yol Derneği, Tan, 30 Haziran 1970, s. 36, S.7

- Gençlik ve Sevgi*, Tan, 8 Eylül 1970, s. 46, S. 1
- Kosova Mitroviçası'nın Lisesinde Bir Duraksama'dan Sonra Bu Yıl Bir Türk Sınıfı Açıldı*, Tan, 15 Eylül 1970, s. 47, S.10
- Kültür Gösterilerimiz*, , Tan, 6 Ekim 1970
- Kardeşlik Akşamalarının Ardından - Övgüye Değer Bir Gösteri Ama Aksaklıklar Da Vardı*, Tan, 27 Ekim 1970
- Bu Yıl Türk Sınıflarında Öğrenci Sayısı Geçen Yıla Karşın Daha Çoktur*, Tan, 24.11.1970
- Kosova'da Türklerin Kültür Alanında Hak Eşitliği*, Tan, 23.02.1971
- Doğru Yol Nasıl Doğdu*, Doğru Yol, Prizren 1971, s. 1
- Nazım İçin Yazmak*, Doğru Yol, Prizren 1971, s. 2
- Sayımlar Önünde*, Tan, Priştine 30 Mart 1971, S. 2
- Kuruluşunun 2. Yıldönümü Dolayısıyla "Doğru Yol" KGS Derneğinin Yirmi Yıl İçinde Çalışmaları*, Tan, Priştine 26 Ocak 1971
- Sırbıya Tiyatro Karşılaşmaları ve . . .*, Tan, 18. Mayıs 1971
- Gerçek Sevgiler Yaşar*, Tan, 08 Haziran 1971
- Dostluk İlişkileri*, Tan, 22 Haziran 1971
- Öğrencilerimizin Türkçe Kitaplara Kavuşmasını Sağlamak Ödevimizdir*, Tan, 05 Ekim 1971
- Türkçe Herşeyden Önce Türkler Tarafından Sevilmeli – Kullanılmalıdır*, Tan, 19 Ekim 1971
- Kosova'da Yaşayan Türk Halkının Kültürel Gelişmesinde Kimi Güncül Sorunlar*, Tan, 2 Kasım 1971
- Işık II*, Sesler, Yıl:7, Sayı 65, Nisan 1972, S.17
- İvo Andriç'in 80. Yaş Günü Dolayısıyla*, Doğru Yol, Prizren Ekim 1972, s. 7, S. 6
- Ona Semra Derlerdi Sokakta*, Sesler, Üsküp Nisan 1972, s. 65, S. 36-40 (Hikaye)
- Yalnızlık, Birlik*, 25 Mart 1972 (Sesler Dregisinin, Nisan 1975, s. 5, S. 56 tarihli sayısında tekrar neşr edilmiştir) (Hikaye)
- Nazım Hikmet'in Son Şiirleri*, Çevren, 1973, s. 1, S. 67
- Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Benzetiler*, Çevren, Temmuz 1974, s. 3, S.57
- Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Lenin*, Çevren, 1974, s. 2, S.49

Kosova Sosyalist Özerk Bölgesinde Türk Halkı Yazını, Sesler, Ekim 1975, s. 99, S. 6

Necati Zekeriya'nın Üç Şiiri, Sesler, Nisan 1972, s. 65, S. 34

Yine Nazım Hikmet, Çevren, Mart 1976, s. 9, S. 97

"Doğru Yol" İçin Yazılmayan Anılar, Tan, Priştine 15 Mayıs 1976, s. 344, S. 6

Yazın Yaratıcılığımız ve Onun Değerlendirilmesi, Esin, Prizren Aralık 1976, s. 16, S.28

Tito Esin Kaynağımızdır, Esin, Prizren, Aralık 1977, s. 17, S. 21

Devrime ve Tito'ya Şiir, Esin, Prizren, Aralık 1977, s. 17, S. 83

Stoyanka Ana – Devrimimizde Savaş Sırasında Yaratılan Yürekli Kadın Tipi, Çevren, Mart 1978, s. 17, S. 91

Yazarlar Tito İçin, Çevren, Aralık 1978, s. 20, S.103

Tito Barış ve Eşitlik İçin Savaşan Bir Adamdır, Esin, Prizren 7 Mayıs 1980, s. 19, S. 17

Karakter, Çevren, Aralık 1980, s. 4, S.113 (Hikaye)

Ömürsüz Kar Tanesi, Yurdumun Güneşi II. Sınıflar İçin Türkçe Okuma Kitabı, Okul Kitapları ve Ders Araçları Kurumu, Priştine 1981 (Hikaye)

İki Sözlük Bir Öneri, Çevren, 1981, s. 29, S. 164

Ulusal İlişkiler ve Özyönetim, Sesler, Ekim 1981, s. 159, S. 83

Yugoslavya Türk Halkı Yazarlarının Yapıtlarında Halk Kurtuluş Savaşı ve Sosyalist Devrim, Esin, Prizren 18 Aralık 1981, s. 21, S. 23

Yugoslavya Sosyalist Özerk Bölgesi'nde Yazın Yaratıcılığı, Esin, Prizren 24 Nisan 1984, s. 22, S. 16

İlk yazı Beklerken, Birlik, 28 Mart 1985, S.2 (Hikaye)

Nazım'ın Defteri, Birlik, 7 Şubat 1985, s. 335 (Hikaye)

Oda, Birlik, 19 Aralık 1985, S.2 (Hikaye)

Düş, Sevinç Çocuk Dergisi, Üsküp 1985, S. 10 (Hikaye)

Posta Pulu, Gökkuşluğu, Birlik Yayınları, Üsküp 1985 (Hikaye)

Kosova'da Kullanılan Arnavut ve Sırp Atasözlerinde Türkçe Kelimeler,

Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi 23-28 Eylül 1985, İstanbul

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırma Merkezi, Tebliğler I.

Türk Dili, Cilt 2, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1987

- Soyut Şiirlerin Somut İletisi*, Birlik, Üsküp 26 Ekim 1985, S. 14
- Kosova SÖB'nde Yaşayan Ulus İle Halklar Beraberliğinin Bir Belirtisi Olarak*
Arnavut, Türk ve Sırp Atasözlerinde Benzerlikler, Esin, Prizren 13 Aralık
 1986, s. 23, S.5
- Yugoslavya'nın Prizren Kentinde Kullanılan Deyimlerimize Genel Bir Bakış*,
 III. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, Yunus Emre
 Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, Eskişehir 1987, S. 369
- Belgrad Yazarlar Karşılaşmasında Dünya Şiir Bahçesi*, Sesler, Ocak 1987, s. 212,
 S. 55
- Atasözleri (2)*, Sesler, Mart 1987, s. 214, S. 70
- I. Milletlerarası Mevlana Kongresi*, Sesler, Ekim 1987, s. 219, S. 99
- Yunus Emre Kültür- Sanat Haftası ve III. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri*,
 Sesler, Ekim 1987, s. 220, S. 94
- Hapishaneden Kaçış*, Birlik, Üsküp 23 Temmuz 1988, S.10 (Hikaye)
- İsmet Markoviç'in "Abidin'i*, Sesler, Mayıs 1988, s. 226, S. 81
- "Yugoslavya Çağdaş Türk Hikayeleri" Antolojisi On Yaşında*, Sesler, Haziran
 1988, s. 227, S.100
- Prizren'de Kullanılan Deyimlerimize Bir Bakış*, Sesler, Eylül 1988, s. 228,
 S.75
- Yeni Türkiye'nin Kurucusu Kemal Atatürk*, Sesler, Kasım 1988, s. 230, S. 55
- Süreyya Yusuf'un "Prizrenski Turski Govor Kitabı"*, Çevren, Ocak-Şubat
 1990, s. 75, S. 91
- Yugoslavya'da Yaşayan Türk Şairlerinin Şiirlerinde Mevlana*, Çevren, Mart-
 Nisan 1990, s. 76, S. 45
- Mevlana'nın Sarayova'da (Yugoslavya'da) Yayınlanan Mesnevi'sine (I. ve II.
 cilt) Çeviri Açısından Genel Bir Bakış*, Selçuk Üniversitesi Yayınları No.95,
 Konya Mayıs 1990
- Yugoslavya'nın Kosova Bölgesinde Türkçe İlkokul Ve Ortaokullar İçin Türk
 Dili ve Edebiyatı Ders Plan Ve Programlarında Karacaoğlan ve Türk
 Halk Edebiyatının Yeri*, I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk
 Kültürü Sempozyumu, 21-23 Kasım 1990, Adana

- Şiir Defteri ve Şemsi Belli*, Çığ Yazın/Sanat Dergisi, Tan Yayınları, Prizren, Mart- Nisan 1990, s. 2, S. 54
- Balkan Yazarları'nın Bor Mitingi*, Çığ Yazın/Sanat Dergisi, Prizren 1990, s. 3-4, S. 27
- Bir Yugoslav Türkü'nün Bestelerinde Karacaoğlan'ın Yer Alan Şiirleri Üzerine*, II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, Çukurova Üniversitesi, Bildiriler II Ayrıbasım, Adana 20-24 Kasım 1991
- Yugoslavya'nın Prizren Kentinde Türk Dilinde Gerçekleşen Eğitim ve Öğretim Süreci ve Lise Düzeyinde Okullardaki Türk Gençlerinin Eğitim Sorunları*, II. Milletlerarası Gençlik Kongresi'nde sunduğu tebliğ, Selçuk Üniversitesi, Konya 1991
- Yugoslavya Türk Halkı Şiirinde Yunus Emre*, Çevren, Tan Yayınları, Priştine Ocak– Haziran 1992, s. 87-89, S. 132
- Atatürk ve Gerçeklerimiz*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, s. 2-3, Prizren 1994, S. 12-13
- Atatürk'e Saygı - Kosova Türkleri'nin En Önemli Belirtilerinden Biridir*, Bay, Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 1 Eylül 1994, S. 7-8
- Çağdaş Yugoslavya Türk Edebiyatı Elli Yaşında*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 4-5, Aralık 1994, S. 4-5
- Şair Mevlana ve Şairlerimiz*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 14-15-16, Aralık 1995, S. 10-11
- Halkına Ve Halkının Kültürüne Aşıktı*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 6–7, 1995, S. 32
- Fırça Darbeleriyle Tarihimizin Belgesi*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 8-9-10, 1995, S. 15
- Türk Dünyasının Kalbi Atıyordu*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 11-12-13, 1995, S. 17
- Genç Yaratıcıları En Çok Destekleyenlerden Biriydi*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 21, 1996, S. 19
- Şiire Dönüşün Öze Dönüşün Hamlesi*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 20, Temmuz- Ağustos- Eylül 1996, S. 13

- TYB'nin Genel Kurulu ve Türk Dünyası Yazarlar Zirvesi*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 19, Mayıs- Haziran 1996, S. 12
- Türkün Dini, Hoşgörüsü ve Sırp Kilisesi*, Erdem Dergisi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara Ocak 1996, Özel Sayısı III, s. 24, S. 857
- Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 21, Ekim- Kasım- Aralık 1996, S. 17
- Köy Atları*, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 7.c., Makedonya Türk Edebiyatı ve Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı, T.C. Kültür Bakanlığı, 1997 Ankara, S. 408-409 (Hikaye)
- Yugoslavya Türkleri ve Köroğlu*, Çığ Yazın/Sanat Dergisi, Prizren 1997, s. 16, S. 23
- "Doğru Yol" un İlk'leri*, Esin, Prizren Kasım 1998, s. 26, S. 6
- Yugoslavya'da Bugün Gerçekleştirilen Türkçe Eğitim ve Öğretim Süreci İçin Türk Dili ve Edebiyatı Ders Alan ve Programlarında Köroğlu ve Türk Halk Edebiyatının Yeri*, Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları, Bolu 1998, S. 278
- Ben, Türkçem ve Atatürk*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, s. 35, Prizren 1998, S.20-21
- Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirine Bir Bakış*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren 1998, s. 35, S.25
- Suzi'nin Çeşmesinden Su İçtim*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren 1998, s. 29, S.18-19
- Kosova Türk Halk Şiirinde Atasözleri Ve Deyimler*, İkinci Uluslararası Kıbrıs Ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildirileri, Kibatek Yayınları, İzmir 1999, S. 139
- Tan'ın İlk Sayısını Nasıl Hazırladık*, Tan, 13. 03. 1999, S.7
- Tan'ın İlk Sayısını Nasıl Hazırladık (2)*, Tan, 20. 03. 1999, S.7
- Kosova'nın Yeniden Yapılanmasında Türk Dili ve Yazısı'nın Hak Eşitliği*, Yeni Dönem, Prizren, 24 Kasım 1999, s.1 (Bu yazı Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 54 Mayıs 2000, S. 6-7 ve Sofra dergisinin 4. sayı, s.10-11'de tekrar neşr edilmiştir.)

- Kosova'da Evlad'ı Fatihan'ın Bugünkü Durumu*, Yeni Dönem, Prizren, 6 Aralık 1999, s.2
- Dilleri Öğrenmek Güzeldir Amma ...*, Yeni Dönem, Prizren, 5 Aralık 1999, s.3
- İnsan Hakları Üstüne Birkaç Söz*, Yeni Dönem, Prizren, 22 Aralık 1999, s.4
- Arnavutlarla Dostluğumuzun Kanıtları Çoktur*, Yeni Dönem, Prizren, 29 Aralık 1999, s.5
- İnsan Hakları De De Geçme*, Yeni Dönem, Prizren, 12 Ocak 2000, s.6
- Bayram Şekerlerinin Ardından*, Yeni Dönem, Prizren, 26 Ocak 2000, s.7
- Yeni Bir İnsan Tipi Kosovalı*, Yeni Dönem, Prizren, 9 Şubat 2000, s.8
- Dilimiz Yaşıyor, Yaşayacak*, Yeni Dönem, Prizren, 20 Nisan 2000, s.11
- İnsan Hakları*, Yeni Dönem, Prizren, 7 Aralık 2000, s.44
- Hukukun Üstünlüğü*, Yeni Dönem, Prizren, 10 Ocak 2000, s.47
- Bu Dünyadan Süleyman Geçti*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 50, Ocak 2000, S.13 (Yeni Dönem Gazetesi, Prizren sayı: 10, 13 Nisan 2000, Kaynak Kültür Sanat ve Edebiyat Eki, s. 1, S. 2' de tekrar neşr edilmiştir.)
- Sapnaca Şiir Akşamları*, Yeni Dönem, Prizren, 21 Ocak 2001, s.70
- Atatürk Devrimlerinden Biri: Dil Devrimi*, Bay Kültür ve Sanat Dergisi, Prizren s. 67, Aralık 2000, S.21
- Süleyman Brina'nın "Ata Dedim Ata Dedim" Şiiri Ve Bu Şiirin Çağrışımları*, I. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirileri Prizren 12-14 Aralık 1998, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2001, S.217
- Toplantılar, Toplantılar*, Sofra Kosova Türklerinin Kültür Sanat Dergisi, Mamuşa, Ocak-Mart 2001, s. 8
- Gezmek ve Türkçe Konuşmak*, Türkçem, Prizren Haziran 2001, S.17
- Türkiye Balkan İlişkileri ve Balkanların Geleceği*, Avrupa'ya İlk Adım Uluslararası Sempozyumu, 1 Kasım 1999, Kubbealtı Akademisi ve Sanat Vakfı Neşriyatı, İstanbul 2001, S. 205
- Kosova Tuzüğü'nden (1953) Kosova Anayasal Çerçevesine Kadar (2001)*
- Türk Dili'nin Eşitliği*, Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu (Bilgi Şöleni), Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Yayınları, Prizren 28-30 Eylül 2001

2001 Kosova Geçici Özyönetiminin Anayasal Çerçevesi ve 1974 Kosova

SÖB Anayasası, Derya, Mamuşa, Mayıs-Haziran 2002, s.1, S.17

Fikir ve Öneriler, Yeni Dönem, Prizren, 6 Haziran 2002, s.120

Onurlu Yaşam ve Sefillik Arasında Sıkışan İnsan, Yeni Dönem, Prizren, 12 Aralık 2002, s. 147

Aramızda Bir Aydınlık Misali, Yeni Dönem, Prizren, 19 Aralık 2002, s.148

Kültüre Dair, Yeni Dönem, Prizren, 23 Ocak 2003, s.153

Biz Yaşatan Kültüre Selam, Yeni Dönem, Prizren, 30 Ocak 2003, s.154

Bekleyiş Dolu Yıllar, Yeni Dönem, Prizren, 6 Şubat 2003, s.155

Bayramlar, Yeni Dönem, Prizren, 10 Şubat 2003, s.156

Doğru Yolda Ştayner, Yeni Dönem, Prizren, 20 Şubat 2003, s.157

Mahkemeler ve Diller, Yeni Dönem, Prizren, 27 Şubat 2003, s.158

Kadın Toplum ve Şiir, Yeni Dönem, Prizren, 6 Mart 2003, s.159

Şiirimizde Kadın, Yeni Dönem, Prizren, 13 Mart 2003, s.160

Kosova Bağlamında Türkçe Eğitim, Yeni Dönem, Prizren, 20 Mart 2003, s.161

Savaş Şair ve Şiir, Yeni Dönem, Prizren, 27 Mart 2003, s.162

Bir Atasözü Bir Deyim, Yeni Dönem, Prizren, 3 Nisan 2003, s.163

Mumlarla Işıklandırılmış Yol, Yeni Dönem, Prizren, 10 Nisan 2003, s.164

Ne Kadar Uygarız, Yeni Dönem, Prizren, 17 Nisan 2003, s.165

23 Nisan ve Çocuklar, Yeni Dönem, Prizren, 24 Nisan 2003, s.166

Güncemden, Yeni Dönem, Prizren, 30 Nisan 2003, s.167

Yeşilin Renkleri ve Gençler, Yeni Dönem, Prizren, 8 Mayıs 2003, s.168

Tiyatro, Biz ve Sınır, Yeni Dönem, Prizren, 15 Mayıs 2003, s. 169

Kültürümüz, Biz ve Sınır, Yeni Dönem, Prizren, 22 Mayıs 2003, s.170

Güncemden, Yeni Dönem, Prizren, 29 Mayıs 2003, s.171

Güncem'den, Yeni Dönem, Prizren, 5 Haziran 2003, s.172

Lahey Mahkemesi Deyince, Yeni Dönem, Prizren, 12 Haziran 2003, s.173

Lahey Mahkemesi Deyince- 2, Yeni Dönem, Prizren, 19 Haziran 2003, s.174

İpek – Peja, Yeni Dönem, Prizren, 26 Haziran 2003, s.175

Nataşa Kandiç'e 2003 Yılı CEELİ Ödülü Verildi, Yeni Dönem, Prizren, 3 Temmuz 2003, s.176

- Alaca Cami'ye Şiir*, Yeni Dönem, Prizren, 10 Temmuz 2003, s.177
- Kadın Hakları*, Yeni Dönem, Prizren, 23 Ekim 2003, s.192
- Cumhuriyet*, Yeni Dönem, Prizren, 30 Ekim 2003, s.193
- Atatürk'ü Anarken*, Yeni Dönem, Prizren, 6 Kasım 2003, s.194
- Profesyonel Tiyatro*, Yeni Dönem, Prizren, 13 Kasım 2003, s.195
- Eğitimimiz*, Yeni Dönem, Prizren, 20 Kasım 2003, s.196
- Çift Bayram*, Yeni Dönem, Prizren, 27 Kasım 2003, s.197
- Kosova Kanunları ve Biz*, Yeni Dönem, Prizren, 4 Aralık 2003, s.198
- 10 Aralık Ardından*, Yeni Dönem, Prizren, 11 Aralık 2003, s.199
- Hükümetin Dili*, Yeni Dönem, Prizren, 18 Aralık 2003, s.200
- Kosova Türk Eğitim Kurultayı*, Yeni Dönem, Prizren, 25 Aralık 2003, s.201
- Hukuki Belgeler Çereçvesinde Kosova Türkleri*, Balkan Türkleri, ASAM Yay., 2003 Ankara, S. 98
- Kosova Türk Eğitim Kurultayı'nın Ardından*, Yeni Dönem, Prizren, 8 Ocak 2004, s.202
- Sanatçı Ruhu*, Yeni Dönem, Prizren, 15 Ocak 2004, s.203
- Kosova İlköğretim ve Ortaöğretim Yasası*, Yeni Dönem, Prizren, 22 Ocak 2004, s.204
- Standartlar ve Biz*, Yeni Dönem, Prizren, 29 Ocak 2004, s.205
- Standartlar ve Yönetim*, Yeni Dönem, Prizren, 5 Şubat 2004, s.206
- Standartlar ve Dil*, Yeni Dönem, Prizren, 12 Şubat 2004, s.207
- Ah şu kan basıncı, ah o kabına sığmayan şair*, Yeni Dönem, Prizren, 19 Şubat 2004, s.208
- Sözlükler Kültürler Etkileşimler*, Yeni Dönem, Prizren, 5 Şubat 2004, s.209
- Cep telefonu e-mail ve mektuba veda*, Yeni Dönem, Prizren, 4 Mart 2004, s. 210
- Kıbrıs*, Yeni Dönem, Prizren, 11 Mart 2004, s. 211
- Kıbrıslı Can Dostlarım*, Yeni Dönem, Prizren, 18 Mart 2004, s. 212
- Kıbrıslı Şair Ayşen Dağlı*, Yeni Dönem, Prizren, 25 Mart 2004, s. 213
- Kültür Eserlerinin Suçu Ne?*, Yeni Dönem, Prizren, 1 Nisan 2004, s. 214
- Sınıf Arkadaşım Müzisyen ve Öğretmen Sami Koko*, Yeni Dönem, Prizren, 8 Nisan 2004, s. 215

- İki Yeni Yasa, Yeni Dönem*, Prizren, 15 Nisan 2004, s. 216
- Gurbet ve Gurbet Şiirleri*, Yeni Dönem, Prizren, 22 Nisan 2004, s. 217
- Kendini Bilmek ve Kendini Bilmemek*, Yeni Dönem, Prizren, 29 Nisan 2004, s. 218
- Fahri Mermer ya da Güncemden Bir Yaprak*, Yeni Dönem, Prizren, 6 Mayıs 2004, s. 219
- Dil ve Strateji*, Yeni Dönem, Prizren, 13 Mayıs 2004, s. 220
- Güncemden Bir Yaprak Daha ve Fahri Mermer*, Yeni Dönem, Prizren, 20 Mayıs 2004, s. 221
- Bu Ne Pehriz Bu Ne Lahana Turşusu*, Yeni Dönem, Prizren, 27 Mayıs 2004, s. 222
- Haiku*, Yeni Dönem, Prizren, 3 Haziran 2004, s. 223
- Yıldönümü*, Yeni Dönem, Prizren, 10 Haziran 2004, s. 224
- Bibi Hala*, Yeni Dönem, Prizren, 17 Haziran 2004, s. 225
- Fazıl Hüsnü- Dağlar Gibi Yeşil, Dağlarca Büyük Şair*, Yeni Dönem, Prizren, 24 Haziran 2004, s. 226
- Prizren Zambağı*, Yeni Dönem, Prizren, 1 Temmuz 2004, s. 227
- Standartlar ve Gençler*, Yeni Dönem, Prizren, 8 Temmuz 2004, s. 228
- İlk Adım*, Yeni Dönem, Prizren, 15 Temmuz 2004, s. 229
- Zamanında Kavuşmak*, Yeni Dönem, Prizren, 22 Temmuz 2004, s. 230
- Köprüler Köprüler*, Yeni Dönem, Prizren, 29 Temmuz 2004, s. 231
- Sıcak Eller' in 30. Yıldönümü*, Yeni Dönem, Prizren, 5 Ağustos 2004, s. 232
- Ölümünün 10. Yılında Dr. Durmuş Selina*, Yeni Dönem, Prizren, 12 Ağustos 2004, s. 233
- Burası Kosova*, Yeni Dönem, Prizren, 19 Ağustos 2004, s. 234
- Bizli Bizsiz Şölenler*, Yeni Dönem, Prizren, 24 Ağustos 2004, s. 235
- Unutulmaz Unutulmuşum Benim*, Yeni Dönem, Prizren, 2 Eylül 2004, s. 236
- Dilimiz Velinimetimiz*, Yeni Dönem, Prizren, 9 Eylül 2004, s. 237
- Çağdaş Arnavut Şiir Antolojisi'nin 25. Yılı*, Yeni Dönem, Prizren, 16 Eylül 2004, s. 238
- Osmancık' in Yazarı Tarık Buğra'yı Ölümünün Onuncu Yılında Anıyoruz*, Yeni Dönem, Prizren, 23 Eylül 2004, s. 239

- Erdemin Başı Dil*, Yeni Dönem, Prizren, 30 Eylül 2004, s. 240
- Leylagül*, Yeni Dönem, Prizren, 2 Ekim 2004, s. 241
- Fikri Şişko'nun Sınır Şiiri*, Yeni Dönem, Prizren, 14 Ekim 2004, s. 242
- Seçimlere Müzikle Gitmek*, Yeni Dönem, Prizren, 20 Ekim 2004, s. 243
- Seçimlerin Ardından*, Yeni Dönem, Prizren, 28 Ekim 2004, s. 244
- Bir an önce . . . En yakın tarihte . . .*, Yeni Dönem, Prizren, 4 Kasım 2004, s. 245
- Bizde Atatürk Şiiri*, Yeni Dönem, Prizren, 11 Kasım 2004, s. 246
- Bayramlaşmalar*, Yeni Dönem, Prizren, 18 Kasım 2004, s. 247
- Çocuk Hakları*, Yeni Dönem, Prizren, 25 Kasım 2004, s. 248
- İnsan Haklarına Dair*, Yeni Dönem, Prizren, 2 Aralık 2004, s. 249
- Süleyman Brina ve Biz*, Yeni Dönem, Prizren, 9 Aralık 2004, s. 250
- Yazarlar Derneği On Yaşında*, Yeni Dönem, Prizren, 16 Aralık 2004, s. 251
- Tazelenen Dostluklara Dair*, Yeni Dönem, Prizren, 23 Aralık 2004, s. s. 252
- 35 Yıl Önce Türkçe*, Yeni Dönem, Prizren, 30 Aralık 2004, s. 253

c. Yaptığı Röportajlar

- Yaşar Nabi, *Gençlik Daha Çok Şiire Önem Verir*, (Röp: İskender Muzbeg), Tan, Priştine 26.09.1969
- Ayşegül Sarıca, *Bugün Türkiye'de de Klasik Müziğe Karşı İlgi Var*, (Röp: İskender Muzbeg), Tan, Priştine 23.11.1969
- Azem Şkreli, *Bölge Tiyatrosu Günden Güne İlerliyor*, (Röp: İskender Muzbeg), Tan, Priştine 28.12.1969
- Grup Öğretmenlerle, *Bu Yıl Lise' de Bir Türk Sınıfı Açılmalıdır*, (Röp: İskender Muzbeg), Tan, 26 Mayıs 1970
- Abdurrahman Şalya, *Sinemalarımızda Türkiye Filmleri De Gösterilecek*, (Röp: İskender Muzbeg), Tan, 25 Ağustos 1970

- Tereza Merdavić, *On Altı Yıldan Bu Yana Tiyatro Amatörü Olarak Çalışmaktayım*, (Röp:İskender Muzbeg), Tan, 20 Ekim 1970
- Ziya Şişko, *Doğru Yol'un Kuruluşuna Katıldım*, (Röportaj: İskender Muzbeg) Tan, 31.01. 1970, sayı 18, s.6
- Abdurrahman Şalya, *Sinemalarımızda Türkiye Filmleri de Gösterilecek*, (Röportaj: İskender Muzbeg), Tan, 25. 08. 1970, sayı 44, s.6
- Radoslav Zlatanović, *Kosova'da Edebiyat Üç Dilde Gelişmektedir*, (Röportaj: İskender Muzbeg), Tan, 25. 09. 1970, sayı 48, s.6
- Marinković Dragiša, *Kardeşlik Akşamları Bütün Kosova'da Yankılar Uyandırdı*, (Röportaj: İskender Muzbeg), Tan, 03. 11. 1970, sayı 54, s.6
- Sabahat Mahmut, *Kürsü Büyük Bir Nendir*, (Röp: İskender Muzbeg), Tan, 27.04.1971 Şuayip Kasım – Cemali Koro, *Tan'ın Türkiye' den Kitap Getirme Girişimi*, (Röp: İskender Muzbeg), Tan, 27.04.1971
- Hasan Mercan, *Pesnik Malih Sreća*, (Röp: İskender Muzbeg), Jedinstvo, Priştine 13.08.1973
- Huan Perez, *Ülkenizde Yazına Büyük Önem Veriliyor*, (Röp: İskender Muzbeg), Birlik, Üsküp 13.02. 1982

d. Türkçe'ye Yaptığı Çeviriler (Şiir, Öykü)

- Güneş ve Ay Altında Şarkı Söylerim*, Milan Dedinać, Çev: İskender Muzbeg, Sesler, Üsküp sayı: 9, Ocak 1966 , s.63
- Sevgi*, Vilyem Sroyan, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine Yıl: II, sayı: 37, 7 Temmuz 1970, s.12
- Benim Yeşil Sevgim*, Irmak, Radoslav Zlatanović, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine Yıl: II, sayı: 34, 16 Haziran 1970, s.6
- Bayırın Üstündeki Parlak Ay*, Çedomir Braşanac, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine Yıl: II, sayı: 33, 9 Haziran 1970, s. 7
- Nazım Hikmet*, Milo Bošković, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine Yıl: II, sayı: 32, 2 Haziran 1970, s. 7

- Mutluluk*, Desanka Maksimovic, Tan, Priştine 22 Aralık 1970
- Su Üstünde Söğüt*, Curo Çuk, Çev: İskender Muzbeg, Tan Yayınları, Priştine, Yıl: II, sayı: 29, 12 Mayıs 1970, s. 13
- Hiçbir Zaman*, Vesna Parun, Çev: İskender Muzbeg, Tan Yayınları, Priştine, Yıl: II, sayı: 29, 28 Nisan 1970, s. 10
- Yabancı, Kara Çocuklar*, Vesna Parun, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine 20.09. 1970
- Mirjana'nın Saçları*, Radoslav Zlatanoviç, Çev: İskender Muzbeg, Tan Yayınları, Priştine, Yıl: II, sayı: 19, 16 Şubat 1970, s. 7
- Ekmek ve Şarap, Kavgalar*, Miodrag Pavloviç, Çev: İskender Muzbeg, Tan Yayınları, Priştine, Yıl: II, sayı: 48, 22 Eylül 1970, s. 6
- Gece Yarısı Çılgınlıkları*, D.Golboi, Çev: İskender Muzbeg, Tan Yayınları, Priştine, Yıl: II, sayı: 49, 29 Eylül 1970, s. 7
- Drina Çağlayanı*, İvo Andrić, Çev: İskender Muzbeg, Doğru Yol, Prizren Ekim 1972, sayı 7, s. 7
- Belgrat*, Vasko Popa, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine 17.10.1974
- Gittin*, Zvonimir Kostić, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine 21.06.1975
- Düşlerde Virşac*, Dragi Bugarčić, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine 21.06.1975
- Sabahleyin Köy*, Esad Mekuli, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 16, Prizren 1976, S.67
- Eller*, Zoran Ćickarić, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 17, Prizren 1977, S.56
- Yeni Günün Senfonisi, Selaydin Karasniçi*, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 17, Prizren 1977, S.57
- Pencere*, Vekoslav Kaleb, Çev: İskender Muzbeg, Birlik, Üsküp 8.12.1977
- Süreklilik ve Dinamik Gelişme*, Stane Dolanç, Çev: İskender Muzbeg, Çevren, 1978, sayı 18-19, s. 5
- Yosip Broz Tito, Devrimin Gücü*, XI. Kongrede Sunulan Referattan, Çev: İskender Muzbeg, Çevren, Aralık 1978, sayı 20, s. 5
- Ölü Çarşamba*, Rujdi Şuşa, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 18, Prizren 1979, S. 37

Ülkem, Liljana Stojković, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 18, Prizren 1979, S. 38

Kara Yağmur, Faik Beçaj, Çev: İskender Muzbeg, Tan, Priştine 22. 11. 1980

Kentim, Şpresa Şiçetsa, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 20, Prizren 1981, S. 70

Boro ve Ramiz'e, Liljana Garić - Stojko, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 20, Prizren 1981, S. 69

Ana, Gligor Popovski, Çev: İskender Muzbeg, Dünyayı Çocuklara Verelim, IV. Sınıflar İçin Okuma Kitabı, Prosvetno delo, Üsküp 1981

. . . (*Coko Vukiçević'e Mektup*), Huan Perez, Çev: İskender Muzbeg, Birlik, Prizren 13.02.1982, S.14

Kentimiz, Muhamet Kırveşi, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 23, Prizren 1986, S. 27

Pınarı Bölüşmek, Predrag Bogdanović, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 23, Prizren 1986, S. 31

Dinleyin, Rentso Riki, Çev: İskender Muzbeg, Esin, sayı 23, Prizren 1986, S. 26
Ohriye Gel, Gane Todorovski, III. Sınıflar İçin Okuma Kitabı, Ders Kitapları ve Araçları Kurumu, Priştine 1987

Küçük Gezegen, Kazuko ŞİRAİŞİ (Japonya), Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 212, Üsküp Ocak 1987, S. 56

Fener, Rentso RİKİ (İtalya), Çev: İskender Muzbeg, Sesler, Ocak 1987, sayı 212, S. 57

Çemberli Salonda, Husto Horhe PADRON (İspanya), Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 212, Üsküp Ocak 1987, S. 58

Federico Garsiya Lorka'nın Anısına, Ali LAMEDA (Venezuela), Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 212, Üsküp Ocak 1987, S. 59

Söyle Türkünü, Gilyermo Rodriges RİVERA (Küba), Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 212, Üsküp Ocak 1987, S. 60-61

Perdahçı Benediktus De Spinoza, Mektuplar, Sekender Kulenović, Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 215, Üsküp 1987, S.17-18

Kız Sen De Yoksun, Dönelim, Risto Točović, Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 215, Üsküp 1987, S. 29-31

- Taşın Ters Yüzü, Mezar Taşı*, Vlado Puljić, Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 215, Üsküp 1987, S. 59-60
- Yalnızlık, Gerçekleşemeyen Düştür İlk yaz*, Ljubomir Cvijetić, Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 215, Üsküp 1987, S. 66 – 67
- Kurt, Bogumiller*, Dragoljub Jeknić, Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 215, Üsküp 1987, S. 79 – 80
- Sarmaşık Şiir, Kanlı Başlık*, Milan Nenadić, Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 215, Üsküp 1987, S. 118-119
- Ana Portresi, Senin Mektubun*, Todor Dutina, Çev: İskender Muzbeg, Sesler, sayı 215, Üsküp 1987, S. 124-125
- Yalnız*, Kuytim Paçaku, Çev: İskender Muzbeg, Yeni Dönem, 17 Haziran 2004, sayı 225, S. 14

e. Türkçe'den Sırpça'ya Yaptığı Çeviriler (Şiir, Öykü)

- Alka Akrostiha*, Şükrü Ramo, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977
- Ostatak Ljubavi*, Necati Zekeriya, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977
- Sa ružom rodjen*, İlhami Emin, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977
- Kao vetar*, Naim Şaban, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977
- Praznici*, Nüsret Dişo Ülkü, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977
- More i ja*, Nimetullah Hafız, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977
- Vapaj starcu predate devojke*, Hasan Mercan, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977
- Život*, Arif Bozaci, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Cveće, Bayram İbrahim, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Rastanak, Murtaza Büşra, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Tri puta ti, Avni Engüllü, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Ja sam bio sam, Fahri Ali, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

. . . , Altay Suroy Recepoğlu, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Ponešto, Agim Rifat, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Jalousie, Suat Engüllü, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Od adama ovamo, Zeynel Beksaç, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Rušeći se u mojoj senci, Osman Baymak, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Da li živim, İrfan Bellur, Çev: İskender Muzbeg, Mostovi, yıl: 9, s. 36, Plevlja 1977

Većeras, Necati Zekeriya, Çev: İskender Muzbeg, Polja, yıl: 21, s. 214, Novi Sad 1976

Da li me još voliš, Nimetullah Hafız, Çev: İskender Muzbeg, Polja, yıl: 21, s. 214, Novi Sad 1976

Evo, Hasan Mercan, Çev: İskender Muzbeg, Polja, yıl: 21, s. 214, Novi Sad 1976

Njene Oči, Arif Bozacı, Çev: İskender Muzbeg, Polja, yıl: 21, s. 214, Novi Sad 1976

U noćima života, Bayram İbrahim, Çev: İskender Muzbeg, Polja, yıl: 21, s. 214, Novi Sad 1976

Impression, Suat Engüllü, Çev: İskender Muzbeg, Polja, yıl: 21, s. 214, Novi Sad 1976

U tudjini, Moje srce, Ruke moje majke, Trešnje, Kao vetar, Naim Šaban, Çev: İskender Muzbeg, Tople Ruke, İskender Muzbeg - B. İbrahim, Priştine 1974

Pesma o pesmi, Borba mira, Preleće, Praznici, Tako, Ništavost, Nusret Dišo Ülkü, Çev: İskender Muzbeg, Tople Ruke, İskender Muzbeg-B. İbrahim, Priştine 1974

Tetka Adila, Trag Sunca 1, Od eve do one žene, Hasan Mercan, Çev: İskender Muzbeg, Tople Ruke, İskender Muzbeg - B. İbrahim, Priştine 1974

10 pesama bez naslova, Altay Suroy Recepoğlu, Çev: İskender Muzbeg, Tople Ruke, İskender Muzbeg - B. İbrahim, Priştine 1974

Vi ste tu, Ti si u tudjim rukama, Ove noći, Da li me još voliš, Nimetullah Hafız, Çev: İskender Muzbeg, Tople Ruke, İskender Muzbeg - B. İbrahim, Priştine 1974

Ruke moje majke, Naim Šaban, Çev: İskender Muzbeg, Savremena Turske Poezije U Jugoslaviji, Sarajevo 1987

Borba Mira, Nüsret Dišo Ülkü, Çev: İskender Muzbeg, Savremena Turske Poezije U Jugoslaviji, Sarajevo 1987

Ruke Nazima Hikmeta, Hasan Mercan, Çev: İskender Muzbeg, Savremena Turske Poezije U Jugoslaviji, Sarajevo 1987

Prizren, Bayram İbrahim, Çev: İskender Muzbeg, Savremena Turske Poezije U Jugoslaviji, Sarajevo 1987

Tako, Nusret Dišo Ülkü, Çev: İskender Muzbeg, Modra Lista, s. 14, Zagreb 1976

Ratnik Šaban, Altay Suroy Recepoğlu, Çev: İskender Muzbeg, Modra Lista, s. 14, Zagreb 1976

C. İskender Muzbeg'ten Bahseden veya Onu Konu Alan Yayınlar

1. Makaleler, İncelemeler, Röportajlar

DJINDIĆ, Slavoljub – Tanasković, Darko, Savremena Poezija Turske

Narodnosti u Jugoslaviji, Stremljenja, Prištine 1976, Yıl:VIII, s. 2, S. 12

DJINDIĆ, Slavoljub, İtalyanca, La Battana, Rijeka 1975, s. 36-37

DJINDIĆ, Slavoljub, Književnost Turske Narodnosti Na Kosovu, Monografije

Sr. Srbije, Belgrad 1983

İBRAHİM, Bayram Rogovalı, “Gerçekteki Şiirlerde Güzellik Açımı Üzerine

Birkaç Söz”, Sesler, Üsküp Kasım 1983, Yıl:XIX, s. 180, S. 101

JOVANOVSKE, Ilija, Paraleller, Tan, Prištine 13. 09. 1975

KARAKOÇ, Bahattin ve H. Özbay, B. Tatçı, Şiir Burcunda Çocuk-Güldeste,

MEB Yayınları, İstanbul 1993

KAYA, İ.Güven, Yugoslavya Türk Halkı Yazınına Gerçekçi Bir Bakış, Tan,

Prištine 1986

KAYA, İ.Güven, Yugoslavya’da Türk Halkı Edebiyatı, Boğaziçi Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul 1993

KAYA, Fahri, Yugoslavya Türk Şiiri, Eski Yugoslavya’da Çağdaş Türk Şiiri

Antolojisi, Cem Yay, İstanbul 1992

KOSTIĆ, Zvonimir, Tople Ruke Kitabı Hakkında Değerlendirme, Belgard

Radyosu Üçüncü Programı, I, II, III, 1975

MİLOŠ, Miodrag, İskender Muzbeg Scire Şi Publika Poezii Şi Proza Pentru

Copii Şi Adulti (Romca), Lumina, Paņevo 1975, s. 10-12

MURAT, Recep, Aydınlarımızın Dil Tutumu, Tan, Prištine 10. 03.1970, s. 21, S.7

SELİM, Bedri, Çağdaş Yugoslavya Türk Hikayeleri Üzerine, Yugoslavya Türk

Hikayeleri Antolojisi, Tan, Prištine – Koza, İstanbul 1978 S. 7-23

ŠİTA, Vehap, Od Savremenata Poezija Na Kosovo, Našata Reć, Struške

Veçeri Poezije Struga 1987, S. 20

YUSUF, Süreyya, Yugoslavya’ da Türk Şiiri, Tan, Prištine 1976, S. 5-16

ZEKERİYA, Necati, Kaynak, Sevinç Yayınları, Üsküp 1969

2. Haber ve Tanıtım Yazıları

ALİ, Fahri, İskender Muzbeg, Birlik, Yıl:7, s. 191, Üsküp 12.02. 1981

ALİ, Fahri, "Taşa Türkülerde" İnsancıl Çağrışım, Birlik, Üsküp 24.09.1988,
S.11

BAKİ, ENVER, N.D. Ülkü, Tito Şiiri, Tan Yayınları, Priştine 1977

BAYMAK, Ethem, Günce, Tan, Priştine 1986, s.146-147, 182-183

BAYMAK, Ethem, "Yaşamak" Esinsel Bir Betik, Tan, Priştine 27 Mart 1976

BAYMAK, Ethem, "Güneş Isıt Beni" İskender Muzbeg, Bay, Prizren
19 Mayıs-Haziran, 1996, S.16

BAYMAK, Osman, İskender Muzbeg'in Sevil'i, Tan, Priştine 25. 10. 1975

BEKSAÇ, Zeynel, Kaynak Şiir Kitabı, Priştine Televizyonu Türkçe Yayınları,
Şubat 1989

BOZACI, Arif, Yaşamak, Çevren, yıl: 4, s. 12, Priştine 1976, S. 119-121

İBRAHİM, Bayram, Veliko Oko'da Yugoslavya Türk Şiiri Panoraması, Tan,
Priştine 26. 06. 1976

İBRAHİM, Bayram, Yakın İlgi İle Eserlerin Tanıtımı Takip Edildi, Tan, Priştine
02.03.1996, S.5

JEVRIĆ, Darinka, Njihovo delo - Istina o nama, Jedinstvo, Priştine
03.05.1976, S. 14

MARKOVIĆ, J, Tito Trajna Inspiracija, Jedinstvo, Priştine 14.05.1982

MERCAN, Hasan, Sevil'in Sevgisi, Tan, Priştine 09. 08. 1975

MERCAN, Hasan, "Yaşamak"ın Yaşamı, Birlik, Üsküp 13 Mart 1976

MERCAN, Hasan, Şeftali Ağacına Uçan Kuş, Tan, Priştine 05.11.1977

MERCAN, Hasan, Yaşamaktan Kalanlar, Çevren, yıl: 6, Priştine 1978,
s. 18-19, S.197-199

MERCAN, Hasan, Yaprak, Tan, Priştine, 1985

PAVLOVIĆ, Novakov Dušan, Sıcak Eller, Tan, Priştine, 23. 08. 1975

SERBEST, Aziz, Bir Roman İki Antoloji, Çevren, Priştine, s. 56, Kasım-Aralık 1986, S.105

SUROY, Altay, Gerçek Göz, Birlik, Üsküp 24 Ekim 1987, S.12-13

STOJADINOVIĆ, Dragan, Doğu Sakinliği ve Ahengi, Tan, Priştine 28. 06. 1975

ÜLKÜ, Nüsret Dişo, İskender Muzbeg: "Taşa Türküler", Birlik, Üsküp 19 Mayıs 1988, S.11

ÜLKÜ, Nüsret Dişo, O Poeziji İskendera Muzbega, Veliko Oko, Yedinstvo Yay, Priştine 1986, S.61-63

VUĆKOVIĆ, Vladeta, Şeftali Ağacına Uçan Kuşlar, Tan, Priştine, 04. 03. 1978

YUSUF, Süreyya, Enver Baki'nin Mutlu Baba'sı ve İskender Muzbeg'in Sevil'i, Çevren, yıl: 3, s. 8, Priştine 1975, S. 112-114

3. Türkçe'den Başka Dillere Çevirileri (Şiirleri ve Hikayeleri)

Bratstvo (Kardeşlik), Çev: Radoslav Zlatanović, Politika, Belgrad 30. 11. 1971

Lulja, Rilindija, Priştine 31. 12.1972

Shiu, Të Dua ve Dritare, Çev: Esad Mekuli, Jeta e Re, sayı 2, Priştine 1972

Cvet, Çev: İskender Muzbeg, Stremljenja, sayı 5, Priştine 1973

Ovo drvo koliko može da živi (Bu ağaç ne kadar yaşayabilir), Çev: Slobodan Vukanović, Odjek, sayı 18 Sarayevo 1973, (Koraci Dergisinin 1973 yılı, 7-8. sayısında da neşr edilmiştir.)

Greške smo oprostili, Çev: İskender Muzbeg, Disov Glasnik, sayı 8-9, Ćaćak 1974

Pamet odlete iz gnezda, Çev: İskender Muzbeg, Novi Svet, sayı 3, Priştine 1974

Al Tramonto (Batıda), Quantopuo vivere quest albero (Bu ağaç ne kadar yaşayabilir), Luce III (Işık III), La Battana, sayı 35-36, Rijeka 1975

Fereastră (Pencere), Romence Çev: Miodrag Miloš, Lumina, sayı 10-12,
Pančevo 1975

Trćimo ka množini, Çev: İskender Muzbeg, Polja, sayı 214, Novi Sad 1976

Zmajevi, Çev: İskender Muzbeg, Modra Lasta, sayı 14, Zagreb 1976

Toa ime e simbol, Pisatelite za Tito, İzdavač Makedonska Knjiga, Üsküp
1977

Ndonjëherre, Rilindija, Priştine 25.05. 1977

*Pa Titull, Vlazërim, Në Dorë u Shëndërrua Dielli, Ka Diçka Në Shpirtë, Ka Të
Tillë Që Mbyten Në Lumenj, Gabimet e Fale, Nga Dyzet Burime Uji Del, Të
Njëjtën Këngë, Po Kumbon Në Qytetin e Madhë*, Çev: Adem Gajtani, Tinguj,
Rilindija Priştine 1978

Vdekjen e kemi harruar kaherë, Adem Gajtani, Fjala, sayı 1, Priştine 1978

Grobareva Pësma, Pësma o Vodi, Çev: Cemal Bayraktari, Lice Zamlje,
İzdavaç Grafos, Belgrad 1979

*Smrt smo davno zaboravili, Ima nećeg u duši, Gledaj u mene rukama,
Prozor*, Savremena Poezija Kosova, İzdavaç Odživi, Bjelo Polje 1979

Maternji Jezik, Bratsko Kolo, İzdavaç Zavod za udžbenike i nastavna
sredstva, Priština 1979

Vekovima, Pësma o mojoj zemlji, İzdavaç Zavod za udžbenike i nastavna
sredstva, Priština 1980

Pësme Bez Naslova (Başlıksız Şiirleri), Çev: İskender Muzbeg, Stremljenja,
Ocak-Şubat 1981, sayı 1, s. 67-68

Oblaci, Dječje oči, Dječje želje, Buket, Çev: Nasiha Hadžić, İzdavaç Veselin
Masleša, Sarajevo 1981

Seoski konji, U očekivanju proleća, Buket, Çev: Lamija Hadžiosmanović,
İzdavaç Veselin Masleša, Sarajevo 1981

Look at me with your hands (Ellerinle bak bana), İng. Çev: Dragi Mihajlovski,
Struga International Poetry Review, Struga Ağustos 1987, s. 6-7,
S. 22

Mi, U ruku se pretvorilo sunce, Pësma o vodi, Çev: İskender Muzbeg,
Betovenova simfonija broj 2, Çev: F. Elmazović, Iz Savremene Turske
Poezije u Jugoslaviji, İzdavaç Sarajevski Dani Poezije, 1987

Gledaj me so svoite race, Boro i Ramiz, Varijacii Za Pesnata 3, Çev: İlhami Emin ve grup yazarlar, Naša Reč Od Savremenata Poezija Na Kosovu, Izdavač Struške večeri poezije, Struga 1987

4. Kendisiyle Yapılan Röportajları

MUZBEG, İskender, Edebiyatımız Yadsınamaz, Tan, Priştine 21.02.1970 (Röp: Şecaettin Koka)

MUZBEG, İskender, Sanatçılarla Konuşmalar İskender Muzbeg, Birlik, Üsküp 11.03.1971

MUZBEG, İskender, Şiirlerim Çocukluğumu Yansıtmaktadır, Sevinç, Üsküp 05. 01.1972

MUZBEG, İskender, Po Bëjmë Hapat e Parë, Rilindija, Priştine 20.11.1972 (Röp: N. Halimi)

MUZBEG, İskender, Kongre'de İlerideki Eylemlerimizin Genel Olarak Yönünün Saptanmasını İstiyorum, Tan, Priştine 27.09.1975 (Röp: Bayram İbrahim)

MUZBEG, İskender, Duart e Ngrohta, Flaka e Vllazërimit, Üsküp 17.08.1975 (Röp: Adem Gajtani)

MUZBEG, İskender, Yazını Sevmek İçin Kitap Okumak Gerekir, Birlik, Üsküp 05.04.1975

MUZBEG, İskender, Şiirimiz Bir Değişme Evresindedir, Tan, Priştine 30 Nisan 1976, s. 342, S. 9 (Röp. Arif Bozacı)

MUZBEG, İskender, Çeviri Yoluyla Öteki Ulus ile Halklara Yazınımızı Tanıtabiliriz, Tan, Priştine 21 Ocak 1978, S.7 (Röp: Şecaettin Koka)

MUZBEG, İskender, Gazetelerde Amatörizm Etkinliklerine Daha Çok Önem Verilmelidir, Birlik, Üsküp 28.11.1978 (Röp: Enver Ahmet)

MUZBEG, İskender, Ulusal Hak Eşitlik Özyönetimin Gelişmesiyle Yeni Nitelikler Kazanmaktadır, Tan, Priştine 06 Ocak 1979, S. 5 (Şecaettin Koka)

MUZBEG, İskender, Yazınımızı Daha Sistemli Bir Şekilde Tanıtmalıyız, Tan, Priştine 24.03.1979 (Hasan Mercan)

MUZBEG, İskender, Titiz Bir Yazıncı, Tan, Priştine 14 Haziran 1980, S. 14 (Röp: Zeynel Beksaç)

MUZBEG, İskender, Amatorizmi Kërkon Forma Të Reja, Rilindija, Priştine 23.06.1982 (Röp: R. Shush)

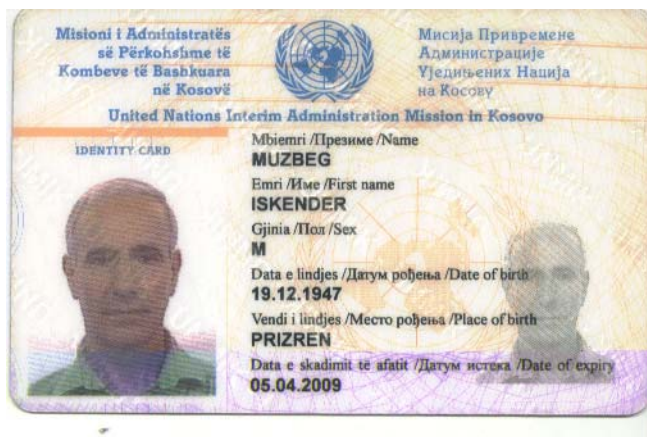
MUZBEG, İskender, Yugoslavya Türk Yazarlar Derneği Başkanı İskender Muzbeg ile Söyleşi, Derneğimizin Kuruluş Amacı Yeni Kurulan Derneklerle Birlikte Türk Benliğinin Korunmasıdır, Çığ, Prizren İlkbahar 1995, s. 15, S. 42-43

MUZBEG, İskender, *İnsan Haklarının Kaynağı İnsanın Kendisidir*, Yeni Dönem, s. 144, 21 Kasım 2002, S. 10-11 (Röp. Mehmet Bütüç)

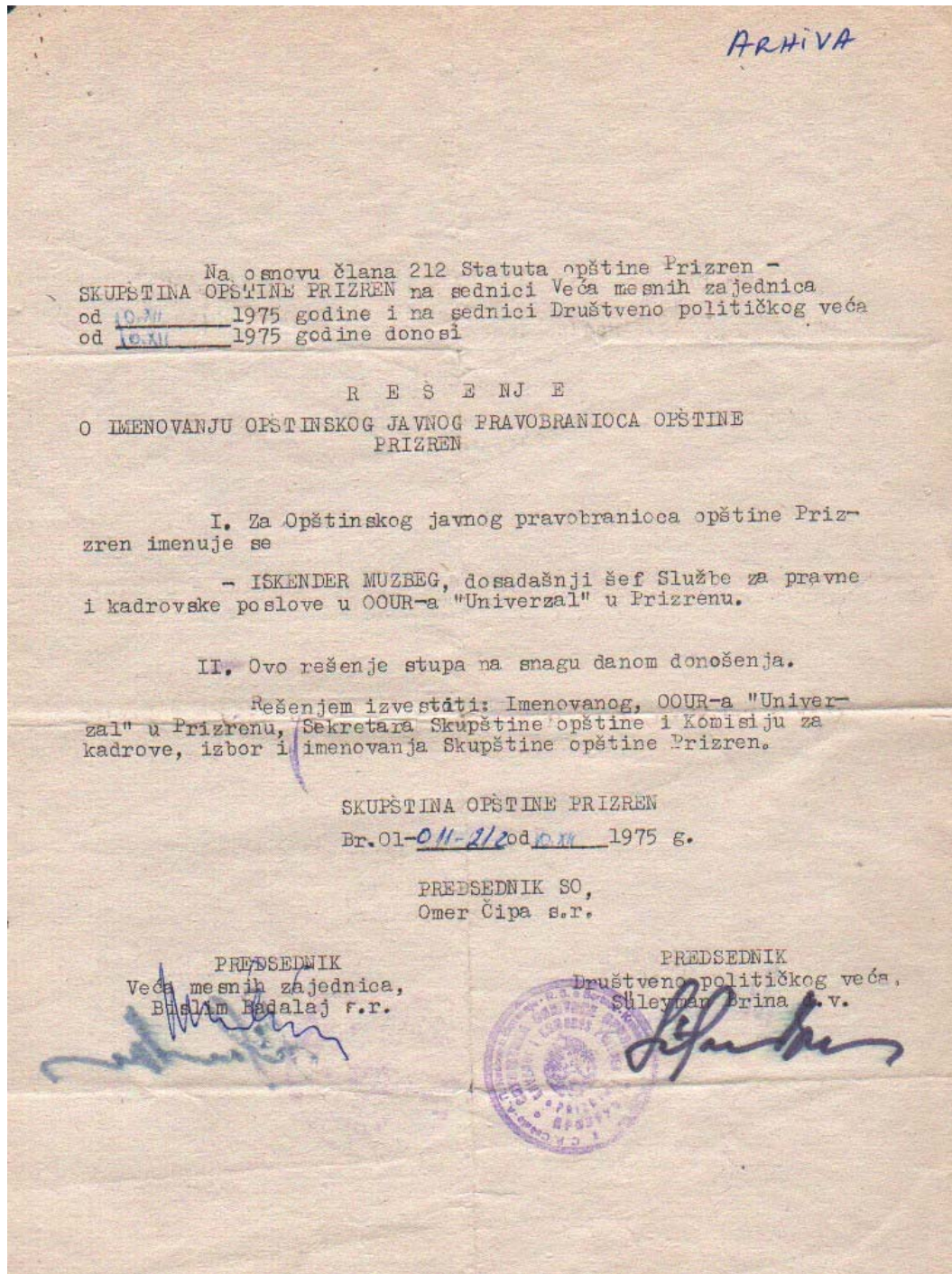
MUZBEG, İskender, Mehmetçik Radyosu, Prizren 27. 03. 2003 tarihli Haftanın Konuğu Programı'ndan (Röp. Raif KIRKUL)

EKLER

a. Belgeler

Belge 1. İskender Muzbeg'in Kimlik Belgesi

Belge 2. Prizren Belediye Mahkemesinde Hazine Avukatı görevine kabul edilmesine dair belge.

Belge 4. Prizren Belediye Meclisi Yürütme Konseyi üyeliğine dair belge.

Köşe

Köşesi yok bu dünyanın
 Garazı çok bu dünyanın
 Garazları olma ey homşu
 Ebedi yok bu dünyanın.

Bu köşeden bakanın
 Ben dünyam

Köşesi yoktur dünyanın ama
 Balhanının köşesi vardır
 Köhne, luytu, batah bir köşe
 Benim hüznüm bu köşede güllerin
 Çiçek açar, tohum saçar, demlenir
 Bu köşenin dağları Sarı, suyu Vardar'dır
 Bu köşede meydan olur varlığın
 Cahile, yobaza, uygarsızlığa
 Yarınları burada varmıştır dünler
 Benliğimi zaman zaman ^{ıslatır} ~~varmıştır~~
 Yağmur yağmur, bulut bulut hüznüm
 Ve ~~benliğim~~ zaman zaman ellerin,
 varlığın

-2-

Kösesi yortur dünyamın ama
 Baltranımın kösesi vardı
 Körkaranlık, kördüğümün bir köse
 Bu kösede cıceli acar varlığını
 Hanımın Tütreyle murlunca Memo'ya
 Hora tepir alınırdaki Tülbentinde her oya
 Yaşamak izordur gürel olduğı kadar
 Burada Tuna Seyhan'dur olan
 Adriya dalgalanan bir başka Haza.

Bu kösede
 baltranın
 her
 dünyama

21.09.99
 Salı

Bu kösede yabançılık, mor mendire dillerini
 Bıngıllık dilin, tören cahlillerce elleni
 Cümlü harza denizde, balık göltedir
 Buna rağmen destanların cıvıllarına belleni.
 Köselenden bir köse, Baltran kösesi
 Hüzünler arasında sızan nezesi

İskender Muzbeg

10 Ağustos 1991 y., Priaren
YUGOSLAVYA

Sayın Mahsumkulu Cemiyeti'nin
Genel Kuruluna
Aşgabat, Türkmenistan, 3538

1991 yılı meşas ayında bana göndermiş olduğunuz mektuba, selâm ve her şeyden önce bu büyük gairinin yeni gairini Mahsumkulu'nun girişlerini karekayna bitir-
bi aldım. Çok teşekkür ederim.

Tahminlerime göre bu kitap bana, 1990 yılı'nın otomane'da düzenlenen 2. Uluslararası Şuamaglan Şuamaglan'a kon-
disiyle tanınmış olduğun sayın Oras Yag-
mer ormanlığının gümüşlülükleri, otomane'da iki, üç gün kalıp ülkelerinin, her şeyden çok birileri birleştirilen dil-
nin ve bu dilin duyulan birşek yerlerin-
de - çuğitli ülkelerde yaratılan edebi-
yatına hakkında, Türkmenistan'da yapılan
tini çalımlar hakkında konuşup birşek

meseleleri tartıştık, edebi eserlerin evrensel nitelik karekaynalarının önemini vurguladık. Örneğin Yunus Emre'nin eserleri artık evrensel nitelikte girer ve ilâhilerdir. Bize de Yugoslavya'nın Priaren kon-
tinde 1991 yılında Yunus Emre'ye adanmış bir konferans ve gir seati düzenledik. Bize, Yugoslavya'da yaşayan Türkler Yugoslavya'da Türk di-
linde iki gazete, üç sanat dergisi, bir tane kitap ve üç adet san-
gisi yayınlanmaktadır. Bu dergilerin kimilerinin redaksiyonlarının, dergilerin Cemiyetininin adresine gönderilmesini istedin, İngiliz-
gönderirler dergileri.

Mahsumkulu büyük bir gair. Arap hatfle-
rini okumasını bilmediğin için, bu işi becerenlerin yardımıyla bu büyük gairin birşek giri ile tanışabildim, çok teşekkür ederim. İle-
ride, göndermiş olduğunuz Mahsumkulu kitabının teminmesini bile çuğitli dergilerin birinde yapacağım. Mahsumkulu'nun girişlerini çuğitli ağı-
lardan incelemeye çalışacağım.

İşbirliği ilişkilerini bilirir, saygı
ve selâmlar yollarım.

İskender Muzbeg

Belge 6. İskender Muzbeg'in Türkmenistan'a yazdığı bir mektup.

b. Katılım Belgeleri ve Takdirnameleri

İskender Muzbeg'e, hizmet ettiği çeşitli kurumlardan verilen takdirname ve katıldığı seminer, sempozyum veya kongreler ile ilgili katılım belgelerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

tan
PRISTINE
PRISHTINE
PRISTINA

GAZETE YAYIN İŞ ÖRGÜTÜ
ORGANIZATA PUNUESE GAZETARO BOTUESE
NOVINSKO IZDAVAČKA RADNA ORGANIZACIJA

- Kuruluşunun ve çalışmalarının 15. yılı dolayısıyla
- Përkitazi me 15. vjetë të egzistimit dhe të punës jep
- Povodom 15 godina postojanja i rada dodeljuje

TAKDİRNAME MIRËNJOHJE PRIZNANJE

İskender Muzbeg'e

Vermekle »Tan«ın kuruluşu ve gelişmesinde çok yıllık tükettiği çaba için kendisini takdir eder.

Për kontribut shumëvjeçar të shprehur me formimin dhe zhvillimin e »Tanit«

Za dugogodišnji doprinos u osnivanju i razvoju »Tana«

1.5.1984
PRISTINE
PRISHTINE
PRISTINA

Ali. Juma
(başkan, kryetar, predsednik)

MAKEDONYA ÇALIŞKAN HALKI SOSYALİST BİRLİĞİ ORGANI
OLAN „BİRLİK“ GAZETESİNİN 40. YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA
„NOVA MAKEDONİYA“ GAZETE YAYIN ÖRGÜTÜ „BİRLİK“
BEEÖ İŞÇİ KONSEYİNCE

SAYIN İSKENDER MUZBEG ŞEFİKOĞLU'na

GAZETEMİZİN TANITMA SİYASİ ETKİNLİĞİNİN BAŞARIYLA
GERÇEKLEŞTİRİLMESİ ALANINDA SUNMUŞ OLDUĞU
KATKISI YÜZÜNDEN ŞU

Baş ve sorumlu yazar
Vefki Hasan

[Signature]

işçi konseyi
başkanı

Erol Hayrettin

[Signature]

KIRIKKALE
1995

Teşekkür Belgesi

Sayın, *İskender MİZZET*

9 - 10 - 11 Haziran 1995 günlerinde ilimizde düzenlenen VII. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı ve I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı'na yakın ilginiz ve katkılarınız dolayısıyla teşekkür eder, başarılı çalışmalarınızın devamını dilerim.

Şahabettin HARPUT
Kırıkkale Valisi
KİKTAY Başkanı

Şayın İskender MUZBEG

09-14 Mayıs 2000 tarihleri arasında Struga - Makedonya'da gerçekleştirilen
37. Uluslararası Kıbrıs-Balkanlar-Abrasya Türk Edebiyatları Sempozyumu'na
katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, başarılar dileriz.

Feyyaz SAĞLAM
KIBATEK Eşbaşkanı

İsmail BOZKURT
KIBATEK Eşbaşkanı

Düzenleyen Kuruluşlar:
Kıbrıs-Balkanlar-Abrasya Türk Edebiyatları Kurumu
Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi
İzmir-Karşıyaka Belediyesi

KATILIM BELGESİ

Sayın İskender MUZBEĞ,

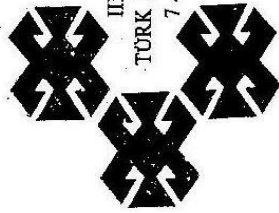
*I. Bolu Köroğlu Kültür, Sanat ve Turizm Etkinlikleri çerçevesinde
11-12 Ekim 1997 tarihleri arasında üniversitemizce gerçekleştirilen
“Bolu’da Halk Kültürü ve Köroğlu” konulu sempozyuma katılım ve
katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.*

Saygılarımla.

Nihat Bilgen

Prof. Dr. H. Nihat BİLGİN

AİBÜ Rektör V.

III. ULUSLARARASI
TÜRK HALK EDEBİYATI SEMİNERİ
7-9 MAYIS 1987

ONUR BELGESİ

*7-9 Mayıs 1987 Tarihleri Arasında Eskişehir Valiliği ile Folklor Araştırmaları
Kurumunun Birlikte Düzenledikleri III. ULUSLARARASI TÜRK HALK EDEBİYATI SEMİNERİ'ne bir
Bildiriyi Katılan Sayın Şekher Muzbek ŞEİKİOĞLU'a gübrenin duygularımızın
bir ifadesi olarak iş bu Belge verilmektedir.*

İrfan ÜNVER NASRATTİNOĞLU
Folklor Araştırmaları Kurumu
Genel Başkanı

Hanefi DEMİRKOL
Eskişehir Valisi
II Tertip Komitesi Başkanı

ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI BİLİM - KÜLTÜR - SANAT HAFTASI

ONUR BELGESİ

Sayın İskender Muzbeg

Karşıyaka Belediyesi ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Doğu Akdeniz
Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi işbirliği ile düzenlenen
"Uluslararası Türk Dünyası Bilim-Kültür-Sanat Haftası"na
katılımınız ve sunduğunuz katkılar anısına...

Saygılarımızla

İsmail Bozkurt

İsmail BOZKURT

D.A.Ü. Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Başkanı

Gazimağusa-KKTC

A. Kemal Baysak

A. Kemal BAYSAK

Karşıyaka Belediye Başkanı

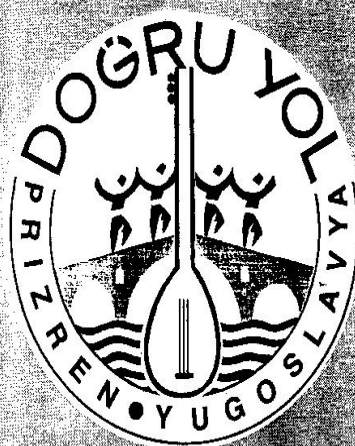
İzmir-TÜRKİYE

26-31 Ekim 1998

ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI

ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI BİLİM - KÜLTÜR - SANAT HAFTASI

KGSD — SHKA — KUD
DOĞRU YOL
PRIZREN

30

1951 — 1981

diploma

Iskender Muzbeg

ÖZENCİLİĞE, KÜLTÜRE VE SANATLARA VERDİĞİ
KATKISI İÇİN

PËR KONTRIBUT AMATORIZMET, KULTURËS
DHE ARTIT

ZA DOPRINOS AMATERIZMU, KULTURI
I UMETNOSTI

30. YILDÖNÜMÜ KUTLAMA KURULU
KËSHILLI PËR KREMTIMIN 30 VJETORIT
ODBOR ZA PROSLAVU 30. GODISNICE

19/12 1981
PRIZREN

KONFERENCA KOMUNALE E LIDHJËS SË RINISË SOCIALISTE
OPŠTINSKA KONFERENCIJA SAVEZA SOCIJALISTIČKE OMLADINE
SOSYALIST GENÇLER BİRLİĞİ BELEDİYE KONFERANSI

Diplomë - Diplomu - Diplomayı

shokut-qës
druq-cil
arkardaş

ISKENDER MUJIBAS

nga-iz PRIZRENA

Për-Za POSTIGNUTE REZULTATE U AKTIVNOSTIJA SSO

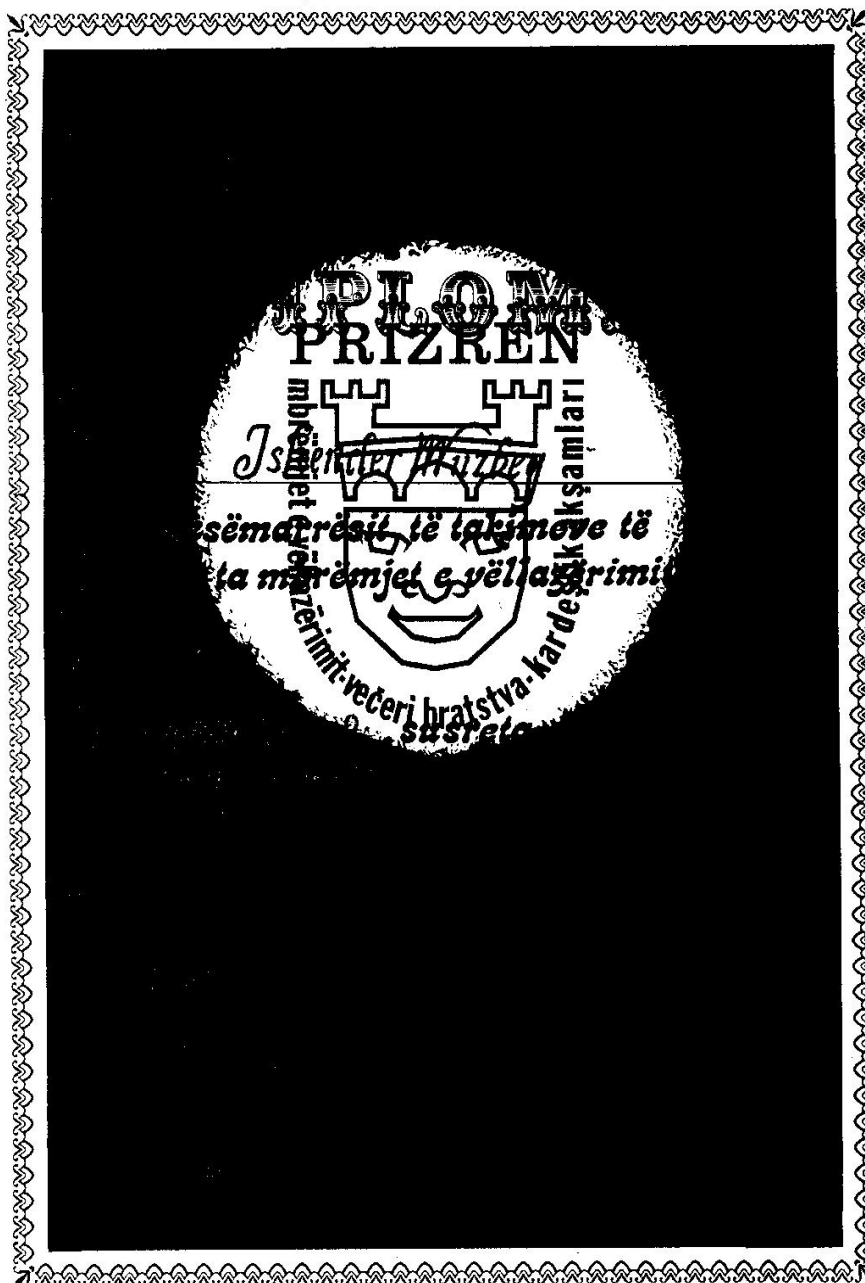
V.V.
M.P.
M.Y.

12 11. 1980
Prizren

Kryetar-Predsednik-Başkan,

Emir Hajrizi

yeni
dönem
KOSOVA TÜRKLERİ'NİN İLK BAĞIMSIZ GAZETESİ

Kuruluşunun 1. Yılında

TEŞEKKÜR BELGESİ

Sayın İskender Muzbeg

Gazetemize sunmuş olduğunuz değerli katkılar anısına...

Prizren
24 Kasım 2000

Saygılarımla,
Yazı Kurulu adına
Sahibi ve Yazışmaları Müdürü

Mehmet BULUT
Mehmet Bulut

ÖZET

Tez Çağdaş Kosova Türk Edebiyatının önemli yazarlarından İskender Muzbeg üzerine yapılmış bir monografi çalışmasıdır.

Araştırma, birçok değişik türde eser vermiş olan İskender Muzbeg'in özellikle gazete ve dergi yazıları, hikaye, uzun hikaye ve şiirleri üzerine yöneliktir. Gazete ve dergi yazıları gruplandırılarak genel bir biçimde, ele alınırken, hikayeleri uzun hikayesi ve şiirleri geniş bir biçimde incelenmiştir. Uzun hikaye ve hikayelerinde olay örgüsü, zaman mekan, şahıs kadrosu, anlatım teknikleri tespit edilerek özellikleri belirtilmiştir. Şiirlerde konu, biçim ve anlatım unsurları, dil ve üslup gibi ortak özellikler ele alınmıştır.

Tez, beş bölümden oluşmuştur. Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'nın genel gelişimi "Giriş" bölümünde verilmiştir. Birinci bölüm İskender Muzbeg'in Hayatı ve Sanatına ayrılmıştır. "İskender Muzbeg'in Şiirleri" ikinci bölümde ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Üçüncü bölümde İskender Muzbeg'in çocuk şiirleri ele alınmıştır. Dördüncü bölüm "İskender Muzbeg'in Uzun Hikaye ve Hikaye Yazarlığı" adını taşımaktadır. Beşinci bölümde gazete ve dergi yazıları alt başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

İskender Muzbeg'i eser verdiği türleriyle değerlendirmeye çalıştığımız bu çalışmada, onun gazete ve dergi sayfalarında kalan şiir, hikaye ve makale gibi kalem ürünleri "Kaynakça" bölümünde verilmiştir.

ABSTRACT

In this study, it has been intended to examine the life and works of İskender Muzbeg, who is the prominent figure in Contemporary Kosovo Turkish Literature.

The research is especially directed to İskender Muzbeg's articles, stories, long stories and poems. His articles have been analyzed in groups, while his stories, long stories and poems have been analyzed in detail. Plot, time, place, characters and narration techniques are the points worked on and determined. Common features such as theme, form, expression, language and style are analyzed in poems.

Thesis consists of five chapters. Overall development of Contemporary Kosovo Turkish Literature has been given in the introductory part. First chapter includes information about İskender Muzbeg's life and his art. In second chapter, his poems are analyzed in detail. In third chapter, author's poems devoted to children are been examined. Fourth chapter is titled "İskender Muzbeg's Story and Long Story Authorship". His articles have been evaluated under subheadings in fifth chapter.

This study intended to evaluate İskender Muzbeg by his works and his written works, such as, poems, stories and articles from magazines and newspapers have been displayed in bibliography part.